30009

„Állományellenőrzés."

2009 ÁPR. 28

„Állományellenőrzés"
2014 FEBR 04

1919. II – 1920. I.

1–300. oldal

1920. április 23.

~~709~~
30.009

Szabolcsvármegye közönségéhez

7000—1920. K számu
TISZTELETTELJES

JELENTÉSE

Szabolcsvármegye alispánjának

Szabolcsvármegye 1919. év szept. havától 1920. év május 1-ig terjedő közigazgatásának állapotáról.

Sz-Sz-B Megyei
Levéltár Szakkönyvtára
00011406

NYIREGYHÁZA,
JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJA
790—1920.

Nyíregyházi
Állami Levéltár
1158/1963 5

Tekintetes Törvényhatósági bizottság!

Utóljára most egy esztendeje, 1919. május havában akkori szokásos jelentésemben foglalkoztam behatóban azzal a helyzettel, melyekbe a bolsevizmus sodorta a vármegyét s melyből a román megszállás utján reméltünk akkor kiszabadulást.

Ez a jelentés igyekezett hü képet adni mindannak a szégyennek, romlásnak, anyagi és erkölcsi nyomoruságnak, melyek a bolsevizmus gyalázatos nemzet rontó munkája erre — a hajdan oly boldog s az utóbbi időben annyit szenvedő — Szabolcsvármegyére zuditott.

Akkor jelentésem záró sorai a román megszállás kezdetével foglalkoztak s megállapitották, hogy a vármegye közönsége, a kiállott borzalmak után, megváltás gyanánt kellett, hogy tekintse a románok által hozott felszabaditást s csupán azt fájlalta, hogy nem a mi saját csapataink siethettek megmentésünkre. Akkori jelentésem a tisztikar egy oly értelmü felajánlkozását is magában foglalta, mely szerint mindannyian — kiknek a sors szerepet juttatott a vármegyei ügyek intézésében átláttuk és átéreztük azt, hogy ez a megkinzott, megrongált veszélybe sodort vármegye a reánk jövő idők során nemcsak azt a normális munkabirást és feladatkört kivánja meg tőlünk, mely a multban elég volt arra, hogy előbbre vigye és biztositsa a vármegye régi csendes kerékvágásban zökkenés nélkül haladó ügyeit, hanem igenis azt követeli tőlünk, hogy kettőzött erővel

s ujabb megtöretlen nehéz utakon haladjunk előre s a közigazgatás régi, sokszor egyszerü, gyakran szürke szerepkörén tulterjeszkedve, ne elégedjünk meg a vármegyei és államháztartás egyszerü fentartásával, hanem épitsünk ott, ahol romokat találunk, gyógyitsuk a sebeket, sujtsunk le azokra a bünösökre, kik e sebeket okozták s tevékenységünkben jusson mindig nagyobb és előkelőbb szerephez, a gazdasági s általában szociális jólét szolgálata s a keresztyén nemzeti irányzat, mely megköveteli e téren is azt, hogy maga az államhatalom szoritsa le az egyéni üzérkedés határtalan tulkapásait, a közvetitő kereskedelem tultengését s biztositsa a lakosságnak legalább a minimális jólét és megélhetés feltételeit.

Azóta ismét elmult egy szomoru küzdelmes esztendő s én itt állok ismét a beszámolómmal a törvényhatóságom előtt, várva és kérve a birálatot, az irányitást, a támogatást s mindezekből erőt meritve az uj, meg nem szünő küzdelmekhez.

Az azóta elmult sulyos egy esztendő kétségtelenül meghazudtolta utolsó jelentésem azon reménykedését, mellyel felszabadulást vártam a román megszállástól. Az alakoskodó barát ellenséggé, a felszabadulás reményei ujabb gyülöletes rabbilinccsé változtak át az az orvos — ki egy nagy beteg gyógyitására, kegyes szándékokkal s kenetteljes szavakkal érkezett közzénk, — gyógyitás helyett kirabolta a védekezésre képtelen beteget. Ami utolsó jelentésem ama részét illeti, amely a tisztikar feladatkörét és felajánlkozását foglalja magában, e kérdésben is erős próbakő volt az elmult esztendő, hogy mit mutat ez a próbakő, ennek megitélésére nem mi, hanem a törvényhatóság van hivatva. Reánk e téren csak annyi feladat várhatott, hogy igyekeztünk tőlünk telhetőleg dolgozni s küzdeni vármegyénkért és sokat szenvedett népéért s most e jelentés

lapjain beszámolunk az elmult év kiemelkedőbb eseményeiről, müködésünkről, annak eredményeiről és célzatairól, jövő terveinkről; azután pedig várjuk a törvényhatóság igazságos itéletét.

Beszámolóm — folyó évi március rendkivüli közgyülésén már bemutatott — bevezető részében természetszerüleg csak vázlatosan és röviden összefoglalva adhatom az utolsó év történetét s a jelentés többi részei mutatnak majd rá csoportonként az egyes részletekre.

Ezuttal csak pár szóval akarom feleleveniteni azokat a fájó sebeket és szomoru emlékeket, melyek mindnyájunkban fellángolnak akkor, ha csak reá is gondolunk arra a sok brutalitásra, erkölcstelenségre és féktelenkedő rablásra, mellyel ez a megszállás örök gyalázattal kellett, hogy boritsa minden becsületesen gondolkozó ember előtt a román hadsereget itteni müködéséért.

Ki ne emlékezne közülünk embertelen brutalitásokra, melyet polgárok, katonák, tisztviselők, sőt nem ritkán nőkkel szemben követtek el; ki ne fájlalná kifosztott magtárainkat, elvitt roppant mennyiségü állatállományunkat, leszerelt gyárainkat, elhurcolt gépeinket; kit ne érintett volna közvetve, vagy közvetlenül a millióra menő hadisarc, melyet cinikus jogtalansággal zsaroltak be a vármegyén s lakosságon s végre ki ne észlelte volna közülünk azt az erkölcsi rothadást, mely mindent megvásárolhatónak bizonyitott s ingyen nem nyujtott senkinek sem jogot, sem biztonságot, sem magán szabadságot.

A jó Istenen kivül talán csak tisztviselő társaim tudnak arról a sivár, nehéz és sokszor mégis meddő küzdelmemről, mellyel menteni igyekeztünk a polgárság vagyonát, egyéni épségét és szabadságát. Mentő aktiónk minduntalan beleütközött a győző gőgjébe, az

emberi brutalitásba és tudatlanságba az illetéktelen és jogosulatlan anyagi érdekbe. Közbenjárásunk eredménye gyakran csak az volt, hogy magamnak és tisztviselő társaim nagy részének durvaságot, fenyegetést sőt letartóztatást kellett elszenvednünk a barbár ellenségtől, de megadással, sőt büszkén viseltük el a megaláztatásokat, mert használtunk vele a magyarság ügyének s boldoggá tett bennünket minden egyes magyar ember, akit sikerült kiragadnunk a román letartóztatásból s minden egyes magyar érték, melyet megtudtunk menteni a románok rablásai elől. Ha nemcsak azt nézzük, hogy mit vittek el innen, hanem körülnézünk az irányban is, hogy mit hagytak itt s ha összehasonlitjuk más vármegyék kárát a miénkével, akkor azt hiszem nem volt teljesen eredménytelen a mi müködésünk s akkor bőségesen megvagyunk már e tudat által is jutalmazva minden szenvedésért és megaláztatásért. E mentő akció fontosabb mozanatai voltak az a 3 memorandum, melyet a megszállás alatt megbizottaink épségének sőt életének veszélyeztetésével juttatunk át a Tisza vonalon Budapestre a kormányhoz fővezérséghez s általuk az antant hatalmakhoz. Ezek a memorandumok valóságos jajkiáltásai vármegyénk megkinzott és kifosztott népének s vérforraló vádiratok barbár ellenségünkkel szemben. A kivonulás után itt megjelent entente missiókkal szóval és irásban közöltük nagy vonásokban a minket ért sérelmeket s bemutattunk nekik egyet és mást a barbárságok külső nyomaiból.

Ami az utolsó 10 hónap közigazgatását valamint a vármegye közellátás biztositását illeti, e tekintetben felesleges az itt jelenlévők közt különösebben hangsulyoznom azt, hogy ily irányu feladataink tulhaladták a közigazgatás normális kereteit s olyan rendkivüli terhet és felelősséget háritottak reám és a tisztikarra, hogy e feladatok csak viszonylagosan tökéletes

megoldása is kettőzött ügybuzgóságot s már-már idegrendszerünket is érintő feladatokat szabott tisztikarunkra.

Méltóztassanak figyelembe venni, hogy e hosszu időszak alatt teljesen el voltunk zárva a magyar kormánytól, az állampénztártól s mindazon országos központi szervezetektől, melyek azelőtt egy nagyméretü s erre beállitott szervezettel látták el vármegyénkben a közellátás egyes ágazatait. Intézkedtünk az összes miniszteriumok helyett, magunknak kellett megteremteni az itteni államháztartás anyagi eszközeit. Mi bonyolitottuk le a termény, burgonya és fa ellátást, melyet ezelőtt a H. T., — OBKI és fa központ hatalmas szervezetei és egy zavartalanul müködő kereskedelem és vonatközlekedés biztositották és bonyolitották itt le azelőtt. Magunknak kellett gondoskodnunk kellő karhatalomról a belső rend és közbiztonság fentartására, magunknak kellett segitenünk saját tisztviselőinket, kenyér nélkül maradt derék katonatiszteinket s az ide menekült tisztviselők megélhetésének biztositásáról vagy megkönnyitéséről s mindezt el kellett végeznünk — egy a központi, járási és községi tisztviselőkből, katonatisztekből s részben rokkant katonákból összealkotott — ily dolgokkal azelőtt sohasem foglalkozó — hüséges és lelkes kis csapattal, külső segitség vagy anyagi támogatás nélkül, állandóan gátolva a románok rosszakarata és rablásai által s nem ritkán elkeseritve azoktól a kicsinyes gyanakvó gáncsoskodásoktól, amellyel gyakran a mi saját véreink is illeték emberfeletti kzdelmeinket.

Ezt a gáncsot, ezt a lappangó gyanut azonban mi máris elfeledtük, betudjuk azt annak az idegességnek, mely immár 6-ik éve sorvasztja az emberek lelkét és idegzetét, annak a temérdek hol jogos, de javarészt jogtalan és önző egyéni és anyagi érdeknek, melyet eb-

ben a nagyarányu aktiónkban akarva nem akarva, megérinteni voltunk kénytelenek s végre annak a kétségtelen szomoru ténynek, hogy a felettünk lezajlott nehéz idők egyik legnagyobb és legsiratottabb halottjának a közbizalmat kell tekintenünk.

Mi a jövőben is — minden gáncs és ellenvetés dacára ugyanazokon az ösvényeken kell hogy haladjunk, mint eddig, mert ezt követeli kötelességérzetünk s a lakosság valódi érdeke s polgártársaimtól nem is kérek mást e nehéz uj feladatok előtt, mint egy igen-igen csekély megértést, türelmet és méltánylást és belátást az irányban, hogy mig a jogos kritika feltétlenül szükséges a közélet tisztaságához és tovább épitéséhez, addig a névtelen, lappangó az elfogult és igazságtalan vádaskodás nem élet, hanem öl, nem épit, hanem oktalanul és céltalanul rombol.

Most teljes rövidséggel bár, de reá kivánok mutatni arra, hogy ez a mi kis alkalmi szervezetünk, hogy tudta megoldani a vármegye nehéz hónapjai alatt a közellátás egyes ágazatait; mennyire tudta e téren kielégiteni a jogos érdekeket és mennyire közelitette meg e szervezés egyik alapeszméjét, hogy t. i. arra hivatott s reáutalt tisztviselőkkel s katonatiisztekkel lássuk el azon teendők egy részét, melyekkel ezelőtt a központok és közvetitő kereskedelem keltettek maguk ellen sok — s gyakran jogosult — ellenszenvet s csináltak maguknak nagy sokszor igazán aránytalanul nagy hasznokat.

A legnehezebb, de egyuttal leghálátlanabb része volt az aktiónak a termény ellátás kérdésének a megoldása. Hálátlan volt azért, mert termény feleslegünk 1000 vaggont jóval meghaladó részét nem a magunk, hanem a románok részére kellett összeszednünk, vagy javarészt meddő küzdelmeink dacára elrabolni engednünk. E roppant terménymennyiségen felül csak nagy küzdelmek árán tudtuk már fedezni saját lakosságunk

liszt és vetőmag szükségletét s 300 vaggonnal összeszedni az éhező Budapest részére, amely mennyiségből azonban ingyen vagy olcsó árban szintén elvitt a maga részére kb. 120 vasuti kocsival a román katonaság. Ez irányu kifosztatásunk annál is inkább fájdalmasan kell hogy érintsen bennünket, mert tiszta szivünkből adnánk most már kenyérmagvakat a már is annyira szivünkhöz nőtt nemzeti hadseregnek s a Tiszán tul éhező szegény magyar testvéreinknek de a kötelességünknek és vagyonunknak ma már csak szerfölött korlátolt mértékben — feleslegeink szük kerete között — tudtunk ma már eleget tenni.

Gyönyörü burgonya termésünk volt a mult évben a burgonyából, mellyel saját szükségletünkön kivül az ország egy igen tekintélyes részét voltunk és részben vagyunk is képesek kielégiteni.

E burgonyából az e tekintetben különösen bevált szervezetünk 3000 vaggonnal már felszállitott Budapest részére, 5—6000 vaggon még rendelkezésre áll itt az országos közellátás és a hadsereg céljaira a többit sajnos elvitték vagy lelkiismeretlen kezeléssel tönkre tették az Oláh csapatok, vagy megfagyott sőt sajnos nem ritkán szándékosan megfagyasztatott a szeszgyárosoknál, akik részére végre is kénytelen voltam megengedni az igy tönkre ment készlet felfőzését, szeszbiztosokat és csak megbizható ellenőrző közegeket állitottam azonban be az összes szeszgyárakba, ily módon igyekezve meggátolni azt, hogy el ne vonassék eredeti s ma sokszorosan fontos céljától az emberi s állati élelemre oly nélkülözhetetlen burgonya készletünk.

Ugy a termény, mint a burgonya árak megállapitásánál az ez irányban több izben meghallgatott gazdaközönség arra az egyedül helyes és méltányos álláspontra helyezkedett, hogy inkább lemond a hatósági ár egy részéről, de azt tartja igazságosnak, hogy a ko-

Egyik legnagyobb és legféltettebb gondomat képezte az egész idő alatt, hogy itt — sziget gyanánt a román invásió közepette — megszervezzünk és fentarthassunk egy olyan rendőrséget és csendőrséget, mely a kivonulás után is biztosithatja a vármegye rendjét és közbiztonságot s elhárithatja felőlünk a gondolatát is annak, hogy a gyászosan levitézlett s átkos emlékü bolsevizmus a fejét itt valaha is felüthesse. Hála a jó Istennek s a város és vármegye áldozatkészségének ez irányu lépéseinket is kellő siker koronázta. Már a megszállás alatt egy nagy és teljesen megfelelő rendőrség, kiváló csendőrség s ezekhez beosztott kiszolgált altiszti csoport állott a rendelkezésünkre, minden baj és zavar nélkül várhattuk meg a nemzeti hadsereg bevonulását s ma egy ugy, ahogy fel is fegyverzett — illetékes tényezők által kiválónak minősitett 260 tagu államrendőrség s egy a régi jó időkre emlékeztető mintaszerü csendőrség biztositja e sokat szenvedett vármegye jövőbeni nyugalmát és bözbiztonságát.

Talán legszomorubb és legszégyenteljesebb a jelentésemben az, amit a demecseri káposztagyár elpusztitására vonatkozólag kell itt megemlitenem. Ezt a modern gyönyörü s a vármegyei termelési és országos közélelmezési érdekeket egyformán érintő gyárat vandalul elpusztitották az oláh katonák. A kérő és tiltakozó irat, sőt a vesztegetés minden fegyverével próbáltam megmenteni a gyárat, de minden törekvésem hajótörést szenvedett, a leszerelést vezető nagy befolyásu román hadnagy gonosz üzelmein ismét foganatba vették s végig folytatták az egy izben közbenjárásomra már beállitott leszerelést. Hasztalanul tiltottam el — a csendőrség, előljáróság és személyes érintkezés utján — már amennyire ez a románoktól lehetett — a népet a vételtől, mégis széthordták az óriás értékü anyag és felszerelési készleteket, barakokat s más nagy értéke-

ket s hogy a vevőket megnyugtasssák nem átalották, hogy nevemben egy hamisitott nyilatkozatot tegyenek közzé, mely szerint a vevőknek büntetlenséget biztositok, majd pedig, mikor még ez sem használt arra kényszeritettek egy adótisztet, hogy magyar kincstári adóárverés formájában adja el a gyár százezreket érő tartozékainak még meglévő részét. Legszomorubb a dologban, miszerint sulyos gyanuokok vannak az irányban, hogy a gyár megvételénél és értékesitésénél magyar emberek is közremüködtek. E miatt több demecseri lakos ellen bünvádi eljárás van folyamatban. Megnyugtatásul még csak annyit közölhetek e tárgyban, hogy a gyárban mégis sikerült megmenteni mintegy 600 vasuti kocsi élvezhető káposztát s maga a gyár valószinüleg már az őszi évadra ismét üzembe lesz helyezhető s végre, hogy a rétközi szép burgonya lisztgyár hála Istennek teljesen elkerülte a románok figyelmét s épen maradhatot.

Végül be kell még számolnom a dohánybeváltási aktiókról is. A pénzügyminiszter ur rendelkezése folytán tudattam a vármegye dohánytermelő gazdaközönségével, hogy a magyar állam Hollandiának adta el nemcsak az 1917—18. évi, hanem a folyó évi dohánytermést is, — s hogy az 1919. évi dohánybeváltási ára csak a románok kivonulása után fog kifizettetni 40 százalék ráfizetés mellett.

A beváltás eleinte lassan, de mégis megindult, ugy hogy ez ideig mintegy 30000 métermázsa dohány váltatott be.

A románok elvittek az idei termésből 809 métermázsát, az 1917—1918. évi termésből pedig 700 méter mázsát, a debreceniek pedig a cseheknek 1500 métermázsát adtak el.

A szabolcsvármegyei dohánybeváltó hivatalokban tehát ezidőszerint 30000 métermázsa uj és mintegy 35000 métermázsa régi dohány van meg.

Hogy mit jelent a magyar államra a dohány megmentése, azt majd számszerüleg is kifogom mutatni, most csak azt jelentem be, hogy a beváltási ár kifizetése már kezdetét vette s nem 40 hanem csak 38 százalék pótbeváltási ár fog kifizettetni.

Ez röviden összefoglalása az utolsó 10 hónap fontosabb eseményeinek. Bejelenthetem végül azt a mindnyájunk által boldogan ismert tényt, hogy vármegyénk végre marcius hó 18-án felszabadult a gyalázatos és szégyenteljes román járom alól s a lakosság legnagyobb lelkesedése között szép ünnepség keretében vonultak be a vármegye székvárosába e hó 13-án Horthy vezér vitéz katonái, hogy elhozzák részünkre a felszabadulást s egy szebb és boldogabb magyar jövendő édes reménységét.

I. A román megszállás eseményeinek összefoglaló ismertetése

Szabolcsvármegye az öt éves világháboru, a szerencsétlen forradalom s az azt nyomon követő terrorista uralom szenvedései után egy közel tizenegy hónapig tartott ellenséges katonai megszállás példátlanul sulyos csapását és sanyaruságát volt kénytelen elviselni.

Amikor e keserü megpróbáltatás után első rendes időszaki jelentésemet a törvényhatóság elé terjesztem, kötelességemnek tartom, hogy annak eseményeit összefoglalva ismertessem addig is, amig az orsz. központi stat. hivatal által elrendelt s most folyó statisztikai adatgyüjtés alapján teljesen kimeritő számbeli adatokkal is kiegészitett hü képét adhatom a vármegye életében oly fontos, szomoruan emlékezetes időszaknak.

A mult év október havában a t. that. bizottság elé terjesztett jelentésemben már röviden foglalkoztam a megszállás előzményével; a megszállásnak belső és külső politikai helyzetünkkel szoros összefüggésben álló okai ismeretesek a t. that. bizottság előtt s igy szükségtelen azokra ujból reá mutatni.

Tény az, hogy amikor a román hadsereg akkor még lerongyolt, megviselt s talán csak ezért harcias kinézésü első csapatai alig néhány nappal Pogány népbiztos a Szamueliek, a Popcsók féktelen hatalmi tobzódása, szegény boldog emlékü Kovács István mártirhalála, Nyiregyháza város legjobb fiainak sanyargatása, elhurcolása után a vármegye területére bevonultak s rövid harc után a megye területét megszállották.

Szabolcsvármegye lakossága — igen kis kivétellel — napról-napra türhetetlenebbé váló proletár uralomtól, a bolsevizmus rémétől mngszabaditónként fogadta a román katonákat s habár mindnyájunk szivét keserü bánat töltötte el, arra a gondolatra, hogy Magyarország földjét idegen katonák lába tapodja :

Vigaszt találunk abban a reménységben, hogy az idegen hadsereg nem ellenségként, hanem minduntalan hangoztatott kijelentésük szerint — a rend, a személy és vagyonbiztonság helyreállitására s a minden állami és társadalmi rend felforgatására törő bolsevizmus elfojtására jött.

S az első csapatok, — Dragu ezredes dandárja, Constantinidi tábornok hadosztálya parancsnokaik szigoru fegyelme alatt tényleg ugy viselkedtek, hogy reménységünk jogosnak látszott s megerősitette azt a román hadseregparancsnokság csakhamar közzétett kiáltványa, melyben békés szándékát hangoztatva, teljes személy és vagyonbiztonságot igér.

Ekkor még joggal hihettük, hogy a kommunista üzelmekben tevékenyen részes egyének ellen. sokszor a törvényes magyar hatóságok megkérdezésével, — több esetben azonban azok mellőzésével — történt letartóztatások és internálások tényleg a törvényes rend helyreállitását s nemcsak az ő biztonságukat célozzák, hogy az előfordult panaszok a katonai megszállással természetszerüleg s elháríthatatlanul együtt járó szorványos esetekre, egyesek meg nem engedett s bizonyára kellő megtorlásban részesülő egyéni visszaéléseire nem pedig az egész megszálló sereg tudatos és szándékos rendszerére vezethetők vissza.

A megszállás első hetei elég nyugodtan telnek el s a törvényhatóság törvényes jogai gyakorlása s a jogfolytonosság helyreállitásaként teljes háboritatlanul tarthatja meg május 31-én hosszu idő óta első rendes közgyülését.

Sajnos igen hamar jön a keserü kiábrándulás.

A visszavonuló vörös sereget nyomon követő első csapatokat felváltja a II. vadászhadosztály, amely a román forrásból eredő hirek szerint a hadsereg elite csapatai közé tartozik, de amelynek viselkedése csakhamar keserves tapasztalatok árán tanitja meg a vármegye békés lakosságát s hatóságait arra, hogy a vörös uralom rémétől megszabadulást drágán kell megfizetni.

Junius elején megjelenik egy katonai hirdetmény, amely az összes gyárak, berendezésük, ipari és gazdasági gépek, eszközök, állatok, élelmi cikkek és terménykészletek összeirását rendeli el s amint hatóságaink az összeirást a szokott pontossággal, naiv becsületességgel elkészitik, nyomban megérkeznek a rekviráló, — valójában zsákmányoló bizottságok s megkezdik a vármegye virágzó ipari és gazdasági berendezésének rendszeres kifosztását s emellett napirenden van egyes tisztek, katonák, katonai csoportok részéről elkövetett erőszakos rablások sorozata.

Ez inditott arra, hogy egy összehivott értekezleten lefolytatott eszmecseréből kifolyólag dr. Bencs Kálmán polgármester és dr. Sarvay Elek tb. főügyész kiséretében junius 24-én Nagyszeben, Arad, Szegedre elutaztam azzal a célzattal, hogy a féktelen zsákmányolás s katonai visszaélések ellen az erdélyi román kormányzó tanácsnál, lehetőleg az Aradot és Szegedet akkor megszállva tartó francia csapatok parancsnokánál tiltakozzam s ugy ott, mint a már akkor Szegeden megalakult magyar kormánynál a vármegye helyzetét megvilágitva orvoslást kérjek.

Nyiregyházai Állami Levéltár

26-án délben Nagyszebenbe vettük utunkat és 27-én hajnalban 3 órakor vonatunk meg is érkezett a kormány zótanács székhelyére.

Az uj imperium a város eredeti jellegén mit sem változtatott, a meghamisithatlan német tipus kiszögellik a mai életből is, mert a kereskedelem teljesen a németek által vezettetik s a társadalmi élet is elsősorban német, de sokkal inkább magyar jellegü, mint román. A város puritán egyszerüségü, de elragadóan szép, antik képén változás csak annyiban állott be, hogy a középületekről a román nemzeti tricolorok függnek alá, ahol egy-egy román hatóság székel. A régi hadtestparancsnoksági épületben van elhelyezve Maniu Gyula erdélyi miniszterelnök rezidenciája, akihez déli 11 órakor audenciára mentünk. A kihallgatás engedélyezésének egyik feltételét képezi, hogy megfelelő igazolványokkal a személyazonosság legitimáltassék s ennek alapján egy ujabb igazolvány állittassék ki, amely az illetőt feljogositja a miniszterelnöki palotába való belépésre. A palotába belépésünkkor a miniszterelnöki titkár tájékozódott jövetelünk célja felől és biztositott bennünket arról, hogy az audenciák sorozatát a mi kis küldöttségünkkel fogja a miniszterelnök megnyitni. Ez igéretének megtartása ugyan nem teljességében biztosittatott számunkra, mert egy közben érkező olasz katonai bizottság kapta az elsőséget, amig azonban reánk került a sor, a kiváltságos személyek számára szolgáló nagy szalonban kináltak meg hellyel a miniszterelnök hivatalnokai.

Nemsokára jeleztetett fogadtatásunk időpontja, amely előzetes várakozásunknak megfelelően a legszivélyesebb és legközvetlenebb volt.

A miniszterelnök jövetelünk célja felől érdeklődvén, részletesen ismertettem a magunkkal vitt

feljegyzések alapján a rekvirálás borzalmas eredményeit, majd előterjesztésemet a következőkben folytattam:: »Ez az állapot nemcsak annyiban aggasztó, mert gazdasági tönkretételünket eredményezi, hanem az erőszakos eljárás a bolsevizmusnak a legjobb melegágya amelynek terjedése egész Európára végzetes lehet. kérem ennélfogva Nagyméltóságodat, hogy közbenjárását az irányban is érvényesitse, hogy ezek a rekvirálások megszüntessenek, vagy legalább is enyhittessenek.«

»Mindenekelőtt különbséget kell tenni, — kezdte a miniszterelnök a válaszát — azon területek között, amelyeket az 1916. évi párisi resolutio, a gyulafehérvári nemzetgyülés és a versailli békeszerződésnek már előre is biztosnak mondható határozata alapján a román nemzet vár s megkap, mint Románia kiegészitő részeit és azon területek között, amelyre a románok igényt nem tarthatnak. A romániának eső ezen területek határvonala a Nagykároly—Szatmárt Debrecentől keletre 7 kilométernyire elhaladva — Nagyvárad és Aradot összekötő vonalig fog terjedni. Ezen területekre nézve terjed ki a kormányzói működésem és rendelkezési jogom, mig az ezen kivül álló területek, melyekhez Szabolcsvármegye is tartozik, katonai igazgatás alatt állanak és minden rekvirálási tényked és katonai hatóságok által végeztetvén, ezekre nézve ingerentiám egyáltalában nincs.«

Kijelentem azonban, hogy a rekvirálások csakis a feleslegesre vonatkozhatnak és minthogy már több küldöttség jelent meg előttem, amelyek mindegyike olyan kijelentést tett, hogy a gazdasági feleslegeket meghaladó részre is történik a rekvirálás, máris interveniáltam Bukarestben a kir. kormánynál, radiótelegraph utján, amelyre vonatkozólag azt a választ nyertem ismételten, hogy a rekvirálások csakis a feleslegekre vonatkozhat-

nak és kell, hogy vonatkozzanak. E kormányrendelkezés Mossoiu tábornokhoz, mint az északi hadsereg főparancsnokához is eljutott, aki engem sürgönyileg keresett fel, jelezvén benne azt, hogy a rekvirálások az uj korlátolt rendelkezés értelmében fognak történni.« A románnyelvü sürgönyt a miniszterelnök fel is mutatta.

Maniu Gyula eme kijelentése után azt kértem a miniszterelnöktől, hogy intézzen egy sürgönyben foglalt hivatalos intézkedést Szabolcsvármegye főispánjához, hangsulyozandó, hogy a rekvirálások a jövőben csakis a gazdasági feleslegre vonatkozhatnak és csakis ily korlátolt mederben fog az keresztülvitetni.

A miniszterelnök e kérésemre arra utalással, hogy az előbb ismertetett okokból e ténykedése hatáskörét tulhágná, annak teljesitését megtagadta, majd e kérdésben aként nyilatkozott, hogy tudomásunkra kivánja hozni, miszerint Erdély a rekvirálásnak eredményeiből semmit sem kér, arra igényt és abból kielégitést egyedül Románia kap, mint amely államban a szegénység legmagasabb fokra hágott azon pusztitások következtében, amelyeket a németek náluk véghezvittek.

A miniszterelnök továbbá ama felvilágositást nyujtotta, hogy több vegyes bizottság alakittatott már is, amelyek célja ellenőrizni a Romániába irányzott szállitmányokat, amely szállitmányok összesége nem haladhatja meg azon vagyoni értéket, amelyek az ország megszállása érdekében Romániából kivitettek s hogy ezen mérték eddig áthágva nem lett, legjobban tanusitja azon körülmény, hogy a vegyes bizottságok legintenzivebb müködése dacára sem érkezett vissza egy kifogásolt szállitmány sem.

A rekvirálás kérdéséről a politika terére lépett át a miniszterelnök és hozzám egyenesen a következő kérdést intézte: Mi a véleménye alispán urnak, milyen hangulattal fogadja Szabolcsvármegye közönsége s általában a magyar közvélemény a békekonferenciának azon biztos határozatát, hogy Románia az előbb már ismertetett területeket megkapja Magyarország testéből?«

E kérdésre a következőkben adtam meg a választ:

«Nagyméltóságu Uram!

Ha az ország elveszti keleten Erdélyt, északon a csehek hóditási vágyai elégiettnek ki, délen a szerbek kapják meg az aspirált területeket, ugy az ország megfosztatnék bányáitól, erdeitől, sójától, ugyszólván összes éltető forrásaitól, egyoldalu őstermelő állammá sülyedne, gazdasági léte a modern haladás szinvonalán alul oly mélyen állana, hogy ilyen országnak Közép Európában leendő fentartása kivánatosnak egyáltalában nem volna mondható.

Ezeréves hazánknak ily módoni megnyirbálásába és lesülyesztésébe egyetlen egy igaz magyar sem nyugodhatik bele és nem is fog belenyugodni soha.«

Anélkül, hogy ez őszinte szivből jött feleletemre bármily megjegyzést is tett volna a miniszterelnök, a magyar közhangulatról ujabb tájékozódást kivánván szerezni, egy másik kérdéssel fordult hozzám, érdeklődvén, hogy »miként venné az ország közönsége egy olyan magyar kormány megalakulását, amely késznek nyilatkoznék azt a versailli békeszerződést aláirni, amely magában foglalná az előbb már jelzett területeknek Románia javára való elszakitását?«

E kérdés határozottan és nyiltan volt hozzám intézve, Maniu Gyula azonban nem várta meg a választ, bizonyos idegességgel birálgatni kezdte a Károlyi Gyula kormányalakitási vállalkozását, azt mondván, hogy egy ilyen összetételü kormány az entente támogatására nem számithat, az ezt elismerni soha nem fogja, mert nem rokonszenves egy liberális elemtől teljesen

mentes, csupán conzervativ politikusokból álló egyesülés, pláne ha annak az élén egy oly rosszhangzásu nevü ember áll, mint Károlyi és amelynek legfőbb mozgató alakja Bethlen István.

A Károlyi kormánynak teljes lebirálása azt a feltétlen meggyőződést keltette mindnyájunkban, hogy Maniu Gyula teljesen uj és a Károlyi kormánnyal szembenálló ellenkormány eszméjét igyekezett meggyőződésünkbe átplántálni és pedig egy olyan ellenkormányt, amely román protekturátus alatt Románia érdekei szemelőtt tartásával, esetleg a románokra kedvező versailli konferencia szerződését a magyar állam és a magyar nemzet nevében aláirja.

Később, amikor ismételten birálgatta a Károlyi-kormány összetételét, a miniszterelnökhöz kérdést intéztem az irányban, hogy megfelel-e a valóságnak az az ujsághir, amely az ententenek Kun Bélával folytatott tárgyalását jelenti? e kérdésemre azt a választ nyertem, hogy ma Magyarországon tulajdonképen csak egy kormány létezik és ez a Kun Béla kormánya, azért kellene az antanttal való érintkezést egy más politikai személynek felvenni!

Itt jegyeztük meg, hogy az érintkezés felvétele részünkről sokkal nehezebb, ellenben sokkal könnyebb az entente-nek megkezdeni a tárgyalásokat, mert nézetünk szerint Magyarország viszonyainak consolidálása az entente érdekében is áll, mert nem képezhet titkot az, hogy a bolsevizmus veszedelme ugy Romániát, mint — a nyugati államokat is fenyegeti, amely veszély elháritása sokkal könnyebben megoldható consolidált magyar viszonyok mellett.

E megjegyzésünk a miniszterelnököt szemmellátható lag kellemetlenül érintette s ezzel az audencia végett is ért.

A miniszterelnöknél történt e látogatáson kivül a kormányzótanács különböző tagjainál jártam még el szén és szóda szállitásának engedélyezése tárgyában, amelynek keresztülvitele különösen azért ütközött nehézségbe, mert ott létünk időpontjában még mindig fenállott Debrecen Nyiregyháza közötti vasuti vonalra vonatkozó teherszállitási tilalom, ugy, hogy csak a szén és két vaggon rézgálic szállitásának engedélyezését sikerült teljes határozottsággal kivinni, mig a szóda leszállitása csak arra az esetre biztositatott, ha a jelzett vonalon a teherszállitási tilalom megszünik. Ajánlatot kaptunk 200 vaggon tüzifa szállitására vonatkozólag is, mely ajánlat átvételével az összes célzott közellátási ügyet a körülményekhez képest sikeresen elintézvén 28-án délután 4 órakor Arad felé indultunk.

Nyiregyházától Kolozsvárig terjedő vasuti vonalon állandóan láttuk az ekével, boronával, cséplőgéppel, morzsolóval, hántolóval, majd lovakkal és marhákkal megrakott és tovább szállitásra váró azon rakományokat, amelyeknek nagy része vármegyénk közönségétől rekviráltatott. Minél beljebb mentünk Erdélybe, annál kevesebb volt az ilyen vonatok száma, mig a Tövis-aradi vasuti vonalon azután végleg meg nem szünt, amely utvonal a román megszálló zónából a francia majd a szerb megszálló területre vitt át bennünket.

Aradra 29-én reggel 8 órakor érkeztünk meg. A vasuti állomáson már jólesően találkoztunk a francia udvariasság megnyilatkozásaival, ami különösen kedvünkre volt azután az erőszakos és rideg podgyász kutatás után, melyet Arad városa előtt Máriaradnán kellett átszenvedni s mely kutatások raffinált módjait a románok különösen jól ismerik.

A városban első utunk dr. Sárkány Ferenc polgármesterhez vezetett, akivel folytatott rövid beszélgetés után meggyőződést szerezvén ennek tiszta és törhetet-

len magyar hüségéről, feltártuk előtte jövetelünk célját s egyszersmind igyekeztünk tájékozódást szerezni azokról az eredményekről, amelyek fáradságos utunkat megkoronázhatják. Elibünk tárta az aradi viszonyok képét f. évi május 22-től, vagyis azon időponttól kezdődőleg, amelyben a román hadsereg Aradra bevonult. Az az idő, amely a román inváziótól kezdődőleg napjainkig ott lefolyt oly gazdag érdekes eseményekben és annyira szinesen tárja elénk a román és francia ellentét, a román erőszakoskodás képét, hogy érdekesnek tartom a polgármester előadását a leghivebben jelentésembe iktatni. A megszállás történetét a következőkben ismertette:

»A román hadsereg május 22-én vonult Arad alá ellentétesen egy párisi határozattal, amely a román megszállás alól Aradot kivette. A franciák, akik addig már egy bataillonnal a városban voltak, egy napig feltartották a románokat, de mert a románok egy brigáddal vonultak előre, a kis francia erő tehetetlen volt velük szemben s igy türni voltak kénytelenek a románok bevonulását, arra szoritkozva csupán, hogy Tournadre francia tábornoknak sügönyözzenek a főhadiszállásra, aki később felháborodva fejezte ki a román bevonulással szemben tiltakozását, felszólitva engem a polgármestert hasonló tiltakozás megtételére, igérve ez inváziókérdésének teljes elintézését. A románok kezdettől fogva állitólagos parancsaikra hivatkoztak, amelyről csodálatosképpen a franciák semmit sem tudtak. A bevonulás első pillanatától kezdve megkezdődött a két csapat parancsnoksága között a hatalmi versengés, amely a legzürzavarosabb intézkedéseket vonta maga után, amennyiben azok a plakátok, amelyeket egy részről a franciák ragasztottak ki, másrészről a románok publikáltattak, a legellentétesebb rendelkezéseket foglalták magukban, igy a románok 10 óráig állapitották meg az

esti zárórát, a franciák kitolták ugyanezt 11 óráig. A Maros hidján való átkelést egyik parancsnokság megengedte, a másik megtiltotta. A románok önkényesen elmozditották Green Nándor magyar főispánt állásából, a tisztviselőktől hüségesküt kivántak, akik közül dicséretükre legyen mondva, csak három román tette le azt.

Néhány nap mulva egy francia és románokból álló bizottság elé hivták a városi előljárókat és tudomásukra hozták, hogy a románok a francia parancsnokság alá vettettek s igy ezen rendelkezés értelmében a románok csak a város északi negyedében tartózkodhatnak, mig a többi ¾-ed részében csak azok a románok lakhatnak, akik már előzőleg ott letelepedtek. Francia lobogók nagy tömege diszitette a várost e fordulat örömére, örömmámorban uszott a lakosság, hogy az előttük különben is gyülölt román nemzet katonái háttérbe szorultak.

Tournadre francia tábornok, aki a magyar igények kielégitését a legmesszebbmenő előzékenységgel támogatta, a városból eltávozott s ekkor vette át a város paranccsnokságot Gondrecourt tábornok, aki aztán később a magyaroknak meggyőződésből igazi nagy védelmezője és jóbarátja lett s aki később Szegeden is nagyban hozzájárult a magyar sikerek eléréséhez. A viszony a románok és franciák között a későbbi napokban sem enyhült, ugy, hogy Tournadre tábornok vezérkari főnökével Rymond ezredessel sürgősen Aradra utazott, hogy egy végső erőfeszitést tegyen a minden pillanatban robbanásra váró helyzet javulására. A helyzet sajnos a franciákra nézve kedvezőtlenebb volt, azon román gyürü miatt, amely a rendelkezésre álló brigádból alakulva a várost körülvette, megakadályozva a legenergikusabban azt, hogy a városba a körülfekvő községekből a legcsekélyebb mennyiségü élelmiszert is

szállitsanak. Tournadre tábornok, mint ottani legfőbb francia parancsnok érezvén annak a felelősségnek sulyát, amely a város élelmezése következtében vállaira hárult s félve a városnak teljes kiéheztetésétől kénytelen volt a nagyszebeni kormányzótanács által már előzőleg kinevezett román főispánhoz fordulni, vele tárgyalni s részéről is megigérni neki a polgári kormányzói hatalom átadását, ha teljesiti azon feltételeket, amelyeket a város magyar polgársága saját nyugalma és biztonsága érdekében megállapitani kivánt. Azok a feltételek, amelyeket Tournadre tábornok a román imperium átengedése ellenében megszabott, szerepel a többek között: a tisztviselőknek a román imperiumra teendő eskü alóli felmentése, biztosi'ása a magyar törvények és rendeletek szerinti kormányzásnak és igazgatásnak, annak kimondása, hogy a főispán az 1886. évi XXII. t. c. alapján szerzi jogait és kötelességeit. E feltételek megállapitásán kivül kinevezett különböző politikai pártok és társadalmi alakulatok tagjai sorából egy 100 tagu bizottságot, amely a törvényhatósági bizottságot volt hivatva pótolni s amelynek minden román hatóságtól leendő elismerését a tábornok követelte, bárha a bizottság tagjainak kiválasztásánál a román befolyás egyáltalában nem is érvényesült. Marso főispán a tábornok ez ajánlata után Nagyszebenbe futott, ott azonban azt visszautasitották, mert semmiképp nem akarták türni és elismerni, hogy egy román főispánt francia tábornok nevezzen ki, amelyhez ugyanis Tournadre kötötte magát, nem tartván érvényesnek a nagyszebeni kormányzótanács előzetes kinevezését s vitatván azt, hogy a kinevezési jog egyedül a megszálló főparancsnok jogát képezi.

A Tournadre ajánlatának ily módon való visszautasitására a tábornok egy erélyes cselekedettel válaszolt. Arad város és megyéje feletti kormányzói és

igazgatási hatalmat felosztotta 3 részre akként, hogy Marsó főispán hatáskörébe utalta a megyei főispáni dolgokat, Green Nándor magyar főispán kapta Arad törvényhatósági város főispáni jogait és a polgármester megmaradt a régi jogkörrel. E rendelkezést a francia tábornok plakatiroztatta, amely plakátok egyikét a központi kávéházban egy román tiszt letépte, amire a központi kávéház tulajdonosának a francia parancsnokság a román tisztek kiszolgálását megtiltotta, aminek következtében e tisztek onnan tényleg ki is maradtak.«

Ilyen változatos állapotok voltak Aradon Franchet kezett Aradra, mint a keleti entente hadsereg legfőbb Dkezett Aradra, mint a keleti entente hadsereg legfőbb parancsnoka. A programm szerint Arad város magyar polgármestere is üdvözölte a keleti hadsereg legfőbb parancsnokát, mégpedig a megállapitás szerinti mindössze egy néhány szóban. A polgármester a román előkelőbb személyek felszólalása után tényleg megkezdette beszédét, de amint abban magát Arad város magyar polgármesterének nevezte, Franchet D' Esperay be sem várva a beszéd végét a polgármesternek hátat forditott és őt ott hagyta.

A tábornoknak ez az eljárása a magyar köröket végleg lehangolta, annál is inkább, mert eddig a franciákban összpontosult minden reményük a román brutalitással és igazságtalansággal szemben. Néhány óra mulva Franchet D' Esperay a polgármestert magához hivatta s beszélgetését azzal vezette be, hogy ő nem vonja kétségbe a polgármester magyar származását, azt is tudja róla, hogy a polgármesteri székben ül, de »magyar polgármesternek« nem nevezheti magát egy román város polgármestere, mint amilyen Arad is. »Nem kétséges folytatta a tábornok, hogy a békekonferencia

Arad elvesztése mellett fog határozni, mert a magyarok le vannak verve, rossz politikát folytattak s bár Magyarország is független ország lesz, de csak a magyar vidékekre terjed majd ki a magyar állami souverenitás.« »Ebbe Önöknek bele kell nyugodni mondá, mert különben erre önöket kényszeriteni fogjuk.«

A polgármester szomoru megilletődéssel vette tudomásul e szavakat s magyar férfias önérzettel s határozott nyiltsággal vetette oda a tábornoknak, hogy ebbe a veszteségbe egy magyar sem törődhetik bele s bár tisztában van azzal, hogy jelenben a kényszer előtt meg kell hajolni, de reméli azt az időt, amikor az elszakitott területeket ismét visszakapjuk, annál is inkább reméljük azt, mert hasonló esetre történelmünk már több példát nyujtott.

A tábornok erre röviden csak annyit felelt: »Espérer c' est votre droit« — remélni jogukban áll —

A polgármester ezek után őszintén és a legnagyobb nyiltsággal panaszkodott azon rablások és pusztitások miatt, amelyeket ott Arad vidékén a románok elkövettek, amire a tábornok nagy naivitással megjegyezte, hogy ezek a románok olyan szegények hogy nem szabad tőlük sajnálni az elvitt értékeket amelyek különben is reánk nézve csak a felesleget képezik és különösen nem panaszkodhatunk azért, mert a németek is csak ugyan ezt tették a románokkal.

„Igen ám, de a francia sajtó" válaszolta a polgármester, — szemeire hányta a németeknek, hogy müvelt nemzet ilyen rablást elkövet.

„Mondtam én Önnek, hogy a román müvelt nép!?' válaszolta könnyü egykedvüséggel Franchet d' Esperay.

Majd hivatkozott a polgármester arra a védelemre, amelyet a magyarok a háboru alatt a franciáknak nyujtottak, akikkel Magyarország minden részén a legnagyobb előzékenységgel bántak.

„Igen ezt tudom, mondá a generális" kár, hogy elvesztették a háborut, mert az Önök nemzete jobb sorsra érdemes". E kijelentés után a tábornok befejezte a társalgást s lakására távozott, ahol a ház urnője emléksorokat kérve Franchet d' Esperay tábornoktól, a legnagyobb készséggel vette át az emlékkönyvet, amelybe a következő sorokat irta: „La guerre vaut mieux que l' ésclavage" (inkább a háboru mint a rabszolgaság) A tábornok a következő nap folyamán azt az óhaját fejezte ki, hogy az aradi kulturpalotát megtekinti, ahol elragadtatással gyönyörködött a magyar kultura remekeiben és az 1848-as emlékeket hosszasan elnézegetve, alapos tájékozotságot és ismereteket tanusitó találó megjegyzéseket tett, majd később megemlitette, hogy Munkácsival a legjobb viszonyban volt és ismerte egytől-egyig müveit.

Franche d' Esperay-nek, aki a városba érkeztekor a legnagyobb románbarát és magyar ellenségnek mutatta magát, ugylátszik bizonyos változáson ment át a felfogása, mert bár távozásakor is a román imperium mellett foglalt állást, de kivánta azon feltételek biztos betartását is, amelyet a város magyar társadalma a már előbb ismertetett keretben a maga részére kikötni akart.

Sajnos a tábornok támogatása sem volt elegendő, feltételek biztositásához, mert utazásunkból visszatérve szomoruan olvastuk azt a sajtó közleményt, amely jelzi, Aradon a román imperiumnak minden feltétel nélküli átvételét.

Franchet d' Esperay Aradról Szegedre utazott, ahol a francia közfelfogásra jellemző több nyilatkozatot tett, amelyek egynémelyikét az események chronologicus sorrendjében megfogom emliteni

A polgármestertől az Aradon székelő francia katonai bizottsághoz mentünk, amely bizottság előre érte-

sitve lett a Szabolcsvármegyei küldöttség jövételéről s amelynek elnöklő ezredese, Raymond nevü francia tiszt a legelőzékenyebb fogadtatásról már elözőleg biztositott bennünket. A megszálló csapatoktól meg nem szokott udvariassággal viszonozták üdvözletünket, majd dr. Sarvay Elek tb főügyész vette át a szót és francia nyelven a franciák iránti bizalmat fejezte ki, elébe tárta a bizottságnak azon rablásszerü rekvirálások sorozatát, amelyet a románok az utolsó időben Szabolcsvármegye területén elkövettek. Ismertette a rekvirálások mérvét hangsulyozva különösen, hogy nemcsak munkaközben veszik el az utolsó kapát, hanem a jószágok, állatok elhurcolásán kivül még a malmokat is leszerelték és gazdasági gépek nélkül hagyják a földbirtokosokat Kérte a tb. főügyész a franciák interveniálását és minden törekvésük kifejezését abban az irányban, hogy e szörnyü állapotok megszüntettessenek és a rablásoknak gát vettessék Majd beszédében rámutatott azon félhivatalos jelentésekre, amelyek szerint a megszálló román csapatok Szabolcsvármegye területéről kivonatnak anélkül, hogy oda más entente csapatok szállittatnának, védtelenül hagyva az ottani polgári osztályt a Vörösgárda terrorjának, bosszujának, martalékának

„Kérjük, mondá dr. Sarvay Elek, a nagy francia nemzetnek nemesen gondolkozó képviselőit, hogy a magyar polgári társadalmat ne dobja oda a vörös terror martalékául, hanem illetékes helyen eszközölje ki azt, hogy mindaddig, amig a kivonulásra szánt román csapatok más entente csapatokkal nem pótolhatók, az ott jelenben levő csapatok visszatartassanak s mennyiben pótolhatók lesznek ‚francia csapatokkal pótoltassanak" Az ezredes a legnagyobb jóakaratot tanusitotta, sajnos kedvező választ mégsem adott.

A rekvirálásokra nézve kijelentette, hogy már több oldalról értesült hasonló panaszokról s bár hatáskörében

nem áll e kérdésben intézkedni, azt a tanácsot azonban adhatja, hogy a rekvirálás mérvét feltüntető adatokat az érdekeltek állandóan jegyezzék, nyilvántartsák, azokat megőrizzék. Egyébként tudomásom van róla — mondta — hogy a rekvirálás mérséklése tekintetében már maguk a román hatóságok intézkedtek.

A román csapatoknak Szabolcsvármegye területén leendő visszatartására nézve az ezredes megnyugtatni igyekezett, azt mondván, hogy bár francia csapatok a jelenleg román megszállás alatt álló területre nem küldhetők, de az általános katonai helyzettel, — utalva a küszöbön levő offenzivára a vörösgárda ellen — Szabolcs vármegye közönsége is biztositva lesz, majd megjegyezte, hogy igyekezzünk fegyveres erőt a vármegye területén szervezni. Dr. Sarvay Elek tb. főügyész midőn kijelentette, hogy a románok ellentállása miatt a megyei csapat szervezése lehetetlen és kérte, hogy a vármegyei küldöttség tagjainak Szegedre való utazás és a fehérgárda szervezése tárgyában az uj magyar miniszteriummal leendő tanácskozás céljából utazási igazolványokat adjon ki, a francia katonai bizottság és az ezredes a legnagyobb jóakarattal vette tudomásul az utazásunk célját s a legtermészetesebbnek véve a magyar miniszterium lépésének emlitését, az utazási igazolványokat megigérte és azok kiállitásáról nyomban gondoskodott.

Az elkészitett igazolványokat hosszas formalitások után kiállitva, csak másnap vehettük kézhez és igy csak julius hó 1-én déli egy órakor érkezhettünk meg Szegedre. Az itteni állomáson már magyar határrendőrség végzi az utasok ellenőrzését, sőt beosztott katonatisztek igyekeznek különböző kérdésekkel az utasok politikai és egyéb megbizhatóságát vagy megbizhatatlanságát kifürkészni. A katonai őrséget a francia szines csapatok teljesitik.

A város tele van idegenekkel, a vörös terror előli menekültekkel, régi politikusok, jónevü ujságirók tömegével, akik uni sono igyekeznének feltámasztani a régi rendet vagy legalább is ahoz hasonlót. A szállodáknak még fürdőszobái is lakhelyül szolgálnak és igy egész természetesnek vettük a sorba járt szállóknak visszautasitó kijelentéseit, tudtuk bár előre, hogy igy lesz, de csak végső esetben akartuk magánszemélyek szivességét igénybe venni. Egy angol küldöttség részére biztositott lakást azok késlekedése miatt birtokba vehettünk, amelyhez Somogyi Sylvester Szeged város polgármestere jóvoltából jutottunk.

A polgármesternél a város érdekes eseményei után érdeklődvén, a Franchet d' Esperay látogatásáról számolt be, mint amely kérdés a szegedi közvéleményt legélénkebben foglalkoztatta, commentálva a szeszélyes délfrancia, de fontos missiót teljesitő tábornok kijelentéseit.

A francia nemzetet legmagasabban képviselő tábornok szavavi szerintem is figyelmet érdemelnek s bár megvagyok győződve, hogy a francia diplomata kijelentéseit inkább fenyegetésként kivánja használni és azok igazságáról meggyőződve ő maga sincs, mégis érdemesek feljegyzésre, mert azokból megtudjuk, hogy a magyarokkal folytatott beszélgetése tájékozódó célzatu volt, mert a szerinte fontos helyről tett nyilatkozatokat nem bocsátotta el a füle mellett, hanem azokról állandóan jegyzeteket készitett, nyilvánvalóan illetékes helyen leendő felhasználás céljából.

»Hogy van a város és a közélelmezés?« volt a tábornok első kérdése.

Somogyi Sylvester elpanaszolta az élelmezési mizériákat s különösen azt a nyomasztó helyzetet, amelyet a szénhiány következtében beállott munkanélküliség okozott. Szenet ugyan kapott Szeged városa a megszálló szerbektől, a szén ellenében ezek lisztet és szalonnát követeltek, a horvátországi 48 koronás szalonna árak helyett azonban csak 30 koronát fogadva el a recompensátinális számitásnál. Bár igy nagy anyagi áldozatok árán volt csak az ipari üzem folytatásához szükséges szén beszerzehető, mégis jótékony volt ennek a városba való beözönlése, mert a munkanélküliség nagyjában megszünt s az ipari lakosság kenyérhez jutott.

Sokat kellett ezért áldoznunk, mert »ugy tudja meg tábornok ur, hogy az ön szövetséges szerb tisztviselői egyenesen megkövetelik a vesztegető aranyakat« mondá a polgármester.

A tábornok a megjegyzést hallgatással mellőzte, amely szünetet a polgármester felhasználva, azt a kérelmet terjesztette elő, hogy Ujszegednek Szegedhez való visszacsatolása érdekében az illetékes helyen közbenjárjon, mert bár Ujszeged a Tisza tulsó oldalán fekszik, az Szegeddel közigazgatásilag mindig egy egységet képezett, mindig szinmagyar városrész volt s igy nem volna igazságos a városnak ilyen erőszakos kettészakitása.

A tábornok arcán a komoly belátás kifejezése ült s megnyugtatólag mondotta, hogy alapelve el nem szakitani azokat a területeket, ahol magyarok laknak s biztosithatja a polgármestert, hogy ez a felfogása az igazságos érzésü francia nemzetnek is.

A szerb és román lakta vidékeket azonban, — folytatta a generális — ezek a nemzetek fogják megkapni.

»Hát igazságosnak tartja tábornok ur, hogy a nehéz magyar munkával kulturálissá tett vidékeket most a szerbek fegyveres erőszakkal elveszik?« kérdé a polgármester.

«Szerbia francia szövetséges volt, ezért jutalmat érdemel,» válaszolt a tábornok, majd hirtelen a polgár-

mester felé fordulva — »miben áll a bolsevizmus«? kérdést tette fel.

A kérdezett részletesen ismertette a tanácsköztársaság szervezetét, törvényeit, alapelveit, intézményeit, gyakorlati megvalósitását és annak hibáit s amidőn e théma bőségesen kimerittetett, a következő kérdést intézte a polgármesterhez — »mit gondol, hogy lesz letörve a bolsevizmus?« »Csakis az entente segitségével« volt a rövid válasz.

»Miért kell ehhez entente segitség«? kérdé Franchet. »Azért válaszolt Somogyi Sylvester, mert a megszállott területeken fegyveres erő szervezését az entente hatalmak meg nem engedik és igy saját nemzeti erő hiányában az esetben azonban, ha a románok és szerbek megen ban az esteben azonban, ha román és szerbek megengedik a területükön a bolsevizmus letörésére szolgáló hadsereg szervezését, ugy lehetne szó arról, hogy saját erőnkből törjük le a vörös uralmat.« A tábornok Somogyi e kijelentése után jegyzeteket készitett, azonban mélyen hallgatott s csak arra ütötte fel a fejét, amikor a polgármester megjegyezte, hogy francia segitség mindenesetre kivánatos volna.

»Hogy gondolhat erre?« kérdé csodálkozva a tábornok.

»Tábornok Ur!«

kezdé Somogyi Sylvester polgármester, »a magyar nemzet már két izben védte meg nyugatot a mindent elseperni látszó veszedelemtől. A tatár és török pusztitás volt az, amikor a magyar saját véréből emelt védbástyát, hogy a nyugatot a megsemmisüléstől megóvja. Most egy harmadik eset előtt állunk, a keletről hömpölygő bolsevista áradat előtt! Önök azt kivánják, hogy a mi testünkön porladjék szét a veszedelmes irányzatnak még a csirája is. Helyes, de ehhez segitség kell, az

önök segitsége, mert Önök azon veszedelem torkában vannak, a mely elnyeléssel fenyeget.«

A tábornokra e merész szavak nagyobb hatást tettek, mert nyomban szelid hangon kérdezte:: »Hát miként gondolja ezt?«

»Ugy, hogy a szervezendő fehér gárda Budapest ellen vonalna, háttérben és tartalékban az entente csapatokkal és különösen francia tüzérséggel« — válaszolta a polgármester.

»A Dunántul kellene ellenforradalmat szitni« jegyezte meg d' Esperay — miután a térképet hosszasan vizsgálgatta.

»A Dunántul nehéz szervezkedni, mert ott a vörös terror nagyon kifejlődött« vetette közbe a polgármester.

»Hát ott mindenki vörös?« kérdé a generális.

»Nem csak vagy 10 százaléka a lakosságnak, de a terror oly nagy, hogy minden szervezkedést lehetetlenné tesz.«

A generális ezután a szerb vojvodaság — vajdaság — északi határa iránt érdeklődött. A polgármester csodálkozva nézett a kérdező tábornokra és megjegyezte, hogy bár közép, felső iskolákat végzett és az egyetemet is absolválta s állithatja, hogy mindig jó tanuló volt, de a szerb vajdaság határáról soha semmit sem hallott, de nem is tartotta szükségesnek, hogy a több, mint ezeréves Magyarország testén a honfoglalás előtt létezett államok határait tanulmányozza.

»Csodálatos, Sándor szerb trónörökös kérdésemre rögtön meg tudta jelölni a határt, amely Szabadka és Baja közt van« jegyezte meg a tábornok.

A polgármester e megjegyzésre mit sem válaszolt, de a tábornok távozása után megtekintette a kultur palotában elhelyezett régi okiratokat s ebből megállapitotta, hogy a generális helyesen jelölte meg a szerb vojvodaság határát.

Franchet d' Esperay mint minden alkalommal, ugy most is szemünkre vetette a német barátságot, mire a polgármester önérzetesen kifakadva jegyezte meg: »Mi már több izben kértük hiába a franciák segitségét.« »II. Rákóczy Ferencz a Lajosok udvarába járt támogatásért, e helyett azonban csak biztatást kapott. 1848-ban Párisban jártunk segitségért a Habsburgi absolotizmus letörésére. Ekkor sem kaptuk meg.« Mit tehettünk? A németek karjaiba vetettük magunkat s figyelmeztetem a tábornok urat, hogy jó bánásmód, igazság, elnézésben részesitse nemzetünket, mert ellen esetben ismét a németek karjaiban fog bennünket találni.«

A francia tábornok felállt, melegen kezet fogott és szónélkül hagyta hátra a polgármestert.

Másnap délelőtt 9 órakor a magyar miniszterium palotájába mentünk, ahol a személyazonosság igazolása szükséges óvatosságból kötelező lévén, ezt megtettük s igy bebocsáttatást nyertünk a miniszterelnök hivatalos helyiségébe. A magyar miniszterium a törvényszék tágas palotájában nyert elhelyezést, s a szokásos ressort miniszterium helyiségein kivül magában foglalja a propaganda osztályt is, amelynek müködése a közönség által is tapasztalhatóan legbuzgóbb és leginten zivebb, mert csaknem minden órában megjelennek a propaganda röpiratok és cédulák, dus számban kiosztogata járókelők ezrei között.

»Lépjünk be a nemzeti hadseregbe!« felhivással, diszes izléses plakátok ezrei vannak felragasztva a hirdetési oszlopokra, ábrázolva a büszke Hungáriát az ősi fehér lovon léptetve.

Károlyi Gyula miniszterelnök előszobája, aki egyuttal a belügyminiszter is, népes a várakozóktól, akik között számos vidéki foglal helyett, örömteljes mohósággal ajánlva fel csatlakozását és segitségét a magyar miniszterium támogatására.

Hirlett, hogy a miniszterelnök fontos külpolitikai kérdésben fog tárgyalni a délelőtt folyamán, miért is nem lepett meg bennünket annak jelentése, hogy audientiánkat csak délután kapjuk meg. Csak az este volt az, amikor a miniszterelnök időt szakitott magának, hogy a szabolcsvármegyei küldöttséget magánszobájában fogadja. Már előzőleg is hallottuk, de minden befolyásolás mentes megitélés alapján mondhatni, hogy Gróf Tisza István megelevenedett alakját véli az ember felismerni a miniszeterelnök külső alakjában, amelyet még inkább lehetővé tesz annak a szemüvegnek a viselése, amely az elhunyt miniszterelnököt annyira jellemezte.

Gróf Károlyi Gyula miniszterelnök előtt ismételten orvoslást kértem a tulhajtott román rekvirálásokkal szemben, valamint interveniálását a vármegyét megszállott román csapatok visszatartása, esetleg azok felcserélésének kieszközlésére. Majd részletesen ismertettem eddigi utunk lefolyását, a különböző személyekkel és bizottságokkal folytatott tárgyalások eredményét, kiemelve különösen Maniu Gyula román miniszterelnöknek azon csapdaszerü ajánlatát és tanácsát, amely egy ellenkormány felállitására vonatkozott.

A miniszterelnök figyelmesen hallgatta végig előterjesztésemet, majd a következőkben válaszolt:

»Azok a dolgok, amelyeket Önök itt előttem feltártak, korántsem ujak a füleimnek, sokszor ismételve hallottam a rekvirálás körüli panaszok előterjesztését s bár aazokon momentán segiteni módomban nem áll, azt az egyet tanácsolhatom, hogy a rekvirálás módja, mértéke és terjedelméről állandó feljegyzéseket készitsenek, mert remélem, hogy eljön az ideje a számlák benyujtásának.«

«A megszálló csapatokra vonatkozólag azt mondhatom, hogy már eddig is csaknem határozott igéretet kaptam, miszerint a megszálló csapatok helyeiken maradnak, nincs kizárva azonban, hogy a közeljövőben entente, esetleg szines csapatok váltják fel a jelenleg ott tartózkodó románokat.»

Majd ismételt felvilágositó kérdésemre a miniszterelnök ujból megjegyezte, hogy a csapatok felváltásának időpontjai között intervallum nem lesz és igy alkalom sem fog nyujtatni a vörös hadseregnek Szabolcsvármegye elárasztására.

Megköszönve a miniszterelnök megnyugtató nyilatkozatát, biztositottam őt Szabolcsvármegye bizalmáról és támogatásáról és kifejezésre juttattam, hogy Hajdu vármegye felfogását ismerve, ennek a nevében is ugyanezt jelenthetem ki.

A miniszterelnök bucsura nyujtva kezét, bizalmát fejezte ki egy jobb jövő elérkeztében és melegséggel bocsátott utnak bennünket.

Julius 3-án délután 3 órakor Horthy Miklós miniszterhez mentünk kihallgatásra, aki a Szegedi Magyar Miniszterium hadügyminiszteri tárcáját vállalta el s aki a fehérgárda szervezése körül már is nagy érdemeket szerzett. Nyugodt, nagyuri, amellett lebilincselő modor jellemzi a fetünően elegáns külsejü volt admirálist. Szives nyiltsággal fogadta küldöttségünket, hirt szerezve távoli utunkról és tájékozódó kérdéseinkre a legnagyobb készséggel válaszolt.

»Hogy mennyire fejlődik a fehérgárda?« — mondta a hadügyminiszter — »Erre legjobban ugy válaszolhatok, ha szembe állitom az angol nemzet jellemét és felfogását a franciáéval. Tengerész lévén, emlékszem, hogy egy angol hajós kapitány évekkel ezelőtt egy idegen állam hajóját ágyuzta Zanzibárnál. Egész Európa tárgyalta ezt a kérdést, kisebb conflictus keletkezett

belőle, az angol nemzet azonban elejétől mindvégig mint egy ember állott a kapitány hátamegett, mert benne a nemzeti akarat exponensét látta és tudta azt, hogy habár a kapitány kisebb nemzetközjogi hibát követett is el, de hazája jól felfogott érdekében cselekedett.

Nem ugy van ez azonban a francia nemzetnél, ahol mindenki a parlament szivverése szerint irányitja tetteit.

Egy parlamenti interpellátió elég ahhoz, hogy rémületbe ejtse a nemzet valamennyi képviselőjét s méltán is, mert a legkisebb felzudulás eredményezheti egyik vagy másik politikus államférfi eltávolitását. Innen magyarázható meg a nálunk tartózkodó franciáknak óvatos magatartása, amely többek között a fehérgárda szervezése és a bolsevizmus letörése körül őket jellemzi.

»Sokszor az a gondolata támad az embernek, hogy az entente kisérleti nyulacskaként Magyarországon akarja bemutatni a világnak a bolsevizmus szörnyüségeit.

A fehérgárda bár lépésről-lépésre, de azért szépen fejlődik, ugy, hogy ma már 10000—15000-re tehető a toborzott csapatok száma, amelyből azonban egyelőre csak 1800 ember van felfegyverezve.

Egyenruha, fegyver és munició bőségben van a szegedi arzenálban, amely természetesen a franciák kezelése alatt áll és nagyobb mennyiséget nem enged onnan elszállitani, mint az időről-időre engedélyezett quantum, de kilátásba helyezte az egész arzenál tartalmának a fehér hadsereg szervezésére leendő forditását.

»A vidéki szervezések egyelőre csak a keretek felállitására szorittassanak s fősuly fektetendő a csendőrség létszámának fokozatos emelésére és azok lehető fokozatos felfegyverzésére.

A miniszter biztositott bennünket arról, hogy bár szó volt a csapatoknak vármegyénk területéről leendő

kivonásáról is, de ujabban állithatja, hogy ez a terv meg lett változtatva, sőt ellenkezőleg a Budapest ellen előnyomulás minden oldalról rövid idő alatt megkezdődik.

Állithatja, hogy a helyzet legrövidebb idő alatt előnyösen megváltozik az offenziva folytán, amely annál inkább sikeresnek remélhető, mert a vörösgárda 80 százalékának átpártolására a fehérgárda biztosan számithat.

Sajnálatát fejezte ki afelett, hogy a politikai egységes megértést a háttérben álló haszonleső emberek intrikáikkal zavarják, ugyannyira, hogy Gondrecourt tábornok aki a magyar igények kielégitésének olyan nagy támogatója volt, Szegedet a feltornyosuló intrikák kellemetlen hatása miatt hagyta el.

Beszélgetését azzal fejezte be, hogy feltétlen hisz egy egységes magyar nemzeti felkelésben, amelynek kettős célja közül az egyik a bolsevizmus letörése lesz.

Horthy hadügyminiszter kihallgatásával véget is ért azon beszélgetések sorozata, amelyet Erdélyben, majd Aradon és Szegeden, magyar francia és román hatóságokkal folytattunk.

Elfogult volnék, ha azt állitanám, hogy a csapatok visszatartásának az intézkedése a mi közbenjárásunk eredménye lett volna. Nem, az az intézkedés már odaérkezésünk előtt megtörtént és sokkal nagyobb okok rejlenek a külpolitika kuliszáinak háta mögött ez intézkedés alapjául, semhogy vindikálhatnánk magunknak ez irányában a befolyás érdemét. Utazásomnak célja volt főképen az, hogy Szabolcsvármegye közönségének nyugalmát biztositsam és megszabaditsam attól az állandó rettegéstől, amely a román inváziónál még százszorta nyomasztóbb, sőt egyenesen elviselhetetlen vörös uralom visszatérése miatt a lelkeket fogva tartja. Hiszem, hogy ezt a célomat elértem, mert anélkül, hogy

Maniu Gyula ajánlatára mi magunk kérelmeztük volna a románok visszatartását és ezáltal magunk ütöttük volna rá a tulhajtott rekvirálásokra a helyeslés bélyegét e szégyenteljes aktió kikerülésével biztos hirt hoztam a csapatoknak Szabolcsvármegye területén való visszatartásáról.

Hiszem és remélem, hogy sikerült a vármegyében irányadó és velem együttérző közönségnek szivébe a megnyugvás balzsamát csepegtetni azon itt reprodukált nyilatkozatokkal, amelyek a sorsunk intézésében jól tájékozódott személyiségeknek, ha nem is közvetlen, de közvetett kijelentései.

Minden szerénytelenség nélkül constatálhatom azt is, hogy a rekvirálások menetében bizonyos enyhülést jelző jelentéseket kapok vármegyém különböző helyeiről, amely javulás ha nem is kizárólag a mi utunknak a következménye, de fáradságos igyekezetünk, ha talán jelentéktelen is, de minden esetre mozgató erője volt azon beállott román hátrálásnak, amely a legutóbbi időben kifejtett rekvirálások mértékét jellemzi.

Mindezeken kivül talán legnagyobb az az eredmény, hogy személyes tájékozódásunkkal hirül hoztuk Szabolcsvármegye közönségének a magyar nemzet ujraébredésének kezdetét, hirül hoztuk a nemzeti feltámadás virágának plántája el van ültetve, azt hazaszeretetben, nemzeti érzésben nevelt és ezekben élő nemeslelkü kertészek locsolgatják, ápolgatják éjjeli és nappali munkát összerakva és nem törődve a földalatti patkányok aljas szándékával, hogy a féltet virágot csirájában összerágják, nem másért csak azért, hogy jóllakjanak.

Láttam a fehérgárda büszke ujoncait, a régi hadsereg igazi katonáit, akiket nem rontott meg az internacionálizmus bélyege, kik tisztelik és szeretik szigoru parancsnokaikat s tisztában vannak azzal, hogy a ma-

gyar fegyvereket a bizalmi férfiak tanácskozása soha sem fogja diadalra juttatni, hanem csak egy okos, szigoru, de katonai életéért remegő hadvezér, akivel szemben csak egy kötelességünk van: a feltétlen engedelmesség. Ezek az ujoncok átszenvedték a vörös terror gyilkoló és vérfagyasztó kálváriáját és csak az adott jelre várnak, hogy leküzdhetetlen erővel rohanjanak a vörösgárda judásaira, hamis prófétáira, akik csilingelő aranyakért odadobták őseink több mint ezer éves munkájának szép alkotásait a hazánk testét régen átkulcsoló polypok martalékául.

Közben a vármegye közönsége sulyos idegizgalmakon esik át a román csapatoknak a miskolci vonalról a Tisza vonalra visszavonulását rövidesen követő s a vármegye területén is lefolyt harcok következtében. Az izgalmakat csak fokozza a mélységes szánalom és részvét, amelyet mindnyájunkból kivált a vármegye egyik virágzó községének, Vencsellőnek pusztulása.

Amikor a román csapatok a vörös sereg támadó mozdulatai következtében a Tisza partját kiüritik — néhány elvetemült, vakmerő communista hirt ad a vörös csapatoknak, azok Vencsellőnél átjönnek, lefegyverezenek s elfognak néhány ott lézengő román katonát s ez ürügyül szolgál arra, hogy a román csapatok az egész községet bolsevista fészeknek deklarálva felgyujtsák, összelőjjék és kirabolják. Alig 30—40 ház kivételével — amelyek csak véletlenül kerülik el a szomoru sorsot — elpusztul az egész község, porig égnek a házak és mel léképületek s a munkás, szorgalmas, egykor jómódu lakosság nagy része földönfutóvá válik.

Emellett a többi tiszamenti községek is a legsulyosabb károkat, lakosságuk állandó zaklatást, bántalmakat kénytelenek elszenvedni a megszálló, egymást folyton váltogató román csapatoktól, a lefolyt harcoktól s egyik-másik község a vörös hadsereg támadása

idején annak pillanatnyi sikerei nyomán a politikai biztosoktól.

Ezekben az időkben a vármegye területén egymást követik az elszomoritó események, napirenden vannak a román csapatok mind nagyobb elkeseredést keltő jogtalan erőszakos tulkapásai, visszaélései és intézkedései.

Az ugynevezett rekvirálások mellett vagy ezek ürügye alatt elszedik a lakosság jószágállományát, sok helyütt lekaszálják még zöld vetéseit, kirabolják a vidéki uri lakások egész sorát, leszerelik gyárainkat, köztük a sok milliós áldozattal létesitett s a vármegye mezőgazdasági iparfejlesztésében felbecsülhetetlen horderővel biró demecseri ipartelepet, — tönkre teszik mezőgazdasági szeszgyáraink s malmaink nagy részét, elszállitják gazdasági gépeinket, eszközeinket, évtizedes céltudatos munkával elsőrendüvé fejlesztett állatállományunkat is ezalatt a Tisza mentén kisebb nagyobb harcok folynak, amelyek végeredményükben a vörös sereg teljes felbomlására s a kommunista köztársaság bukásához vezetnek.

Amikor e felbomlás nyomán a román hadsereg Budapestet, majd rövidesen csaknem az ország egész területét megszállotta s lassanként az állami és társadalmi rend kezdett helyreállani, teljes joggal azt hihettük, hogy a közben megalakult országos kormánnyal összeköttetésünk felvehető s állandósitható lesz.

De ezen a téren is keserü csalódás várt reánk.

Eleinte, ha nehézkesen is, lehető volt a kormánnyal s az ország többi részeivel való érintkezés, de a román csapatok csakhamar elzárják a Tisza vonalat s akkor érthetetlen, ma már világosan látható okból teljessé teszik a Tisza balpartjának elszigeteltségét. Hogy ezen intézkedésnek más oka, mint eme területeknek teljes gazdasági kizsákmányolása, nem lehetett, az ma már nyilvánvaló.

Politikailag is, gazdaságilag is még sulyosabbá válik a helyzet, amikor a román csapatok a Tisza és Duna közét kiüritik s a Tiszán át való közlekedést tiltó szigoru, később már a legkiméletlenebb embertelenség gel végrehajtott intézkedéseik következtében lehetetlenné vagy legalább is életveszélyessé válik a tőlünk elszakitott országrésszel minden érintkezés, megszünik minden gazdasági s kereskedelmi forgalom s vármegyénk elvágva az ország testétől, elzárva minden külső segitségtől a román katonai önkény tehetetlen áldozatává válik.

Belső helyzetünk mind elkeseritőbbé fajul.

A tulajdon szentségét, az emberi méltóságot mélyen sértő visszaélések román tisztek s katonák részéről szakadatlanul folytatódnak, de csakhamar a személyes szabadság is teljesen illuzoriussá válik.

Előbb ravasz fondorlattal, a legártatlanabbnak látszó ürüggyel jelentkezésre kötelezve a volt tényleges állományu tiszteket — őket letartóztatják, minden tiltakozás dacára Erdélybe s Romániába internálják s hosszu hónapokba kerül, mig minden ok nélkül elrabolt szabadságukat visszakapják. S bár napnál fényesebben beigazoljuk, hogy a bolsevista uralommal s vörös hadsereggel semmi közösségben nem voltak, hogy a román hadsereg ellen ezuttal nem harcoltak s értük minden szavatosságot elvállalunk — eltávolitásuk után lakásaikat átkutatják, ruháikat, fehérnemüiket elrabolják.

Majd napirendre kerülnek a polgári tisztviselők s magán személyek ellen elkövetett durvaságok, bántalmazások és letartóztatások.

Mikor a már folyó zsákmányoláshoz a megszállott területek parancsnokának 1919. julius 26-án közzétett 1. sz. közigazgatási rendeletével, az 1919. évi termés rekvirálása is hozzájárul s hosszas egyezkedési tárgyalások után a lakosságnak a már ismert katonai rekvirálások zaklatásától legalább ezen a téren megkimélése végett kényszerüségből vállalkoztam a kivetett termény kontingens leszállitására, — a katonaságnak a megegyezéssel folyton ellentétbe kerülő önkényes eljárása, a megszálló csapatok s a hatóságok s magánszemélyek közötti ütköző pontok számát csak szaporitja.

Hiába kapom folytonos tiltakozásaim, panaszaim kérelmeimre valamennyi parancsnokságtól a komolynak látszó igéreteket, hogy a közigazgatási hatóságok megkerülésével katonai egyének semmit sem rekvirálhatnak, hogy az elrendelt percentualis rekviráláson s kivetett termény kontingensen felül csupán a vármegyében elhelyezett csapatok élelmezésére feltétlenül szükséges dolgok vehetők igénybe:

Tisztek, altisztek, közkatonák rekvirálás ürügyével végigrabolnak mindent s elég, ha valamelyik hatósági személy vagy áldozat ez ellen tiltakozik, hogy a legdurvább bántalmazás, ha nem letartóztatás vagy elhurcolás érje.

Igy tartóztatják le dr. Kálnay Zoltán tiszalöki, Kubinyi Zoltán nyirbaktai, Nozdroviczky Pál mándoki főszolgabirókat, Irinyi Szabolcs nyiracsádi h. főszolgabirót, Bencs Kálmán polgármestert, Nemes Ferenc, Horváth József, Kádár Béla szolgabirókat, Eisele Gusztáv Vill. Rt. igazgatót, mert szén nélkül nem tud világitást adni, igy bántalmazzák Kausay Ödön kemecsei főszolgabirót, durva bánásmóddal inzultálják dr. Szesztay Zoltán t. főügyészt, Krasznay Sándor vizsgálóbirót; fenyegetik meg 25 bottal Mikecz István gávai szolgabirót; igy tartóztatják le kommunista besugásra dr. Dékány Lajost polgári községi orvost; előbb védekezésre képtelenné téve egy oláh tiszt agyba főbe veri Gurbán László orosi h. jegyzőt, a vármegyei jegyzői egyesület elnökét azért, mert felettes hatósága ren-

deletére hivatkozva, nem hajlandó egyszerü parancsszóra élelmiszereket harácsolni;

Bodor Zsigmondnét, a jótékonyságáról közismert urinőt kékre verik; Salamon Forgách Margit grófnőt és Herceg Odescalchy Zoardnét Tuzsérről Kisvárdára hurcolják azért, mert az őket durván insultáló oláh katonák ellen védekezni merészelnek.

Letartóztatják dr. Vietórisz József főgymn. igazgatót minden elképzelhető ok nélkül s Brassóba hurcolják, szabadon bocsátását pedig zsarolásra használják fel; elhurcolják és sulyosan bántalmazzák a g. kath. segédlelkészt s Jakab r. kath. tanitót 4 társukkal együtt antisemitismus hamis vádjára; letartóztatnak, napokon át fogva tartanak, elhurcolnak teljesen ártatlan s gyanutlan embereket csak azért, mert az általuk oly féltve örzött Tisza vonalat átlépve otthonukba hazajönnek; a román hadsereg ellen szőtt összeesküvés gyanujának ráerőszakolásával elfogják, előbb Debreczenbe, majd Nagyváradra s Kolozsvárra elhurcolják, minden bizonyiték vagy csak alapos gyanu fenforgása nélkül s minden tiltakozás, kérés sőt diplomátiai közbenjárás dacára hónapok óta fogva tartják Ányos Aladár alezredest;

betegre vernek egy sereg községi előljárót, ártatlan falusi embert egyszerü besugásokra vagy mert talán nem sietnek az oláh katona urak minden szeszélyének fenntartás nélkül engedelmeskedni.

S mindezek betetőzéséül a f. év január havában amikor Szabolcs és Szatmár megyéből kivándorolt s Amerikából hosszu viszontagságos utazás után hazatérő honvágytól kinzott szegény ártatlan emberek a Tiszán átjönni próbálnak, azokat meglesik, a védelemre képtelen, fegyvertelen tömegbe belelövöldöznek, hármat közülök megölnek, többet megsebeznek, összekuporgatott dolárjaikat elszedik és szerencséről beszélhet, ame-

lyik pénzének legalább egy részét birságként visszahagyva néhány napi fogság után ép bőrrel menekül.

Efajta s hasonló visszaéléseiket, balkáni durvaságaikat, szemérmetlen, sértő, gyáva erőszakosságaikat még kötetekre menőleg lehetne felsorolni, ha a t. that. bizottságnak még élénk emlékezetében levő keserüséget fokozni akarnám.

Végezetül az oláh közszellem jellemzesére álljon itt megörökitve, hogy dr. Kovács Miklós egykori nyiregyházi ügyvéd, a Kovács Istvánt mártir halálra itélt kommunista vértörvényszék hirhedt vádló biztosa, akit mint ilyet a román katonaság letartóztatott s Erdélybe internált, ma a román kormány jóvoltából bizonyára hozzá illő aljas szolgálatok jutalmául az erdélyi román igazságszolgáltatás méltó képviselőjeként mint a sepsiszentgyörgyi törvényszék birája táblabirói ranggal osztja az igazságot.

Az elsorolt, kétségtelenül mindnyájunknak fájó, de mégis inkább egyeseket érintő visszaélések után csakhamar sorra kerültek sulyosabb, már a magyar állami souverainitást is mélyen sértő s a nemzetközi jog legelemibb szabályaival is homlokegyenest ellenkező román vállalkozások is, amelyeket elég szemérmetlenek voltak mindannyiszor a megszállott területek lakosságának boldogitását, helyzetének javitását célzó nemeslelkü intézkedések mezébe öltöztetni.

1919. október 22-én jut tudomásunkra a Debrecenben székelőMihaescu tábornoknak az az intézkedése, hogy Szabolcs, Hajdu, Szolnok, Békés, Csanád és Csongrád vármegyéknek a Tiszán innen fekvő megszállott, szerinte occupált részeiből egy zóna alakittatik s annak adminisztratiója egy Debreczenben, a tábornok ur kezeügyében felállitandó, tulnyomó részben román tisztekből s közigazgatási szakemberekké előléptetett szám-

tisztek s más hasonló oláh tekintélyekből alakitott közigazgatási főtanácsra bizassék.

Az egész tervezet furfangos constructióját alább ismertetem; bevallott célja ennek az intézkedésnek a magyar kormánytól állitólagos katonai okokból elszakitott eme terület adminisztrativ, állitólag részben már a románok által előlegezett költségeinek biztositása lett volna; de azt hiszem közelebb járok a valósághoz, amikor a rejtett célt a román katonai önkénynek ily módon teljesen kiszolgáltatott, gazdaságilag még a román rablások után is figyelemre méltó területek akadálytól mentes üzleti kizsákmányolásában keresem.

Az ország többi részétől hermetice elzárt területen a tervbevett vámvonalak felállitásával lehetetlenné válnék minden más gazdasági s kereskedelmi forgalom, mint amit ez a közigazgatási főtanács saját és érdektársai jól felfogott üzleti érdekében megengedhetőnek tart.

Ezen állami souverainitásukat s a nemzetközi jog alapelveit mélyen sértő, vármegyénk gazdasági életét komolyan veszélyeztető merénylet ellen tiltakozásomat a tábornoknál nyomban bejelentettem, egyben pedig a belügyminiszter urhoz október 22-én 12—919. eln. szám alatt bizalmas uton feljuttatott jelentésemben a sérelmes és veszélyes intézkedés ellen óvást emeltem s lehető gyors orvoslást kértem.

Ugylátszik, hogy a tábornok előttem ismeretlen okból a zónát boldogitó tervének keresztülviteléről legalább részben lemondott, mert a közigazgatási főtanács nem, — hanem csak a vámvonalak lettek felállitva s néhány vámhivatal; szerencsére elég későn ahoz, hogy müködésük jóvátehetetlen sulyos károkat ne okozzon.

Ellenben az emlitett közigazgatási költségek fedezése Szabolcsvármegyétől nehéz áldozatot követelt, mert e cimen minden óvás és tiltakozás dacára 1850,000 koronát hajtanak be, — amelyet az állampénztár képtelen lévén kifizetni — kölcsönkép kellett nyiregyházai pénzintézetektől felvennem s a visszafizetésről a vármegye községeire történt arányos kivetés utján gondoskodnom.

Hasonlóan népjogellenes, erőszakos intézkedése volt a román kormányzó tanácsnak 1919. október 24-én tudomásomra jutott azon rendelkezés, amellyel a ligetaljai, nyirbátori járásokat, — utóbbit Pócspetri község kivételével — s a nyirbaktai járásból Nyirmada, Pusztadobos, Vaja és Őr községeket egy vámvonalnak nevezett határvonallal a vármegye testéből kiszakitva Szatmár vármegye román prefectusának hatósága alá rendelte, a határvonalat román őrséggel megrakta s szigoru rendszabályokat léptetett életbe, amelyek ezen elszakitott területeknek a vármegye többi részével összeköttetését a legszükebbre szoritották s azokon törvényes hatásköröm gyakorlását lehetetlenné tették.

E nyilt erőszakkal szemben is minden lehető eszközt s módot megkiséreltem jogos álláspontom érvényesitésére; tiltakozásomat eljuttattam a zónaparancsnoksághoz, Roxin román kormánybiztos utján a kormányzó tanácshoz; — védelmet s orvoslást kértem a belügyminiszter urhoz nyomban felterjesztett részletes jelentésemben, de sajnos minden igyekezetem megtört a fegyverek erejére támaaszkodó rideg erőszakon s a helyzet a zónaparancsnokság minden hitegetése dacára nem változott mindaddig, mig a közel multban a román csapatok vármegyénknek ezt a részét is ki nem üritették.

Elismeréssel kell itt megemlitenem, hogy ezen területek közigazgatási tisztviselői, községi és körjegyzői, előljárói a válságos viszonyok között — a nyirbátori járás főszolgabirójának kivételével, akinek helyzete a román prefectussal felmerült összeütközése folytán igen sulyossá vált, — helyükön maradtak s hivatali kötelességüket hiven teljesitették mindvégig anélkül, hogy haza-

fias meggyőződésükkel, a magyar állam, vármegyéjük s a gondjaikra bizott lakosság érdekeivel ellentétbe kerültek volna.

Már az elmondottakból is nyilvánvaló, hogy a román katonai önkény, a megszálló csapatok tisztjeinek, altisztjeinek, legénységének — voltak elismerendő kivételek — páratlan kapzsisága, pénzéhsége, az erkölcsi érzék hiánya a vármegye lakosságára s hatóságaira egyaránt mennyi phisikai s erkölcsi szenvedést, mennyi kárt, veszteséget zuditott s tőlük mennyi önuralmat, lelki erőt igényelt, hogy a szakadatlan bántalmakkal szemben nyugalmukat s a higgadt megfontolást el ne veszitsék.

Amig egyrészt kötelességemhez hiven igyekeztem ezt a nyugalmat s türelmet megőrizni s vármegyénk lakosságában is minden körülmények között fenntartani, másrészt mindig kerestem a módját annak, hogy az ország kormányát a helyzetről minél kimeritőbben tájékoztassam s részben személyesen, részben dr. Ujfalussy Dezső főispán, Virányi Sándor várm. főjegyző közremüködésével vagy feltétlenül megbizható magánszemélyek utján juttattam a kormányhoz a vármegye nehéz helyzetének hü képét adó jelentéseimet kérve, kövessen el a kormány minden lehetőt, hogy a megszálló csapatok visszarendeltessenek vagy legalább a románokkal szövetséges és esetleg semleges államok képviselőiből alakitandó bizottság ellenőrzése alá kerüljenek. Ezen felterjesztéseimet a fejezet végén közölt okmányok között ismertetem a t. that. bizottsággal.

Sajnos, lépéseim — bizonyára a külpolitikai helyzetben s kormányunknak az entente hatalmakhoz való viszonyában rejlő okok miatt sohasem jártak eredménynyel.

Ilyen volt a helyzet már a mult év november hó vége előtt s azután csak sulyosbodott sőt csaknem elviselhetetlenné vált akkor, amikor katonai delegatusként megjelent Frunzescu Traján alezredes, akinek közel három hónapon át tartott féktelen hatalmi tobzódása, tettei, modora s a t. that. bizottság tagjainak jórésze előtt ismert rendeletei egy bárdolatlan, durva lelkü, rossz indulatu balkáni zsoldosra vagy őrült emberre vallanak.

Hirhedtté vált intézkedései közül mint a féktelen elbizakodott katonai önkény iskolapéldájára rá kell mutatnom dr. Ujfalussy Dezső főispánnal szemben elkövetett erőszakos eljárására, akit minden elfogadható ok nélkül, valójában mert nem volt hajlandó hivatali székhelyétől való távozását a Frunzescu előzetes engedélyétől függővé tenni s ennek egy hivatalos átiratában kifejezést is adott — állitólag a zónaparancsnok Mihaescu tábornok tudtával eltávolit helyéről s azzal a hamis ürüggyel, hogy igazolvány nélkül utazott Nyirmihálydiban, tehát a vámvonalon tul fekvő birtokára, — 10000 korona pénzbüntetéssel büntett.

E jogtalan, méltánytalan, durva insultust — mely a főispán személyében az egész vármegye közönségét érte, — szó nélkül hagynom nem lehetett s ezért egy szükebbkörü értekezletet hivtam össze, amelynek hozzájárulásával Mihaescu tábornokhoz tiltakozó iratot intéztem. Talán mondanom is szükségtelen, hogy hasonlóan többi tiltakozásaimhoz, — ez is eredménytelen s válasz nélkül maradt.

Ez intézkedésnek méltó párja az is, amikor dr. Bencs Kálmán polgármestert Buday András csendőrszázadost és Kiss Sándor rendőrkapitányt egy-egy havi fizetésük levonásával büntette azért, mert a barakban elhelyezett román katonai őrizet alatt álló fogolytáborból megszökött vörös hadifoglyok közül legalább né

hányat — a szökés csak napokkal később jutván tudomásukra — nem tudtak neki előkeriteni.

Ezekhez sorakozik Kiss Roland, az első nyiregyházi direktórium tagjának a törvényes alapon és formák között elrendelt vizsgálati fogságból kiszabaditása iránt többszörösen s a legerőszakosabb módokon tett kisérlete.

Ebben az időben került végrehajtásra a románok által Budapest részére a vármegye területéről beigért 300 vaggon termény leszállittatása.

Óva intettem s figyelmeztettem a H. T. budapesti kiküldöttét, hogy a szállitásnak a románok közbeiktatásával forszirozása előbb-utóbb vagy a főváros vagy a vármegye vagy mindkettő sulyos megkárositására fog vezetni, de figyelmeztetésem süket fülekre talált.

A románok kiméletlen zaklatások, fenyegetések s erőszakosságok árán keresztül vitték mintegy 200 vaggon termény elszállitását, a szállitás engedélyezése révén közel 1 millió hasznot zsebre vágtak, de azután jobbnak látták a szállitást beszüntetni s inkább a jutalék helyett magát az összegyüjtött körülbelül 102 vaggon terményt egyszerüen elrabolni.

Hasonló, sőt ennél nagyobb méretü panamázások a román hatalom exponensei részéről napirenden vannak.

A demecseri gyárban a megszállás tartama alatt csaknem mindvégig megmarad Drok hadnagy, a debreceni zónaparancsnokság vezérkari főnökének, Alimanescu ezredesnek rokona, aki — szégyen még ki is mondani — magyar orgazdái közremüködésével teljesen kifosztja, a leszerelés után is még mindig értékes telepet s a nyert milliókon osztozik magas pártfogóival; dr. Roxin Theodor, a román kormányzótanács részéről még a megszállás elején ide küldött polgári kormánybiztosként szereplő aradi ügyvéd milliókat szerez a bur-

gonya szállitásához szükséges katonai engedély kijárása s más hasonló üzletei révén; a debreceni zónaparancsnokság nyiltan, a legszemérmetlenebbül szedi a milliókra menő sápot egyes üzletembereknek adott szállitási és szeszfőzési engedélyekért sőt a hatóságokat is milliókig zsarolja meg azon a réven, hogy az éhező emberek s azokon segiteni köteles hatóságok kényszerhelyzetét rutul kihasználva — óriási összegü jutalékokat köt ki a burgonya, kenyérmagvak s más életszükségleti cikkek szállitásának engedélyezéséért; hogy felmenti a magyar állam tulajdonát képező dohányt a különben is minden népjoggal ellentétes önkényes rekvirálás alól; hogy kitalál s végrehajtat egy haszontalan s céltalan népszámlálást csak azért, hogy pár ezer korona értékü nyomtatványt százezrekért erőszakolhasson rá a hatóságokra s olyan kicsinyes eszközöktől sem riad vissza, hogy a saját tisztjeit zenével szórakoztató katonai zenekar részére alapitvány kicsikarásával kisérelje meg néhány ezer koronát kicsikarni.

Hogy a felsorolt s fel nem sorolható szenvedéseken felül mily óriási összegekre rug a vármegyét s annak lakosságát a román megszállás révén ért károk, elrabolt javak és elkövetett zsarolások pénzértéke, — arról a most folyó statisztikai adatgyüjtés fog megközelitően tiszta képet nyujtani, de előre is tájékozódást nyujt az az egyetlen tény, hogy magának Gróf Pongrácz Kálmánnak bashalmai kastélyából s aránylag nem nagy gazdaságából elvitt javak értéke nem kevesebb mint ½ millió korona.

Ilyen volt a közel 11 hónapig tartott román katonai megszállás alatt itt megfordult csapatok magatartása s annak nyomán a vármegye lakosságának helyzete.

De nem lennék igazságos és tárgyilagos, ha említés nélkül hagynám, hogy a román csapatok között is

voltak jól fegyelmezettek, parancsnokaik között is emberies gondolkozásu, jóindulatu férfiak, akik megértve a békés lakosság sulyos helyzetét, minden tőlük telhetőt megtettek, hogy az idegen katonai megszállással, hadiállapottal, hadmüveletekkel, folytonos csapatmozgásokkal együtt járó, már önmagukban is sulyos bajokon enyhitsenek s azokat a békés lakosságra elviselhe tőbbé tegyék.

Fel kell ezek között emlitenem Dragu ezredesen, Constantinidi tábornokon, tisztjeiken s csapataikon kivül a katonai delegátusként rövid ideig itt müködött Reiner ezredest s a kivonulást közvetlenül megelőző idő ben itt volt Lazarescu ezredest, Miron és Radulescu ezredparancsnokokat, Ludvig őrnagy zászlóalj és Mateicu főhadnagy térparancsnokokat, akiknek hatóságokkal s lakossággal szemben egyaránt előzékeny megértő magatartása elvitázhatatlanul elismerést érdemel és sokban hozzájárult ahoz, hogy csapataik kivonulása teljes rendben, minden incidens, a sokat szenvedett lakosság ujabb zaklatása, bántalmazása s nagyobb károsodása nélkül történt meg.

Vármegyénknek a román csapatoktól teljes kiüritése végre március 18-án bekövetkezett s ma már mint rossz álomra gondolunk vissza a 11 hónap elmult szenvedéseire; most saját édes véreink, az ifju magyar nemzeti hadsereg délceg, sok vihart kiállott katonáit simogatja sszemünk s bizunk a gondviselésben, hogy az ő védelmük alatt odaadó, komoly, kitartó munkával s elszánt akarattal mihamar talpra állunk s erős a hitem, hogy Szabolcsvármegyét ujra mindnyájunk szép, kedves, boldog otthonává, Magyarország virágos kertjévé varázsoljuk.

Szemelvények a román katonai megszállás okmánytárából.

Tiltakozás dr. Roxin kormánybiztoshoz a megszálló csapatok visszaélései miatt.

12650—1919. K. Szabolcsvármegye közönségétől.

Kormánybiztos Ur!

Szabolcsvármegye a megpróbáltatások és keserü szenvedések kálváriáját végigjárt, ezer sebtől vérző közönségének nevében emeljük fel panaszos szavunkat és a civilisatio és az emberi solidaritás nevében bizalommal kérjük, hogy az alább elmondandókat meghallgatni és igazságinknak illetékes helyen nagy befolyásával támogatója lenni méltóztassék.

Még élénk emlékezetében van mindannyiunknak az a határtalan lelkesedés és mámoros öröm, melyet vármegyénk székhelyének lakosságából a diadalmasan előrenyomuló vitéz román kir. csapatoknak folyó évi április hó 27-én történt bevonulása kiváltott. A halálos dermedtségből uj életre támadott lakosságunk bizakodó hittel remélhette, hogy a román kir. csapatok hathatós támogatásával a bolsevizmus által teremtett anarchia helyébe az emberiség fejlődését és haladását a történelem tanulságai szerint a legeredményesebben biztositó polgári rend, a fékevesztett rendbontók, a történelmi mult gazdag és becses erkölcsi örökét elprédálók, egy évezredes munkás és termelő tevékenység minden alkotását könnyelmüen tékozlók, meghibbant elméjü, rothadt erkölcsü kalandozók és a nyomukban járó hiszé-

keny és alacsony szinvonalu csőcselék helyébe ujból a jóknak, az istenfélőknek, a hazájuk társadalmi és állami csendjének a multakból kipróbált és jóknak bizonyult alapépitményéhez szilárdan ragaszkodóknak, a becsülettel és tisztességgel dolgozóknak az uralma fog eljönni

Tartozunk vele a történelmi igazságnak, hogy mindaddig, mig a hadiesemények vármegyénket nagyobb mérvü hadmüveletek és főleg nagyobb arányu felvonulások sziuhelyévé nem avatták, addig ezen várakozásunkban nem is csalódtunk és az akkori megszálló csapatoknak a közigazgatási hatóságokkal való harmónikus együttmüködése, a védtelen polgári lakossággal szemben tanusitott előzékeny magatartása, — egyes, inkább az emberi gyarlóságon alapuló csinytevésektől és kisebbmérvü önkényes eltulajdonitásoktól eltekintve — mindannyiunkban a legkedvezőbb benyomást keltették és egy szebb és boldogabb jövő perspectiváját nyitották meg számunkra

Sajnálattal kell e helyütt rámutatnunk arra, hogy mióta a hadihelyzet vármegyénket az események középpontjába sodorta, a korábbi állapot hátrányunkra lényegesen változott és ugy érezzük, ha javulás sürgősen be nem következnék, ugy a közeljövő még sokkal szomorubb — és felelősségünk tudatában kötelességünk ezt feltárni — talán még végzetesebb következményekkel is járhat.

Nem titok, hogy a postai közlekedésnek a legkisebb mértékre való korlátozása, a távirda és távbeszélő üzemnek teljes megszüntetése a polgári közigazgatást teljesen megbénitja és az ebből folyó közellátási nehézségek a polgári lakossság szenvedéseit és nélkülözéseit elviselhetetlenül fokozzák.

Sajnálattal mutatunk reá, hogy ujabban alig találunk a román katonai hatóságok részéről a hivatalos érintkezésben oly annyira nélkülözhetetlen megértésre

bizalomra és előzékenységre, amely pedig a harmonikus együttmüködés és eredményesség érdekében olyannyira kivánatos Ehelyett szomoruan tapasztaltuk vezető állásban levő közigazgatási férfiak semmibevevését, amely oly sajnálatos esetekre vezetett, mint a dadai alsó járás főszolgabirójának és szolgabirójának előzetes letartóztatásba helyezése és katonai fedezet mellett való előállitása, holott ezen tisztviselők csupán csak hivatalos és emberi kötelességeiket teljesitették, midőn járásuknak a vörösök által elpusztitott községeit megszemlélték. Ugyancsak ily alaptalanul helyeztetett letartóztatásba a nyirbaktai járás főszolgabirója, ámbár ő a rekvirálások végrehajtásánál pusztán csak a felsőbb hatóságoknak az illetékes legfőbb román kir. katonai parancsnokságokkal egyetértőleg tett rendelkezéseihez tartotta magát. A kisvárdai járás szolgabirája, valamint az ugyanott szolgálatot tevő csendőrhadnagy, nemkülönben sok más csendőrséghez tartozó egyén gyakran egészen jelentéktelen dologért ugyancsak letartóztatásba helyeztettek. Nyiregyháza város polgármesterét, mert szénhiány miatt a villamos müvek üzemüket megszüntetni lettek volna kénytelenek, védekezésének meghallgatása és a dolog mibenlétének megvizsgálása nélkül őrizet alá vették, sőt ugyanezt helyezték kilátásba egy oly magasállásu személyiségnek is, aki az ország egyik legrégibb és legmagasabb közjogi méltóságának a jelenlegi képviselője.

Fájdalommal látjuk, hogy a legelemibb szabadságjogok, mint a háztüzhely szentsége, semmibe sem vétetnek Az özönével érkező panaszokból tudjuk, hogy asszonyaink és leányaink női becsületét mily támadások fenyegetik.

A fegyverek és lőszerek után való kutatás jogcimén volt tényleges állományu és jelenleg internált katonatisztjeinknek, akik a világháboruban becsülettel állták meg helyüket, akik a vörös terror üldözéseit és meg-

aláztatásait elszenvedték és akik nemcsak, hogy a román kir. csapatok ellen sem közvetlenül, sem közvetve nem harcoltak, de akik az utóbbiakkal készek lettek volna vérüket is ontani a gyülölt közös ellenség ellen, saját tulajdonaikat képező ruhanemüik, lábbelijök és legszükségesebb felszereléseik távollétükben elvétettek, internált katonatisztjeink hátragyott női családtagjai gyakran éjjel nyugalmukban megháborittattak, hogy lovagló felszerelési tárgyaikat nyomban és elismervény nélkül kiszolgáltassák.

Szerencsétlen földmüvelő népünk lovainak, ökreinek, teheneinek, szekereinek erőszakkal való elhajtása, házi állatainak, utolsó betevő falatjaiknak teljesen önkényes, a katonai igénybevétel elfogadott szabályait figyelmen kivül hagyó elvétele épugy, mint földesuraink kastélyainak teljes kifosztása, a mükincseknek, történelmi emlékü gyüjteményeknek, mübeccsel biró lakásberendezéseknek, emléktárgyaknak elhurcolása éles ellentétben állanak nemcsak a vitéz román kir. hadsereg magasállásu képviselőinek ismételten hangoztatott hivatalos kijelentéseivel, de élesen szembekerülnek haladó korunknak a hadviselés tekintetében kialakult ama szentesitett nemzetközi szabályaival, amelyek az ártatlan polgári lakosság magántulajdonának szentségét és sérthetetlenségét követelik egészen addig a határig, amig ezt a hadviselés érdekei megengedik.

Nyiltan megmondjuk, hogy a központi zsákmányoló bizottságnak legujabban ismeretessé váló ama rendelkezései, hogy jószágállományunknak, beleértve a tenyészállatokat is, gazdasági felszereléseinknek 75 százaléka, valamint összes stabil gépeink és valamennyi transmissiós szijjaink kiszolgáltassanak és Romániába elszállittassanak, ugy emberi, mint hazafiui szempontból végsőkig kétségbeejtőek.

Jól tudjuk azt, hogy „Vae Victis“ és emelt fővel állitjuk, hogy történelmi sorsunkat bölcs megadással, nemzetünk jobb jövőjébe vetett szilárd bizakodással akarjuk viselni és tisztességgel és becsülettel kivánjuk mindazt teljesiteni, amit a győző hatalmak elénk szabnak: ámde lehetetlen volna oly követeléseket teljesitenünk, melyek gazdasági erőink figyelembe vétele nélkül szabatván ki, kihatásukban egész gazdasági életünknek feltámadás reménye nélkül való teljes csődjét, e jobb sorsra érdemes e virágzó kulturáju, haladott vármegye lakosságának kimondhatatlan szenvedéseit s éhhalállal való pusztulását eredményezné.

Mindezen esetek csak egyes kiszakitott szemei annak a végtelen láncolatnak, amelynek falvaink és városaink irattárában elfekvő panaszok, hazájuk és vármegyéjük sorsán borongó hazafiak komor aggodalmai és ártatlanul szenvedő emberek szünetnélkül omló könnye, a beszédes tanubizonyságai.

Midőn mindezeket köteles őszinteséggel és teljes tárgyilagossággal igyekeztünk feltárni, engedje meg Kormánybiztos ur, akinek az a történelmi feladat jutott osztályrészéül, hogy szerencsétlen, legyőzött nemzetünk és a halhatatlan római kulturát kepviselő győzedelmes román nemzet között összekötő kapocs lehet, hogy egész röviden reámutathassunk azokra a borus sejtelmekre és komor aggodalmakra, amelyeket az általunk fentebb vázolt sérelmeink a jövőt illetőleg magukban hordoznak.

Nem lehet kétséges az immár 6-ik évébe lépni készülő világháboru tanulságai után, hogy ma az egyetemes emberi eszmére és az egész civilisatióra nem várakozhat nagyobb feladat, mint a létező és a magántulajdonra épitett állami és társadalmi rend megsemmisitésére törekvő bolsevismusnak vagy bárminő más néven nevezett felforgatć törekvéseknek gyökerestől való kiirtása. Attól félünk, hogyha fennebb vázolt és ismertetett

sérelmeink nem orvosoltatnak, ugy a fentebb előadott sajnálatos események nem a bolsevizmusnak letörését, de igen könnyen azt eredményezhetnék, hogy ha egyszer a megszálló csapatok innen kivonulnának, a korlátokat nem ismerő tömeg kegyetlen vérszomjas reactiója a birtokos és uri osztály teljes kiirtásával venne magának nemtelen bosszut.

A történelmi felelősség, amely nemzetünk ezen sorsdöntő óráiban reánk, mint a vármegye vezető férfiaira oly rettenetes sullyal reá nehezedik, arra kötelez minket hogy reámutassunk arra is, miszerint, ha sérelmeink rövidesen orvoslást nem nyernek, ugy halálos csapást szenved az a történelmi szükségszerüség szülte gondolat, amelynek nálunk a közelmultban egy elvetemedett maffia bünös merényletének áldozatául esett, világhistóriai jelentőségre emelkedett legnagyobb magyar államférfiu volt a felismerője és avatott hirdetője, de amely a román nemzet annyi számos jeles és hü fiát is élénken foglalkoztatta és amely gondolat ma az illuziók ködéből a megvalósulás stádiumába jutott, hogy nevezetesen az évezredes kulturáju és nemzeti sajátosságaira mindenkor féltékenyen büszke román és magyar nemzetnek a szomszédsági, a közös világgazdasági és kulturális érdekeknél fogva a jövőben a legteljesebb megértésre, barátságra, bizalomra és az emberi eszme előbbre vitele érdekében tökéletes és hátsó gondolat nélkül való összmüködésükre van parancsoló szükség.

Teljes bizalommal arra kérjük Önt, Kormánybiztos Ur, hogy legyen a román nemzet illetékes tényezője előtt jogainknak és igazságainknak jóakaratu képviselője, hogy oda át is mindezeket megértetve, ugy a román, mint a magyar nemzetre a háboru helyett a béke, hadviselés helyett az alkotó és termelő munka, az ellenségeskedés helyett a megengesztelődésnek, az együttmüködésnek s az egymásiránt jóban rosszban való kölcsönös megbecsülésnek áldásos és boldog korszaka viradjon mielőbb reá!

Magunkat Kormánybiztos Ur nagybecsü jóindulatába ajánlva megkülönböztetett tisztelettel vagyunk Szabolcsvármegye közönsége nevében Nyiregyházán, 1919. évi junius hó 28-án.

Alispán helyett:
Virányi Sándor,
vm. főjegyző.

Dr. Ujfalussy s. k.,
főispán.

Átirat dr. Roxin román kormánybiztoshoz a terménykivetés és rekvirálások mérséklése tárgyában

Szabolcsvármegye alispánja.

Nagyságos

dr. Roxin Teodor kormánybiztos úrnak

Helyben

A román hadsereg és a román nemzet, példát mutató áldozatkészséggel sietett sokat szenvedet vármegyénk megmentésére, amidőn a vörösök uralma folytán, az itt virágzó kulturális és gazdasági élet és berendezés már majdnem a teljes összeomlásnak volt martalékul vetve. — Teljes tudatában vagyunk annak, hogy a román királyi hadseregnek ezen tettéért hálával tartozunk és ezen hálánkat csakis akként róhatjuk le, ha a szintén sokat szenvedett román nemzetnek átengedjük azon gazdasági javainkat, amelyeket a lakosság ellátásának a legszükebben megszabott szükséglete felett még rendelkezünk. Minden esetre azonban szükségesnek tartom

kijelenteni, hogy nem tudnám magamat és tisztviselői karomat olyan igényletek kiállitására és rendeletek végrehajtására oda adni, amely dacolna a humanizmus elemi feltételeivel, vármegyém lakosságát, az eddig is próbált nélkülözéseknek és éhezésnek sokkal nagyobb mértékben tenné ki.

Nagy aggodalommal vettem a román kir. hadsereg első számu közigazgatási rendeletét, amely az 1919. évi termés zár alá vétele és annak mikénti felosztása iránt intézkedik, mert ezen rendelet bár az általános emberi szempontokat szem előtt tartja, de nem számol a helyi viszonyokkal és körülményekkel, amelynek az volna a következménye, hogy sem a hadsereg, sem pedig a vármegye nem termelő lakossága nem volna ellátva terménnyel, eltekintve attól, hogy a termelők a katonaság részéről helyi ismeretek hijján, felesleges zaklatásnak volnának kitéve.

Érezve felelősségem sulyát, értekezletre hivtam össze a vármegyei gazdaközönség vezetőit és a hivatalos szakértőket, akikkel folytatott beható tanácskozás után azon egyhangu határozatban állapodtunk meg, miszerint egyrészről tolmácsoljam kormánybiztos ur utján, a tábornok ur előtt az első számu közig. rendeletnek, a vármegye területére való felfüggesztése iránti kérelmet és a terménymennyiségnek egy összegben való kivetését, másrészről pedig, ha a rendelet hatályon kivül nem helyeztetik, ugy mutassak rá azon kivánságokra, amelyek a rendelet módositása céljából, a vármegyei termés biztositása érdekében feltétlenül szükségesek.

I.

A háboru hosszu tapasztalatai arról győzték meg nemcsak régi hadvezetőségünket, hanem a hatóságokat is, hogy a hadsereg szükséglete legjobban és legeredményesebben kontigentálás utján biztositható, azután a

közig. hatóságok feladatát képezi a kontigentált termény beszolgáltatása.

Ezen célból azon tiszteletteljes javaslatot terjesztem elő, miszerint helyeztessék hatályon kivül az első számu közig. rendelet s hatalmaztassam fel saját hatáskörben, a terménykészlet biztositása és felhasználása tárgyában rendeletek kiadására, ezzel szemben pedig teljes kötelezettség mellett felajánlom, hogy a lakosság élelmezésétől elvonható termény-mennyiséget, még pedig az alábbi statisztikai adatokra alapitott számitás szerint 364 waggon, azaz 36400 mm. terményt, rozsot és buzát a hadvezetőség rendelkezésére bocsátom.

A vármegye területén buza és rozs vetés 161053 négyzet kat hold, melynek várható termése kat. holdanként 400 kg. számitva (1918 évi 250 kg. szemben) 644000 mm. tesz ki, ezzel szemben a vármegyének legujabban megállapitott 348000 lakosának szükséglete, személyenkint 120 kg. számitva 417600 mm, vetőmag szükséglete 190000 kat. holdra, mert ennyi a normális évek bevetett területe, kat. holdanként 1 mm számitva 190000 mm, összes szükséglet tehát 607600 mm. s igy igénybe vehető, mint beszolgáltatható felesleg 36400 mm, vagyis 364 waggon.

Tekintettel arra, hogy a helyi gazdasági viszonyok folytán, amely szerint a vármegye elsősorban burgonya és rozs termelő, a mezőgazdasági müvelés alatt álló területnek csak 3 %-a van árpával és 9 %-a van tengerivel bevetve, a vármegye árpa és tengeri termése a vármegye szükségletét még a legjobb gazdasági évben sem fedezi, sőt állandóan nagy behozatalra szorult, amit igazol az is, hogy dacára a háborunak, a közélelmezési miniszterium minden évben más vármegyéből utalt ki árpát és tengerit a vármegye részére.

Azon árpa és tengeri mennyiséggel, amelyet az 1. számu közig. rendelet a lakosság által visszatartani meg-

enged, még azzal sem rendelkezem, amit az alábbi számitás is igazol.

Be van vetve árpával 20000 kat. hold, ennek várható termése kat. holdankint 4 mm, összesen 100000 mm.

Tengerivel be van vetve 65000 kat. hold, ennek várható termése kat. holdanként 4 mm, összesen 260000 mm.

Árpa és tengeri összes termése tehát 360000 mm. — ezzel szemben a vármegye szükséglete az 1. számu rendelet szerint 348000 lakos után fejenként 60 kg. számitva 228800 mm. vetőmag árpából holdanként 75 kg. vetőmag tengeriben holdanként 30 kg, összesen tehát 32700 mm, 100000 családnak az állatok takarmányozására engedett 3 mm, összesen 300000 mm. Az összes szükséglet tehát 561500 mm vagyis árpa és tengeriből a folyó évben is 201500 mm. hiány mutatkozik és igy árpából és tengeriből felesleg beszolgáltatását nem vállalhatom

II.

Azon nem várt esetben, ha a román hadvezetőség az I. pont alatti javaslatomat el nem fogadná, ugy tisztelettel kérem a kormánybiztos urat, miszerint az 1. számu közigazgatási rendelet módositására vonatkozolag a következő kérelmeimet előterjeszteni és támogatni méltóztassék.

1. A lakosság között nagy nyugtalanságot keltene és termény eltitkolásra vezetne, ha termény, mint a rendelet célozza, rekviráló jegyekkel fog fizettetni. Javaslom ennélfogva, hogy a rekvirálás készpénzfizetés ellenében történjék.

2. A rendeletben megállapitott zsir és szalonna mennyiség, a termelő lakosság szükségletét megközelitőleg sem fedezi, mert főtáplálékát, különben a megszoritott lisztadag mellett, csakis a szalonna képezheti.

Javaslom a rendelet akénti módositását, hogy 1919

julius 1. 1919 december 31-ike közötti időre legalább is 10 kg. zsir vagy 12 kg. szalonna állapitassék meg.

3 Kérem a fejadagot különösen a burgonyából 120 kgra felemelni, hogy igy a szüken szabott gabona mennyiség pótoltassék

Célszerütlennek tartom, hogy az állatok takarmányozására bizonyos mennyiséget nem állatlétszám szerint, hanem családonként állapit meg a rendelet, ennélfogva nem termelő családok is éppen annyit tarthatnának vissza, mint a legnagyobb gazdaságok, ami lehetetlenné tenné az állatok fentartását, hizlalását, tejtermelést stb.

A megállapitott mennyiség oly kevés, hogy abból egy sertés sem hizlalható fel s igy a zsirellátás nem volna biztositható.

Figyelemmel arra, hogy a vármegye területén, a lakosság a területnek hektárokban való számitását nem ismeri s az akénti számitás csak zavarokat idézne elő, tekintettel arra, hogya vetőgépek 50 %-ának elszállitása folyamatban van és igy a gazdák tulnyomó részben kézi erővel kénytelenek lesznek vetni; javaslom, hogy vetőmag cimén kat. holdanként buzából 110 kg, zabból 100 kg, zabosbükkönynek takarmányul 65 kg, tengeriből 30 kg, burgonyából 800 kg, azonkivül babból 60 kg, lencséből 50 kg, borsóból 70 kg. legyen visszatartható.

4 A termésnek csépeltetés végett egy helyre való összehordását, tüzveszély szempontjából, azért sem tarthatom keresztül vihetőnek, mert közép- és nagygazdaságok igavonó állatok hiján nagyobb távolságra a kereszteket elszállitani nem képesek, különben is a községek olyan alkalmas férőhelyekkel nem rendelkeznek, ahol az egész termény összegyüjthető volna és igy a legfeljebb 15 kat. holdon aluli birtokosokra tudom javasolni a rendelet fentartását.

5. A napszámbér, cselédbér, tüzelőanyag, nyers-

anyag, gazdasági cikkek áremelkedését figyelembe véve, javaslom a termény árát aránylagosan felemelni.

A rendeletben feltüntetett határidőket, tekintettel arra, hogy a rendeletet julius hó 1-én kaptam meg és azt a községekkel postaközlekedés teljes hiánya folytán csakis késedelmesen tudom közölni, javaslom legalább 30—30 nappal kitolni. A cséplés akadályát képezi, hogy a szükséges szén és benzinkészlettel nem rendelkezem: kérem odahatni, hogy a vármegye részére kiutalt szén leszállitassék és a szükséges 1000 mm. benzin kiutaltassék és leszállitassék, s ennek ára a beszolgáltatandó terménymennyiség árába betudassék

Kérem közbenjárni, hogy a cséplőgépek és gépszijak rekvirálása legalább is a cséplési időszakra felfüggesztessék.

Kormánybiztos urnak rövid itteni müködése alatt arról győződtem meg, hogy vármegyénk érdekeit teljes mértékben szivén viseli és igyekszik a katonai és a lakosság érdekeit összeegyeztetni: éppen ezen indokból fordultam kérésemmel teljes bizalommal a kormánybiztos urhoz és ismételten nyomatékosan kérem, hogy kontigentálási javaslatom elfogadását és a rendelet hatályon kivül helyezését sziveskedjék nagy befolyásával keresztülvinni, amellyel szemben garantálom, hogy a kontigentált mennyiséget a megjelölt határidőkben pontosan le fogom szállitani.

Nyiregyháza, 1920. évi julius hó 3-án

alispán h.
Teljes tisztelettel:
Virányi Sándor
főjegyző.

(P. H)

Ajánlat a románok részére beszolgáltatható terménymennyiségről.

13750—1919. K sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Román Központi Gazdasági Bizottságnak

Debreczen.

A román katonai parancsnokság felszólitása alapján a vármegye képviseletében, az 1919. évi terményfeleslegnek a román hadvezetőség részére való átengedése tárgyában a következő ajánlatot teszem:

Hajlandó vagyok 60000, azaz Hatvanezer mm rozsot, 30000, azaz Harmincezer mm. buzát, 30000, azaz Harmincezer mm. árpát és zabot vegyesen, még pedig buzát métermázsánkint 80, rozsot métermázsánkint 70, árpát métermázsánkint 60, zabot métermázsánkint 50 koronás árban a katonai parancsnokság által rendelkezésemre bocsátandó zsákokban, a legközelebbi vasuti állomáshoz szállitva átadni.

Ezen terménymennyiségbe azonban beszámitandó lesz a román katonai csapatok által az eddig az 1919. évi termésből akár kalászosan, akár szemesen igénybe vett termény, amely mennyiség helyszini szemle utján a parancsnokság megbizottja és polgári hatóság közbejöttével lesz megállapitandó.

Beszámitandó lesz továbbá a katonaság által ezentul önkényesen rekvirált termény is.

A fenti terményfelesleg leszállitását szeptember hó 15-ig vállalom azon feltétellel, ha a csépléshez szükséges benzin-, olaj- és szénmennyiség haladéktalanul rendelkezésemre bocsáttatik, ellenkező esetben a szállitás reám nézve csak a rendelkezésre bocsátott cséplési anyagoknak megfelelő mértékben lesz kötelező.

A hadvezetőség részére felajánlott terménymennyiségen felül az összes többi termény feletti rendelkezési jog kizárólagosan a vármegye alispánjának hatáskörét képezze.

Kérem fenti ajánlatom ellenében elrendelni méltóztassék, miszerint terményszállitás a vármegye területén a katonai parancsnokság által rendelkezésemre bocsátandó szállitási igazolványok alapján szabadon történhessék, hogy ily módon a polgári lakosság a vásárlási igazolvány alapján bevásárolt jogos házi szükségletét akadálytalanul haza szállithassa.

Jelen ajánlatom pontos betartását csakis azon esetben vállalhatom, ha a hadvezetőség szigoruan eltiltja a csapatokat minden önkényes requirálástól.

Ezenfelül felajánlok a katonaság részére 300,000, azaz Háromszázezer métermázsa burgonyát részben 1918. évi, részben 1919. évi termésből, a katonaság által megállapitott métermázsánkini 35 koronás árban, a katonaság által rendelkezésemre bocsátandó zsákokban vasuthoz szállitva.

Kérem elrendelni, hogy a vármegye területén kivüli mindennemü termény szállitására a katonai parancsnokság és alispán közös engedélye legyen szükséges.

Természetesen vaggonokról minden terményre s minden esetben a hadvezetőségnek képezi feladatát gondoskodni.

Nyiregyháza, 1919. julius 25.

MIKECZ s. k.
alispán.

(P. H.)

Tiltakozás a vármegyéből feljánlott terménymennyiség felemelése ellen.

14342—1919. K sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Román Központi Gazdasági Bizottságnak

Debreczen.

Julius hó 25-én a gazdasági bizottság megbizottaival tartott egyezkedési tárgyalások alapján 13750—1919. sz. alatt azon ajánlatot tettem, hogy hajlandó vagyok a román hadsereg szüségletére a vármegye terméséből 30000 mm. buzát, 60000 mm. rozsot, 30000 mm. árpát és zabot vegyesen, továbbá 300,000 mm. burgonyát a hadvezetőség által megállapitott árakon a Gazdasági Bizottság által rendelkezésemre bocsátandó zsákokban vasuti állomásra szállitva átadni.

Ajánlatomban kijelentettem azonban, hogy a felajánlott terménymennyiség beszolgáltatását csakis az esetben biztositathatom, ha a katonaság tartózkodni fog minden önkényes rekvirálástól és ha minden eddig elvitt és ezentul jogtalanul igénybeveendő termény a megállapitott kontingensbe betudatik.

A gabonanemüek leszállitását szeptember hó 15-ig vállaltam az esetre, ha a csépléshez szükséges benzin, nyersolaj és szén azonnal rendelkezésemre bocsáttatik

A fentebb vázolt ajánlatom megtételekor a cséplés még csak igen kis mértékben eszközöltetett s akkor azon meggyőződésen voltam, hogy az idei termés elég jó kilátásokkal kecsegtet és igy vállalt kötelezettségemnek eleget fogok tudni tenni: továbbá a tiszántuli községek még a vörös hadsereg megszállása alatt voltak és azon tudatban, hogy a kontingens leszállitása alkalmával ezen községek már fel lesznek szabaditva és terméseit szintén igénybe vehetem.

Sajnálattal kell azonban megállapitanom, hogy a

joggal kedvező termés kilátásokban teljes mértékben csalatkoztam. A cséplési eredmények a lehető legkedvezőtlenebbek, a tiszántuli községek nemcsak termésfeleslegel nem rendelkeznek, hanem a lakosság ellátása céljaira a tiszáninneni községekből leszek kénytelen terményt átengedni, mert a tiszántuli községek termése elemi csapások sorozata, valamint azért is, mert az a terület hosszabb ideig hadszintér volt és kellő időben aratni nem lehetett, csaknem teljesen tönkre ment.

Ezen szomoru helyzet közepette vettem az igen tisztelt Gazdasági Bizottság átiratát, amely szerint a megbizottaival történt megállapodás alapján tett ajánlatomat nem fogadta el, hanem 100,000 mm. buza és rozs, 80,000 mm. árpa és zab, valamint 500,000 mm. burgonya beadását kivánja és csakis azon terménymennyiségek beszámitását óhajtja amelyet ezentul fog a katonaság jogtalanul elvinni.

Igen tisztelt Gazdasági Bizottság, mélyen érzem a felelősség sulyát, amely teljes mértékben reám nehezedik, amikor a bizottság megkeresésére ujabb ajánlatot vagyok kénytelen tenni; de éppen felelősségem tudatában nem vállalkozhatom olyan ajánlat megtételére, amelynek teljesitése meghaladja az erőmet és amely a lakosságtól elvonná mindennapi kenyerét és a várt jobb idő helyett ujabb nélkülözéseknek és ebből kifolyólag elégedetlenségnek tenné ki.

Tekintettel azonban arra, miszerint vármegyém lakosságát a katonai rekvirálással együtt járó elkerülhetetlen zaklatásoktól, s ez a katonaság érdekeit is szolgálja, meg akarom menteni, hajlandó vagyok és kötelezettséget vállalok 100,000 mm. buza és rozs, valamint 500,000 mm. burgonya leszállitására, csakis az esetben azonban, ha a Bizottság a szükséges cséplési anyagokat és a zsákokat előzetesen a szükségletnek megfelelően rendelkezésemre bocsájtja.

A megkeresésben kivánt 80,000 mm. árpa és zab leszállitását nem vállalom, mert csakis olyan mennyiség beszolgáltatására kötelezhetem magamat, amely a vármegye teljesitő képességét meg nem haladja. Az első ajánlatom megtételekor 30,000 mm. árpa és zab beszolgáltatását vállaltam el, amint már fentebb jeleztem azon reményben, hogy a rekvirálás folytán nagymértékben megcsökkent állatállományt 30,000 mm. árpa és zab elvonása melleft is, legalább a teljes elpusztulástól meg tudom menteni. Az aratási eredmények azonban azt igazolták, hogy még ezen mennyiség beadása is a legnagyobb nehézségekbe ütközik és az állatállomány ujabbi tönkretételét fogja eredményezni, mert a mellékletként csatolt kimutatás szerint az árpa- és zabtermés a lakosságnak a legszükebben mért szükségletét sem fedezi. Az 1. számu közigazgatási rendeletet módositó II. számu közigazgatási rendelet alapján visszatartható árpa és zab mennyiségből kimutatást készitettem. A kimutatásban számitásba vettem a folyó évi vetésterületből vizkár, nemkülönben zölden való lekaszálás folytán tönkrement területet is ugyszintén figyelembe vettem a most már inkább megbizható jelentéseket a várható terméshozamról.

A kimutatásból világosan kitünik, hogy a vármegye nem zab és árpa termő vidék, mit igazol azon körülmény is, miszerint gazdasági müvelés alatt álló területének csak 5 és fél százalékán termel árpát és zabot és pedig azért, mert klimatikus és talajviszonyainál fogva azok termelése bizonytalan. Ezért árpa és zabból a vármegye mindig más vármegyéből fedezte szükségletét és pedig mig a háborus években a katonaság részére buzából tekintélyes számu vaggon terményt kellett beszolgáltatni, addig zab és árpából az Országos Közélelmezési Hivatal egyetlen egy esetben sem rendelt beszolgáltatni, mert tudomással birt az állandó hiányról. sőt amennyiben a háboru alatt a termények szabad forgalma korlátozva volt,

a hiány reszbeni pótlására szabad vásárlás nem történhetett, a szükséglet részbeni fedezesére mindig a földmivelésügyi Ministerium utalt ki árpát és zabot. Igy a folyó évben is a mutatkozó vetőmaghiány fedezésére 7000 mm. árpát és 3000 mm. zabot utalt ki a másolatban csatolt földmivelésügyi ministeri rendeletek szerint.

Kérem ennélfogva, hogy a követelt 80000 mm. árpa és zab helyett az első ajánlatomnak megfelelően 30000 métermázsával megelégedni sziveskedjék.

Természetesen a fenti terménymennyiség beszolgáltatását csakis ugy vállalhatom, ha a katonaság által eddig is elvitt termény a kontingensbe beszámittatik, mert pl. az őszi árpának és zabnak legnagyobb része a katonaság által már elrekviráltatott.

Tisztelettel kérem az igen tisztelt Bizottságot, hogy számadatokkal és okmányokkal is igazolt ujabb ajánlatomat megértéssel és méltányosan elbirálva, azt teljes mértékben elfogadni sziveskedjék.

Nyiregyháza, 1920. évi augusztus hó 10-én.

Mikecz István s. k.,
alispán.

(P P.)

Dr Ujfalussy Dezső főispán tiltakozása a vármegyére kivetett terménykontingens ellen.

324—1919. sz. Szabolcsvármegye főispánja.

Tábornok Ur!

Annak idején, amikor a román kir. csapatok Szabolcsvármegye területét a hivatalos kijelentések szerint ideiglenesen megszállották, Szabolcsvármegye tisztviselői kara és a vármegye számottevő bizottsági tagjai

azt a kérelmet terjesztették Mosoiu tábornok ur elé, hogy a főispáni teendők ideiglenes ellátásával én bizassam meg.

Az előttem sullyal biró kérelem hatása alatt elfogadtam a megtisztelő megbizatást, abban a feltevésben, hogy gyenge erőmhöz képest igyekezni fogok teljes odaadással szolgálni a közügyet s ezzel a megszálló csapatok érdekeit is.

Hogy mennyire sikerült, vagy sikerült-e egyáltalán a belém helyezett bizalomnak megfelelnem, azt természetesen önmagam nem mérlegelhetem.

Joggal csak annyira hivatkozhatom, hogy egyenes becsületességgel igyekeztem a köz javát szolgálni s ténykedéseimben egyéni érdek soha, csak a köz java irányitott.

Ez a szempont irányit most is az alábbi előterjesztésem megtételénél.

Dr. Moldován és Nyegrucz kormánybiztos urakkal megállapodtunk abban, hogy Szabolcsvármegye 900 vaggon rozsot, és buzát 300 vaggon árpát vagy zabot szállit a román parancsnokság rendelkezésére.

A megállapodást nevezett urak véglegesnek mondották, csak jóváhagyás végett volt bemutatandó ajánlatunk. Amikor ezt az ajánlatot megtettük abban a jóreménységben voltunk, hogy a vármegyének közepes jó termése leend, igy kötelezettségünknek ugy tudunk eleget tenni, hogy a vármegye sokat szenvedett lakosságától nem vonatik el a feltétlenül szükséges terménymennyiség.

Kétszeres csalódás ért megállapodásunk óta. Elsőben is az, hogy a cséplési eredmények igen szomoru adatokat hoztak napvilágra.

A szépnek igérkezett termés igen rosszul fizet 15—20 kg-ot keresztenként, igen sok helyen holdanként 300 kg. átlaggal.

Másik sulyos meglepetés, hogy e megállapodás jóváhagyva nem lett s 1000 vaggon rozs és buza és a 300 vaggonban megállapitott árpa és zab helyett 800 vaggon követeltetik. Követeltetik azzal, hogy a meghatározott termény felhajtásáért és beszállitásáért én tétettem felelőssé saját személyemben.

Kegyelmes Uram! Gazdasággal foglalkozom magam is. Igy annak idején, amikor a 300 vaggon árpa vagy zab beszállitását vállaltuk, tisztában voltam azzal, hogy amennyiben Szabolcsvármegye nem árpa és zabtermő vidék, a 300 vaggon beszállitása is nehézségekbe fog ütközni. 800 vaggon beszállitása pedig csak ugy lesz esetleg keresztül hajtható, ha a lakosságtól jórészt még a vetőmag is elvonatik.

Hogy ez milyen elégedetlenséget fog kiváltani, annak lefestésére nem is vállalkozom.

De mert tudom, hogy a kiváltandó keserüség nagymérvü leend, nem lehetek abban a helyzetben, hogy ennek az ódiumát magamra vállaljam.

Mindig csak olyanra vállalkoztam, amit nyugodtan lehet teljesiteni.

Nem vállalhatom a felelősséget magamra azért, hogy a 800 vaggon árpa vagy zab felkutatható és leszállitható lesz, s mert nem tehetem ki magamat annak, hogy felelőségre vonás esetleg sulyos következményeit kellesen viselnem, megköszönve az eddig élvezett támogatást, tisztelettel kérem Tábornok urat, hogy engemet Szabolcsvármegye főispáni teendőinek ellátásától kegyesen felmenteni méltóztassék.

Nehéz időkben igyekeztem a reám bizottakat becsületesen elvégezni, ma a veszély elmult, a helyzet kialakulóban van, igy abból, hogy a főispáni állás egyelőre betöltetlen marad, a vármegye élén kipróbált erejü alispán állván, — a közre hátrány nem származik.

Tisztelettel megujitom ezért felmentés iránti kérésemet.

Fogadja tábornok ur őszinte tiszteletem kijelentését.

Nyiregyháza, 1919. augusztus 16.

(P. H.) *Dr. Ujfalussy Dezső s k*
főispán.

17395—1919. K. Szabolcsvármegye alispánja.

Felterjesztés a magyar kormányhoz a vármegye területi megcsonkitására irányuló intézkedések ellen.

Belügyminiszter Ur!

A román csapatok folyó évi április hó 27-én a vörös hadsereggel folytatott rövid harcok után Szabolcsvármegye területére bevonultak s azóta megszállva tartják — néhány a Tisza tulsó oldalán fekvő község kivételével — a vármegye egész területét.

Nem tartom még most időszerünek a megszálló csapatok által a lakosság személyén s anyagi javaiban elkövetett sulyos visszaélések felsorolását, de feltétlenül kötelességemnek tartom Nagyméltóságodnak tudomására hozni a szeptember hó 22. óta történt, vélem semmiféle hivatalos formában a mai napig sem közölt ama román intézkedést, amely a vármegye számos községének Szatmármegyéhez csatolását s ezzel azoknak állitólagos román területbe bekebelezését célozza.

Szeptember hó 24-én ugyanis jelentést vettem a nyirbaktai, nyirbátori s nyiracsádi — ligetaljai — járások főszolgabiróitól, amelyekben tudomásomra hozták, hogy járásuk területén egy-egy tiszt vezetésével, román katonai különitmény jelent meg s nyomban egy határ vagy vámvonal kijelöléséhez fogott, amely vonal

Vásárosnaménytól nyugatra kiindulva majdnem egyenes vonalban délnyugatnak tart Hajdusámson felé s amely vonaltól keletre eső, Szabolcsmegyéhez tartozó Nyirmada, Pusztadobos, Rohod, Vaja, Őr, Nyirbakta, Lorántháza, Ófehértó, Máriapócs, Gyulaj, Nyirbátor, Kisléta, Nyirbogát, Piricse, Pilis, Szakoly, Nyirgelse, Encsencs, Nyirbéltek, Nyirlugos, Nyirmihálydi, Nyiradony, Nyiracsád, Mártonfalva és Szent-György Ábrány községeket a vármegye területétől elmetszi. Ugyan csak a magyar nyelvü feliratokat eltávolitva, román feliratu táblákat helyezett a középületekre, követelte a magyar csendőrség azonnali kivonulását s mert azt a megszabott alig pár órai rövid idő alatt végrehajtani nem lehetett, több csendőrörs személyzetét lefegyverezte s letartóztatta.

A vett jelentések alapján hivatkozva arra, hogy előzetesen a tervezett sérelmes intézkedések velem még közölve sem lettek, — a jogtalan, kizárólag katonai erőre támaszkodó terület csonkitás ellen a Nyiregyházán székelő román kormánybiztos, dr. Roxin Theodornál tiltakozásomat bejelentettem s vele, valamint az ide kirendelt katonai megbizott — Bersan Pompei alezredessel Nyirbátor községbe utaztam, hogy a helyszinén a tudomásomra jutott katonai intézkedés természetéről s céljáról tájékozódjam.

Nyirbátorban a katonai különitmény főhadnagy parancsnokától azt az informátiót kaptam, hogy a történt intézkedések a közigazgatást nem érintik, hanem csupán egy vámvonal létesitésére történtek.

Ez alkalommal módom volt egy a főhadnagy birtokában levő katonai térképbe betekinteni, amelyen a felsorolt községek mind legalább 25, egyesek 40—50 százalékban is román lakosságu községekként vannak feltünteetve.

Ezzel szemben hivatkoznom kell arra az elvitázhatatlan tényre, hogy Szabolcsvármegye lakossága, épugy az elszakitott községekké is szinmagyar s csupán a nyiracsádi — ligetaljai — járáshoz tartozó Nyiradony, Nyirlugos községekben van kevés ma még román nyelvü de magyar érzésü csaalád, amit bizonyit a legtöbb román nyelvü lakossal biró Nyiradony község képviselőtestületének ide másolatban csatolt határozata.

A katonai különitmény parancsnokának az intézkedés természetéről adott s fentebb ismertetett felvilágositása alig pár nap alatt helytelennek bizonyult, mert a nevezett kormánybiztos és katonai megbizott ily irányu biztositásai dacára a felsorolt területek hatóságai Szatmár megye ez időszerinti román prefectusától azt a rendelkezést kapták, hogy ezentul az ő fenhatósága alá tartoznak, az ő vett utasitásainak a legszigorubb megtorlás terhe alatt engedelmeskedni kötelesek.

Egyidejüleg rendelkezést kaptak a román hadsereg részére megejtendő katonai sorozások s a román nemzetgyülésbe képviselők választásának előkészitésére irányuló intézkedések végrehajtására.

Ily módon tehát nyilvánvalóvá lett, hogy a román hatóságok teljesen önkényüleg erőszakosan megcsonkitják Szabolcsvármegye területét, kiszakitanak abból szinmagyar vidékeket s azokon törvényes hatásköröm gyakorlását lehetetlenné teszik.

Miután a felsorolt területeken eddig müködő közigazgatási tisztviselők, községi és körjegyzők román fenhatóság alá tartozni s román hatóságoknak Magyarország souverenitását, tekintélyét s területi épségét sértő intézkedéseit végrehajtani még ideiglenesen sem hajlandók s mert megvédésükre s a román hatóságok eme jogtalan, erőszakos, a nemzetközi jogba ütköző intézkedéseinek megakadályozására más mód és eszköz nem áll rendelkezésemre, a jelzett területen levő alám ren-

delt hatóságok tisztviselőit a szinmagyar lakosság érdekeinek szem előtt tartásával helyükön maradásra utasitottam, ha azonban bekövetkeznék az, amire a látható jelekből következtetnem kell, hogy a tisztviselők passiv resistentia esetén a legsulyosabb bántalmaknak lennének kitéve, — kénytelen leszek őket az emlitett területekről személyes biztonságuk megóvása végett kivonni.

Az elmondottak alapján kérem belügyminiszter urat, hogy a történt román önkényeskedés megszüntetése s a román hatóságok emlitett jogtalan intézkedéseinek hatálytalanitása, a vármegye épségének visszaállitása iránt minden lehetőt megtenni méltóztassék.

Nyiregyháza, 1919. évi október hó 8-án.

Mikecz, s. k.
alispán.

Mellékletek.

a) a megcsonkitásra vonatkozó román rendelet.

13626—1919. Szatmárvármegye alispánjától.

Főszolgabiró urnak

1. Mátészalka.
2. Nyirbátor.
3. Nyiracsád.

A nagyszebeni kormányzótanács 4489—1919. számu rendeletével 1. Vásárosnamény, 2. Nyirmada, 3. Pusztadobos, 4. Nyirvaja, 5. Ör, 6. Nyirgyulaj, 7. Máriapócs, 8. Nyirbátor, 9. Kisléta, 10. Nyirbogát, 11. Pilis, 12. Piricse, 13. Encsencs, 14. Nyiracsád, 15. Nyirgelse, 16. Nyirmihálydi, 17. Nyiradony, 18. Nyirlugos,

19. Nyirbéltek, 20. Nyirmártonfalva, 21. Nyirábrány községekre a román impérium kiterjesztését elrendelte és Szatmár vármegyéhez csatolta, miért is ezen községeket a következő járásokba osztom be::

I. Mátészalkai járáshoz:

Vásárosnamény, Nyirmada, Pusztadobos, Ör, Nyirvaja.

II. Nyirbátori járás:

Nyirbátor, Gyulaj, Máriapócs, Kisléta, Nyirbogát, Piricse, Pilis, Encsencs.

III. Nyiracsádi járás.

Nyiracsád, Nyirábrány, Nyirmártonfalva, Nyiradony, Nyirmihálydi, Nyirgelse, Nyirlugos, Nyirbéltek.

Felhivom a fent felsorolt főszolgabirókat, hogy ezen rendeletemet tegyék közzé s jövőben minden, ezen községeket érintő közigazgatási ügyben Szatmárvármegye fő közigazgatási hatóságainak lesznek alárendelve és ezen megye fő közigazgatási hatóságainak referáljon.

Nagykároly, 1919. október 20.

(P. H.) *Dr. d. l. Barbuc,*
subprefect.

---

b) a nyirbátori járás főszolgabirája által felvett jegyzőkönyv a járásnak Romániához csatolásáról.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Nyirbátorban, 1919. évi október hó 8. napján a járási főszolgabirói hivatalban az alábbi ügyben.

Jelen voltak alólirottak:

A mai napon délelőtt fél 11 órakor megjelent a nyirbátori járás főszolgabirói hivatalában Dunca Jenő

román kir. határőr százados az 1. határzóna parancsnoka, alulirott járási főszolgabiró s dr. Andrássy Dániel szolgabiró jelenlétében kijelentette, hogy Szabolcsvármegye nyirbátori járásának községei, Pócspetri község kivételével. Romániához csatoltatnak s ő teljes felhatalmazást nyert a szükséges provizoricus intézkedések megtételére. Ennélfogva tudomására hozza a járási főszolgabirónak, hogy a nyirbátori járást egyelőre Szatmárvármegyéhez csatolja, tehát e vármegye főispánja és alispánja a mai naptól kezdődőleg azon felsőbb hatóságok, melyek rendelkezéseinek engedelmeskedni tartozik.

Szunyoghy Ferenc járási főszolgabiró a fentebbi előadásra válaszolva kérte Dunca Jenő százados urat, hogy a járási főszolgabirói hivatal átvételéről gondoskodni sziveskedjék, mert nincs abban a helyzetben, hogy magyar állampolgár létére a Romániába bekebelezett nyirbátori járást tovább vezethesse. Ő mint Szabolcsvármegye törvényhatóságának választott tisztviselője csakis e hatóságot hajlandó felebbvaló, rendelkező hatóságnak elismerni. Kijelenti továbbá, hogy átmenetileg hajlandó népe érdekében, — hivatalának átvételéig — a közélelmezés ügyeit vezetni és elintézni, ha a százados ur ebbe beleegyezik

Andrássy Dániel szolgabiró kijelenti, hogy a járási főszolgabiró enunciátiójához szintén csatlakozik.

Dunca Jenő százados ur a főszolgabiró előadására válaszolva kijelenti, hogy tudomásul veszi, miszerint a járási főszolgabiró és szolgabiró csupán a közélelmezés ügyének vitelére ideiglenesen vállalkoznak s ebbe csak az esetben nyugodhat bele, ha főszolgabiró és szolgabiró nemcsak a közélelmezés, de egyes ügyek intézését is vállalni hajlandók. Kijelenti, hogy a magyar törvények és rendeletek egyelőre érvényben hagyattak

s ezeket kell alkalmazni a nagyszebeni kormányzótanács és Szatmárvármegye főispánjának rendeleteihez.

Szunyoghy Ferenc főszolgabiró és dr. Andrássy Dániel szolgabiró erre kijelentik, hogy a hivatal végleges átvételéig a fenti feltételek mellett a hivatal ügyeinek vitelét vállalni hajlandók.

Ezzel a jegyzőkönyv berekesztetett és aláiratott.

K. m. f.

Szunyogh Ferencz, s k.
főszolgabiró.

Dr. Andrássy Dániel, *százados.*
szolgabiró.

Fischer Béla,
jegyzőkönyvezető. *főhadnagy.*

Ezen jegyzőkönyvet, dacára annak, hogy érdekelt felek annak tartalmára nézve előzetesen megállapodtak, Dunca Jenő százados és a jelen volt Petrescu Traian főhadnagy aláirni vonakodott azon indokolással, hogy magyar szövegezésü.

Nyirbátor, 1919. évi október hó 8-án.

Szunyogh, s. k.
főszolgabiró.

Dr. Andrássy Dániel,
szolgabiró.

Fischer Béla,
jegyzőkönyvvezető.

(P. H.)

---

c) Nyiradony község tiltakozása a román önkény ellen.

3—1919. Kgy. Nyiradony község előljáróságától

Kivonat.

Nyiradony község képviselőtestületének 1919. október hó 2-án tartott rendkivüli közgyülése jegyzőkönyvéből.

Tárgy:
a román megszállással kapcsolatos kiadások fedezése.

Elnöklő biró a gyülést megnyitván megállapitja, hogy az a törvényben előirt szabályoknak megfelelően hivatván össze, miután a tagok csaknem teljes számmal jelentek meg, határozathozatalra képesnek nyilvánitja.

Riczkó József előadó h. jegyző bejelenti a képviselőtestületnek, hogy a járást rekviráló román katonákat a községnek kell élelmezni, ami olyan terhet ró a lakosságra, hogy e teher arányos részeinek a járás községeire leendő áthárítása kivánatos.

Bejelenti, hogy tudomás és folyamaton levő intézkedések szerint a ligetaljai járást és igy Nyiradony községet is Szabolcsvármegye közigazgatási fenhatósága alól kiveszik és a hir szerint Romániához csatolandó Szatmármegyéhez kapcsolják.

Határozat.

A képviselőtestület egyhangu határozattal kimondja, hogy a községi előljáróság a rekviráló csapatok élelmezését eszközölje, azonban az ebből származó teher elosztását kéri a járás minden községére aránylagosan kivetni, miért is a végelszámolást az előljáróság a járási főszolgabiró urhoz terjessze fel.

A képviselőtestület meglepetéssel értesül arról, hogy a községet s a járást Szatmármegyéhez és esetleg Romániához akarják csatolni.

Nyiradony község képviseletének ez sem ezelőtt, sem most nem volt a kivánsága s ezt soha senkitől semilyen formában nem kérte, sőt az eddigi hivatalos s e tekintetben autentikus megnyilatkozás ennek az ellenkezőjére mutat, Bár a felsőbb intézkedésnek utját nem állhatja, — ezen tény ellen mégis apellál a népjogok alapján s kimondja, hogy ragaszkodjék eddigi közjogi helyzetéhez s a Magyarországhoz való tartozandóságához.

Utasitja az előljáróságot, hogy jelen határozatot illetékes helyre terjessze fel.

Jegyzőkönyv felolvasása után aláiratott. Veres János sk. Babulók Mihály sk. hitelesitők. Sztancs János sk., h. főbiró mint elnök, Riczkó József sk., h. jegyző mint előadó.

A kivonat hiteléül:

Riczkó, s. k.
h. jegyző. (P. H.)

1221—1919. Nyiradony község előljárósága.
Nagyságos Alispán Ur!

Miután a román részről eredő informátiók szerint Nyiradony község ugy szerepel előttük, mint teljesen román község, aminek bekebelezésére jogot formálnak, kötelességemnek tartottam e kérdés tisztázását a képviselőtestület meghallgatása s az eddigi hivatalos megnyilatkozások alapján Nagyságod elé terjeszteni.

A román megszállás napján megtartott képviselőtestületi gyülésen hozatott azon egyhangu határozat, mellyel Nyiradony község csatlakozott Magyarország területi integritását védő ligához és annak alapitó tagja lett.

Amikor a román katonai parancsnokság elrendelte, hogy a községből 13. korosztályhoz tartozó román ajku bevonuljon, senki nem jelentkezett s a hivatalos jelentésem az volt, hogy bár egyesek birják a román nyelvet, nem tartják magukat románoknak s nem vonulnak be. Dacára az ugyanakkor itt székelő román tüzér divizió tisztjei által kifejtett pressiónak jelentésem beküldtem a szatmári román katonai parancsnokságnak is. A mellékelten beterjesztett képviselőtestületi jegyzőkönyvi kivonat a legélénkebb tanusága annak, hogy milyen a község e tekintetbeni álláspontja.

Akkor amikor igyekszem megtartani a kontaktust

e nehéz helyzetben a község lakossága s esetleg egy pár román érzelmü egyén között a magyarságunkat megtagadni nem tudjuk s mindenkor apellálni fogunk ezeréves jogunkra.

Amikor Nagyságodnak erről jelentést teszek kérem, hogy annak idején Nyiradony község megnyilatkozását odajuttatni méltóztassék, ahol az kellő érvényesülésre talál.

Nyiradony, 1919. október 5.

Alázatos tisztelettel:

Riczkó, s. k.
h. jegyző.

---

d) **a román határőrszakasz hirdetménye.**

Körrendelet.

Közhirré tétetnek a következő általános tudnivalók.

Megállapittatván az uj demarkácionális vonal és a román királysághoz tartozó területek az ide tartozó magyar lakosokra ugyanazok a kötelességek hárulnak, amelyek az általános vámtörvényekben, a határőrségi szabályokban és az utlevél kiadási eljárásokban vannak lefektetve, tekintet nélkül hogy bármennyiszer is óhajtanának ezen vonalon tul és vissza közlekedni.

1. Ezen a vonalon keresztül a felénk irányuló közlekedés szabad:: azon lakosok azonban, amelyek a demarkációs vonalon tul fekvő községekbe akarnak utazni különböző okok miatt, azoknak birtokukban kell lenni egy fényképes igazoló jegynek, láttamozva bármely katonai parancsnokság által.

2. Azon lakosok, akik a demarkációs vonalon tul akarnak munkaeszközökkel és álatokkal, hasonlóképen akik a demarkációs vonaltól beljebb akarnak térni

ezek számára meg van engedve a közlekedés, azon feltétellel, hogy a közlekedés csak a felállitott s alább megnevezett közlekedési őrszemek helyein történhetik, ahol is nevük lajstromba vezettetik. Kötelesek munkájuk elvégzése után jelentkezni ugyanazon eszközökkel és állatokkal és ugyanazon őrszemnél, amelynél a munkába induláskor jelentkeztek.

3. Házi szükségletre szánt kisebb élelmiszer szállitmányok — 150 kg. sulyig — szabadok s mentesitve vannak mindenféle vám vagy szállitási engedély alól.

4. Nagyobb mennyiségü élelmiszer, állatok s bárminemü áruk és anyagok szállitása csakis szállitási igazolvánnyal történhetik, amellyel elsősorban a nyirbátori határőr szakasznál kell jelentkezni, ahonnan csak láttamozás és az illetékes kiviteli vámösszeg lefizetése után szabad az áruval közlekedő őrszemek helyén távozni.

Ezen rendelkezések vonatkoznak ugy a kereskedelmi, mint a házi szükségletre szánt árukra ha azok a fent emlitett 150 kg. mennyiséget tul haladnák.

5. Bárminemü áru behozatala meg van engedve kivéve a cukornemüeket és robbanó anyagokat, bármiféle igazolvány nélkül is, azonban a behozatali vámösszeg ezeknél is lefizetendő.

Ezen dijak szintén a nyirbátori határőrszakasznál vagy esetleg az érmihályfalvai vámhivatalnál fizetendők.

6 Senki nem vihet magával többet a demarkációs vonalon tulra 2000 leinél a Román Nemzeti Bank vagy a Román Általános bank bankjegyeiben, hasonlóképen nem hozhat be többet az országba 500 koronánál. — Az Osztrák-Magyar Bank jegyeiben. —

A vizsgálatoknál, amelyek a határőrök által végeztetnek, mindenki köteles bejelenteni a nála levő együttes pénzösszeget vaagy értékpapirokat.

e nehéz helyzetben a község lakossága s esetleg egy pár román érzelmü egyén között a magyarságunkat megtagadni nem tudjuk s mindenkor apellálni fogunk ezeréves jogunkra.

Amikor Nagyságodnak erről jelentést teszek kérem, hogy annak idején Nyiradony község megnyilatkozását odajuttatni méltóztassék, ahol az kellő érvényesülésre talál.

Nyiradony, 1919. október 5.

Alázatos tisztelettel:

Riczkó, s. k.
h. jegyző.

---

d) **a román határőrszakasz hirdetménye.**

Körrendelet.

Közhirré tétetnek a következő általános tudnivalók.

Megállapittatván az uj demarkácionális vonal és a román királysághoz tartozó területek az ide tartozó magyar lakosokra ugyanazok a kötelességek hárulnak, amelyek az általános vámtörvényekben, a határőrségi szabályokban és az utlevél kiadási eljárásokban vannak lefektetve, tekintet nélkül hogy bármennyiszer is óhajtanának ezen vonalon tul és vissza közlekedni.

1. Ezen a vonalon keresztül a felénk irányuló közlekedés szabad:: azon lakosok azonban, amelyek a demarkációs vonalon tul fekvő községekbe akarnak utazni különböző okok miatt, azoknak birtokukban kell lenni egy fényképes igazoló jegynek, láttamozva bármely katonai parancsnokság által.

2. Azon lakosok, akik a demarkációs vonalon tul akarnak munkaeszközökkel és álatokkal, hasonlóképen akik a demarkációs vonaltól beljebb akarnak térni

ezek számára meg van engedve a közlekedés, azon feltétellel, hogy a közlekedés csak a felállitott s alább megnevezett közlekedési őrszemek helyein történhetik, ahol is nevük lajstromba vezettetik. Kötelesek munkájuk elvégzése után jelentkezni ugyanazon eszközökkel és állatokkal és ugyanazon őrszemnél, amelynél a munkába induláskor jelentkeztek.

3. Házi szükségletre szánt kisebb élelmiszer szállitmányok — 150 kg. sulyig — szabadok s mentesitve vannak mindenféle vám vagy szállitási engedély alól.

4. Nagyobb mennyiségü élelmiszer, állatok s bárminemü áruk és anyagok szállitása csakis szállitási igazolvánnyal történhetik, amellyel elsősorban a nyirbátori határőr szakasznál kell jelentkezni, ahonnan csak láttamozás és az illetékes kiviteli vámösszeg lefizetése után szabad az áruval közlekedő őrszemek helyén távozni.

Ezen rendelkezések vonatkoznak ugy a kereskedelmi, mint a házi szükségletre szánt árukra ha azok a fent emlitett 150 kg. mennyiséget tul haladnák.

5. Bárminemü áru behozatala meg van engedve kivéve a cukornemüeket és robbanó anyagokat, bármiféle igazolvány nélkül is, azonban a behozatali vámösszeg ezeknél is lefizetendő.

Ezen dijak szintén a nyirbátori határőrszakasznál vagy esetleg az érmihályfalvai vámhivatalnál fizetendők.

6 Senki nem vihet magával többet a demarkációs vonalon tulra 2000 leinél a Román Nemzeti Bank vagy a Román Általános bank bankjegyeiben, hasonlóképen nem hozhat be többet az országba 500 koronánál. — Az Osztrák-Magyar Bank jegyeiben. —

A vizsgálatoknál, amelyek a határőrök által végeztetnek, mindenki köteles bejelenteni a nála levő együttes pénzösszeget vaagy értékpapirokat.

Ezen fentebb emlitett pénzösszegeken felüli mennyiség nyugta ellenében a határőrszakasznál vagy a vám hivatalnál helyeztetnek letétbe s visszatéréskor mindenféle illeték levonása nélkül vissza adatik.

Azon személyek, akik hamis bejelentést eszközölnek s kevesebbet jelentenek be, mint a náluk levő tényleges pénzösszeg, az ellenőrzésnél a fent emlitett összegen tuli felesleg tőlük elkoboztatik s jegyzőkönyv felvétele után a haditörvényszék elé állittatnak.

7. Akik a fent nevezett összegen felül nagyobb pénzmennyiséget akarnak magukkal vinni, azoknak erre a célra a Pénzügyminiszterium Valuta Bizottságától kiállitott külön engedéllyel kell birniok.

8. Biztos tudomás céljából közzé tétetnek azon helységek, amelyek már a demarkációs vonalon tulra esnek.

Bessenyőd, Levelek, Ófehértó, Magy, Pócspetri, Kállósemjén, valaamint azon helyek, amelyek ezektől nyugatra esnek.

A demarkációs vonal a 3. nyirbátor határőr szakasz körletében kezdődik a Hordós kut tanyánál, onnan északra menve Gencsy birtokának nyugati határán s innen folytatódik Máriapócs község nyugati határán át Pócspetri község legszélső házától keletre. Innen folytatódik a Pócspetriből Ófehértóig vivő uton a fahidig, ahol találkozik a Máriapócsról jövő uttal. Innen megy Majláth gróf birtokának északi határán s behajlik keletre az Ófehértói és Majláth erdő felé s folytatódik északon a Majláth gróf birtokának keleti határán s a fasorban kettéosztja Majláth gróf birtokát és Kántorjánosi község határát.

Közlekedő őrszemek vannak felállitva:

1. A pócsi papok tanyájánál, Nyirbátor—Nyiregyháza müuton a máriapócsi vasutállomás mellett. 2. Pócspetrinél a Máriapócs és Pócspetri között levő uton.

3. Pusztakertnél a Nyirbátor—Gyulaj—Nyirbaktai uton

Mindazok, akik a jelen utasitásoktól eltérnek s más helyeken akarják átlépni a demarkációs vonalat s nem a felállitott őrszemeknél, csempészeknek minősittetnek s az érvényben levő törvények szerint büntettetnek.

Ezen körrendelet érvénybe lép 1919. október hó 1-től kezdődőleg.

Kelt Nyirbátor, 1919. szeptember hó 29.

A határőrszakasz parancsnoka.

Traian Petresc, s. k.
főhadnagy.

---

e) Az I. határzóna parancsnokság hirdetménye.

ROMÁNIA.

Az I. Határzóna parancsnoksága I. sz Hirdetmény.

1. Ezen hirdetmény kifüggesztésével és kihirdetésével életbe lépnek az összes törvények és rendelkezések a határzónára vonatkozólag a következő községekben, amelyek a mátészalkai I. Határzónaparancsnoksághoz tartoznak.

1. Vásárosnamény, 2. Vitka, 3. Nagydobos, 4. Szamosszeg, 55. Parasznya, 6. Pusztadobos, 7. Nyirmada, 8. Vaja, 9. Ör, 10. Papos, 11. Ópályi, 12. Mátészalka, 13. Hodász, 14. Kántorjánosi, 15. Derzs, 16. Nyircsászári, 17. Gyulaj, 18. Máriapócs, 19. Nyirbátor, 20. Kisléta, 21. Bogát.

2. Határvonal a következő községek nyugati határán megy.

1. Vásárosnamény, 2. Vitka, 3. Nyirmada, 4. Vaja, 5. Kántorjánosi, 6. Gyulaj, 7. Máriapócs, 8. Kisléta.

3. Ez a vonal Románia határa, tehát mindazok, akik

ezen vonalon belül vannak, román állampolgárok és mindenben tartoznak alkalmazkodni a román törvényekhez.

4. A határvonal átlépése tilos. Azok a birtokosok, akiknek a birtokát a határvonal átvágja, kaphatnak határátlépési engedélyt a következőképpen:

A községi elöljáróság, ahová tartozik a birtokos, ki fog állitani ennek egy bizonyitványt, hogy határvonal vágta birtoka van. Eme bizonyitvány alapján a vitkai, pusztadobosi és nyirbátori sektorok parancsnokai kibocsátanak az ezt személyesen kérő birtokosoknak határátlépési engedélyeket irásban, megjelölve a pontokat, ahol a határvonalat átlépni szabad.

5. A. A vitkai sektor parancsnokától kaphatnak a 1. vásárosnamény, 2. vitkai, 3. nyirmadai és 4. pusztadobosi lakosok.

B. A vajai sektor parancsnokától 1. a vajai, 2. őri, és kántorjánosii birtokosok.

C. A nyirbátori sektor parancsnokától 1. a gyulaji, 2. máriapócsi, 3. kislétai, 4. bogáti lakosok.

6. A határátlépés csak az engedélyben bejegyzett pontoknál szabad.

7. Uj engedély a régi lejárása után, csak a régi engedély alapján bocsátható ki s a régi engedély a kibocsátó sektorparancsnoknál marad.

8. A határátlépők alávetik magukat ugy a kilépésnél, mint a visszatérésnél a határőrök szigoru vizsgálatának.

9. Minden kivitel — export — szigoruan tilos.

10. A behozatal — import — szabad csak törvényszerü engedéllyel:: a bukaresti kereskedelmi és pénzügyi miniszterium engedélye, vagy a nagyszebeni kormányzótanács földmivelésügyi és kereskedelmi szakosztálya által kiállitott engedély alapján a törvényszerü vám lefizetése mellett a rövid idő alatt felállitandó

vámhivataloknál Vásárosnaményban, Vaján és Nyirbátorban.

11. Mindenben, ami a monopol, vám, állami rendőrségi és határőrzési törvényeket és szabályzatokat illeti a határzóna lakossága alá van vetve a határőrök felügyeletének és felülvizsgálatának.

12. Ujabb rendelkezésig Vásárosnamény községe Beregmegyéből, Pusztadobos, Nyirmada, Vaja, Ör községek Szabolcsvármegyéből közigazgatásilag a mátészalkai járáshoz, Szatmármegyéhez csatoltatnak. Viszont Nyirbátor, Gyulaj, Máriapócs, Kisléta, Bogát a nyirbátori járáshoz fognak tartozni továbbra is és egyelőre szintén Szatmármegyéhez csatoltatnak.

Mátészalka, 1919. október hó 5-én.

Az I. Határzóna parancsnoka:

Dunca Jenő, százados.

---

f) **Az I. határzóna parancsnokság hirdetménye.**

ROMÁNIA.

Az I Határzóna parancsnokság. *5. sz Rendelet.*

1. Elrendelem, hogy az egész 1. sz. Hirdetmény 1. pontjában az összes firmák és feliratok megváltoztassanak olyanformán, hogy mindenütt román—magyar felirat legyen, ugyanazon nagyságot és kivitelt adva meg mindkét feliratnak.

2. Nincsen eleget téve ennek a rendeletnek, ha a román a felirat a régi felirat mellett csak papiron, vagy kartonon alkalmaztatik, hanem minden helyen, a firmákon és reklámokon egyformán olyan legyen a román felirat, mint aminő a magyar.

3. A munka megkezdendő azonnal, ugy, hogy folyó év november hó 15-én mindenütt végre legyen hajtva ez a rendelet.

4. Az összes hivatalok, egyházak, iskolák, pénzintézetek, vasuti állomások, szállodák, nagybirtokosok gondoskodni fognak arról, hogy román nemzetiszinü zászlójuk legyen.

Anyag hiány nem mentség, mert a régi zászló könnyen és szépen átfesthető, ugy, hogy folyó év november hó 1-ig minden fentebb emlitett hely, kell hogy rendelkezzék román nemzetiszinü zászlóval, hogyha alalkalomadtán elrendeltetik, mindenütt kitüzessék.

Mátészalka, 1919. október hó 16-án.

Az I. Határzóna parancsnoka:

Dunca Jenő, százados.

---

g) **Nyirbátor község jegyzőjének jelentése.**

Vármegyei Alispán Urnak

Nyiregyháza.

Szóbeli rendelete alapján az eddig kiadott rendeleteket, valamint Szatmárvármegye alispáni hivatala által kiadott hivatalos lapokat, végül a mai napon részemre érkezett rendelkezés másolatát azon kéréssel terjesztem be, hogy azok közül a szükségeseket kiválasztani, a feleslegeseket részemre visszaadatni méltóztassék.

Alispán ur! A román katonai hatóságok által a demarkációs vonal kitolása 1919. szeptember 29-én történt, az egész község lakosságának általános megdöbbenésére.

Természetesen azonnal kerestük az okot, amely alapon e határ kitolása történt és a kiküldött határőr-

szakasz parancsnokától Traian Petrescu főhadnagytól megkérdeztük többek között, hogy mint vélik e tiszta magyar vidéket Romániához számitani? odavezetett egy Vláel György mérnök által elkészitett és Lugoson 1912. évben nyomatott térképhez, mely a mai demarkációs vonalon belüli községek nemzetiség szerinti elhelyezkedését tünteti fel és az adatokra reá mutatva válaszolt, hogy itt is kell 20 százalék román ajku lakosságnak lenni. Amikor tagadtuk ezt, egyszszerüen tréfára forditotta a beszédet és utasitott a térképet elkészitőhöz, aki jobban volt informálva, mint Ő.

Ezen adatot annak megállapitására irom le, hogy a románok által felhasznált adatok, perfidsége megállapitható legyen.

Tény az, hogy a határvonal kitolása után a személy és vagyonbiztonság a volt és jelenlegi parancsnokok erélyes fellépése folytán az előző időkhöz képest sokkal jobb volt, valamint ennek következménye volt, hogy az állatrekvirálások megszüntek.

Ezzel szemben a határvonalok elzárása a mezőgazdasági termények értékesithetésének teljesen akadályt vetettek s ezáltal szintén tetemes kárt okoztak a lakosságnak, főleg azáltal, hogy ez év egyedüli sikerült terményének a burgonyának árát rendkivül leszoritották.

Itt megjelent rendeletek közül csupán azon rendeleteket hajtották végre, amelyek a közrend biztositását célozták, mig a magyar állam souverenitását sértő rendelkezést egyáltalán nem hajtottuk és nem hajtjuk végre, sőt közhirré sem tettük és át sem vesszük.

1919. évi október hó 1. óta a hatóság katonaság részéről, amely ugy látszik a legválogatottabb és legfegyelmezettebb a lakosság inzultusoknak nincs kitéve, mig a csendőrség a legbrutálisabb ma is, mig minden erkölcsi alap és általános a csendőröknél közismert tudás

nélkül, mindegyik önállóan, — nem parancs szerint jár el és sajnos a magyar csendőrségtől karhatalommal elszedett fontos bünügyi nyomazati iratokat, mint a tavalyi forradalomra vonatkozókat is — általában ügyészségi megkereséseket és — eln. — rendeleteket elintézni nem tudván vagy elégetik, vagy a closetbe hordják, amint bizalmas emberem jelenti.

Szatmárvármegye alispánjával, mint előljáróság mai napig nem érintkeztem s hozzá semmiféle jelentést nem tettem és a közélelmezésre vonatkozó rendelkezések kivételével egyetlen-egyet végre nem hajtottam és nem hajtok.

Nyirbátor, 1919. december 4-én.

(P. H.) *Baloghy László, s. k.*
főfegyző.

Felterjesztés a magyar kormányhoz a román parancsnokság által a zóna területén tervezett egységes közigazgatás elháritása iránt.

Nagyméltóságu Belügyminiszter Ur!

A bolseviki uralom terroristikus rémségeitől, a közelmultban itt lefolyt hadmüveletektől és a több mint féléves katonai megszállás minden csapásától meggyötört Szabolcsvármegye nevében fordulok kérő és tiltakozó szavammal Nagyméltóságodhoz.

E hó 20. és 21-ik napjain Szabolcs, Hajdu, Szolnok, Békés, Csongrád és Csanád vármegyék közigazgatási vezetőinek bevonásával Debrecenben egy megbeszélést tartott a román katonai vezetőség oly irányban, hogy ezen, »a román hadsereg által elfoglalt zóna« részére egy hattagu vegyes közigazgatási főtanács vezetése mellett egy külön közigazgatási kerület létesit-

tessék. E berendezkedés elrendelése tárgyában már rendelet is jelent meg a román katonai hatóságok részéről, magának a berendezkedésnek részletes tervezetét pedig az itt csatolt közigazgatási szabályzati tervezet foglalja magában.

Ezt a berendezkedést és tervezetet én ugy közigazgatási szempontból, mint főleg a magyar állami integritás és souverenitás szempontjából a legnagyobb mértékben sérelmesnek és aggályosnak tartom.

Beleütközik ez a berendezkedés azon jogelvbe, hogy a magyar állam területén a béke megkötéséig a közigazgatás a megszállás dacára is magyar marad, amennyiben ezen országrészre egy oly közigazgatás terveztetik, mely az ügyeket a magyar törvények nagymérvü figyelmen kivül hagyásával s oly módon szándékozik intéztetni, hogy mi teljesen elzáratnánk a magyar kormánytól s annak intézkedéseitől s a végrehajtó hatalmat ezen nagy kiterjedésü országrészben egy vegyesnek nevezett és tervezett, de valójában a román katonai tulsuly teljes érvényesitésével berendezett közigazgatási főtanács gyakorolná.

Hogy ezen aggályaim mennyire alaposak, azt Nagy méltóságod a becsatolt közigazgatási szabályzati tervezet átolvasása után teljes mértékben át fogja érezni ugy, hogy én ezuttal csupán néhány nagyon is kirivó körülményre kivánom a figyelmét felhivni.

Hogy a tervezett közigazgatási főtanácsban menynyire kizárólag a román katonai tulsuly fog érvényesülni, az kitünik a tanács összeállitásából, melynek hat tagja közül kizárólag Rásó István polgári közigazgatási főnök magyar s az egyes közigazgatási szakok főnökei csupán véleményezési hatáskörrel vannak a főtanács mellé beállitva, különben is valamennyien debreceni tisztviselők s a többi öt vármegye helyi érdekeit s viszonyait nem is ismerhetik s a román katonai tulsuly

lyal szemben megvédelmezni már emiatt is képtelenek lesznek.

A nagy mérvben mellőzött magyar jogszabályok közül teljes rövidséggel csak arra óhajtok rámutatni, hogy a tisztviselők elbocsátásánál s nyugdijazásánál a magyar állami s törvényhatósági nyugdijszabályzatoktól merőben eltérő s az ott előirtnál lényegesen kedvezőtlenebb intézkedések terveztetnek. Merőben a magyar törvény ellenére fog kezeltetni a dohány és szeszegyedáruság; román felirásu bélyegek hozatnak forgalomba s a vármegye keleti részén közel három járásunk elszakitásával már felállitott vámvonal mellé még egy másik vámvonalat kapunk a Tisza mentén s ez azt fogja eredményezni, hogy a vámvonalakkal igy teljesen körülzárt néhány vármegye az innen-onnan még ide szivárgó csekély anyag és árukészletet óriási vámtételekkel megdrágitva kaphatja meg s ez által a máris türhetetlen drágaság és anyaghiány catastrofálissá fog fokozódni.

Nagyméltóságu Belügyminiszter Ur! Eltekintve a törvényesség és anyagi kérdések terén fenforgó e sulyos sérelmektől s aggodalmaktól első sorban és főleg a magyar állam integritásának és souverenitásának erősen veszélyeztetett érdekei és hazafias aggodalmaim késztetnek arra, hogy kérő és tiltakozó szavamat fel emeljem.

Kétségtelen, hogy hat szinmagyar vármegyében a magyar kormány és magyar törvények mellőzésével s egy szinleg vegyes, de valójában román közigazgatási főtanáccsal román közigazgatás terveztetik.

Ha ehez a berendezkedéshez a magyar közigazgatás nemcsak hozzájárul, hanem abban ténylegesen részt is vesz s ha ez az uj közigazgatási rend az eddigi sulyos viszonyokkal szemben forsirozott s törvényellenes eszközökkel bizonyos látszólagos, felszines és időleges sikereket is tud majd felmutatni, jogosan tarthatunk attól, hogy Románia a béketárgyalásokon hivatkozni fog arra, hogy a kérdéses hat vármegyét az itteni nép óhajából s megelégedésére s a magyar vezető tisztviselőkkel megegyezve sikeresen közigazgatja s igy e terület végleges hozzácsatolása sem közigazgatási érdekbe, sem nemzeti érzékenységbe ütközni nem fog.

Ezen aggályaimat közöltem az értekezleten résztvett tisztviselőkkel s ugy láttam, hogy Hajdu vármegye és Debrecen város vezetői jóhiszemüleg s valószinüleg aazért mentek bele a tervezett megoldásba, hogy az ottani igen fogyatékos közjövedelmek a többi öt vármegye feleslegeiből fokozhatók legyenek.

Ez a cél azonban tekintettel a többi vármegyék hasonlóan sulyos anyagi viszonyaira ugy sem lenne elérhető, célravezető s magyar állami szempontból aggálytalan megoldás csak az lenne, ha mi a magyar országos kormányzatba és közigazgatásba minél előbb ismét visszakapcsolhatók lennénk s egy vármegye anyagi érdekei — bármily sulyosak legyenek is azok — nem lehetnek annyira fontosak, hogy kedvükért területi integritásunk és souverenitásunk mindenek felett fontos nagy kérdéseit veszélyeztethessük.

Ily indokok által vezéreltetve fordulok e kérdés ben Nagyméltóságodhoz, kérve, hogy a magyar kormány minden tőle telhető erővel igyekezzék meggátolni a Tiszamenti 6 vármegyére tervezett ezen uj berendezkedést, adjon részünkre haladéktalanul utasitást, hogy azzal szemben miként viselkedjünk s nyujtson részünkre segédkezet az irányban, hogy a veszélyeztetett magyar állami érdekeket ezen a területen megvédelmezni tudjuk.

Nyiregyháza, 1919. október hó 22-én.

Mikecz István sk.,
alispán.

Melléklet.

A román közigazgatási tervezet.

Közigazgatási szabályzati tervezet a román hadsereg által elfoglalt zóna részére.

Tekintetbe véve Tábornok ur, katonailag megszállott területek kormányzója folyó évi október hó 16-án 4899. számu határozatát, Szabolcs, Hajdu, Szolnok, Békés, Csongrád és Csanádvármegyékre vonatkozó egy közigazgatási tervezet kidolgozására, ugymint a jövedelem biztositására, amelyből a polgári közigazgatás a katonailag megszállott területek főparancsnokság költségeinek eleget lehessen tenni.

Alulirottak a közigazgatási főtanács tagjai:
Morga Romulus tábornok, katonai kiküldött,
Alimanescu ezredes, vezérkari főnök,
Rásó István polgári közigazgatási főnök,
D. N. Barbuceanu, a pénzügyi miniszter kiküldöttje
Grasnaru C. közigazgatási felügyelő.

Egyesülvén és a polgári közigazgatás igazgatóinak véleményét figyelembe véve, és mégpedig

Sipos Gyula, posta és távirda igazgatója.

Bolciceanu őrnagy, posta és távirda katonai kiküldöttje.

Rauch Béla, vámok igazgatója.

Grazelli Norbert a dohánytermelés és raktárak főfelügyelője.

Toma Miklós a kormányzótanács kiküldöttje.

Nagy József, pénzügyigazgató.

Schindler, vasutak igazgatója.

S Constantinescu kapitány, a vasutak katonai kiküldöttje.

Tirtan Sándor, kormányzótanács kiküldöttje

látván a polgári közigazgatás rossz pénzügyi viszonyait, véleményezzük:

A.

1. A posta és távirda jobban müködjön, hogy minél több jövedelmet biztositson.

2. Az egész zónában levő postabélyegek a debreceni postaigazgatóságnál összegyüjtendők és a zóna de Ocupatie Romana 1919. cimüt rányomni és igy átadandók az elárusitóknak. Ezen mennyiségü minél nagyobb teljes sorozatos kötegek választandók ki és e sorozat 300 koronától feljebb.

3. 5000000 korona értékü postai levélbélyeg nyomattassék ki.

4. A felesleges napidijasok elbocsátandók, a rendes személyzet egyik részét a vám és más hivatal rendezésére áthelyezendők, a feleslegesek pedig félfizetéssel rendelkezési állományba helyeztessék.

5. Egy husz filléres levél segédbélyeg, 10 filléres levelezőlap, 1 koronás bélyeg sürgönyökre, egy 100 kor. utalványoknál 50 filléres, 100—200 koronáig 1 koronás és 200—500-ig segédbélyegek forgalomba hozandók. Az utalványok csak a zóna területén lesznek, levelezni ezeken tilos.

6. A községházak és polgári hatóságok minden telefon használatért évenként 500 koronát fizessenek.

B.

1. A vámhivatal az egész zóna területén felállitandó, az igazgatóság Debrecenben lévén.

Tiszamentén vámhivatalok felállitandók Záhonynál, Rakamaznál, Tiszafürednél, Pusztataksony, Szajolnál, Szentesnél, Hódmezővásárhelynél, Apátfalvánál és az országutakon. A határnál a dijak beszedésére vám örök állitandók fel.

Számittassék ki az áruk értéke utáni vámilleték.

A ki és bevitelnél 10 százalék, az elsőrendü élelmiszer szükségletek, élelem és ruhára, bor, ipari cikkek és feldolgozó anyagoknál 20 százalékra 30 százalék fény-

üzési, élelmi és fényüzési ruházati áruk illetve cikkeknél. Továbbá az élvezeti italok um. pezsgő, likőr, cognac, egyáltalán minden édesitett szeszes ital, gyufa dobozonként 10 fillér.

C.

1. Sürgős intézkedések teendők a nyers dohányanyag beszedése és annak a termelőknél leendő megőrzése, illetve kezelése tekintetében.

2. Munkások megfelelő számban alkalmazandók.

3. A dohánygyár fejtsen ki nagyobb tevékenységet, hogy nagyobb gyártási eredményt érjen el.

4. A nyers dohánynak használatba vétele sürgősen eszközlendő, ami a megszállott terület szükségleteinek fedezése után fenmaradt.

5. A dohánynak eladási ára a tőzsdék részére három minőségü anyag után a következő:

I. minőségü kilogrammonkint 150 korona.

II. minőségü kilogrammonkint 100 korona.

III. minőségü kilogrammonkint 60 korona.

A cigaretta ára marad.

A tőzsdések ezen árak után 10 százalék jutalékban részesülnek.

A csomagoló szerek árára is javaslat teendő.

D.

1. A debreceni pénzügyigazgatóságnál, mely az egész katonailag megszállott területre nézve központot képez, gyüjtessenek össze a reszortok jövedelmei és ugyanezen pénzügyigazgatóság által lesznek fizetve az összes kiadások, illetve költségek. Ezen célból az összes reszortokra nézve külön naplók vezetendők.

2. A borital és bortermelési adók ezidőszerint adótételei — 3 — háromszorosan felemelendők. A bortermelési adó az uj borokra illetve szőlőmust után azonnal, mig a borital adó és fogyasztási adó csak

1920. évi január 1-én lép életbe. A községeket illető részesedés szintén háromszorosan emeltetik.

3. A fogyasztási adó alá eső szeszgyárak a nagymennyiségben rendelkezésre álló burgonyából a szeszgyártást kezdjék meg.

4. Az állami szeszadó — azoknak a gyáraknak a jegyzéke, amelyeknek a szeszgyártás engedélyeztetik később lesz közölve — hektoliterfokonként együtt 50 koronára felemeltetik és a községeknél a szeszadópótlék hektoliterfokonként 1 korona lesz.

E.

1. A vasuti vonalaknak az egész zóna területén legyen csatlakozásuk Debreczen városához, ez pénzügyi szempontból is szükséges.

2. Minden állampénztár részére megállapitandó maximumon felüli bevételek illetve jövedelmek a debreceni állampénztárba szállitandók, amely hivatal a kiadásokat fedezni fogja.

3. Létesittessenek segédbélyegek espedig:

a) áruszállitmányok után:

50 kilogramm szállitmány után 2 korona,

50—100 kilogrammig 3 korona.

100—500 kilogrammig 6 korona

500—1000 kilogrammig 10 korona.

1000—5000 kilogrammig 20 korona.

1000—10000 kilogrammig 40 korona.

Hasonlóképen egy darab csomag után 4 korona fizetendő.

A bélyegjegyek az okmányokon alkalmazandók.

A 10 kilogrammnál nehezebb minden egyes kézipodgyász után 2 korona segédbélyeg alkalmazandó.

A raktárhelyiségek és a vagyonok térhelyiségeinek dijai — 2 — kétszeresre felemeltetnek.

A bíróság ugymint eddig az államjövedelmek, vagy nyugdijalapok javára vételezendők be.

Alakittassanak vegyes vonatok.

Alkalmaztassanak segédbélyegek a vasuti utazási jegyek után és pedig 5—10 kilométer távolságig 1 kor. 10 kilométer távolságon felül 2 korona.

Apasztassanak a kiadások.

A felesleges tisztviselők más ágazatnál alkalmazandók, ahol azokra szükség lesz, viszont azok, akik el nem helyezhetők fél — ½ — fizetéssel nyugdijaztassanak. Az ellenőrzésre megfelelő eszköz létesittessék.

F.

Tüzelő anyag.

1. Hogy a lakosság segittessék, a zóna területén levő erdőkből vágassék fa és adassék el a lakosságnak a megállapitandó árak ellenében.

Minden egyes öl fa — 4 — köbméter után fizettessék 20 korona állami illeték illetve dij.

A nyirbaktai járás főszolgabirájának jelentései Vulpescu hadnagy és katonái visszaélései miatt.

Alispáni átirat ezek miatt a katonai delegátushoz és zónaparancsnoksághoz.

2696—1919. sz. A nyirbaktai járás főszolgabirája.

Alispán Ur!

A f. hó 5-én széna préselés végett 150 román érkezett községembe egy hadnagy vezetése alatt.

Ezzel kezdetét vette az ujabb ágyrekvirálás, mindenféle erőszakoskodás, rablás és fosztogatás.

Az első két napon ágyakat hordtak össze, majd kimentek a községbe teljesen vagyontalanoktól szarvasmarhát, sertéseket vesznek el anélkül, hogy a községi

előljáróságot megkérdeznék, vagy annak utján igényelnék az élelmezésre szükséges vágó állatokat.

Az utcán járó-kelőket megállitják, csizmájukat, bakkancsot elrabolják, mindenkit inzultálnak, erőszakoskodnak.

A szőlőket pusztitják, lopják, f. hó 8-án kimentek a lórántházai szőlőbe s ott pusztitottak, akkor történt, hogy Tóth Dániel községi biró, aki egy közismert igen tisztességes, becsületes gazdaember, távozásra szólitotta fel őket, többen összeszaladtak és a további szőlőlopás ellen tiltakoztak.

Ezek után szuronyos katonák a szőlőben jelenvoltakat összeszedték, a község utcáján végig kisérgették, mindenkit inzultáltak s Tóth Dániel lórántházai községi birót azért, mert állitólag a katonákra karót emelt, az elmult éj folyamán többször megbotozták s azóta is kinozzák. Debrecenbe akarják elhurcolni, hogy mi célból, azt nem mondják meg.

Hangsulyozom, hogy a szőlőben garázdálkodó katonákat senki egy ujjal nem bántotta, mindez csak azért történik, mert a károsultak a további szőlőlopást megakadályozni igyekeztek.

A mai napon ujabb 150 ember érkezett ide, ezek állitólag amazokat leváltják.

Hogy mi lesz ennek a vége, nem tudom. Itt mindnyájan kétségbe vagyunk esve. A helyzet türhetetlen.

Nap-nap mellett, sőt néha óráról-órára 20—30 előfogatot kell kiállitani. Folytonos izgalom, rettegés mindenütt.

Egy kilométernyire a román határ, itt a községben 300 román, valószinüleg hadimunkás, a leggarázdább, a legmegbizhatatlanabb, gyülölködő, rabló, fosztogató valamennyi.

Alispán ur! Méltóztassék odahatni, hogy ezek in-

nen pusztuljanak, méltóztassék odahatni, hogy Tóth Dániel községi birót azonnal szabadon bocsássák.

Én ezzel szemben elvállalom a szénapréselést, megalkuszom velük s inkább bepréseltetem én nekik azt a kontingenst, amit innen elvinni akarnak.

Ha ez továbbra is igy tart, itt nem fog menni sem burgonyaszállitás, sem az őszi, sem egyéb munka.

Azonnali intézkedést kér.

Nyirbakta, 1919. október 9.

Kubinyi s. k.,
főszolgabiró.

A nyirbaktai járás főszolgabirójától.

2692—1919. K. sz.

Alispán Urnak!

Nyiregyháza.

F. hó 9-én kelt 2696—1919. számu jelentésemben panaszt tettem a Nyirbaktára beszállásolt szénapréselő katonák és azok parancsnoka Vulpescu hadnagy ellen.

Alispán ur ezt a panaszomat eredetben áttette, illetve leforditatta és áttette Bersan alezredes urhoz, aki viszont leadta a nevezett hadnagynak.

Ily körülmények között természetesen a helyzet nemhogy javult volna, de még rosszabbodott. Vulpescu hadnagy ur mindnyájunkat haragjával sujt, katonái pedig tovább garázdálkodnak.

Szakadatlan tart az előfogatok tömeges kirendelése, aprómarha, sertés, ágynemü stb. rekvirálása, pofozás, ütlegelés, botozás stb.

Igy a többek között a folyó hó 22-én Sztrada Bertalan községi birót Vulpescu hadnagy urhoz bekisérte

s utközben puskatussal elverte, azért, mert kocsit nem tudott neki azonnal adni.

Hasonlóképpen megverték a leveleki községi birót, Bacsó Józsefet azért, mert éjjel felveretvén vacsorát és éjjeli szállást nem tudott azonnal adni. Ugyanilyen okból elverték a besenyődi birót is.

A leveleki öreg biró a további ütlegelés elől elmenekült, mire a hadnagy ur katonákat küldött ki érte, behozatta Nyirbaktára s minden bizonnyal összekinoztatta volna, ha én is vele nem megyek. Igy is szemem láttára bottal végig vágtak rajta s csak jelenlétemnek tulajdonitható, hogy a hadnagy ur a további botozástól elállott.

Hasonlóképen megverte Csercsei káplár Gődény Ferenc ramocsaházai gazdálkodót teljesen ok nélkül. Fehér Miklós petneházai lakost azért, mert azonnal neki kocsit keriteni nem tudott.

Sok volna leirni mindazt Alispán Ur, amit itt ezek végeznek. Állandóan kocsin járnak, minduntalan kocsit követelnek, előfogattal meg nem elégesznek ezek a müveletlen barbár népek, hadimunkások.

Általános a panasz, hogy két-három román fog egy kocsit, vagy előfogatot, kimennek a községekbe tyukot, csirkét, kacsát, libát rekvirálnak, vendégeltetik magukat, ha jóllaktak lerészegednek, garázdálkodnak, lövöldöznek.

Most már a helyzet teljesen türhetetlen. Október 5. óta vannak a nyakunkon szénapréselés ürügye alatt, most már a második transport, az első 150 elment, jött helyébe másik 170.

A hadnagy ur dühös a feljelentésért. Azt mondja, mehetek az Ur Istenhez is panaszra, ő Bersan alezredest nem ismeri, nem ad rá semmit, azt teszi amit jónak lát.

Hasztalan ajánlkozom fel neki, hogy én mindent elintézek, ami kell a csapatjának beszerzem, csakhogy a kellemetlenségektől megkiméltessünk, nem ér semmit, mert a rekvirálásnál teljesen katonáira támaszkodik, akik a visszaélések sorozatát követik el, hasztalan kilincselek, ne verjék a községi birókat, mert ha ez igy tart, nem lehet előljárót kapni. Feleletül azt nyerem, neki az mindegy.

Felemlitem még, hogy a folyó hó 22-én a fentebb megnevezett Csercsei nevü káplár Czuppy Jenő huszárfőhadnagy, fakitermelési biztost is megütötte egy bottal amiatt, mert elrablott hegedüjét visszakövetelte.

Tisztelettel felkérem Alispán Urat, méltóztassék odahatni, miszerint ez a társaság innen Vulpescu hadnagy urral együtt haladéktalanul eltávolittassék.

Méltóztassék talán a rekviráló bizottságnál, vagy ennek a csapatnak a felebbvalójánál ezt kieszközölni. Semmi esetre nem ugy azonban, hogy ezen jelentésemet hozzá juttassák, mert helyzetem igy is tarthatatlan, akkor pedig én is megszököm, mint Sztrada Bertalan községi biró, aki nem mer a falujába visszatérni.

Nyirbakta, 1919. október hó 30. napján.

Kubinyi s. k.,
főszolgabiró.

17502—1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Bersan Pompei román kir. katonai megbizott, alezredes urnak

Helyben.

A folyó hó 5-én szénapréselés végett egy hadnagy vezetése mellett 150 főből álló román csapat érkezett Nyirbakta községbe és az első két napon át ágyakat rek-

viráltak, majd teljesen vagyontalan községi lakosoktól szarvasmarhát, sertéseket vettek el anélkül, hogy a községi előljáróságot megkérdeznék, vagy annak utján igényelnék az élelmezésre szükséges vágó állatokat. Az utcán járó-kelőket megállitják, csizmájukat, bakkancsukat elveszik s a békés lakosságot erőszakosan inzultálják.

A folyó hó 8-án Tóth Dániel lórántházai községi birót, azért mert szót emelt, hogy a román katonák a szőlőskerteket ne pusztitsák, letartóztatták, megbotozták. Mindezek előterjesztése mellett tisztelettel kérem alezredes urat, méltóztassék odahatni, hogy a Nyirbakta községben elhelyezett román katonák erőszakos garázdálkodásaikkal felhagyjanak, mert a folytonos izgalom következtében megrémült lakosság állandó rettegésben élve, nemcsak, hogy őszi munkáját nem tudja végezni, hanem még azon kötelezettségeinek sem tud eleget tenni, melyeket a termény és burgonya szállitások közül a román katonai hatóságokkal szemben elvállalt.

Nyiregyháza, 1919. október 25.

Mikecz, s. k.,
alispán.

18638—1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Tábornok Ur!

A nyirbaktai járáshoz tartozó Nyirbakta községben még az elmult hó elején Vulpescu román kir. hadnagy parancsnoksága alatt 170 román katona szállásoltatott el. Szolgálati utasitásuk: a román kir. csapatok részére szénát, szalmát gyüjteni és préselni.

A legnagyobb sajnálattal vagyok kénytelen panaszt emelni a Tábornok Ur előtt e különitmény azon erő-

szakos magatartása ellen, melyet szolgálati utasitásukat felhasználva és azzal visszaélve a járás lakosságát sanyargatják, olyannyira, hogy annak helyzete már a kétségbeeséssel határos.

Szakadatlanul tart az előfogatok tömeges kirendelése, mely intézkedés miatt a lakosság őszi szántás, vetési munkálatait elvégezni képtelen.

Napról-napra a legnagyobb erőszakoskodás mellett folyik az aprómarha, sertés, ágynemü rekvirálás, a lakosság, sőt hivatalos személyek minden ok nélkül való ütlegelése, botozása.

Igy az erőszakoskodásai miatt legjobban rettegett Csercsei káplár október hó 22-én összeverte Sztrada Bertalan nyirjákói, Bacsó József leveleki községi birót, Gődény Ferenc gazdálkodót. Ugyancsak nevezett káplár azért, mert elvett hegedüjét visszakövetelte Czuppy Jenő huszárfőhadnagyot, ki általam a járás területére mint fakitermelési biztos rendeltetett.

A folytonos ütlegeléseknek az lett a következménye hogy több községi biró, mint pl. a leveleki biró, községéből megszökött — oda visszatérni nem mer.

A járás főszolgabirája a különitmény parancsnokától már több izben kérte a sérelmek orvoslását, mindannyiszor elutasitva lett. Sőt amikor Bersan alezredes urnál a különitmény magatartása miatt panaszt emelt s ez a parancsnok tudomására jutott, azt felelte: »hogy mehet a főszolgabiró ur az Ur Istenhez panaszra, ő Bersan alezredest nem ismeri, nem ád rá semmit.

Meggyőzve azon jóakarat által, mellyel tábornok ur a megszállott területek lakosságának sorsát intézi és különösen meggyőződve arról, hogy az egyes csapatok ily magatartása a román kir. főparancsnokság intentioival is ellenkezik, tisztelettel kérem, méltóztassék az élelem hiánya, a lét viszontagságai következtében már amugy is sokat nélkülöző szenvedő lakosság helyzetén segitendő — odahatni, hogy a szénapréselő különitmény visszaélései megszüntessenek, azok elkövetői felelőségre vonassanak s lehetőleg sürgősen rendeletileg intézkedni méltóztassék azok felváltása iránt.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánitását.

Nyiregyháza, 1919. november 5.

Mikecz s. k.,
alispán.

19309—1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Bersan Pompei román kir. katonai megbizott alezredes urnak

Helyben

Október hó elején Nyirbakta községbe egy szénapréselő különitmény szállásoltatott el, mely különitményhez beosztott Csercsán nevezetü román káplár a járás lakossága között legnagyobb kegyetlenkedéseket vitt végbe.

Igy az elmult hó 23-án Sztrada Bertalan nyirjákói községi birót agyonlövéssel fenyegette és ugy ekkor, mint a rákövetkező napon annyira összeverte, hogy az ütlegek következtében magát még a mai nap is gyógykezeltetni kénytelen.

Nevezett a folytonos és állandó üldözés elől kénytelen volt családjával együtt Nyirjákó községből elköltözni és hivatali állását odahagyni.

Nyiregyházi tartózkodása alatt hallotta, hogy folyó évi november hó 5-én a nyirbaktai román kir. parancsnoksághoz Csercsán káplár vezetésével egy altiszt és három közlegény jelent meg nyirjákói lakásán azzal, hogy nála kincstári dolgokat keressenek. Ezen a

cimen lakásában házmotozást tartottak és lakásában az egytől huszonhárom tétel alatt felsorolt értéktárgyakat vitték el 73020 korona értékben.

Tisztelettel kérem az alezredes urat, méltóztassék ez ügyben azonnali szigoru vizsgálatot elrendelni és még annak lefolytatása előtt odahatni, hogy a nyirbaktai szénakülönitményhez beosztott Csercsán káplár az előadott visszaéléseket elkövető többi társaival együtt Szabolcsvármegye területéről eltávolittassék, annál is inkább, mert félős, hogy a feljelentések következtében azok nevezett főbiró ellen további erőszakosságokat fognak elkövetni.

Nyiregyháza, 1919. november 11-én.

Mikecz s. k.,
alispán.

Előterjesztés a román katonai parancsnokság által követelt közigazgatási költségek kivetése ellen.

Nagyméltóságu

Mihaescu kormányzó-tábornok urnak

Debreczen.

Tudomásunkra hozatott a debreczeni román kir. parancsnokság 4027. sz azon rendelkezése, hogy a főispán és pénzügyigazgatóság 2 napon belül közigazgatási költségekre 1850000 K-t köteles a parancsnokság pénztárába beszolgáltatni.

E rendelkezéssel szemben engedje meg Nagyméltóságod, hogy feltárva Szabolcsvármegye jelenlegi rend-

kivül sulyos anyagi helyzetét, kérjük a rendelkezés egészben, vagy részben leendő hatályonkivül helyezését.

Amint azt tudni méltóztatik, a vármegye az országos kormánytól és állampénztártól elzártan teljesen maga kell, hogy fizesse a közigazgatás megnövekedett roppant terheit, a tisztviselők, csendőrség, kórházak, a közélelmezés hatósági ellátásához nélkülözhetetlen nagy összegü elölegezések és a többi állami kiadások elviselhetetlenül nagy terheket rónak reánk. E mellett 1000 számra kell a volt vöröshadseregbeli foglyokat tartanunk s élelmeznünk és ugy értesülünk, hogy a fogolylétszám ismét ezrekkel fog a mi terhünkre szaporodni ugy, hogy e téren is sulyos százezres kiadások várnak reánk. A román kir. hadsereg is hátrálékban van igénybevett termények ára fejében 1 és fél millió korona körüli összeggel, melyet a terményeket már leszállitott termelők nálunk sürgetnek s amelynek hatósági előlegezése elől aligha lehet majd elzárkóznunk, s mindezen terhekkel szemben a közjövedelmek nehezen és kismérvben folynak be, a szesz és dohány jövedékből hónapok óta alig van bevételünk, az állampénztár jóformán üres, ugy hogy bankoktól és egyesektől kellene összeszedni kölcsön azt az 1850000 koronát, ami tőlünk kivántatik.

Mint tudjuk az igényelt 1850000 K 4 havi közigazgatási költség fedezetéül szolgálna. Kérelmünk tehát oda irányul, méltóztassék egyrészt a reánk kivetett összeget helyzetünk igazságos és méltányos mérlegelése mellett, lényegesen leszállitani, másrészt megengedni azt, hogy mi ezt az összeget a havi szükségletek esedékessé váltakor, vagyis 4 hónap alatt négy részletben havonként december 1-től fizethessük ki.

Annak igazolására, hogy mi a vett rendeletnek erőnkön felül is lelkismeretesen eleget akarunk tenni, kölcsön vettünk az itteni bankokból fél millió koronát s

ezt már ezuttal hajlandók vagyunk befizetni a parancsnokság pénztárába.

Nyiregyháza. 1919. november 14.

Dr. Ujfalussy Dezső s. k.
főispán.

Rimaszombathy Géza s. k.
h. pénzügyigazgató.

Felterjesztés a magyar kormányhoz segitségért a román megszálló csapatok türhetetlen visszaéléseivel szemben.

20750/1919. K Szabolcsvármegye alispánjától.

Belügy Külügy Miniszter Ur!

A magyar nemzeti hadsereg fővezérének!

Ez év április hó végén a bolsevismus rémségeitől megkinzott Szabolcsvármegye felszabaditók gyanánt örömmel és megnyugvással fogadta a román csapatok bevonulását.

A megszálló csapatok parancsnokai: Dragu ezredes és Konstantinidi tábornok a legünnepélyesebb formában nyugtatták meg a lakosságot a megszállás békés, barátságos és nemes célzatairól. Ugyanily irányban nyilatkozott maga Ferdinand román király is Nagykárolyban a debreceniek küldöttsége előtt E nyilatkozatok szerint, egyedüli célja a megszállásnak a bolsevismus letörése, a rend, a személy- és vagyonbiztonság helyreállitása s ki volt zárva szerintök minden hóditó és ellenséges szándék.

Pár hétig kifogástalan rendben is ment itt a rendteremtés és elhelyezkedés munkája, de azután a II-ik

vadász hadosztály idejövetele óta, teljesen megváltozott a helyzet. A segitségünkre sietö barát ádáz és brutális ellenséggé változott át. A leghallatlanabb erőszakoskodások vették kezdetüket, megszünt a vármegyében a vagyon- és személybiztonság s ma egy félév mult multán, — oda jutottunk, hogy egy kifosztott elkinzott és megfélemlitett vármegye kell, hogy felemelje szavát az entente hatalmak előtt, védelmet keresve és megtorlást kérve azok ellen, akik a humanismus és kultura köntösében törnek a lakosság vagyonára, testi épségére s anyagi és erkölcsi javaira.

Egy ilyen segélykiáltás óhajt lenni ez a memorandum, melyben összegyüjtöttem a vármegye területén a román katonasággal szemben felmerült jogos panaszokat.

Vizsgálatom és ezen memorandum természetesen nem nyujthatja a helyzet teljes képét. A román katonai terror s a mindennapos brutaliások miatt a lakosság nagy része nem mer panaszt emelni, a hatóságnak sokszor nem lehet a panaszok alaposabb vizsgálatába bocsátkozni, a hatóságnak nincs mozgási szabadsága, hivatalos telefonjainkat nagyrészt elkobozták, hivatalos érintkezésünk alig lehetséges. Ily megnehezitett adatgyüjtés mellett készült e memorandum, mely emiatt nem is lehet teljes, hanem csak a kirivóbb és botrányosabb esetek felsorolására szoritkozik.

Összeállitásánál adatul szolgáltak a közvetlenül nállam előterjesztett irás- és szóbeli panaszok. A községi, járási és városi hatóságok ál felvett tényállások és feljegyzések. A felsorolandó vádak alaposságát pedig igazolhatják az összes központi, járási és községi vezető tisztviselők, irataink, a panaszos egyének s ha kell, az általuk megnevezendő tanuk.

A felmerült panaszok két csoportba sorozhatók:

I.

Az első csoportba tartoznak azok a sérelmek, melyekkel a megszálló csapatok összeütközésbe jöttek a nemzetközi joggal, az előzetes béke megállapodásaival s az entente intézkedéseival, amennyiben ahelyett, hogy itt, igéretükhöz képest, csakugyan csak a bolsevizmus letörésén s a rend megteremtésén müködve, érintetlenül hagyták volna a magyar

területet s a magyar közigazgatást, durván megsértették területi épségünket, állami szuverénitásunkat, a közigazgatás zavartalanságát s általában a megszállás és hadviselés bevett és megszokott szabályait.

Ily irányu sérelmeink a következők:

1. Vármegyénk járásai közül háromnak: a nyirbátori, ligetaljai és nyirbaktai járásoknak területileg legnagyobb részét, anélkül, hogy tudtunkkal erre az ententétől felhatalmazást kaptak volna, tiltakozásunk ellenére, Nagy-Romániához csatolták, elhatárolták, vámvonallal látták el s sulyos vámtételekkel bénitották meg az ugy is tönkrement forgalmat. Az arra menő és onnan jövő vonatok utasait megmotozták, inzultálták s nagyrészt kifosztották, csendőreinket eltávolittatták e területről s azon csendőröket, kik az e célra engedélyezett 24 órán belül a mi nyomorultá tett forgalmi, távirati és telefon-viszonyaink közt értesithetők és eltávolithatók nem voltak, internálták. Román zászlókkal, román feliratokkal és cégtáblákkal rendelték ellátni e területet. Dacára annak, hogy e terület ősmagyar lakossággal bir s egy-két községben, ha akad pár, ma már románul sem tudó román származásu egyén, mégis több községben román képviselő- és szenátorválasztást rendeltek el és ejtettek meg. A lakosság természetesen tiltakozott az átcsatolás ellen s nem akart résztvenni a választásokban és csak ugy tudták összehozni a csekély számu szavazót, hogy terrorizálták s tévedésbe ejtették a népet, olyan szavazócédulákat bocsátva ki, melyeknek egyik oldalán a nép által nem ismert román nyelven rajta volt a szavazó és képviselőjelölt neve s a cédula rendeltetése, a cédula másik oldala pedig magyar szövegü idézést tartalmazott, mely szerint az illető egyén a kérdéses időpontban hivatalos ügyben a szolgabiró előtt törvényes következmények terhe mellett megjelenni tartozik. E kényszer hatása alatt jelentek meg azután az általuk nem is sejtett célu közjogi aktusra egyes szavazók. A tőlünk elcsatolt e járások területén a közellátás és közigazgatás teljesen összezavarodott és lehetetlenné vállott, ugy, hogy kb. két hónap mulva elrendeltetett a tőlünk elvett terület visszaadása. Azonban az átadás tényleg máig sem foganatositttatott.

2. Tiltakozásunk ellenére tervbe vétetett s részben már végre is hajtatott, a Tiszán innen fekvő hat vármegyéből egy

közigazgatási zóna létesitése, a magyar törvények és kormányrendeletek több rendelkezésének figyelmen kivül hagyásával, egy öthatod részben román tisztekből összealkotott közigazgatási főtanáccsal, a magyar iskolák román katonai felügyelet alá helyezésével s természetesen egy ujabb, a Tisza-vonalon tervezett vámvonallal. Ez intézkedések közül a főtanács és a vámvonal létesitésétől hajlandók tiltakozásaink folytán eltekinteni, természetesen azonban nem ingyen, hanem a hat vármegye által beszolgáltatandó s állitólag a román katonai közigazgatás több havi szükségletére szánt 6 és fél millió korona sarc ellenében. Ez összegből vármegyénkre 1,850.000 koronát vetettek ki. E nagy összeget a vármegye, mely a központi állampénztártól elzárva a legkomolyabb pénzzavarok közt küzd, csak kölcsönökből tudta beszerezni, de kénytelenek voltunk kifizetni, mert az azonnali befizetést követelték s nemfizetés esetén haditörvényszék elé akarták állitani főtisztviselőinket.

3. A nemzetközi jog szabályai szerint minden hadviselő fél gondoskodik a hadserege ellátásáról és az általa ejtett foglyok eltartásáról. A felmerülő ilyen költségeket utólag számolják el egymás között a hadban álló államok. Ezzel szemben tőlünk előre követelték az 1,850.000 korona hadisarcot, ezerszámra követelnek tőlünk ágy- és fehérnemüeket s mindenfajta anyagokat s velünk tartatják s őriztetik minden megtérités nélkül az általuk ejtett több ezer vörös foglyot. Hogy ezek az áldozatok miként bénitják meg a lakosság ugyis nehéz megélhetési viszonyait, arról, azt hiszem, felesleges bővebben nyilatkozni.

A legerősebben utalnunk kell azonban arra a veszélyre, mely a fogolykérdés ily megoldásával a vármegye közbiztonságát és egészségügyét veszélyezteti. Ma több mint 3000 foglyot tartatnak velünk egy olyan baraktáborban, melynek mintaszerü kórházbarakjait előzőleg maguk teljesen kifosztották, nekünk kellett most e barakokat ujból felszerelni s a foglyokat felruházni, táplálni, a baraktábor barakjait füteni s mindehez nincs se pénzünk, se anyagunk, se szenünk, se beszerzési lehetőségünk, ugy, hogy a foglyok ruhátlanok, fáznak s gyakran éheznek, már is kiütött közöttük a kiütéses tifusz, s ezt az elkeseredett fogolytömeget mi magunk kell, hogy őriztessük egy csekély számu s olyan karhatalommal,

melyet felfegyverezni sem enged a román katonaság. Ez a lehetetlen és botrányos helyzet jóformán minden percben fenyegető veszélyeket rejt magában a vármegyére és Nyiregyháza városára nézve.

4. Megszállás esetén a megszálló csapatok gondoskodnak a kormánytól és az ország többi részeitől általuk elzárt területek közélelmezésének lehetővé tételéről. Ezt a kötelességet itt ugy oldotta meg a román kir. hadsereg, hogy egy lépést se tett e téren az érdekünkben, ellenben meghiusitott minden oly törekvésünket, mellyel mi akartunk a közellátás egyre jobban tornyosuló nehézségein és bajain, ugy ahogy, segiteni. Nincs fánk és szenünk, fázik a lakosság, állanak a gyárak és malmok, megszünt a villanyos világitás s sötétben maradt a város. Fát, szenet, petróleumot szereztünk idegen területekről óriási áldozatok árán e bajok enyhitésére s kivágjuk e célra a vármegyei faállományt. A román hatóság ezzel szemben nem ad vasuti kocsikat a fütő- és világitóanyagok ideszállitására, ideszállitás közben Debreczenben s máshol elveszi tőlünk az ide irányitott ilynemü küldeményeket, maga veszi igénybe azt a csekély itt vágható fát, amellyel mi a fabehozatalt pótolni próbáljuk, összeszedi a boltokban ami csekély petróleum vagy gyertya akad s letartóztatja a polgármestert és villanyos igazgatót amiért nem tudnak szén nélkül világitani. Elveszik állatállományunkat erőszakkal, sokszor fizetés nélkül, vagy a forgalmi érték 5—6 százalékának megfelelő rekvirálási áron s olyan mértékben, hogy már nincs igánk a gazdálkodásra, tenyészállatunk az állattenyésztés biztositására, a husinség küszöbön áll s egyes községekben, pl. Oroson, Demecserben, Gégényben, Kéken, Kótajban stb. elvitték a szegény ember utolsó lovát, egyetlen tehenét vagy malackáját is. Ménesek és gulyák pusztultak el. 10—15.000 koronás állatok 5—800 koronáért, hizott sertések 80—100 koronáért rekviráltattak el, alig van tiszt, kinek ne lenne diszes fogata és az ide szánalmas lovakon megérkező lovas csapatok pár hónap alatt értékes, gyönyörü fajlovakon tartották meg parádés felvonulásukat.

Rossz termésünk volt a kalászosokban s a termés nagy részét tönkretette a vizkár, a hadmüveletek s az ily okokból bekövetkezett késői cséplés. Ennek dacára elvittek tőllünk eddig kiutalással 400 waggon kalászos terményt, 300 waggonnal kell Pest élelmezésére szállitanunk s emellett nincs nap,

amikor ujabb s ujabb hihetetlen követeléssel ne állanának elő, sokszor alsórangu s a saját felelősségükre és üzletükre dolgozó, gyakran más vármegyék és városok s idegen helyeken fekvő csapatok részére követelőző katonatisztek és katonák.

E lehetetlen helyzet betetőzését jelenti azon most megjelent rendeletük, mellyel azt kivánják, hogy összes terményeinket, 1000 vasuti kocsirakományt legkésőbb e hó 29-ig szállitsuk ki a vasuti állomásokra, hogy onnan ők azt elszállithassák. Budapest élelmezésére sem engednek fentartani semmit sem s azzal fenyegetőznek, hogy ha parancsuknak teljes mértékben s pontos időre eleget nem teszünk, ingyen és erőszakkal fogják a katonai csapatok elvinni a lakosság terménykészleteit. Ez a fenyegetés, ha valóra váltják, a teljes éhinséget jelentené a vármegyének. Árpából és zabból, mely terményekből mi évről-évre behozatalra szorultunk, még a vetőmagnak valót is követelik tőlünk. Mentség vagy jogorvoslat eljárásukkal szemben nincs s mikor pl. az éhség küszöbén álló Nyirbátor Polgárra küldött egy teherautó burgonyát, hogy azt ott buzára kicserélje, elkobozták a burgonyát s egy évi sáncfogságra itélték a küldeményt kisérő községi jegyzőt, kit 2000 leiel kellett az azonnali elhurcoltatástól a főszolgabirónak megmentenie. Burgonyából szép termése volt ez évben vármegyénknek, ugy, hogy Budapest élelmezésére 10.000 vasuti kocsival tudtunk lekötni. Hogy e mennyiség felszállitását megengedje a román hatóság, 10 millió koronát kell érte nekik fizetni. Az itteni román kormánybiztos, Roxin Theodor veszi fel — természetesen nyugta nélkül — minden 1000 waggon után az 1 millió koronát. Most azután mintegy 4000 waggon leszállitása után indokolás nélkül jónak látták beszüntetni a budapesti szállitás engedélyezését, hanem tiltakozásunk ellenére szeszt főzetnek az emberi élelemre nélkülözhetetlen burgonyából, vagy pedig alacsony árakon katonailag rekvirálják s adják tovább nyereséggel a burgonyát más területek élelmezésére. Nagy a sószükséglet viszont a vármegyében s ennek enyhitésére az országos sóelosztó hivatalnál több waggon sót utaltattunk ki a vármegye részére a demecseri káposztasavanyitó gyárban s odaküldtük már a szükséges zsákokat is. A román katonaság erre, tiltakozásunk dacára, elvitette a sót és a zsákokat is. Meleg ruhákat, bundákat stb. szereztünk be ez év február havában a kormánytól a fázó lakosság felruházására, ki is fizettük az árát és megkezdtük a kiosztást.

A katonaság e tényállás megismertetése s tiltakozásunk dacára lefoglalta e ruhanemüeket. Igy segiti nálunk a román hatóság a közellátást.

5. Vármegyénk nagy mértékben üzi a káposztatermelést s oly tömegü kivitele volt mindig e fontos terményből, hogy vasuti kocsik hijján itt romlott a káposzta nagy része. E baj enyhitésére létesült a háboru folyamán több millió befektetéssel egy nagyszabásu modern káposztasavanyitó és vele együtt olajgyár Demecserben. A gyár létesitésére évekkel ezelőtt már részvénytársaság alakult itt, mely a vármegye erkölcsi és anyagi támogatásával akarta a tervet megvalósitani s a háboru befejeztével a vármegye át is vette kezelés végett a mező- és erdőgazdasági hadi javakat értékesitő budapesti részvénytársaságtól a gyárat s csak a forradalom gátolta meg az ügylet formális és teljes lebonyolitását. A debreczeni exploatare Centrale Comisiunea ennek dacára elhatározta e gyár leszerelését, majd mikor feltártuk a helyzetet és 125.000 koronával is támogattuk érveléseinket, elállott a káposztasavanyitó gyár leszerelésétől s csak az olajgyárat igényelte. Később mást gondolt s leszereltette mindkét gyönyörü mezőgazdasági gyárat, ugy, hogy nemcsak az összes gépeket s anyagokat vitték el, hanem még a földből és falakból is kiszedték a vascsöveket, az ablakokat, kályhákat s a fabarakokat sem hagyták ott, ugy, hogy siralom ma nézni e nemrég még virágzó s egy nagy vidék boldogulását biztositó gyönyörü ipartelepét. Sor került a leszerelés terén a szeszgyárakra is. A leveleki Molnár-család leveleki szeszgyárát, pl. azért szereltette le egy főhadnagy, mert az általa kikötött 20.000 korona sarcot fehér pénzben akarta a család megfizetni. Szerencsére a főhadnagyot leleplezték és letartóztatták, mielőtt a leszerelt alkatrészek elszállittattak volna.

6. E csoportban kell panaszt emelnünk végre az ellen, hogy a román hatóságok miként avatkoznak be erőszakosan a magyar közigazgatásba s miként bénitották meg annak müködését. E tekintetben utalhatunk arra, hogy elvették legtöbb hivatalos telefonunkat, sok irógépünket, folyton korlátolták a hivatalos telefon- és táviratí összeköttetést, jóformán teljesen leszerelték a nyiregyházi posta- és távirdahivatalt. Utalhatunk arra, hogy fenyegetőleg avatkoztak bele oly tisztán magyar közigazgatási kérdésekbe, hogy ki gyárthat szeszt, ki fizessen adót, kit utasitson ki a városból a rendőri hatóság. Elrendeltek pl. Polgáron egy olyan gyógytár megnyitását, mely nélkülözte az okleveles vezetőt, miután tulajdonosa, Kazár Iván notórius kommunista megszökött. A járásorvost pedig, ki ellenezte ezt a törvénytelenséget, üldözték és kétszer is letartóztatták. A vezető tisztviselőkkel való érintkezésük teljesen nélkülözte az előzékenységnek s a megszokott formáknak még csak a látszatát is, legfeljebb üres igérgetésekből vagy durva fenyegetésekből állott. Főbb tisztviselőinket, kik tiltakoztak a jogfosztások és erőszakoskodások ellen, inzultálták s letartóztatták. Igy jártak Bencs Kálmán dr. polgármester, Kubinyi Zoltán, Kálnay Zoltán dr. főszolgabirák, Nemes Ferenc, Horváth József szolgabiró, dr. Dékány községi orvos, Gurbán orosi jegyző, a vármegyei jegyzőegylet elnöke, kit betegre is vertek letartóztatása alkalmával és sok községi biró és alkalmazott. E tisztviselők később közbenjárásunkra szabadon bocsáttattak anélkül, hogy bármelyikök vétkesnek bizonyult vagy jogosan eljárás alá lett volna vonható. Egyéb, a közellátással s más ügyekben felmerült jogos panaszaink és gyakori felterjesztéseink azonban egyáltalában nem is nyertek semmiféle elintézést, annál kevésbbé orvoslást.

II.

A második csoportba a fel sem sorolható számtalan eset közül, azon feltünőbb esetekre és jelenségekre óhajtok rámutatni, melyekből kitünik, hogy a tulajdon szentségének és a rend fentartásának védelmére jött csapatok maguk raboltak és kegyetlenkedtek. A kommunizmus alatt megingott erkölcsi érzék megjavitása helyett ők maguk terjesztették itt a legnagyobb s csakis a vagyoni haszonra dolgozó erkölcstelenséget s az itteni vörös terrortól már is elkinzott nép felszabaditása helyett, ők maguk keltették fel brutalitásaikkal a legnagyobb rettegést és ők maguk vették leginkább semmibe az emberi jogokat s az egyéni szabadság fogalmát.

1. A katonai csoportok, egyes katonák, sőt, sajnos, nem ritkán katonatisztek által véghezvitt fosztogatások a vármegye egész területén napirenden voltak s egyaránt sujtották a szegény embereket s a kastélyokat. Vencsellő községet a román csapatok ágyutüzzel felégették, mert a vörös hadsereg egy töredéke, felhasználva a nép söpredékének azon hiradását, hogy a község román őrség nélkül hagyatott, átjött a Tiszán s harcba elegyedett a később megjelenő román csapatokkal.

Ezen szigoru s nagyon sok ártatlant is tönkretevő megtorlást engedélyezi a hadi jog, s igy azt nem is tehetem birálat tárgyává. Lehetetlen azonban szó nélkül hagynom azon kegyetlen intézkedést, mely állandó közbenjárásunk dacára sem járult hozzá ahoz, hogy egy segélyakció utján, avagy az ugy is leszerelt demecseri káposztasavanyitó gyár fabarakjainak az átengedésével segithesek a községi lakosság zömét képező azokon a szerencsétleneken, akik teljesen önhibájukon kivül néznek most hajléktalanul s koldussá téve a tél minden nyomorusága elé. Végre nem tudom megérteni, hogy Vencsellő elpusztitása alkalmával a román katonáknak és tiszteknek miért kellett a szó szoros értelmében az utolsó butordarabig és fehérnemüig kifosztani a vencsellői Dessewffy grófi kastélyt, melynek gazdái igazán nem gyanusithatók bolseviki üzelmekkel. A vencsellői eset alkalmával nagymérvü fosztogatást vittek végbe a román csapatok a szomszédos Gáván is, ahol a többek között teljesen kifosztották a főszolgabirót, szolgabirót s járásorvost is, ugy, hogy e tisztviselőinket a vármegye kellett, hogy ellássa, pénzsegély utján ruhával s a legszükségesebbekkel. A Dessewffy-kastély sorsát követték özv. Miklós Lászlóné virányosi, Szomjas Gusztáv tiszalöki, Liptay Béla jékei, Pongrácz Kálmán gróf bashalmi kastélyai. Ez utóbbit pl. oly alaposan fosztották ki a katonák és tisztjeik, hogy mikor már üressé tettek mindent s valahogy felfedezték, hogy egy elfalazott szobában vannak még értékek, felszaggatták a szoba menyezetét s ugy üritették ki az ott elrejtett nagy értékeket. Hogy beszállásaik alkalmával mily barbár módon pusztitották a házigazdáik lakását, annak egyik igen jellemző példája a vármegyeházán általuk elfoglalva tartott helyiségeknek a külső képe s a kis tanácstermünkben elhelyezett fő- és alispánjainkat ábrázoló értékes festmények, melyeket jónak láttak kilyukasztgatni és összeszabdalni, vandál érzelmeik s magyargyülöletük kitörése gyanánt.

Arranézve, hogy a lakosságtól állat- és terménynemüekben s értékben mennyit raboltak el, számszerü adatokat egy részletes vizsgálat nélkül még most nem terjeszthetek elő. Annyit azonban jelezhetek, hogy pl. Nyiregyházán a rendőrség a II. vadászhadosztály közbenjöttével az ily károknak egy nagy halmazát deritette ki, nincs község, melynek lakosai ne károsodtak volna, a terményeket már a cséplőgéptől hurcolták el.

2. Annak a megvilágitására, hogy az emberi jogokat és egyéni szabadságot mennyire semmibe vették, jellemző esetek gyanánt emlitem fel, hogy tisztjeinket, kik velünk együtt szenvedték át az ellenforradalmárság vádját és vele járó üldöztetést, — letartóztatták és féléven át internálva tartották Brassóban, Fogarason, Krajovában stb. oly elbánásban részesitve őket, mint a közönséges gonosztevőket szokás s azután elbocsátották anélkül, hogy még csak ki is hallgatták volna őket, vagy vizsgálatot folytattak volna le ellenök. Ugyanigy szabadultak közbenjárásunkra a letartóztatásból: Eisele Gusztáv villanyos igazgató, mert szén nélkül nem tudott világitani, dr. Vietórisz főgymn. igazgató egy vele semmi összefüggésben sem álló hirlapi cikk miatt, Jakab róm. kath. tanitó és 5 társa antisemitismus gyanujáért stb. Főbb tisztviselőink letartóztatásáról fentebb emlékeztem már meg s tartozom annak a kijelentésével, hogy egyetlen letartóztatásnál sem volt az elfogottal szemben semmi kiderithető s viszont egyes esetekben fizetnünk kellett azért, hogy előkelő polgáraink szabaduljanak a további zaklatástól. Igy bántak ártatlan és előkelő polgárokkal, ellenben szabadon bocsátották s valósággal salvus condoctussal látták el, bizonyos nekik tett szolgálatokért a kommunista vádbzitos Kovács Miklóst, kinek nevéhez az ártatlanul kivégzett Kovács István főhadnagy halála füződik, továbbá Sztempák Mária stb. kommunistákat.

Nem válogattak benne, hogy kiket insultálnak tettlegesen s a legbrutálisabban. Előkelő földesurak, katonatisztek és csendőrök, falusi birók és jegyzők stb. egyaránt szerepelnek ezen a szomoru lisztán. Legutóbbi napokban a vármegyében egyik legelőkelőbb, legvagyonosabb és jótékonyságáról közismert Bodor Zsigmondnét, azért, mert az őt legdurvább módon inzultáló román katonával szemben véddekezett, kékre verték, mellbe vágták s a térparancsnokságra Sarlly őrnagy — gyalogezredhez tartozik — több izben felidéztette, hol szintén erős insultálásnak volt kitéve. A számtalan eset közül nem hallgathatom el a helybeli gör. kath. püspök titkárának Sereghy Lászlónaak az esetét, ki a náluk lakó Radess ezredes legényével beszélgetve emlitette, hogy Ő bizik Magyarország jövőjében sőt biztosra veszi, hogy Nagyszeben is a mienk marad s ezért azonnal elfogatták, ráverettek 25 botot s elhurcolták Debrecenbe és sorsáról azóta se tudunk semmit. Nem minden-

napi eset a kisvárdai sem, ahol pl. egy fiatal uriasszony minden komoly ok nélkül arra volt kötelezve, hogy naponta 5-ször jelentkezzen a román főhadnagy magánlakásán. Ahol egy bál egész női rendezőbizottságát inzultálta, maga elé idéztette többször s órákon át ott tartotta őket s mind le akarta tartóztatni a parancsnok. Ahol este 7-től reggel 7-ig nem volt szabad ablakot nyitni a lakosoknak, az utcán előre köszönteni kellett az ismeretlen román tiszteket s viszont el volt tiltva, hogy férfi ember kalap nélkül vagy sétapálcával jelenjen meg az utcákon. Ez utóbbi intézkedések főleg az ottani zsidóság ellen irányult s ugyanily irányu volt azon nyiregyházi intézkedés is, mely a zsidókat kitiltja a kávéházakból. Tartozom azonban az igazságnak annak a megállapitásával, hogy ugy Kisvárdán, mint másutt a zsidó lakosság nagyon hamar megtalálta azt a mindig csalhatatlan kulcsot, mellyel a román tisztek antisemitismusa leszerelhető volt s a szigoru antisemita intézkedések sehol és soha sem voltak hosszu életüek, ellenben rövidesen a keresztény lakosság kellett, hogy átszenvedje az eredetileg nem neki szánt brutalitásokat is.

Jellemző brutalitás az is, hogy uri nőknek, sőt férfiaknak sem lehetett Nyiregyházán esténként veszélytelenül kimenni az utcára, mert a legdurvább insultusoknak, sőt gyakran kifosztásnak voltak durva részeg katonák részéről kitéve. Végre — mint a katonaság irányzatára nagyon jellemző tünetre mutathatok rá arra, hogy a szabolcsi vörös offenziva idején hadimunkára a 10000 polgári munkás között nemcsak a testi munkásokat rendelték ki, hanem kirendelték a szellemi munkásokat idősebb uriembereket, sőt a volt magyar katonatiszteket is.

3. Végül még abban az irányban kell reá mutatnom egy pár jellemző esetre, hogy a román katonaság, ahelyett, hogy a kommunizmus alatt itt megingott erkölcsi érzéket megjavitani igyekezett volna, maga terjesztette itt a csakis a vagyoni haszonra dolgozó erkölcstelenséget.

Arra már reámutattam, hogy napirenden voltak a rablások s fosztogatások, azzal is foglalkoztam, hogy egy millió 850.000 koronával szemben sikerült megszabadulnunk a tiszai vámvonaltól, 10 milliót kötöttek ki magoknak, hogy meg ne gátolják a budapesti burgonyaszállitást. Adósaink maradtak kb. 1 és fél millióval a lakosságtól átvett terményárakban s hetek óta hasztalan szorgalmazzuk a kifizetést, valóságos mü-

vészettel halogatják a kifizetést. Engedélyt kaptak a katonai közigazgatásnál s rekvirálásnál müködő román tisztek, hogy jutalmul a maguk részére is rekvirálhassanak bizonyos számu lovat és tehenet, juhot, sertést s nagyszámu baromfit. Foglalkoztam azzal is, hogy 125000 koronával kiséreltük meg a káposztasavanyitó gyár megmentését. Ezrekbe került egy-egy ártatlanul letartóztatott polgár kiszabaditása stb. E nagyobb szabásu üzletektől eltekintve azonban, a szó szoros értelmében köztudomásu volt, hogy ingyen — nem lehet a román hatóságoknál elérni semmit, megfelelő pénzért s ügyes női vagy izraelita kijárók utján ellenben mindent kilehet eszközölni. Ára volt náluk az utazási igazolványnak, a vasuti kocsiknak a Tiszán való átkelésnek az áru kivitelnek és behozatalnak egyaránt. A záhonyi hidnál s a tiszai révekněl a legnyiltabban szinte börze szerüen ment az áruccempészés nagy összegek lefizetése ellenében, ugy, hogy az ottani őrségek tisztjei s katonái rövid idő alatt meggazdagodtak a harácsolásból, minden kellemetlenség, késedelem, vagy akadály el volt hárítható megfelelő ár ellenében. Volt rá eset pl. Kisvárdában, hogy egy tiszt 30000 korona értékü szeszt adott el egy ottani lakosnak. A szeszes hordókról később kiderült, hogy viz van bennük. A káros hasztalan követelte vissza a pénzét sőt még meg is toldotta kárát 10.000 koronával, melyet egy a dolog rendbehozatalára vállalkozó debreceni román katonai detektivnek fizetett. Igazán nehéz lenne felsorolni az ilyen és ehez hasonló eseteket. Ez a rendszer természetesebben még rettenetesebbé tette az itteni viszonyokat és csak a mindenre kapható és elszánt láncskereskedők részére tette lehetővé a kereskedelmet e mellett a közerkölcsök nagyfoku megrontására vezetett.

Ezek az adatok, amelyeket a román hadsereg által Szabolcs vármegye területén okozott jogtalan kárositásokról és sérelmekről, ezideig beszereznem sikerült. Eziránvu tájékozódásomat erősen korlátozták az itteni utazás és hirszerzés alig legyőzhető akadályai s a megszállás és kegyetlenkedések által megfélemlitett nép félelme, mely visszatartja és meggátolja őket és a hatóságokat a sérelmek bejelentésétől és iga-

zolásától. Ha ettől a félelemtől a lakosság és a hatóság felszabadulnak s egy részletes vizsgálat lesz a járásokban s esetleg a községekben is foganatositható, az ujabb esetek s bizonyitékok egész tömege kerülne napvilágra. Azok a sulyos esetek, melyeket felelősségem teljes tudatában már most előterjesztettem, egy központi vizsgálattal a központi, járási és városi főtisztviselők meghallgatása utján is megvilágithatók.

Igazunk teljes tudatában kérem a meggyötört és kifosztott Szabolcs vármegye nevében a helyzet tárgyilagos vizsgálatát s igazságos segitséget a vármegye lakossága részére.

Nyiregyháza, 1919. november 27. napján.

Mikecz István, sk.
alispán.

Nyiregyházai rendőrkapitány panasza román visszaélések miatt.

Eln 15/1919. K. sz.

Nyiregyháza r. t. város rendőrkapitányától.

Nagyságos Alispán Ur!

Jelentem, hogy napról-napra türhetetlenebb és elkeseritőbb az a helyzet, melybe bennünket az elbizakodott, fékevesztett, fegyelmezetlen román katonaság sodor.

Eddig sem volt előttük a tulajdon szentsége valami különösen tisztelendő elv, vagy fogalom, de az utóbbi időkben ezenkivül az élet biztonságát is nagy mértékben veszélyeztetik

Ma már rablóbandákba verődve fosztogatnak, ugy bent a városban, mint kint a tanyákon. Folyó hó 8-án a II. Manda-bokorban lakó egyik gazdához állitott be 4 fegyveres román katona és pénzt követeltek s miután a gazda csak 81 koronát tudott adni, rálőttek s kinozások után karján megsebesitették, majd kivülről 6—8 lövést

adtak be az ablakon és 2 drb. kézigránátot dobtak be a lakásba.

Hasonló eset történt 7-én, vagy 8-án Klár Leó tanyáján, hol az ispánt rabolták ki és az éjjeli őrt lábán meglőtték.

Folyó hó 11-én Nagy József szijgyártó üzletét, 3-án Havasi lakását törték fel és raboltak el több holmit.

A Berkovics-féle vendéglőben elszállásolva volt vendégeket, az egyes szobákban megtámadták, tőlük pénzt követeltek.

Egyik korcsmában (Király-féle ház) szovjet pénzzel akartak flzetni, annak teljes értékének akceptálását követelve, a korcsmárost megverték és amikor az őrjárat előjött, az még a zavargóknak segitett.

Róth Samu vendéglőst, mert egy románnak adott borért annak árát követelte, megverték.

A Bundi-korcsma ablakán belőttek.

A rendőrségi épületben a parancsnoki szoba ablakát belőtték

A román tisztek vizsgálat alatt nem lévő kéjnőket a Korona-szállodába visznek fel és amikor a rendőrség a kéjnőt bekisérni akarja, a rendőröket elverik.

Tüzbiztonság érdekében, ha a szinházban szivarozó román katonákat figyelmeztetik, azokat megverik.

Rendőrtiszteket, mert a tulajdonjog megvédésben szót emeltek puskatussal bántalmazták.

A tanyákon mindennap lovasszekeret, aprómarhát, tehenet és disznót lopnak a fegyveres román katonák.

Minden tiszt saját szobájának berendezésére butorokat és egyéb berendezési tárgyakat rekviráltat és azt elutazásakor, minden esetben magával is viszi.

Kovács András házába egy este több katona bement a háziakat kizavarta és ők ültek a már megteritett asztalhoz.

A Korona vendéglőben a pincért, mert a részeg katonáknak több italt nem adott elég gyorsan és pénzt kért, nyakon szurták

Éjjel a város területén folyton lövöldöznek.

Kimaradási idő előtt is, ha az utcán valakit találnak és ha az pénzt nem ad nekik bekisérik.

November 1-én berendeltek a térparancsnoksághoz 15 kocsit ló nélkül és ezek közül egyet sem adtak vissza. A rendőrség ebből ez ideig 9-et visszaszerzett ugyan, de teljesen összetörve, hasznavehetetlen állapotban.

Tegnapi napon a közraktárt törték fel, az ott posztonálló rendőrt sulyosan elverték, mikor segitségért szaladt, utána lőttek

Mai napon hasonlóképen feltörték a közraktárt fegyveres katonák. Az üldöző rendőrökre lövöldöztek és a kaszárnyába menekültek, hová a már segitségül kapott román patrouille is megtagadta a követést.

Ugyancsak tegnap éjjel Nagy Lajos levéltárnokról hurzták le a kabátot.

A rendőröket álland an egy törvénytelen eljárásra kényszeritik, hogy azzal az ódium a város lakossága előtt ne őket terhelje, melyet ha nem teljesit, megbotozással fenyegetik és elfogják. Naponta 14-16 hintót és szekeret állittatnak ki minden altiszt hintón jár

A polgári hatóságok jogkörébe beavatkoznak és azok határozatait az elmarasztalt fél javára önkényesen megváltoztatják.

A szabályos és szabálytalan rekvirálások és azok alkalmával történő végtelen sorozatu visszaéléseket nem is emlitem.

És ezek ellen orvoslás számunkra nincs Az elkeseredés a tisztviselői karban, a végrehajtó rendőri karban és a lakosságban rendkivüli.

Nyiregyháza, 1919. december 15.

Kiss Sándor, s k.
rendőrkapitány.

Felterjesztés a miniszterelnök, belügy- és külügyminiszterekhez a román viszaélések megszüntetése s a megszálló csapatok eltávolitása iránt.

A felterjesztés mellékletei.

10—1919. Eln. sz. Szabolcsvármegye alispánjától.

Nagyméltóságu
Miniszterelnök Urnak!
Belügyminiszter Urnak!
Külügyminiszter Urnak!

Nagyméltóságodhoz intézett 1919. november hó 27-ik napján kelt jelentésemben már előterjesztettem a román hadsereg által Szabolcsvármegye területén okozott károk és jogtalanságok közül azokat, melyek az itteni mostani nyomoruságos hivatali és közlekedési viszonyok között tudomásomra voltak hozhatók.

Jelentésem megtétele óta a vármegyében a megszállás folytán előállott helyzet annyira válságosra változott, hogy felelősségem tudatában kénytelen vagyok az ujabb tényeket és panaszokat pótlólag hozni Nagyméltóságod s ez uton a magyar kormány s az entente hatalmak tudomására.

A román csapatok ugyanis, valószinüleg annak a tudatában és hatása alatt, hogy rövidesen el kell hagyniok a vármegye területét, most már az előbbinél is

féktelenebbül folytatják a lakosság zaklatását s a vármegye teljes kifosztását, oly gyorsasággal és olyan mértékben, hogyha a legrövidebb idő alatt segitséget nem kapunk, annyi terményünk sem marad, hogy a lakosság megélni s a tavasszal vetni tudjon. Elpusztul a még megmaradt állatállományunk is, nem fogjuk tudni zavartalanul ellátni az ide várva-várt magyar csapatokat s véres összeütközésekben fog esetleg napok alatt a románokkal szemben kirobanni az a végtelen harag és keserüség, mely a vármegye népét egy több mint 8 hónapi ilyen megszállás után természetszerüleg eltölti.

Az ujabb, feltünőbb és veszélyesebb jelenségeket a következőkben ismertethetem és igazolhatom.

I. A terményelvitel méreteinek a jellemzésére közlöm az alábbi román katonai parancsokat.

a) Becsatolom az 1919. évi november hó 20-ik napján kelt 352. sz. román parancsnokság rendeletét — 19933—1919. K. sz. — mely szerint minden terményünket, még a Budapest részére engedélyezetten fentartott 300 vaggon terményt is, összesen mintegy 1000 vaggont azonnal hordjunk össze a vasuti állomásokra, mert azok legkésőbb november 29-én el kell, hogy szállittassanak. Budapest a részére fentartott 300 kocsiból mitsem kap.

Természetesen e rendeletnek nem tudtam, de nem is akartam eleget tenni, miután a vármegye a nem önként felajánlott, de reá erőszakolt 1000 vaggon terménymennyiséget már le is szállitotta. Elvitték ezt a mennyiséget a legkiméletlenebb rekvirálásokkal s másrészt önkénykedő tisztek és katonák hordtak el nagy mennyiségeket mindn eelismervény nélkül. Korlátlanul ment a csempészés is a Tiszán tulra katonai segitséggel s a katonák hozzátartozói messzse földről Szabolcsba jártak terményekért. Máramaros, Szatmár, Hajdu ide

utaltattak terményszükségletükkel, mintha Szabolcs kimerithetetlen Kanaánt képezett volna mindenki számára. Temérdek ily terményutalványt örzök magamnál, melyet igy elküldeni nem merek de azok bármikor betekinthetők.

Ily körülmények után december hó 13-án azt kivánták tőlem, hogy 300 vaggon terményt szállitsak a megyéből 12 nap alatt Budapest részére. A lakosság ennek a felhivásnak kész örömmel tett volna eleget, egyrészt azért, mert megfelelő árat kapna a terményekért s másrészt, mert saját honfitársai szükségét enyhitené ezáltal, de a fentebbi okokból képtelenek vagyunk már annyi terményt szállitani s okunk van félni attól is, hogy a Pestnek szánt termény megint csak román kézre jut. Éppen ezért tiltakoztam a kivetett mennyiség ellen. Tiltakozásomra a felelet az itt csatolt 1-ső, majd a 820. sz. román katonai rendelkezés volt, melyek szerint mindenki, minden jogorvoslat, vagy kérelem kizárásával adja be összes terménykészleteit, engem pedig elcsapással, a katonai biróság elé állitással fenyegetnek meg, ha ezt a lehetetlen kivánságot december 25-ig nem teljesitem.

b) Becsatolom a 254. számu román parancsnokság rendeletét — 19507—1919. K. sz. — mely azzal közli velünk a tőlünk Nagyrományiához csatolt 3 járás határvonaláról a határőrségek visszavonását, hogy a járásokban az összes terményeket és élelmi cikkeket azonnal szállittassam ki a vasuti állomásokra elvitel végett.

Ez irányban azóta is állandóan zaklatnak, a járásokat azonban tényleg máig sem bocsátották rendelkezésem alá, ott intézkedni a cséplés óta módomban nem áll. E járásokban a szatmári román prefectus intézkedik, ellenben tőlem követelik, hogy a területről Budapest részére 100 vaggon terményt szállitsak s miután

erre fenti okból s a határőrségek miatt képtelen vagyok letartóztatás terhe mellett arra kényszeritenek, hogy a mennyiséget is a többi már teljesen kifosztott járásból teremtsem elő.

c) Jellemző a 233. sz. román parancsnokségi rendelet — 19411—1919. K. sz. — mely szerint a 16-ik divizió 663 napi élelmezésére azonnal szállitanunk kell 200000 kg. buzát, 41905 kg. babot, 120000 kg. hust, 4000 kg. zsirt.

d) Csatolom a 4056 sz. román parancsnokság rendeletet, mely 150 vaggon gabonát követel tőlünk Máramaros vármegye élelmezésére viszont a 3741—1919. K. sz. főszolgabirói jeelentést, mely szerint Pátharóról, Nyirbaktáról és Mándokról Szatmárvármegyének vittek 33 vaggont, természetesen a házról-házra járó katonai rekvirálás s a hatóság fenyegetésének megszokott eszközeivel.

e) Megjelent a rendelet, hogy adjuk át az összes árpa és zab vetőmag készletünket s lefoglalták az összes babot azért, hogy alkuszok közvetitésével idegen területek megszorult lakosai részére 7—8 koronával adják el azt, amiért itt 1 koronát fizettek.

Mindezen terményrendeletek végrehajtása a legbrutálisabb eszközökkel folyik. Román katonák házról-házra járva erőszakkal s igen gyakran ellenérték nélkül rekvirálnak. Pénz helyett az itt csatolthoz hasonló értéktelen cédulákkal elégitik ki a lakosságot s tiltakozásunkra hivatkoznak kormányzó-tábornokuk Mihaescu tábornok 465. sz. román par. — 20436—1919. K. sz. — rendeletére, mellyel ő maga rendeli el az ilyen erőszakos és ingyenes katonai rekvirálásokat.

f) Mint rendkivüli horderejü kérdésre külön kell reámutatnom arra a veszélyre, mely a megszállásból folyólag igen szép burgonyatermésünket s ez által közvetve az ország közélelmezésének ügyét is fenyegeti.

Amint azt már jelentettem, a román katonaság kb. 4000 vaggon leszállitása után beszüntette a Budapestre irányuló burgonya szállitást. A már elszállitott burgonyán kivül mintegy 5—6000 vaggon burgonyát tudnánk normális körülmények között átengedni az országos szükségletre. Amde ez a készlet a román gazdálkodás hatása alatt napról-napra fogy és hovatovább tönkre megy. Előttünk nem ismert célokra ugyanis nagy mennyiségben szállitják a románok a burgonyát a vasuti állomásokra, az elszállitáshoz azonban vasuti kocsikat kapni nem tudnak s ott fagy tönkre az állomásokon a temérdek burgonya. A másik és még nagyobb veszedelem a burgonyából eszközölt szeszfőzésben rejlik. A román katonai hatóságok, ugyanis bizonyára megfelelő ellenértékért sok szeszgyárnak megengedik a burgonyából való szeszgyártást. Én — dacára a parancsnokság állandó zaklatásának — egyetlen esetben sem járulok hozzá az ily szeszfőzéshez, sőt a kontingens megvonásával fenyegetem meg az illető szeszgyárosokat, azonban a hatalom a románok kezében van s a szeszből eredő nagy jövedelem reményében tovább folyik a szeszgyártás.

A legnyomatékosabban hivom fel a magyar kormány figyelmét az itteni burgonya elkallódásából az ország közélelmezését fenyegető veszélyre s amennyiben segitséget nem kapnék, a burgonya készlet megmentésére, a felelősséget magamról el kell, hogy háritsam.

g) Vármegyénk az ország egyik legnagyobb dohánytermelő vármegyéje, de ha soká tart a megszállás, akkor az ország részére a mi dohánytermésünk elveszetnek kell, hogy tekintessék. Az 1917—1918. évi dohánytermésből ugyanis — az itteni pénzügyigazgató értesitése szerint 600 vasuti kocsival már elvittek a románok, a még meglevő mintegy 170 vasuti kocsi meny,

nyiséget 46 millióért Cseh-Szlovákiának adták el, az árából 9 milliót már fel is vettek s a szállitás folyamatban van. Az ez évi termést állandóan dézsmálják a katonák, a termelés kimondhatatlan nehézségekbe ütközik s a kész dohány majd bizonyára szintén a tavalyi készlet sorsára jut.

Végre utalnom kell a termények kérdésénél még arra is, hogy átvett terményekért ma is adósunk a román katonaság 732000 koronával. Az összeg jogosságát elismerik a román hatóságok, ki is utalták azt, azonban kifizetni — állandó sürgetésünk dacára — sem akarják.

II. Semmivel sem jobb a helyzet az állatállományunk tekintetében sem. Ezt olyan mértékben pusztitja a román katonaság, hogy rövidesen nem lesz tenyészállatunk s küszöbön áll a husinség.

Ez irányban is pár jellemző adatot kivánok bemutatni.

a) Elszállitottak a vármegyéből hivatalosan kimutathatólag a megszállás alatt 1919. november 15-ig 5633 lovat, 36383 szarvasmarhát, 21391 sertést, 12207 juhot s kb. 200000 baromfit. Vagy az érték 10—20-ad részének megfelelő áron, vagy térités nélkül. Ezenkivül elraboltak ma még ki sem mutatható mennyiségü állatot.

b) Jellemzésül bemutatom a 19003—1919. K. sz. román par.-ság értesitést, mely nem találja jogosnak az állatok tekintetében kifosztott Timár község panaszát, mert szerinte onnan eddig csak 80 százalék lett hivatalosan elvive s igy az állomány 20 százaléka még érintetlen.

c) A még meglevő hizott sertéseket és anyakocákat házról-házra járva a legkiméletlenebbül szedik el a falvakban. Ez irányban a Nyirbogdány, Tura, Nyirpazony, Pátroha s Gyüre községi nép köréből érkeznek hozzám gyakori panaszok. De naponta viszik az uradalmak még meglévő csekély állományát is. Igy pl. a sok közül gróf Pongrácz bashalmai uradalmából és a Propper-féle turai birtokról, hol a 2 nappal előbb lefiadzott malacos kocákat hajtották el malacuk nélkül, melyek igy természetesen mind elpusztultak.

d) Az innen elvonuló román tisztek a magok részére 8—10, sőt több állatot is szednek össze s küldenek haza Romániába s megtörtént pl. a Fisch Mihály kállósemjéni birtokán, hogy a 93-ik gyalogezred Molnár nevü hadnagya pár ezer koronáért elállott a kijelölt 20 darab marha elvitelétől, sőt felajánlotta, hogy szivesen elad a gazdaság részére nagyobb menynyiséget az ezred által más gazdaságoktól elvett állatokból. Igy folyik itt a pocséklás és harácsolás.

e) Ami csekély igánk még maradt, azt kiméletlen módon elcsigázzák és tönkre teszik, nem ritkán felesleges s mindig tulzott számban igényelt katonai fuvarozásokkal. Egyszerüen az utcákon fogdossák össze a terhet hozó, vagy munkából hazatérő fogatokat s hajszolják 50—100 km-es fuvarozásokra s pl. Nagykállóban d. u. 4 órakor adták ki a parancsot a főszolgabirónak, hogy másnap reggelre — Nagykárolyi fuvarozásra — 1000 szekeret állitson ki, amennyi összesen sem igen maradt a járásban. Amikor a főszolgabiró ennek a lehetetlen parancsnak engedelmeskedni nem tudott, le akarták tartóztatni s másnapra kiderült, hogy 1000 helyett elég 60 szekér is. Ez irányban csatolom a 437. román parancsnokság — 20329—1919. K. sz. — rendeletét.

III. A termény és állatnemüek ily méretü kifosztásán kivül általánosságban is a leggyorsabb tempóban folyik a vármegye kifosztása.

a) Összeszedik és elszállitják a vármegye vasuti állomásairól a tartalék sinkészleteket, mérlegeket és egyéb felszereléseket.

b) Nyiregyházán egy előadást rendeztek a nyomorgó tüdővészesek felsegélyezésére s még ennek a jövedelméből is elszedtek minden jegy után 1—1 koronát.

c) Megyeszerte teljes nyiltsággal folyik a falusi lakosság és az utazók teljes kifosztása s Nyiregyházán már fényes nappal, forgalmas utcákon fosztják ki a lakosokat, nem ritkán maguk a segélyül hivott román őrjáratok. Segitség sehol nincs. A katonai hatóságok vagy bezárkóznak a panaszok elől, vagy helyeslik a fosztogatást.

d) Most kaptam értesitést, hogy a demecseri káposztasavanyitó gyárból is el fogják szállitani — állitólag Cseh területre — a készen levő s milliókat érő 600 vasuti kocsi savanyitott káposztát, mellyel a magyar területen annyi éhinséget lehetne megelőzni. Egyébként is napról-napra jobban kifosztják a valamikor gyönyörüen virágzó gyártelepet. Én amint azt már előző jelentésemben kifejtettem — tiltakozás, vesztegetés utján s minden lehető módon igyekeztem megmenteni ezt a nélkülözhetetlen közvagyont, majd mikor ez még sem sikerült, nyomoztatni kezdettem azon magukról megfeledkezett bünös magyar emberek ellen, akik résztvettek a gyár kifosztásában s vettek az onnan eladott holmikból. Az eredmény az lett, hogy lépéseimnek valahogy nyomára jöttek az anyagi érdekeikben ez által érzékenyen sértett román katonai közegek, hajsza indult meg ellenem, alig tudtam megszabadulni már elrendelt letartóztatásomtól s erőszakkal tudomásul vétettek és láttamoztattak velem egy iratot, mely szerint én nem gátoltam és nem gátolom a gyár értékesitését. Ezt az iratot aztán áthamisitották egy oly tartalmu nevemben és aláirásommal kiadott nyilatkozattá, melyszerint én jogosnak minősitem a gyárban eszközölt eladásokat s ezért sem most, sem a megszállás után senkit

üldöztetni nem fogok. Ezt a nyilatkozatot — minden tiltakozásom ellenére — ilyen meghamisitott formájában közzétették a vármegye hivatalos lapjának a Nyirvidéknek feltünő helyén s kiplakatiroztatták a vármegyében, igy szerezve meg rablásaikhoz a magyar hatóságok hozzájárulásának a jellegét.

c) Mint nagyfontosságu tényt kell bejelentenem, hogy a román katonaság azokat a vonatokat, melyek az itteni katonaság elszállitására lennének alkalmasak s valószinüleg erre is vannak rendeltetve, kivétel nélkül az itt harácsolt holmik elszállitására használja fel. November 30-án pl. 4 katonai vonat lett megrendelve s Nyiregyházán részökre összeállitva csapatszállitásokra s e vonatok nem katonaságot, hanem állatokat és terményeket szállitottak el innen. Egy-egy tiszt az itt szerzett holmija elszállitásához négy-öt vasuti kocsit is igényelt.

e) Nyiregyháza város polgármesterének jelentése szerint annyira megy a Nyiregyházán levő román tisztek önkényeskedése és garázdálkodása, hogy a város egyetlen számbavehető és módern nagy szállodájában a Korona Szállodában csak az kaphat szobát, akinek erre a szállodában lakó román tisztek engedélyt adnak, az engedélyért a vidékről érkezőket, nem ritkán uri nőknek, az illető tiszteknél kell jelentkezniök, ily alkalmakkor az illető vendégek zaklatásoknak, sőt a nők szemérmetlen ajánlatoknak és erőszakoskodásoknak is vannak kitéve.

f) A román megszállással áll összefüggésben pénzforgalmunk fokozatos megromlása is. A fehérhátu bankjegyek tultengését ugyanis részint becserélési akcióval, részint a Budapestről a burgonyáért idehozott nagyobb mennyiségü képpénzzel sikerült annyira amenynyire korlátoznunk. Ámde a románok itt csak képpénzt fogadnak el, megkövetelik a bankoktól, hogy képpénzre

váltsák át az ő tulajdonukat képező fehér pénzt és 10000 koronás bankjegyeket s ők viszont csak fehér pénzzel s 10000 koronásokkal fizetnek. Nagyon természetesen ez az idegen területek fehér pénz állományáide özönlését az itteni pénzforgalom megbénitását vonja maga után.

g) Nagy és eminens veszély rejlik a megszállásban a vármegyét fenyegető árvizveszedelem miatt is. A kanyári veszélyes Tisza kanyarnál u. i. elszakadt a mederben a rőzse pokróc s a part szaggatás oly mérvben folyik, hogy már a töltés egy része is elszaggattatott. A part erősitési munkák a megszállás alatt jóformán lehetetlenek. Nem lehet közlekedni a Tisza parton, nem lehet követ szállitani, elvitték a románok a legfontosabb mérnöki müszereket, nincs drót s ha ez akadályok meg nem szünnek, nincs más védekezésünk, mint mesterségesen összekötni s illetve kitölteni a Szabolcsveresmart—Tiszakanyár—Kékcse—dombrádi vonalon huzódó dombsorozatot s itt fogni fel az árvizet, a mi 3 virágzó községnek s mintegy 35000 kat. hold termőterületnek viz alá jutását jelentené. A szakértők véleménye szerint kb. egy hónapi időnk van még hátra az árvizveszély elháritására, ez a rövid idő azonban komoly eredmény nélkül fog eltelni akkor, ha a megszállástól rövidesen fel nem szabadulunk.

h) Erősen sulyosbitja ugyis tarthatatlan helyzetünket, hogy a vármegye katonai kormánybiztosává röviddel ezelőtt Frunzescu alezredest nevezték ki. Ez az alezredes nemcsak elzárkózik minden jogos kivánságunk teljesitése elől, hanem valóságos hatalmi tultengésben szenved sőt normális észjárásu egyénnek sem mondható. Ezt — az alezredes itteni tiszttársai által sem titkolt — körülményt erősiti meg egész itteni viselkedése, szó és irásbeli rendeleteinek érthetetlenül zagyva hangja, az általa kiadott basáskodó és egymás-

sal sokszor merőben ellentétes rendelkezések, melyekkel annyira beleavatkozik alispáni jogkörömbe, hogy még azt is el akarná tiltani, miszerint hivatalomat — bármely fontos közügyben s bármely rövid időre is — az ő engedélye nélkül elhagyhassam. Elég ha reá mutathatok e rendeletek közül a már becsatolt 1 és 870. számu katonai kormánybiztosi rendelkezésekre s arra a botrányos eljárására, mellyel a demecseri káposztagyár végleges kifosztását egy — a tartalom és forma tekintetében egyaránt meghamisitott s ellenzésem dacára nevem alatt kiadott nyilatkozattal — a nyilvánosság előtt igazolni és annak teljes hitelét elősegiteni akarja.

Ilyen rendszer és katonai kényurak kormányzása mellett lehetetlenné válik a sikeres munka ugy reám, mint a tisztikarra nézve s nem állhatjuk ki már soká ezt az idegölő reménytelen és állandó veszélyekkel járó küzdelmet, ha a magyar kormány segitségünkre nem siet.

—

Ezekben vázolhattaam főbb vonásokban az itteni, imár teljesen tarthatatlan állapotot, melynek sulyát csak növeli teljes elzártságunk s minden támogatás nélküli helyzetünk.

Nem tudjuk meddig kell még szenvednünk ezt a tarthatatlan helyzetet. A katonai zóna főparancsnokának Mihaescu kormányzó-tábornoknak 1919. december 17-én Debrecenben kibocsátott hirdetménye szerint szó sincs egyelőre a kiüritésről s azon igéretet teszi a tábornok, hogy ő majd két hónappal előre tudatni fogja a lakossággal a kiürités időpontját.

Egy ilyen huzamos megszállás egyenlő lenne a vármegye teljes tönkretételével s már a mostani helyzet is a legnagyobb veszélyeket rejti magában. A lakosság hangulata ugyanis már annyira elkeseredett,

hogy rövidesen szinte elkerülhetetlnenek látszik a véres összeütközés. Igazán csodá'atra méltó volt ezideig is a nép fegyelmezettsége, mely visszatartotta attól, hogy bosszut álljon azokon, kik hosszu hónapokon át kiméletlenül fosztogatták, zaklatták és bántalmazták. Ma már — mikor gyakran a mindennapi kenyerét és utolsó állatját viszik el, — mikor tudja, hogy a megszálló csapatok száma erősen megcsökkent s másrészt érzi a megváltás gyanánt várt Horthy csapatok közelségét, — alig birjuk fékezni, hogy véres összeütközésekben ne robbanjon ki az elkeseredés. Szórványosan már is érkeznek fegyveres összeütközések hirei s a román katonaság szinte provokálja s várja ezt, hogy azután kedvére vérengzhessen a fegyvertelen lakossággal szemben s ürügyet kapjon a megszállás meghosszabbitására s a Tisza vonal további tartására.

E mellett közelesen ott tartunk, hogy éhinségbe kerül a vármegye, nem fog tudni tavasszal gazdálkodni s nem fogja tudni majd ellátni a magyar nemzeti hadsereg idejövő csapatait, melyeknek megérkezését egyébként türelmetlenül s lélekszakadva várja.

Jelenthetem Nagyméltóságodnak azt is, hogy a vármegye és Nyiregyháza város a megszállás megszünte esetére rendelkezik annyi csendőrséggel, rendőrséggel és egyéb karhatalmi alakulattal, hogy a vármegyében a közrendet, a nemzeti hadsereg némi támogatása mellett fentartani és biztositani tudja.

Kérünk megmentésünkre sürgős intézkedéseket. Kérjük a megszálló csapatok gyors eltávolitását s addig is haladéktalanul egy ellenőrző entente bizottság ideküldését, mely a nemzeti hadsereg megérkeztéig a további zaklatások és fosztogatások ellen vármegyémnek védelmet nyujthat.

Nyiregyháza, 1920. évi december hó 19-én.

Mikecz s. k.,
alispán.

1. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. november 20.

No. 352. Delega'ul Mi'itar jude'ului Szabolcs.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

A katonailag megszállott területek parancsnoksága a következőket rendelte el:

Mivel az elrekvirált élelmiszerek és termények elszállitására egy nagyobb számu vaggon áll rendelkezésünkre, kérem felhivni a vármegyei és községi polgári hatóságokat, hogy rendeljék el a termények és szemes termények azonnali összegyüjtését és a legközelebbi állomáshoz való elszállitását, ahová a vaggonok meg fognak érkezni.

Ez a rendelet, amely a termények összegyüjtését és az állomásokhoz való elszállitását illeti, kérem legkésőbb 24 óra alatt minden községnek tudomására legyen hozva minden lehetséges eszközzel, ugy mint küldönc, kocsi küldönc, vagy lovas küldönc. A kiadott rendeletnek másolatát, amelyből a terménymennyiségek el vannak osztva egyes községekre és az állomások ahová ezek el lesznek szállitva küldjék a holnapi nap folyamán nekünk, november hó 21-én.

A Budapestre elszállitandó buza külön legyen összegyüjtve és átadva a kiküldötteknek. A vármegye részéről átadandó mennyiség a megállapitott ezer vaggon buza vagy rozs és a többi terményre vonatkozólag épugy, mint a zónaparancsnokság által el volt rendelve.

Vegyék tudomásul, hogy Szabolcsvármegye egyelőre éz azonnal a Budapestnek meghatározott mennyiségből csak 100 vaggon buzát szállithat el, a hátrálék akkor lesz átadva, amikor a hadsereg már kielégitette azokat a mennyiségeket, amelyeket át kell adni.

Az összegyüjtés és elszállitás gyors végrehajtására tisztek és legénység lesz kirendelve. A mi rendeletünk az, hogy minden ami a vármegye részéről átadandó, azonnal át legyen adva a hadseregnek.

Minden községnek jelöljék meg a szállitási napokat az állomásokon, épugy a határidőt is, amely határidő nem fogja felülmulni november 29-ét. A járások és a községek, amelyek nem fogják az előirt terméynek és szemes terméynek mennyiségét poontosan és idejekorán átadni, büntetés és birságon kivül az át nem adott terméynek erőszakkal és fizetés nélkül lesznek elrekvirálva.

A hadsereg mennyiségébe nem lesz beszámitva csak az, ami elszállittatott és amiről átvevő jegyzőkönyvek vannak, amelyek a zónaparancsnokság bizottságai és kiküldöttjei által lettek kiadva.

Jelentsék folyó hó 21-ig, hogy a vármegye tudomásul vette, hogy a buza, rozs és terméynek a megjelölt legrövidebb határidőben adandók át. Épugy intézkedjenek, hogy minden, ami a vármegye területéről elrekviráltatott és elraktároztatott, elszállittassék.

Az elszállitás sürgősségét nemcsak az az indok kéri hogy az elszállitás most már lehetséges, hanem az is, hogy most csapatok állanak rendelkezésünkre és fagyos korszak van, amikor a szállitások végrehajthatók és ez lehetséges mielőtt a hó leesne nagyobb mennyiségben, azonkivül a sürgős elszállitásra az is indok, hogy az erdélyi csapatok főparancsnoksága elrendelte, hogy az elszállitás a legrövidebb időn belül megtörténjék.

A Budapest városa a már összegyüjtött mennyiségből nem fog kapni.

Bersan s. k.,
alezredes.

2. számu melléklet. — Hirdetményből —

3. számu melléklet.

Delegatul Militar judetului Szabolcs. No. 870.

Szabolcsvármegyei Alispán Ur!

Helyben.

Amiért is mostanig sem gondoskodott az alispán ur az ebben a megyében elkontingentált 1050 vaggon termény összeszedéséért és átadásáért, még a feléről sem, amit a hadseregnek kellett volna átadni és amelyre kötelezte magát és azon kötelezettségének sem tett eleget, amit a Tábornok ur emlitett, hogy Budapestnek átad 300 vaggont, ebből kifolyólag az következik, hogy az egy számu rendeletben szabott büntetésnek vesse magát alá és a megyét is, ami csak az Ön nemtörődömségének köszönheti.

Mégis egy utolsó próbáltatás tétetik és még adatik az egész megye közigazgatásának egy utolsó 10 napi halasztás, ami még megadható 1919. f. hó 25-ig, ameddig is a vármegye át fog adni legalább 300 vaggont Budapestnek és amely vaggonok át lesznek adva Budapest kiküldöttjének, ki ezen célból Nyiregyházán tartózkodik.

Ezen szállitmány ugy lesz véghezvive, hogy a hatodik napig ki legyen üritve Budapest részére, elindulván Nyiregyházáról 2 vonat 50—50 vaggonnal, amelyekbe beleszámittatnak az állomáson található megrakott vaggonok is, 21., 22., 23., 24-ik vaggonokban egy-egy garnitura vonat lesz elküldve. Az elszállitás a mi vaggonunkkal történik, tehát kérem bejelenteni idején személyesen hányra van szükségük, hogy egyenesen a Zónától kérjem, ami a zsákokat illeti éppen ma táviratoztam. A termények összeszedéséért és szükség esetén karhatalommal való elrekvirálás céljából igénybe fogják venni az exploatáló századokat,e zeknek lévén az a feladatuk, hogy átvegyék és összeszedjék a

hatóságoktól a terményeket, igy Nyiregyházán Campoanu főhadnagy, Nagykállón Maier főhadnagy és mint átvevő tisztek és szállitással megbizva Neanitan főhadnagy, Teil Adolf hadnagy, Patecanu hadnagy és Horal főhadnagy. A termény elszállitásának gyorsitására használni fogják a kisvasutakat, amiért rendelkezésükre bocsáttatik egy cisterna benzin és kellő olaj, amelyért minél hamarább szalaszanak egy kiküldöttet Debrecenbe, hogy ott átvegye. Hogyha az összes ezen kedvezménnyel és könnyitésekkel e hó 20-ig nem lesz elszállitva a két szerelvény, a megszállott területek parancsnoka rögtön életbe lépteti az 1. számu rendeletben ellátott büntetéseket az egész megyére és Ön személyesen elemeltetik, letétetik és hadbiróság elé lesz elküldve. Hogy Nagykálló és Nyirbátor járások könnyebben legyenek elrekvirálhatók, megtétettek a szükséges intézkedések, hogy megengedtessenek a rekvirálások és a szekerek és vaggonok átjövetele, de csak azoknak, amelyek katonák által lesznek kisérve, az exploatáló zászlóaljból. Hangoztatom még, hogy a tanács második napjára nem volt a vármegyeházán található, elhagyva a hivatalt éppen akkor, mikor tudta, hogy a vezérkari főnök a vármegyében van, hogy közelebbről tájékozódjék a termények kiüritéséről olyan ügy, amely magát személyesen érdekli és amelyért személyesen vállalkozott. Jövőre egy főnök sem fogja elhagyni hivatalát anélkül, hogy nekem bejelentette volna és igy fog eljárni minden főnök a maga alattvalóival.

Ugyszintén pénzbüntetéssel fogják megbüntetni azon főszolgabirót, ki nem kisérte el Kisvárdára a vezérkari főnök urat, ki megmondta nekem személyesen hogy el megy utána, lévén neki saját kocsija.

Lt. Colonel: *Frunzescu.*

(P. H.)

4. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. nov. hó 17.

No. 254. Delegatul Militar al judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Miután a határrendőrség visszahuzódott az 1916-iki megjelölt határvonalhoz, kérem elrendelni sürgősen a hatóságoknak, hogy állapitsák meg és gyüjtsék össze a vasutvonal mentén az összes terményeket és élelmiszereket.

Egyszersmind kérem tudatni a mennyiségeket, ami található.

Bersan s. k.,
alezredes.

5. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. november 12.

No. 233. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Tisztelettel teszem át a megszállott területek parancsnokságának 3964. számu rendelet másolatát, tudomás és végrehajtás végett.

Az erdélyi csapatok parancsnoksága élelmezési hivatalának folyó év julius hó 25-én kiadott 2523. számu rendeletével megegyezőleg és szem előtt tartván a 16-ik gazdasági divizió f. év október 31-én 9535. számu átiratát, tisztelettel kérem a nevezett divizió kiküldöttjeinek megérkezésekor és kérésükre azonnal tegyenek rendelkezésükre a következő élelmiszereket, hogy nevezett divizió kiegészitse nov. 1-től 663 napra az alája tartozó csapatok és az élelmiszer raktár élelemhiányát 200000 — Kétszázezer — kg. buza vagy rozs, 40905 — Negyvenezerkilencszázöt — kg. babot, 120000 — Egyszázhuszezer — kg. marhahust élőállapotban szá-

mitva 4000 — Négyezer — kg. disznózsirt vagy az ehhez a mennyiséghez élő disznókat.

Ezen élelmiszerek ön által kiadott rekvirálási rendeletek szerint fog folyamatban menni a civil hatóságok közremüködésével. Az egész mennyiség ki lesz fizetve rögtön az átadóknak a 16-ik divizió kiküldöttjei által Osztrák-Magyar bankjegyekben.

Ezen mennyiségeket egyenesen a lakosságtól kell beszerezni és nem az erdélyi csapatok parancsnoksága részére összegyüjtött quantumból.

A megszállott területek parancsnoka

Mihaescu,
kormányzó-tábornok.

6. számu melléklet.

Katonai Zóna Főparancsnokság.

Szabolcsvármegyei katonai kiküldött

Nyiregyháza.

4056—1919. sz. rendelet alapján az alább felsorolt mennyiségek adandók át és pedig 150 vaggon gabona Máramarosba leendő küldés végett az alábbi engedélyek szerinti helyekről és pedig:

1850	sz. enged	Kisvárdáról	Ovasinra	5	waggon	gabona
851	„ ..	szerint Pátroháról	„	2	„	„
1852	„ „	„ Ibrányból	„	10	„	„
1853	„ „	„ Ujfehértóról	„	10	„	„
1854	„ „	„ Demecserből	Szatmára	3	„	„
1855	„ „	„ Kemecséről	„	5	„	„
1856	„ „	„ Ny bogdányból,		2	„	„
1857	„ „	„ Ny pazonyból	„	3	„	„
1858	„ „	„ Orosról	„	5	„	„
1860	„ „	„ Gáváról	„	10	„	„
1861	„ „	„ Rakamazról	„	5	„	„

1862	sz. enged.	sz. Ujfehértóról	Szatmár	10	w.	gabona
1863	„ „	„ N. kállóból	Szatmára	6	„	„
1864	„ „	„ „	„	7	„	„
1865	„ „	„ „	„	7	„	„
1867	„ „	„ Ny. adonyról	Somkutra	10	„	„
1868	„ „	„ Ny. bátorból	Halmiba	10	„	„
1869	„ „	„ Ny. madáról	„	10	„	„
1575	„ „	„ Kemecséről	N.-károly	10	„	„
1576	„ „	„ Ny.-bogdányból	Csenger	9	„	„
1578	„ „	„ Ny.-pazonyból	Szatmár	9	„	„
1577	„ „	„ Demecserből	Csenger	7	„	„

Összesen: 150 waggon gabona

Kérem a polgári hatóságoknak tudtul adni, hogy a gabona 1830000 korona ára ki volt fizetve.

Közélelmezési hivatal főnöke:

Olvashatatlan aláirás.

77. számu melléklet. — Hirdetményből.
8. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. szeptember 27.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

No. 465. b. Delegatul Militar al judetului Szabolcs.

19204. számu kérvényére tisztelettel hozom tudomására a kormányzó Tábornok ur 4569. számu rendetét, mely igy szól:: Ha jóakaratulag nem akarnak adni, erőszakos rekvirálást kell csinálni, mig a megszálló csapatoknak élniök kell.

Frunzescu s. k.,
alezredes.

9. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. november 7.

No. 157. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

A 423—1919. számhoz. Tisztelettel értesitem, hogy a 2-ik számu rekviráló-bizottság a zóna parancsnoksághoz intézett jelentése szerint Timár községben a marhák rekvirálásánál nem volt megérintve a 20 százalék s ugy a lakosoknak panaszra nincs okuk.

Bersan,
alezredes.

10. számu melléklet.

Nyiregyháza, 1919. november 26.

No. 437. Delegatul Militaar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

Tisztelettel teszem át a katonailag megszállott területek parancsnokságának 4773. sz. rendeletét tudomásvétel és miheztartás végett.

Távirat 4773. kelt 1919. november hó 24-én.

Másolat. Dobrean Gergely hadnagy a második takarmányt rekviráló ujfehértói század parancsnoka f. é. nov. hó 23-án kelt 101. sz. jelentésével jelenti, hogy a nagykállói főszolgabiró ellenkezik az erdélyi csapatok parancsnokságának rendeletével megegyezőleg a kellő fuvar szekereket rendelkezésére bocsájtani, hogy elszállithassa Nagykárolyra a takarmányközpontba a helyben levő le nem préselt szénát. A hadnagy jelentése a következőképen intéztetett el a Zóna paraancsnok ur részéről. Hogyha a főszolgabiró ellenkezik le lesz téve és hadbiróság elé lesz vezetve és egy helyettes lesz helyére állitva.

Kérem tehát a következmények szenvedésével a kellő lépéseket megtenni.

Bersan alezredes részéről: *Dobrean* hadnagy.

11. számu melléklet. — Demecseri káposztagyár.

12. számu melléklet.

A debreczeni Független Ujság 1919. évi december hó 18-iki számából kivonat.

HIRDETMÉNY

Azon hir van elterjedve hosszabb idő óta Debrecen városában, ami a legszomorubb a katonailag megszállott zóna területén levő más helyiségekben is, hogy a megszálló csapatok a zónát rövidesen elhagyják.

Ezen felelőség nélküli egyének által terjesztett hirek nem valók másra, mint a közhangulatot zavarni, a békés lakosság nyugalmát háborgatni, vagy kereskedés céljait szolgálni.

A leghatározottabban megcáfolom e hamis hireket és kérem a hatóságokat a módjukban levő eszközökkel ugyanezt tenni.

Mikor az idő el fog jönni hogy a román csapatok a zónából ki fognak vonulni, legalább két hónappal előbb fogjuk az evacuálást ugy a lakossággal, mint a hatóságokkal közölni.

A katonai zóna főparancsnoka:

Mihaescu,
kormányzó-tábornok.

Román rendeletek termény stb. rekvirálására. Válasziratok.

Comp. 4-a din Botal de exploat al Brig. 21. Inf. No. 6. 1919. August 20.

Tiszaszlár község elöljáróságának

A katonailag megszállott terület parancsnoksága 283/919. sz. rendelete szerint, mely által a buzarekvirálással meg lettem bizva. Felhivom, hogy az alulirtnak a parancs átvételétől számitott 3 (három) nap alatt 10 (tiz) waggon, azaz 100.000 kgr. buzát tartozik átadni.

A parancs végre nem hajtása esetén a felelős hadbiróság elé lesz állitva, a község pedig 100.000 korona pénzbüntetéssel lesz büntetve.

Comandantul comp. 4-a:
Sublt. Joan V. Modalc.

Kormánybiztosi hivatal. 61/1919. sz.

Alispán urnak

Helyben.

A 16-ik hadosztály-parancsnokság tiszti étkezdéjének zavartalan ellátása érdekében tisztelettel megkérem Alispán urat, sziveskedjék a szükséges intézkedést megtenni a következő élelmicikkeknek fizetés ellenében való szállitására:

1. Hetenként 100 drb csibe, darabonként 5 korona árban.
2. Hetenként 1000 drb tojás, darabonként 50 filléres árban.
3. Hetenként 20 kgr. vajat, kgr.-ként 20 koronás árban.
4. Hetenként 10 liter tejfölt, literenként 8 koronás árban; (e két utóbbi cikk minden másodnap szállitható, ennek megfelelően osztva fel a heti mennyiséget.)
5. Hetenként 60 fej káposzta, fejenként 2 koronás árban.
6. Hetenként 40 drb uborka, 2 koronás árban.
7. Hetenként 260 drb karalábé.
8. 12—12 kötet petrezselyem és sárgarépa, kötetenként 50 fillér.
9. Hetenként 50 kgr. gyümölcsfélét, kgr.-ként 1 korona.
10. Hetenként 30 kgr. tehénturó 5 korona; (ez is szállitható minden másodnap.)

Sziveskedjék a hely- és átvételi módozatokat megjelölni, hogy az étkezde vezetőségét erről értesithessem.

Nyiregyháza, 1919 julius 27.

Dr. Roxin sk.
kormánybiztos.

Kormánybiztosi hivatal. 120/1919. sz.

Nagyságos Alispán urnak

Helyben.

Tisztelettel megkeresem, miszerint sziveskedjék a 83-ik gyalogezred tiszti étkezdéje részére hetenként az alábbi élelmiszereket, készpénzfizetés ellenében, beszerezni:

Csibe	160 drb.

Tojás	800 drb.
40 kgr. zsir vagy vaj.	
Tejfel	30—40 liter.
Turó	12 kgr.
Tej	16 liter *naponta.*
100 kgr. nullás liszt.	
Gyümölcs	40 kgr.
Lekvárfélék	10 kgr.

Nyiregyháza, 1919 szeptember 8-án.

Dr. Roxin sk.
kormánybiztos.

Árpa vetőmag elrablása.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Tisztelettel teszem át a 2-ik sz. rekvirálóbizottság 1919 év november hó 1-én kelt 468. sz. iratát tudomásulvétel és pontos végrehajtás végett.

468. sz. 1919 nov. 1. A 2-ik számu rekvirálóbizottság.

Szabolcsvármegye katonai kiküldöttjéhez.

A katonailag megszállott területek parancsnoksága 3458. számu rendelete értelmében és a főhadvezetőség 3532. sz. jóváhagyása értelmében, az egész vetőmagnak megfelelő árpamennyiség ennek a rekvirálóbizottságnak terjedelméből, a romániai földmivelésügyi miniszter kiküldöttjének bocsáttassék rendelkezésére. Ebből kifolyólag, kérjük az egész árpamennyiséget visszatartani, hogy a kiküldött megérkezésekor átadható legyen.

Egyszersmind közöljék a található árpamennyiséget.

Delegat Militar:

Lt. Colonel: Bersan sk.

(P. H.)

Burgonya és termény száll. beszüntetése.

No. 468. Nyiregyháza, 1919 november 3-án.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Az erdélyi hadsereg parancsnoksága a 468-ik számu rendeletével uj rendelkezésig megtiltja a Budapestnek irányitott burgonya- és más élelmiszer-szállitmányokat, kivételt képeznek azok a buzawaggonok, amelyeket Budapest lakosságának kell átadnunk.

Kérjük tehát kiadni a rendelkezésüket, mert a Tiszamenti örseink megkapták a rendeletet, hogy a burgonya- és élelmiszerszállitmányok átszállitása tilos.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

1919. Luna Nov. Ziua 11. Divizionul I. al Reg. 31. Artilerie Catre.
Dl. Burián
Kisvárda.

Szakaszvezetőm jelentette nekem, hogy maga nem akar a burgonyát kiadni előbbi fizetés nélkül. Ha maga azt hiszi, hogy a Román parancsnokság a pénzel elszalad, asz nagyon veszélyes gonddolni, másképen nem is fok maga jáczani velem. Az a maga hiba, hogy nem kaptam ki a burgonyát, mikor én ott voltam és nekem fontosabb dolgom, itt a katonák nem éhezhetnek a maga jáczás miatt. Egy hét mulva megint ott leszek, aztán fogok a burgonyát kifizetni, tehát parancsolok, hogy maga a burgonyát rögtön kiadja és a legrövidebb idő, itt Debreczenbe lesznek, másképen fogok maga ellen fellépni.

Locot. Olvashatatlan aláirás.

(P. H.)

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

Tisztelettel kérem, sziveskedjék a különböző községek elöljáróságainak elrendelni, hogy azokat a lakosokat, akik-

nek a Zónaparancsnokságtól engedélyük van, ne akadályozzák a tengerivevésben Szabolcsvármegyéből, mivel nekik semmi joguk sincs; ellenkező esetben a bünösök felelősségre lesznek vonva.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

No. 258.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

A Zónaparancsnokság 4056. számu rendelete folytán, tisztelettel kérem Nagysomkut kiküldöttjeinek a hadsereg részére összegyüjtött kontingensből 10 waggon rozsot a nyiradonyi főszolgabirói járásból rendelkezésünkre bocsátani.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

Jegyzék az október 28. november 16. közötti időben történt román katonai igényléseksről.

Okt. 28. A 104. gyalogezred részére 4 waggon burgonya és 3 waggon bab. Ad: 18079/1919.

Nov. 15. A 2-ik lovas divizió részére 2 waggon árpa és zab. Ad: 18079/1919.

Okt. 31. A 2-ik lovas divizió részére 5 waggon buza, 10 waggon árpa és zab. Ad: 18079/1919.

Okt. 30. A 2-ik lovas divizió részére 5 waggon burgonya. Ad: 18349/1919.

Nov. 7. A 32-ik tüzérezred részére 3 waggon árpa. Ad: 18728/1919.

Nov. 5. A 18-ik hadosztály részére 6½ waggon bad. Ad: 18797/1919.

Nov. 11. A 31-ik tüzérezred részére ½ waggon bab. Ad: 18797/1919.

Nov. 5. A 31-ik és 92-ik gyalogezred részére 9 waggon burgonya. Ad: 18797/1919.

Nov. 9. A 81-ik gyalogezred részére 6 waggon burgonya. Ad: 19084/1919.

Nov. 10. A 11-ik divizió részére 15 waggon burgonya. Ad: 19235/1919.

Nov. 11. A 91-ik gyalogezred részére 7 waggon burgonya. Ad: 19276/1919.

Nov. 11. A 16-ik div. 16-ik vadászezred részére 11½ waggon burgonya. Ad: 19276/1919.

Nov. 14. A 90. gyalogezred részére 5 waggon szalma, 5 waggon szêna, 1 waggon bab. Ad: 19289/1919.

Nov. 15. A 10-ik div. 31-ik gyalogezred, 21. utászzászlóalj részére 27 waggon burgonya. Ad: 19314/1919.

Nov. 12. A 28-ik divizió részére 4 waggon burgonya. Ad: 19314/1919.

Nov. 12. A 84-ik gyalogezred részére 3 waggon burgonya. Ad: 19335/1919.

Nov. 12. A 12-ik div., a 4. div. és 1. div, részére 149 waggon burgonya. Ad: 19350/1919.

Nov. 16. Északi belső parancs. 15 waggon burgonya. Ad: 19350/1919.

Nov. 13. A 83. gyalogezred, 2-ik hadtest részére 55 wag. burgonya. Ad: 19409/1919.

Nov. 16. A 15. hadtest, 82. gyalogezred részére 34 wag. burgonya. Ad: 19490/1919.

Nov. 15. Nagysomkut község (többszöri parancsra) 10 waggon rozs. Ad: 19520/1919.

Nov. 17. A 40. tüzérezred, a 107. gyalogezr., a 91. gyalogezred részére 7½ waggon burgonya. Ad: 19609/1919.

Nov. 17. A 16. pionir, a 83. gyalogezr. 3-ik élelm. század 70 mm. bab, 12 drb szarvasmarha, 8 sertés, 51 waggon burgonya. Ad: 19627.

Nov. 18. A 2-ik lovas div. részére 5 waggon árpa és zab. Ad: 19702/1919.

Nov. 18. Besszarábiai déli belső parancs: 15 waggon burgonya. Ad: 19702/1919.

Nov. 19. A 8-ik határszázad, a 81. gyalogezr., a 32. tüzérezred részére 13½ waggon burgonya. Ad: 19535/1919.

Okt. 22. A 83. gyalogezr. rrészére 10 mm. hagyma. Ad: 17952/1919.

Okt. 28. A 42. gyalogdandár részére 200 tojás, 2 kgr. vaj, 40 drb szárnyas. Ad: 18364/1919.

Nov. 3 Debreczeni rekvirálóbizotttság: 200 drb szárnyas, 2r sertés, 3 borju, 1500 tojás, 20 kgr. turó, 20 kgr tejfel, 10 kgr. vaj, 20 kgr. méz, 5 q. gyümölcs, 4 q zöldség. 18633/1919.

Nov. 10 A 6-ik gyalogezr. részére 15 szarvasmarha, 60 mm. burgonya, 70 mm. bab. Ad: 19091/1919

Nov. 10. A 90-ik gyalogezr. részére 3 waggon csöves tengeri. Ad: 19092/1919.

Nov. 16. A 90-ik gyalogezr. részére 10 waggon tengeri, 3 kövér sertés. Ad: 19758/1919.

Nov. 16. 150 waggon rozs szatmármegyei községek részére.

A 16-ik hadosztály folyó évi 10001/11. nov. jelentésével jelenti, hogy nem bocsátják rendelkezésre a katonai delegátusoknak a terményt, takarmányt, veteményt és állatokat, amelyet ezen parancsnokság által jóváhagyatott és kijelölve különböző parancsnokkal, amely oknál fogva oda jutottak, hogy hiányt szenvednek.

Kérem sürgős intézkedéseket venni és parancsot adni, hogy bármely önökhöz cimzett terménykérelem különböző delegátusok által és jóváhagyott ezen parancsnokságtól minél sürgősebben végre legyenek hajtva, hogy a csapat és a lovak ne szenvedjenek egy pillanatot se hiányt és hogy ilyesféle ártalmas panaszok minden tekintetben a jövőben elkerülhessenek.

Maradnak személyesen felelősek ennek véghezviteléért.

A megszálló csapatok parancsnoka.
Kormányzó tábornok: Michaescu.

No. 291.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Tisztelettel kérem tudomásul venni a megszállott területek parancsnokságának ezen szigoru rendeletét, egyszersmind figyelmessé teszem ennek következményeire, hogyha a csapatok szükségletei nem elégittetnek ki, szenvedjék ezen rendelet következményeit.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

No. 319.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

A katonailag megszállott területek parancsnoksága 3964. sz. rendelete értelmében, tisztelettel kérem a 83-ik gyalogezred részére 100 (egyszáz) drb vágómarhát és 50 (ötven) drb sertést, fizetés ellenében azonnal rendelkezésére bocsátani.

Kérem megjelölni a községet, ahol a fönt nevezettek átvehetők.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

No. 314.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

A katonailag megszállott területek parancsnoksága 4204. sz. rendelete értelmében, tisztelettel kérem a Nagy Főhadiszállás részére 60 (hatvan) drb kövér sertést fizetés ellenében azonnal rendelkezésére bocsátani.

Kérem megjelölni azokat a helységeket, ahol ezek átvehetők.

Delegat Militar:
Lt. Colonel Bersan sk.

(P. H.)

No. 148. Nyiregyháza, 1919. november 5-én.

Delegatul Militar Judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye főispánjának

Helyben.

Tisztelettel értesitem, hogy a katonailag megszállott területek parancsnoksága rendelete szerint ki kell állitanunk egy kimutatást, (a katonai kiküldött a főispánnal egyetértésben), amelyben fel legyen tüntetve, hogy mennyi rendelkezésre bocsátható kukoricatermés van a vármegyében, hogy megtudhassuk, mily arányban engedjük a kivitelt a területünkről. Ugyszintén más terményekről is, melyek a terület lakosai között kicserélhetők és melyek kicserélésére vonatot rendeljünk. Ezen szükségletek egyensulyozása, kicserélés által megkönnyitené a terület lakosságának életviszonyait. A kukoricatermés kimutatás szem előtt tartván a müvelhető földet, községekre lesz kiállitva és beküldve a Zónaparancsnoksághoz 1919 nov. hó 15-ig.

A kimutatás járásokra lesz kimutatva. Pl. Kisvárda területe 200 waggon kukoricát termelt, melyből 100 waggon eladása megengedhető a lakosságnak, a többi maradhat a szükségletükre.

Bersan sk., alezredes.

18889/1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Bersan alezredes katonai megbizott urnak

Helyben.

148/1919. számu átiratra hivatkozva, értesitem, hogy a vármegyében tengeriben nagy hiány van, ugy, hogy a vármegye területéről tengeri kivitele meg nem engedhető.

A háborus évek alatt a közélelmezési miniszter ur minden évben utalt ki tengerit a hiány fedezésére, mert a vármegye lakossága tengeritermeléssel csak kis mértékben foglalkozik.

A jelen évben annyival is inkább nélkülözhetetlen, hogy az egész tengeritermés a vármegyében maradjon, mert a lakosság a román kontingens leszállitása és a megszálló csapatok élelmezése mellett buzával és rozszsal ellátva nincsen s ebbeli szükségletét kénytelen leszek tengerivel pótolni.

Különben is a vármegye egész árpa- és zabtermése igénybe vétetett a katonaság által s igy a még megmaradt kevés számu állatállomány ellátását is tengerivel vagyok kénytelen biztositani.

A jelen évben a vizkárok és a korai fagy folytán, eltekintve a háboruokozta károktól, a tengeritermés a szükségletet megközelitőleg sem biztositja.

Intézkedtem egyidejüleg, hogy a tengeritermésről és szükségletről a főszolgabirák kimutatást terjesszenek be, amelyet majd az alezredes ur rendelkezésére fogok bocsátani.

Nyiregyháza, 1919 november hó 7-én.

Virányi sk.
főjegyző.

No. 238. Nyiregyháza, 1919. november hó 13-án.

Delegatul Militar Judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

A katonailag megszállott területek parancsnokságának f. év november hó 3-án kelt 3757. sz. rendelete értelmében tisztelettel kérem azonnal kiadni a még meglevő terményeknek a kimutatását s amelyek még nem lettek elszállitva. Továbbá tisztelettel értesitem, hogy azokat a rendeleteket, amelyeket a parancsnokság adta ki s általunk megkapták, pontosan hajtsák végre, ellenkező esetben a következményeket el fogják viselni.

Bersán sk., alezredes.

(P. H.)

No. 497. Nyiregyháza, 1919 november 28-án.

Delegatul Militar Judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

Tisztelettel kérem intézkedni, hogy minél hamarább állitsanak ki egy kimutatást a vármegyére kivetett kontingensről, amelyben fel legyen tüntetve az a mennyiség, ami a mai napig rendelkezésünkre lett bocsátva, mert a november hó 22-én felterjesztett kimutatás nem pontos.

Egyszersmind felhivom a személyes felelősségére, szives-kedjék elrendelni az összes főszolgabiróknak, hogy terjesszenek önökhöz egy olyan kimutatást, amilyent a dadai felső járás főszolgabirája terjesztett föl, egyedüli, aki ilyen kimutatást állitott ki.

Ezzel az alkalommal még egyszer figyelmeztetem, hogy a vármegyére kivetett mennyiséget (1000 waggon) mindenesetre át kell adni, mert máskülönben karhatalommal lesz átvéve és a késéssel és akadályozással vétkes személyek a hadbiróság elé lesznek elővezettetve.

Ugyszintén figyelmeztetem, hogy a vármegyére kivetett (1000 waggon) mennyiségbe a Budapestre elszállitandó 300

waggon is benn van foglalva, amely mennyiségből a személyes felelősségére 100 waggonnal azonnal összegyüjtendő és a Budapest kiküldöttjeivel való megegyezésben elszállitandó, ahogy el lett rendelve. Alulirott önök kiséretében ezeknek végrehajtásáról személyesen fogok meggyőződni.

Frunzescu sk., alezredes.

21688—1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Traian Frunzescu alezredes, katonai megbizott urnak

Helyben.

870—1919. számu átiratára válaszolva, értesitem az alezredes urat, hogy hivatali kötelességét ugy én, mint a vezetésem alatt álló tisztviselői kar lelkiismeretesen teljesitette és igy nem állhat fenn azon vád, hogy a termény beszolgáltatás körül előállott nehézségek az én mulasztásomat képezik.

Terménybeszolgáltatás nehézségének egyedüli oka az, hogy a vármegye lakossága csakis a legnagyobb lemondások és nélkülözések árán képes az erején felül követelt terményt beszolgáltatni, amelynek teljesitésére fegyveres erő hijján, nem áll módomban, hatalmamban.

Dacára az alezredes ur által is jól ismert rendkivüli nehézségekre, mégis minden egyes alkalommal készséggel álltam a katonaság rendelkezésére és soronkivüli intézkedésemmel mindent elkövettem, hogy a lakosság fokozott igényléseit a lehetőséghez képest teljesitsem.

Budapest főváros élelmezésére szánt termény beszolgáltatására is az intézkedéseket megtettem s alapos reményem van arra, hogy a követelt terménymennyiséget le fogjuk tudni szállitani. Kérem azonban az alezredes ur azonnali intézkedését, hogy megfelelő számu zsák bocsáttassék rendelkezésemre, azonkivül a Haditermény nagyobb összegü pénzt fizessen ki hivatalom-

nál, mert ezek nélkül a szállitás fenakadást fog szenvedni.

Az alezredes ur azon kivánságára, miszerint minden hivatalfőnöknek be kell jelenteni az alezredes urnál ha a hivatalát elhagyja, be kell jelentenem, hogy ez keresztül nem vihető, mert a közigazgatási hatóságoknak főfeladatát képezi, hogy a vármegye illetve járás községeit állandóan járják és közvetlenül a helyszinén intézkedjenek s a bejelentésre gyakran sem mód, sem alkalom, sem pedig idő nem állna rendelkezésre.

Tájékozásul meg kell jegyeznem, hogy ugy nekem, mint a járási főszolgabiráknak vannak hivatalos helyetteseink, akik ugyanolyan hatáskörrel rendelkezhetnek, mint az alispán, vagy a főszolgabirák.

Kérem jelen átiratom tudomásul vételét.

Mikecz István s. k.,
alispán.

(P. H.)

Nyiregyháza város polgármesterének jelentése a román rekvirálásokról.

K. 28716—1919. szám.

Alispán urnak

Helyben.

19801—1919. K. számu rendeletére jelentem, hogy Nyiregyháza város területén terménybeszolgáltatás, illetve kontingens kivetve nem lett. A román csapatoknak beszolgáltatott, illetve általuk elrekvirált élelmicikkek kimutatását az alábbiakban közlöm:

Jogos rekvirálás fizetés ellenében:		Jogtalan rekvirálás térités nélkül:	
272	darab ló	258	darab ló
6	„ csikó	10	„ ménló
12	„ bika	29	„ csikó
148	„ ökör	4	„ bika

Jogos rekvirálás fizetés ellenében:		Jogtalan rekvirálás térités nélkül:	
232	darab tehén	71	darab ökör
63	„ tinó	146	„ tehén
79	„ sertés	52	„ tinó
291	„ juh	412	„ sertés
65	q rozs	1270	„ juh
30	„ árpa	5519	q rozs
60	„ zab	1355	„ árpa
120	„ tengeri	1104	„ zab
600	„ burgonya	107	„ köles
50	„ lucerna	399	„ tengeri
1200	„ széna	1118	„ burgonya
		54	„ liszt
		44	„ korpa
		101	„ lucerna
		1573	„ széna

Megjegyzem, hogy a fenti számok nem tekinthetők véglegesnek, mivel a rekvirálásokra vonatkozó összes jelentések még nem érkeztek be s igy a nyilvántartás teljesen helyesen lezárható nem volt.

A jogtalan rekvirálásokra vonatkozó számadatok a szeptember havi zárlatra támaszkodnak.

Jelentem végül, hogy a szeptember hó óta jogtalan rekvirálások csak kisebb mértékben fordultak elő.

Nyiregyháza, 1919. december hó 1-én.

Bencs s. k.,
polgármester.

No. 969.

Vármegye alispánjának

Ma van a kitüzött idő, hogy két 50—50 vaggonból álló szerelvény induljon Budapestre és még nem indult el egy sem, azon okból, hogy az összeszedett terményekből, amit ön bemutatott nem rakatott el még egy negyedrész sem. Ön szombati szóbeli jelentésével je-

lentette, hogy van már megrakva vaggonokban 8 Nyiregyházán és 25 Kisvárdán, mig valóban nincsen ott csak 12 ugyszintén jelentette, hogy van Kemecsén 35 vaggon, Mándokon 10, Tiszalökön 15, Nagykállón 12, és Gáván 31 vaggon ami összesen kitesz 136 vaggont, ez eset, mely arra késztetett engem, hogy gépet és vaggonokat kérjek, de nem lettek egyáltalán megrakva. Ugyszintén Ön kérte, hogy az összeszedésben a fogadó és szállitó tisztek elegyenek bele s igy a tisztek várnak az állomásokon hiába. Tegyék meg a szükséges lépéseket, hogy a faluk lakosai menjenek ki és segitsenek a megrakásra, hogy az összes Ön által mutatott mennyiségeket rakják fel és hozzák el az elszállitandó állomáson az elszállitással megbizott tiszteknek, akiket a 870. sz. rendeletben megmutattam. Jelentsék, hol vannak összegyüjtve az Ön által bemondott mennyiségek, ki vigyáz rájuk és kit bizott meg az állomáson való átadással mert csak ugy lehet gyorsan és jól elvégezni a 300 vaggon elszállitását, amit hogyha nem fognak adni büntetéseket fognak szenvedni, ugy Ön, mint az egész vármegye. Mellékelve elküldök egy kimutatást, amit az állomás parancsnoktól kaptam, amelyekben meg van mutatva, hol állanak a vaggonok a nélkül, hogy meglegyenek rakva. Ezen rendelet átvevéséről és végrehajtásáról naponta tesz jelentést és állandóan összeköttetést tart a Budapest kiküldöttjével és ezen szállitózaszlóalj parancsnokával Bella örnaggyal.

Delegat Militar
Lt. Colonel: *Frunzescu* s k.

Allomás	küldött	megrakott
Tiszalök	15 w.	—
Kemecse	35 „	—
Vaja	13 „	—
Nyirmada	10 „	3
Napkor	3 „	—

Állomás	küldött	megrakott
Nyirbakta	3 „	—
Kisvárda	11 „	2
Gyulaháza	1 „	1
Nagykálló	2 „	2
Fényeslitke	4 „	2
Pátroha	6 „	4
Oros	12 „	1
Demecser	1 „	—
Nyirbogdány	11 „	2
Mándok	2 „	17
Tiszalök	5 „	
Ujfehértó	4 „	
Tiszaeszlár	5 „	

22069—1920. K. Szabolcsvármeegye alispánjától.

Frunzescu alezredes katonai megbizott urnak

Helyben

969—1919. számu átiratra hivatkozva csatolom a községenkénti kimutatást, hogy Budapest élelmezésére mely vasuti állomásokon mennyi termény adatott át és mennyi lesz átadva.

Tudatom az alezredes urral, hogy a szállitást a járási főszolgabirák illetve hivatalukhoz beosztott gazdasági megbizottak teljesitik és a termény szállitást egyedül az akadályozza, hogy a Haditermény a terményekhez szükséges zsákokat nem bocsátotta rendelkezésemre, már pedig ezek nélkül a szállitást teljesiteni nem lehet.

Felkérem ennélfogva az alezredes urat, hogy a pénzbüntetések kilátásba helyezése és más fenyegetések helyett a Haditerményt sziveskedjék arra kötelezni, hogy zsákokat bocsásson rendelkezésemre és az esetben szintén tudom vállalni a felelősséget, hogy a vármegye el nem határolt részéből, Budapest élelmezésére 200 vaggont leszállitok az esetben, ha a katonaság a ter-

mény összegyüjtésébe mindaddig nem avatkozik, amig arra fel nem kérem.

Félreértések elkerülése végett tudatom, hogy a kimutatásban felsorolt községek legtöbbje, nem egyedül köteles az ott kitüntetett mennyiséget beszállitani, hanem azon szomszédos községekkel együtt véve, amelyeknek vasuti állomásaik nincsenek.

A terményt zsákok nélkül az állomásokra előre kihordani és ott összegyüjteni nem lehet, mert az által a termény legnagyobb része elszóródna, viszont a vaggonokba nem lehet ömlesztve szállitani, mert a legtöbb vaggon meg van rongálva, nincsen tisztán tartva s igy a termény utközben részint kihullana, részint pedig emberi táplálkozásra alkalmatlanná válna.

A vármegyének azon részére, ahol a román imperium kiterjesztetett, 100 vaggon termény beadása lett kivetve, mert hiszen ezen területek közigazgatásilag Szatmárvármegyéhez vannak csatolva s igy ezen területek felett kellő sikerrel rendelkezni nem áll módomban.

A nyirbátori és ligetaljai járások főszolgabiróit dacára ennek felhivtam a termény beadására.

Nyiregyháza, 1919. december 27-én.

Mikecz s. k.,
alispán.

No. 942.

A vármegye alispánjának

Helyben.

Tisztelettel teszem vissza mellékelt átiratát azon kéréssel, hogy a rendeleteket ne tegyék tárgyalás kommentálás alá és ne csináljon sok mondat cseréléseket, én nem csináltam egyebet, mint átteni ugy, ahogy felebbvalóimtól kaptam, hát feleltessék tisztán, mert máskülönben csak felesleges szócserélést csinálunk. Nem azt felelte, amit kértem és ami kellett volna, hogy milyen büntetést kapott a főszolgabiró ki nem kisérte el a ve-

zérkari főnök urat az ő járásába tett látogatása alkalmával. Mi a hozzám illető jelentést a mi a közigazgatási főnököket illeti én nem azt kértem, hogy az összes főszolgabirák is jelentkezzenek nálam és azt kértem amit most és hogy mindazok közigazgatási főnökök kik helyben vannak jelentkezzenek, mikor elhagyják a várost, mint Ön, a polgármester, törvényszéki biró, pénzügyigazgató, főkapitány.

Kérem ennek ép oly értelmü végrehajtását.

Delegaat Militar.

(P. H.) Lt. Colonel Frunzescu sk.

No. 1085.

Vármegye alispánjának

Helyben.

Folyó évi december hó 22-én kelt 5900. sz. rendelettel megegyezőleg tisztelettel kérem tudomásul venni, hogy a 4-ik határvédőezred rendeletet adott a határvédő őrségeknek, hogy bocsássák szabadon ugy az ezen egységek területén teendő rekvirálásokat, mint ezeknek átszállitása a demarkációs vonalon ennek következtében meg fogják tenni a sürgős lépéseket, hogy az ezen egységek területén levő termények összegyüjtessenek és elszállittassanak. Jelentést fognak tenni ugy a jelen rendelet átvételéről, mint véghezviteléről is mint a nehézségekről és mit szenvedni fognak.

Delegat Militar

Lt. Colonel *Frunzescu* s. k.

No. 1063. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

A vármegye alispánjának

Helyben.

Tekintettel, hogy folyó hó 21-én 969. sz. átirattal felhivtam figyelmét a f. hó 16-án kelt 870. sz. rendelet végrehajtását, illetőleg melyben kimondatott, hogy az

elrendelt termények f. hó 25-ig el legyenek szállitva mégsem lett elszállitható csak az egyedüli szerelvény és ez csak azon okból, mert nem hajtották végre és nem tartották magukat f. hó 21-én kelt 969. sz. ismétlő rendelethez és 16-án kelt 870. sz. főrendelethez. A megszállott területek főparancsnoksága elhatározta, hogy életbelépteti az 1. számu rendeletben foglalt büntetéseket, melyről figyelmeztettem az egész közönséget az én 1. sz. rendeletemben.

Kérem tehát, tegyék le a legnagyobb buzgalmat, hogy végezzünk már egyszer evvel a szállitással, oly eset, mely csak ugy lehetséges, ha Önök megadják pontosan a helyet, ahol ezek a termények össze vannak gyüjtve. Nevezzenek delegátusokat, ismertessék nevüket, ugy, ahogy mi ismertettük a mi delegátusaink nevét a különböző helyekről.

Adjon rendeletet, hogy a falu összes szekerei szállitsák a terményeket az Ön által megnevezett helyre. Használják a szekereket és a kisvasutat, hogy összegyüjthető legyen az elrendelt kontingens, tudomásul venni, hogy engedhetek már semmiféle halasztást. Szombatra f. hó 27-ére elhatároztam a 21-ik szerelvény indulását, amit tudomására hoztam a Budapest delegatusának is, a többiek 2—2 nap folyamán a következmények levonásával adjanak rendeletet és tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

P. H. *Frunzescu* s. k., alezredes.

22328—1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Frunzescu alezredes, katonai megbizott urnak

Helyben.

1063—1919. számra értesitem, hogy minden lehetőt elkövettem, miszerint Budapest élelmezésére szánt termény sürgősen leszállitható legyen.

A termény szállitással a járási főszolgabirói hivatalokhoz beosztott vármegyei gaazdasági megbizottakat

biztam meg, akik a főszolgabirák irányitása mellett eszközlik a szállitást.

A gazdasági megbizottak neveit az alábbiakban közlöm:

Dadai alsó járásban Ónody Pál,
Dadai felső járásban dr. Megyery Pál,
Nyirbogdányi járásban Szikszay Gábor,
Kisvárdai járásban Burián Róbert,
Tiszai járásban Ráthonyi Sándor,
Nagykállói járásban Frasanelly Zoltán,
Nyirbaktai járásban dr. Stössel Szilárd.

A nyirbátori és ligetaljai járásokban jelenleg gazdasági megbizottak nincsenek, mert onnan a termény kiutalás hivatalom részére eltiltatott.

Nyiregyháza, 1919. december 28-án.

Mikecz s. k.,
alispán.

No. 1225 Delegaatul Militar judetului Szabolcs.

A vármegye alispánjának

Helyben.

Mindamellett, hogy még hétfőn megkapták a szükséges zsákokat a termények részére és ugyancsak hétfőn kapták meg a kisvasutak részére szükséges benzint, meglévén igy minden kézhez, hogy a termények el legyenek szállitva, mégsem lett elszállitva egy szerelvény sem a héten. Mindamellett, hogy Ön személyesen mondta nekem, hogy szerdán elindul az egyik szerelvény és szombaton a másik.

Azon módból, ahogy dolgozik és ahogy eljár, biztosra veszem, hogy Ön nem tesz más egyebet, mint késlelteti és halasztja a dolgot egyik napról a másikra a kormányzó tábornok ur fontos rendeleteit és akinek képviselője én vagyok és mint ilyen nem lehetek hive ezenféle eljárásmódnak.

Következetesen tudomására hozom, hogyha a jövő hét végéig nem lesz elszállitva a kontingens hátralékos része, kérni fogom azonnal az egy számu rendeletnek egész terjedelmében való életbeléptetését, ugy Ön, mint az egész vármegye fölött.

Frunzescu s. k., alezredes.

No. 1343. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

Tisztelettel kérem tudomásul venni, hogy a megszállott területek parancsnokságának 6395 sz. rendeletével megegyezőleg elrendeltem, hogy Oros község ennek a rendeletnek hatáskörébe esik, fizesse rögtön a 200000 K pénzbirságot, mert nem adott csak 2 vaggont és van még adni való, 7 oly mennyiség, mely az Ön által adott kimutatás szerint már össze kellett volna gyüjteni és elszállitani. Tegyék meg a sürgős lépéseket, hogy az összes községek adják meg az egészet, ugy ahogy Ön a kimutatásban előirta és ne ellenezzék ezt. Máskülönben emeljenek Önök rendet és hozzák tudomására Bellu őrnagynak, hol adjon rendeletet, hogy el legyenek küldve a vaggonok a 4-ik és 5-ik szerelvényre.

Az összeg el lesz küldve hozzám törvényes nyugtával.

Frunzescu s. k., alezredes.

412—1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Frunzescu alezredes, katonai megbizott urnak

Helyben.

1343—1920. számu átiratára hivatkozva értesitem, hogy időközben Oros község a rá kivetett terménymeny

nyiséget leszállitotta s igy kérem a kirótt büntetést hatályon kivül helyezni.

Tudatom egyszersmind, hogy Budapest élelmezésére szánt termény a mai napon teljes egészében szállitásra készen áll.

Nyiregyháza, 1920. január 17.

Mikecz s. k.,
alispán.

1927—1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Frunzescu alezredes, katonai megbizott urnak

Helyben.

1673. számu átiratával az iránt sziveskedett megkeresni, hogy a 39-ik tüzérezred részére 10000 kg. buzát utaljak ki.

Tisztelettel értesitem az alezredes urat, hogy a megkeresésnek eleget tenni nem tudok, mert a legutóbb leszállitani rendelt 225 vaggon termény leszállitásával a vármegye teljesitő képessége teljes mértékben ki lett meritve, ugy, hogy másként, mint fegyveres erővel a vármegyében a legkisebb mennyiséget sem lehet összegyüjteni s akkor is csak ugy, ha a lakosság utolsó falatját veszik el.

Ezen szomoru körülmények között kénytelen vagyok az alezredes urhoz azon tiszteletteljes kérelmet intézni, hogy a kiutalt 10000 kg. buzát a már beadni rendelt és szállitás alatt álló terménymennyiségből kiutalni és a jövőben ujabb kiutalásokat mellőzni méltóztassék.

Nyiregyháza, 1920. január 31.

Dr. Szesztay Zoltán s. k.,
alispán h.

No. 1805. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Alispán urnak

Helyben.

Még egyszer felhivom, hogy utaljon ki a 39-ik tüzérezred részére 10000 kg. buzát, mert ez az ezred a 20. gy. divizióhoz tartozik és mivel ezt a diviziót innen kell élelmezni, ezt a mennyiséget is ki kell utalni, mert ellenkező esetben kénytelen leszek az esetről jelentést tenni, amelynek rossz következményei lesznek annál is inkább, mert még azt a mennyiséget sem adta át még a vármegye, amelyet már régen át kellett volna adnia.

Frunzescu s. k., alezredes.

Hegedüs András nyiregyházai lakos panasza bántalmazás miatt. Orvosi látlelet.

Jegyzőkönyv. Felvétetett Nyiregyházán, az alispáni hivatalban 1919. évi október hó 6-ik napján ifj. Hegedüs András nyiregyházi lakos panasza tárgyában.

Jelen voltak alulirottak:: Ifj. Hegedüs András személyesen megjelenvén, beiktatott hatósági orvosi lelettel igazolni kivánja, hogy őt két román tiszt sulyosan bántalmazta, egyik jelenleg a városházán a volt rendőrfőkapitányi hivatalos helyiségben elhelyezett térparancsnokságnál, a másik tiszt hallomása szerint az utlevél osztálynál a vármegyeházán teljesit szolgálatot. Az esetet a következőkben adja elő: Folyó hó 1-én, távollétében több izben keresték a fent emlitett román tisztek őt a lakásán, de csak este találták otthon, amikor is felszólitották őt, hogy kocsin jöjjön velük. Mit sem sejtve a városházára a volt kapitányi szobába vezették őt, az ablakot lefüggönyözték, s azután azt kérdezték tőle, hogy hány lova van. Mire azt válaszolta, hogy neki csak egy pej lova van, a tisztek azt válaszolták, hogy nem igaz, mert van egy sárga lova is. Mivel zsebredugott kézzel állott a főhadnagy előtt, ez rá kiáltott és azt mondta panaszoltnak, hogy hogyan áll egy román királyi főhadnagy előtt és közben több izben végig huzott lovagló pálcájával a panaszos karján, miután továbbra is fentartotta, hogy csak egy lova van és az nem sárga ló, akkor panaszost lehuzták és az a főhadnagy, aki nem a térparancsnokságnál teljesit szolgálatot, őt megbotozta. Mikor erre panaszos azt vallotta, hogy az apjának van sárga lova nem neki, akkor a térparancsnoksági főhadnagy panaszos fejét lefogta a másik főhadnagy ujból ütlegelte. Az ütések sulyosságát a becsatolt orvosi látlelet is igazolja. Megbotoztatása után az egyik főhadnagy eltávozott, a másik, akinek a dolog hivatalos szobájában történt, erre azzal a kérdéssel fordult panaszoshoz, hogy akarja-e az ügyet ezek után most már rendezni. Igenlő választ adott erre a panaszos, annál is inkább, mivel még megbotoztatása közben azzal fenyegették meg a panaszost, hogy huszezer lei és 5—6 évi elzárásra lesz itélve és ha a dologról másnak is beszél, akkor az összes családot kiirtják. Alkura kerülvén a dolog, végre 5500 koronában állapodtak meg, mely összeget fel is hozta panaszos a főhadnagyhoz. Időközben panaszos anyját is felhozatták este 9 óra után fedeles kocsiban őrséggel együtt, hogy megtudják tőle hol van a panaszos apjának a sárga lova. A városházán levő főhadnagy neve Kis Kornél a másik nevét nem tudja. De mivel a polgármester a hivatalos helyiségben, hol a botozás történt, három izben is benn volt, meg fogja tudni mondani, mivel ismerősök gyanánt üdvözölte őket. Megjegyzi panaszos, hogy a bo-

tozás pillanatában a polgármester nem volt bent. Apjának három lova van, — közte a kérdezett sárga ló is, — mind a három lova nyilván van tartva a városházánál, tehát eltitkolás esete nem forog fenn, tehát egyáltalán nem érti, mit akartak a sárga lóval, de különben is a végén nem a ló volt a fontos, de az 5500 korona. Elégtételt kér és kéri, hogy további bántalmazástól meg legyen óva. K. m. f. Mikecz István s. k., alispán. Tóth, vm. II. főjegyző. Hegedüs András s. k.,

Nyiregyháza, 1919. október hó 11-én.

A másolat hiteléül:

Vajda Dezső s. k.,
irodaigazgató.

Hatósági orvosi lelet és vélemény. Ifj. Hegedüs Andrást 24. éves nyiregyházai lakost a mai napon orvosilag megvizsgáltam és rajta az alábbi sérüléseket észleltem, melyekről azt állitja, hogy más személy ütlegeléssel okozta. Lelet 1. A bal arcon a járom csont felett a lágy részek dagadtak, kissé szederjesek, fájdalmasak. 2. A bal fél karon sáv alaku 8 cm. hosszu, 2 cm. széles, fájdalmas, szederjes, véraláfutás. 3. Mindkét farrpofa egész terjedelmében dagadt, sötét szederjes szinü a környezetnél melegebb tapintatu, igen fájdalmas. Ezen terjedelmes véraláfutás területén haránt irányu 8—20 cm. hosszu, 2 cm. széles sávok különböztethetők meg. 4. A jobb középujjnak köröm-percén szederjes szinü lencsényi véraláfutás. Vélemény. A leirt sértések tompa kemény tárggyal mért erős ütések által okoztattak. A 2. és 3. pontban leirt, zuzódásokon megkülönböztethető sávok azt bizonyitják, hogy ezek a sérülések erős botütések által okoztathattak. Gyógytartamok 14—18 napi időt fog igénybe venni. Ezen külerőszaki nyomokon felül a sérültön ideges reszketés

fokozott reflex ingerlékenység észlelhető, mint a kiállott idegizgalom tünetei. Nyiregyháza, 1919. október hó 3-án. Dr. Dohnál József s. k., vm. tiszti főorvos.

Átirat Gurbán László orosi h. községi jegyző bántalmazása miatt.

17077—1919. K. Szabolcsvármegye alispánjától.

Nagyságos Bersan Pompei alezredes urnak

Helyben.

Folyó évi szeptember hó 30-án este Gurbán László Oros községi jegyzőnél megjelent Reteseanu hadnagy Nyiregyházáról, hogy az előző nap este Oros község előljáróságához intézett irásbeli parancsával d. u. 3 óráig 20 nagyobb csirkét, 200 tojást, 10 libát, 2 kg. vajat és 1 véka tengerit készpénzfizetés ellenében szolgáltassa ki.

A községi jegyző felettes hatóságaitól nyert utasitásra hivatkozva kijelentette, hogy miután csak felettes hatóságaitól vett rendelet alapján van joga a lakosságtól bármit is igénybe venni, — a kivántakat kiszolgáltatni módjában nem áll, majd amikor a hadnagy ezért letartóztatottnak jelentette ki, — azt válaszolta, hogy ő a letartóztatásra okot nem szolgáltatott, csak hivatalos kötelességét teljesiti, a hadnagyot követni nem hajlandó, hanem a következő napon, — miután felettes hatóságához jelentést tett, — Nyiregyházán a térparancsnokságnál jelentkezni fog.

Erre a hadnagy eltávozott, miután előbb a községi birót beteg felesége előtt felakasztással fenyegette, — a községi jegyző pedig a következő napon hivatalomnál

az esetről jelentést tett, azután a térparancsnokságnál jelentkezett, ahol nyomban letartóztatták.

A letartóztatásról tudomást szerzett várm. főjegyző a térparancsnokságnál nyomban eljárva, — azt a felvilágositást nyerte, hogy az eset nagyon komoly s hogy a további intézkedéssel ugyanaz a hadnagy van megbizva, aki előző napon a községi jegyzővel a felsoroltak beszolgáltatása végett az emlitett módon érintkezésben volt.

Délután személyesen eljárva az ügyben, sikerült a letartóztatott községi jegyző szabadon bocsátását kieszközölnöm, de egyben tudomásomra jutott, hogy a községi jegyzőt fogva tartásának ideje alatt Reteseanu hadnagy tettlegesen bántalmazta.

A bántalmazás következtében szenvedett sérülésekről szóló orvosi látleletet ide mellékelve alezredes urnak megküldöm.

Ez alkalommal nyomatékosan hivatkoznom kell arra, hogy a román kir. csapatok főparancsnokságaival már több izben folytatott tárgyalások alapján létrejött megállapodás és rendelkezés értelmében egyes katonai egyének vagy csoportoknak rekvirálási joguk nincs s általában mindennemü rekvirálás és igénylés kizárólag az illetékes közigazgatási hatóság, a vármegye alispánja utján történhetik.

Kétségtelen tehát, hogy Gurbán László Oros községi jegyző felettes hatóságainak reá kötelező utasitását követve hivatalos kötelességét teljesitette, amikor tőle az arra illetékes közig .hatóság mellőzésével igényelt élelmi cikkek kiszolgáltatását megtagadta.

Az is kétségtelen, hogy letartóztatására semmi alapos ok nem volt s bántalmaztatása által nemcsak rajta, de Szabolcsvármegye egész tisztviselői s jegyzői karán sulyos és meggyalázó sérelem esett.

Amidőn ezeket a mélyen tisztelt Alezredes urnak tudomására hozom, kérem hogy ebben az ügyben a legsürgősebb szigoru vizsgálat keresztül vitele, — a hatáskörét erősen tullépő katonai egyén felelősségre vonása s Szabolcsvármegye amugy is sok bajjal, nehézséggel küzdő jegyzői karával szemben megfelelő elégtétel adása iránt intézkedni méltóztassék.

Nyiregyháza, 1919. október 2-án.

Virányi s. k.,
alispán h.

Átirat Tompa Viktorné zaklatása miatt.
Melléklet: A kisvárdai járás főszolgabirájának jelentése

16664—1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

A 42. román kir. dandárparancsnokságnak

Helyben.

A kisvárdai járás főszolgabirájától vett telefon jelentés szerint az ott szolgálatot teljesitő Popescu román kir. főhadnagy ur özv. Tompa Viktorné uriasszony, kisvárdai lakost arra kötelezte, hogy naponkint négyszer és pedig délután 2, 4, 6 és 11 órakor magánlakásán jelentkezzék.

Minthogy nem lehet kétségem az iránt, hogy a román kir. hadsereg ismert lovagias gondolkozásával nem fér össze, miszerint egy urinő arra legyen kényszerithető, hogy egy tiszt urnak a lakásán a késő esti órákban jelentkezést teljesitsen, tisztelettel kérem, méltóztassék ez ügyet sürgősen vizsgálat tárgyává tenni és ha ez a fenti tényállás valónak bizonyulna, ugy sürgősen az iránt intézkedni, hogy Popescu román kir. hadnagy ur fenti intézkedése hatályon kivül helyeztessék.

Nyiregyháza, 1919. évi szeptember hó 25-én.

Mikecz István s. k.,
alispán.

Melléklet. Szabolcsvármegye kisvárdai járás főszolgabirájától.

3340—1919. K. sz.

Alispán Ur!

A tegnapi napon jelentettem telefonon a következőket:

»A helybeli román kir. parancsnokság kötelezte Tompa Viktor volt százados özvegyét, hogy folyó hó 22-től kezdve tartozik minden nap négyszer a parancsnokságon jelentkezni. Hogy az illető nő mit követett el, mit nem, azt nem tudom s hogy jelentkezésre lett kötelezve, azzal már nem törődöm, mert hiszen az a katonaság belügye, de miután az illető uriasszonyt a helybeli exploataréhoz beosztott Popescu nevezetü hadnagy ur arra kötelezte, hogy a mai naptól azaz szeptember hó 25-től kezdve nem a térparancsnokságnál, hanem a hadnagy ur privát lakásán tartozik minden nap d. e. 10., d. u. 2., d u. 6. és éjjel 11 órakor jelentkezni, ezt már visszaélésnek kellett minősitenem és kötelességemnek tartom bejelenteni és kérni Alispán urat, méltóztassék az ott székelő alezredes urnál lépéseket tenni, hogy a Popescu hadnagy ur eme lehetetlen intézkedése azonnal hatályon kivül helyeztessék.

Alispán ur telefonice megigérte, hogy azonnal közbenjár ez ügyben, azonban ez ideig még semmi intézkedés nem történt, hanem Burián Róbert ur közölte velem a mai napon, hogy reggel találkozva Popescu hadnagy urral, az a következőket mondta neki: »Tanácsolja, hogy ne avatkozzon a főszolgabiró az ő dolgába, mert Ő nem tart sem az alispántól, sem a főszolgabirótól és az ily nemü beavatkozás nagyon rosszul végződhetik reá nézve«. Ugyancsak eljött hivatalomhoz özv. Tompa Viktorné azzal, hogy őt Popescu hadnagy ur küldte

azzal, hogy kérjen meg engemet ne tegyek semmit a dolgában, mert különben őt nyomban letartóztatja.

Alispán ur a tényállást tisztelettel bejelentem és kérem sürgős közbenjárását, hogy ez a lehetetlen állapot megszüntettessék, mert különben rám nézve lehetetlenné volna téve, hogy állásomat továbbra is megtarthassam akkor, ha hivatalos ténykedésemből kifolyólag egy beteges ember kényére ki vagyok szolgáltatva.

Kisvárda, 1919. szeptember hó 26-án.

Nozdrovitzky s. k.,
főszolgabiró.

Levelezés a terményrekvirálás beszüntetése körül.

18050/1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Bersan Pompei alezredes Urnak,

Helyben.

F. évi 75. sz. alatt vettem a kormányzó tábornok urnak október hó 18-án 2927/919. sz. alatt kelt rendeletét, melyben arról rendelkezik, hogy a rekvirálás megszüntetése tárgyában kiadott rendelet csak a gazdasági, ipari stb. gépekre vonatkozik.

Mivel tegnap, f. hó 21-én, tehát a rendelet kiadása után ez ügyben személyesen tárgyaltam a kormányzó tábornok urral és a tárgyaláson megegyeztünk, hogy a rekviráló bizottságok a román katonai hatóságok részére több terményt rekvirálni, elszállitani nem fognak, mert a kormányzó tábornok ur Budapest lakossága részére fog a közigazgatási hatóság utján pár nap mulva rekviráltatni, illetve elszállittatni, ezért felkérem, szíveskedjék a katonai rekviráló bizottságokat táviratilag erről érte-

siteni és a katonaság részére a termény rekvirálását, elszállitását beszüntetni.

Nyiregyháza, 1919. október hó 22-én.

(P. H.) *Mikecz István* s. k.
alispán.

18050/1919. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Távirat.

Kormányzó Tábornok Ur,

Debreczen.

Tisztelettel kérem tegnap vett szóbeli rendelete alapján a katonai rekviráló bizottságnak elrendelni, hogy a termény rekvirálását és elszállitását szüntessék be, hogy Budapest lakossága részére a rendelt 300 vagon terményt leszállithassam.

Nyiregyháza, 1919. október 22.

Mikecz István s. k.
alispán.

Nyiregyháza, 1919. november hó 3-án.

No. 130. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye főispánjának,

Helyben

Az ujfehértói rekviráló bizottság azt jelentette, hogy f. é. október hó 27-én a főispáni hivatal értesitésére adta azt a rendeletet, hogy minden élelmiszerrekvirálást azonnal szüntesse be, mert át lett véve az egész kontingens.

A hadsereg elégséges élelmiszerszükséglete tekintetében szó sem lehet a kontingensről. A hadseregnek élnie kell és ennek következtében át lesz adva minden szükséglet, amire a tiszteknek, a legénységnek és a lovaknak szükségük van, eltekintve a kontingenstől és a megállapitott mennyiségtől, amelyek semmiféle befolyással sincsenek erre a fontos szükségletre.

Tehát elrendelem, hogy sürgősen vonják vissza ezen rendelkezésüket és a jövőre sem adhatnak ki semmiféle rendeletet, a maguk hatáskörébe tartozó hatóságoknak a rekvirálás tekintetében a katonailag megszállott területek parancsnoksága előirások és tudomása nélkül.

(P. H.) *Bersan* s. k.
alezredes.

Nyiregyháza, 1919. november hó 6-án.

No. 153. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Szabolcsvármegye Főispánjának,

Helyben.

A megszállott területek parancsnokságának telefonon érkezett rendelete értelmében a Kisvárdán összehalmozott buza és rozs Szatmár vármegye kiküldöttjének legyen kiutalva. Ennek következtében felkérem, rendelje el, hogy azt a mennyiséget, amely kb. 53 vagon, hivatalos iratok átadása mellett fentnevezett kiküldöttnek rögtön átadhatók legyenek.

(P. H.) *Bersan* s. k.
alezredes.

18936/1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja

Bersan alezredes katonai megbizott urnak,

Helyben.

153/919. számu táviratára értesitem, hogy a kormányzó tábornok ur rendelkezése szerint buza és rozs rekvirálást, bárki által eszközöltetnék is az, be kell szüntetni, mert minden terményt Budapestnek kell szállitani s igy megkeresése értelmében nincsen módomban intézkedni.

Nyiregyháza, 1919. november hó 13.

(P. H.) *Mikecz István* s. k.
alispán.

Tiltakozás a román delegátushoz a mértéktelen katonai igénylések ellen.

Erre adott válasza Frunzescu alezredesnek.

622—1920. K. sz. Szabolcsvármegye alispánja.

Frunzescu Traian alezredes, katonai megbizott urnak

Helyben.

Szóbeli tárgyalásaink alkalmával már ismételten előterjesztettem alezredes urnak a kormányzatomra bizott vármegye nehéz gazdasági helyzetét, a végsőkig kihasználtságát s feltártam a vármegye lakosságát ennek következtében mindinkább közelről fenyegető komoly veszélyeket s nyomatékosan kértem alezredes urat, hogy belátva s tekintetbe véve Szabolcsvármegye gazdasági teljesitő képességének már eddig a legvégső határig történt igénybevételét, hasson oda az illetékes katonai parancsnokságnál, hogy a vármegye a teljes gazdasági tönkremenéssel és a legnyomasztóbb éhinséggel fenyegető további rekvirálásoktól megkiméltessék.

Miután ujabban is folyton érkeznek hozzám katonai igénylések s a vezetésem alá rendelt első foku közigazgatási hatóságoktól beérkező jelentések szerint ezeken felül is gyakran fordulnak elő önkényes, a polgári hatóságokat elkerülő közvetlen nagymérvü katonai igénybevételek s ezek kielégitésére leszámitva a burgonyát, melyből még rendelkezünk némi felesleggel, a vármegye lakossága ma már saját legelemibb életszükségletének komoly veszélyeztetése s teljes gazdasági tönkremenetele nélkül képtelenné vált:

Sem én, mint a vármegye első tisztviselője, sem többi tisztviselői nem vállalhatjuk a felelősséget a vármegye közönsége s majdan az emberiség itélő széke

előtt azért, hogy ismerve a vármegye gazdasági kimerültségét, a rekvirálások, a katonai igénylések kényszerü kielégitésével s azokban közremüködésünkkel vármegyénk lakosságát elviselhetetlen nyomor és éhinség elé állitsuk.

Eme sulyos felelősségünk tudatában, amennyiben a kenyérmagvak, élelmiszerek, igavonó állatok és takarmánynemüek további igénybevétele s a vármegye területéről elszállitása be nem szüntettetnék, kénytelenek leszünk, ugy én, mint a vezetésem alá rendelt összes közigazgatási és községi tisztviselők megbizatásunkat letenni.

Nyiregyháza, 1920. január hó 12-én.

Mikecz István s. k.,

No. 1556. Delegatul Militar judetului Szabolcs.

Nyiregyháza, 1920. január 21.

Szabolcsvármegye alispánjának

Helyben.

Amint ma szóbelileg is mondtam, biztosan az alispán ur nem gondolt a következményekről, mikor ezen jelentést tette, azt irván, hogy nem fogja a felelőséget magára venni és hogy lemond ugy Ön, mint a főszolgabirák is. Ami az összesekről azt jelenti, hogy konspiraciót és komplotot csinálnak, ön lévén a feje és kezdeményezője, mert nem fogadható el, hogyha már egyszer közös megállapodáson megállapittatott, hogy Szabolcsvármegye 300 vaggont ad, ezeket meg kell adni, mert máskülönben életbe fog lépni az 1. számu rendelet.

Megértem és konveniálok Önnel abba, hogyha több kéretik, tegye meg a törvényes ellenállást, de akkor is más forma alatt kell megtenni és nem fenye-

gető formában, mint a jelenlegit, mert tudnia kell, hogy Ön fogja szenvedni a konsecventiákat az összesekkel és leginkább Ön személyesen, mint annak feje. Ezen alkalommal megelégszem, mint utoljára, visszatenni jelen átiratot, melyet nem kellett volna megirni, mig nem felelt volna a 20-án kelt 1534. számra, mit személyesen vett át 10 órakor és megjegyzem magamnak gondolkodási és eljárási módját, második alkalommal egyenesen a hadbiróság elé lesz elküldve rendháboritás miatt.

Ezen alá lesz irva és visszatéve az 1535 sz. rendeletben kért feltételekkel.

Frunzescu s. k.,
alezredes.

Rendelet az 1919 évi termés zár alá vételéről. Fejadag megállapitása.

1. Közigazgatási rendelet.

1919 junius hó 26-ikán.

Mi, a román által elfoglalt magyar terület kormányzója, a 32-ik és 57-ik katonai büntető törvénycikk értelmében a hadsereg biztonsága és az ország védelme érdekében

ELRENDELJÜK:

1. A megszálló hadsereg és az elfoglalt terület lakosságának élelmezése, ugyszintén az állatok takarmánnyal való ellátása érdekében az összes élelmicikkeket, gabona- és takarmánynemüeket a tulajdonosoknál zár alá helyezetteknek és beleegyezésünk nélkül el nem idegenithetőknek nyilvánitjuk. Az összes elrekvirált élelmicikkek, gabona- és takarmánynemüek rekviráló jegyekkel lesznek kifizetve.

2. A termelők és nem termelők ellátására, az 1918. évi termésből, folyó év julius hó 1-től folyó év augusztus hó 1-ig terjedő időre, minden 15 évet meghaladott polgár részére 15 kg. buza, vagy rozs, a 15 éven aluliak részére 10 kg. buza, vagy rozs, illetve 12 vagy 8 kg. liszt. 1919 julius hó 1-től 1919 dec. hó 31-ig terjedő időre pedig személyenkint 4 kg. zsir és 5 kg. szalonna hagyatik vissza. Az ezt meghaladó mennyiség a megállapitandó maximált árak mellett elrekviráltatik.

3. Az 1919. évi termésből a lakosság élelmezésére, az 1919. év augusztus hó 1-től 1920. év julius 30-ikáig terjedő időre: minden családtag részére 120 kg. buza, vagy rozs, 60 kg. árpa, vagy tengeri, 75 kg. burgonya, 15 kg. száritott zöldség (bab, lencse, borsó) és ezenkivül minden család számára, az állatok takarmányozására, 300 kg. árpa, vagy tengeri, 200 kg. burgonya hagyatik vissza.

Vetési célokra (a bevetendő területek nem haladhatják meg az 1918-ban bevetetteket) fennhagyatik hektáronkint 200 kg. buza, vagy rozs, 130 kg. árpa, 100 kg. zab, 40 kg. tengeri, 1600 kg. burgonya és minden termelő család részére 30 kg. bab, vagy borsó. A községek és városok kötelesek a nemtermelők élelmezéséről olykép gondoskodni, hogy ugyanazon községbeli termelőktől a szükséges gabonamennyiséget vásárlás utján (maximált árak mellett) beszerezhessék. Azok a városok pedig, amelyek termelői az ellátatlanok szükségleteit fedezni nem tudják, 1919 julius hó 15-ig kérelmezhetik a hiányzó mennyiségnek a kiutalását.

4. A folyó évi termés a községi előljáróság által megállapitandó helyre hordandó össze, amely hely a helyi rekvirálóbizottságnak is bejelentendő, még pedig f. évi julius 5-ig. Valamennyi községi előljáróság köteles ezen rendelet közhirré tételétől számitott 10 napon belül a bevetett területek terjedelmét és egy hivatalos termésbecslést, ugymint élelmezés és vetőmag-szükségletét bejelenteni.

5. Az összes cséplőgépek tulajdonosai kötelesek gépeiket üzemképes állapotban, a személyzettel együtt a termelők rendelkezésére bocsátani.

6. A cséplésnél minden község köteles egy megbizható embert kiküldeni, aki, a katonai kiküldöttel egyetemben, a csépelt gabonát megméri és minden termelőnek kiadja a 3-ik pont alatt megállapitott mennyiséget.

7. A cséplés kezdeténél minden termelő köteles a családtagokról, ugyszintén a vetendő terület terjedelméről s a 3.

pont értelmében neki kiutalandó gabonamennyiségről, egy, a községi elöljáróság által kiadott kimutatást előmutatni.

8. A maximális árakat a központi rekvirálóbizottság fogja megállapitani.

9. Az összes lakosok kötelesek, e rendelet, a községben való kihirdetésétől számitott 3 napon belül, a helyi községházánál, a 2-ik és 3-ik pont alatt meghatározott mennyiséget meghaladó gabonát bejelenteni.

Az ezen rendelet ellen vétők a hadbiróság által 1 évig terjedő elzárással és 2000 leig (4000 kor.) terjedő pénzbüntetéssel fognak sujtatni. A hatóságnak be nem jelentett, vagy elrejtett gabona pedig minden kártéritési jog nélkül lefoglaltatik. Ha pedig egy község lakosai összebeszélve ezen rendelettel szemben ellenséges magatartást tanusitanának, az egész község leg megbüntetve, még pedig a következőképen: a kisközségek 100.000 leig (200.000 kor.), a nagyközségek 500.000 (1.000,000 kor.) leig terjedő pénzbirsággal.

Jelen rendelet ellen való kihágásokat a rekvirálóbizottság állapitja meg.

11. Ezen rendelet minden egyes községben a községházán és a csendőrlaktanyán függesztendő ki.

Debreczen, 1919 julius hó 26-án.

A megszállott területek katonai parancsnoka:

Kormányzó tábornok: Mosoiu.

Kiáltvány a román nemzeti ünnepről.

Felhivás Nyiregyháza város polgárságához!

Május 10-ike Románia legnagyobb nemzeti ünnepe. E naphoz füződik a román független ktrályság kikiáltása, melyet ma jelentőségében emel az összes románoknak a jelenben történt egyesülése

Emberiességi céloktól vezérelve e nagy nap emlékétől áthatva a közelmult napokban vonult be a román hadsereg Magyarország területére, hogy a békés és dolgozni

akaró magyar népet megmentse attól a bolseviki és kommunista bandától, mely ezt a népet mindenéből kifosztva majdnem a tönk szélére juttatta.

A román hadsereg felkéri Nyiregyháza város minden polgárát, hogy méltányolja a román hadseregnek a magyarság érdekében végbevitt teljesitményét, vegyen részt ezen magasztos nemzeti ünnepén és egyesüljenek velünk a Király és Királyné Őfelségeik éltetésére elhangzó örömkiáltásainkban, akik a nemzetek jogainak és a szabadságnak, valamint a civilizátiónak mindenkor védelmezői voltak.

A román hadsereg erejének teljes tudatában jobb és békésebb napokat kiván a magyar nemzetnek.

Éljen Románia!

Éljen Nyiregyháza város békességes lakossága, kik megértették küldetésünket!

Nyiregyháza, 1919. május 10.

Nyiregyháza térparancsnoka:
Pasku A. s. k., alezredes.
Az északi csoport parancsnoka:
Dragu s. k., ezredes

Nyiregyházi térparancsnokság hirdetménye a megszálló sereg céljáról.

Rendelet.

Felhivjuk figyelmét Nyiregyháza és környékében tartózkodó lakosságnak arra nézve, hogy a román hadsereg azért jött ide, hogy a rendet helyreállitsa. A rossz hiszemüek által elterjesztett, a lakosság kifosztására vonatkozó hirek mind hamisak

Mindazon egyének, akik a lakosok között rémhireket terjesztenek, valamint azok is, akiknek tudomásuk

van az eféle hirekről és arról rögtön nem tesznek jelentést a katonai hatóságnak, a háboru szigoru törvényei szerint lesznek megbüntetve

A lakosság legyen nyugodt és bizalommal a katonaság iránt.

Nyiregyháza, 1919 junius hó 2

Nyiregyházi térparncsnok:
Locot Colonel Jacobini Viktor.

Térparancsnok segédtisztje:
Locot: Bunescu Gheorghe.

Román katonai röpcédula a vörös katonákhoz.

Magyarok! Katonák!

Testvéreitek hivó szavára jöttünk a vörös bolseviki hadsereg ellen s a rend és testvéreitek érdekében kényszeritettük őket a Tisza jobb oldalára; várunk, mig Magyarországon egy nemzetközi megállapodásra illetékes kormány létesül, kivel mi nyugodt lelkiismerettel tárgyalásba tudunk bocsájtkozni az antant által elrendelt s a magyarok által lakott területek kiüritése dolgába s melyre nyugodtan reá lehet bizni több százezer magyar családnak személy- és vagyon biztonságát. A Tiszánál kizárólag ezen a vörös hadsereg által kirabolt agyon sanyargatott, tönkretett magyar családokért harcolunk.

Miért harcoltok a román hadsereg ellen, kik test véreiteket védi, nálatok rendet teremteni, veletek békében élni akar

Mi hosszu századokon át békességben és megértéssel éltünk egymással, mi minden becsületes és tisztességes magyarnak kész segédkezet nyujtunk a zsidó kormány által parancsolt és terrorizált vörös bolsevitás

ellen, ki az egész művelt világot átkos testvérharcba kergette.

Ezek a kormányok semmisitették meg a magyarok politikai létét és társadalmi és gazdasági existentiáját, ezen kormányokért véreztek, ezekért viseltek irtó testvérharcot, hogy ezek fennálljanak és veres terrorral hatalmukat bitorolják.

A Dunántul, valamint Délmagyarországon hozzánk csatlakozva harcolnak a nemzeti öntudatra ébredt magyar testvéreitek, az értéktelen papirpénzzel fizetett zsidó zsoldos hadsereg ellen.

Csak ti hagyjátok magatokat dőremódon általúk vezettetni, csak ti hagyjátok magatokat gyáva módon terrorizáltatni.

Sohasem volt a magyar zsidónak csatlósa, ti azon uton tarttok, hogy rabszolgáivá váljatok!

Gazdaságot, hatalmat s a legnagyobb mérvü tisztességet adtok azoknak a vérszivóknak, kik előbbeni közös hazánkat piócamódjára gazdaságilag is teljesen kiszipolyozott.

Rázzátok le ezt a szégyent és gyalázatot nyakatokról, e gaztettet és szerencsétlenséget hazátokról, mi akkor *nektek* készségesen, mint barátok a megállapitott demarkációs vonalig a ti magyar hazátokat a legkészségesebben átadjuk.

Nyilvánitsátok ebbeli akaratotokat s legyetek meggyőződve, hogy megértésre és őszinteséggel fogtok találkozni.

Mindaddig azonban, mig ti mint zsidó zsoldosok és rabszolgák harcoltok érdekükben, mi is kényszeritve leszünk, már testvéreitek érdekében is a Tiszáninnen harcolni.

Végre bánjatok hadifoglyaitokkal emberies módon, ne kaszaboljátok le a védteleneket, mi a ti embereitekkel a leghumánusabban bánunk s hálával adóznak bá-

násmódunkért, viseljétek magatokat derék és becsületes katonákhoz illően, hasonlóval fogtok nálunk találkozni.

Várjuk választokat julius 23-án este 7 óráig, különben ellenségeskedésünk tovább folytatódik.

Az északi kerületi parancsnokság.

Rendelet a szállitási igazolványok ügyében.

5918 sz.

Rendelet.

Mi, a Hadtáp- és katonailag megszállott területek főparancsnoksága a katonai törvénykönyv II-ik tételének 32-ik és 57-ik szakaszok alapján, és tekintettel a román állam azon áldozatkészségére, különösen pedig arra, hogy a ruházati- és élelmi-cikkeket a külföldről hozatja be, a volt állam és az erdélyi uj területek lakosságának ezekben való hiányát biztositja.

Tekintettel arra, hogy a régi királyság által megállapitott maximált árak mellőzésével és a régi királyságból ezen területre behozott áruk eladásánál illetéktelenek által nagy üzérkedésekkel adatnak el;

tekintettel arra, hogy a bukaresti ipar és kereskedelmi miniszterium által kibocsátott engedélyek azt mutatják, hogy az elárusitásnak Erdélyben kellene történnie és nem katonailag megszállott körletekben;

tekintettel arra, hogy ugy a régi királyságban mint Erdélyben is ilynemü áruk hiányzanak és ott is, ahol ilyenek találhatók, nagyon drágák és igy a szegény nép részére elfogadhatatlanok,

rendeljük:

Minden áru, amely a régi államból és Erdélyből nem szabályszerü szállitási igazolvánnyal történik, amelyet az ipar és ker. minisztérium állit ki és amely engedély kimutatja, azt, hogy a kihozatal csak a katonailag megszállott területre és nem Erdélybe szól, elkoboztatik és a pénz az állampénztárba letétbe helyeztetik.

Ezen csoportba tartoznak a következő áruk: textiláruk, gyarmatáruk élelmiszerek, szövetek, kidolgozott és ki nem dolgozott bőr és mindennemü ily áruk kivéve: szén, só, mész, fa, petróleum és benzin — amely áruk a helyi lakosságnak feltétlen szükségesek.

Vonatkozólag az áruknak ezen körletből való kivitelére: tiltva van mindenféle kivitel a régi államba és Erdélybe; a debreczeni központi requiráló bizottság által irt engedélye nélkül.

Hogy a helyi lakosság se érezzen hiányt, meg van engedve az áruknak a külföldről való behozatala (Cseh-Szlovák orsz. stb. a központi requiráló bizottság engedélyével; Erdélyből pedig szükséges még az erdélyi román kormányzó Tanács által kiállitott és teljesen szabályos engedélyén kivül a Debreczenben székelő katonai körlet központi requiráló-bizottsága által kiállitott szállitási engedély.

Akik ezen rendeletben foglaltak ellen vétenek, következő büntetésben részesülnek:

a) Az áru elkoboztatik és az áru a bizottság álta megállapitott maximális áron lesz a hadseregnek kiadva

b) A vétkesek haditörvényzék elé állittatnak és az a) és c) pontban foglalt büntetésekkel sujtatnak

c) A vétkesek 2 évig terjedhető börtönnel és 2000 leiig terjedhető pénzbirsággal vagy mind a kettővel együtt sujtatnak.

Jelen rendelet a kihirdetéstől számitott 24 óra alatt lép életbe.

Kiadta a mi debreczeni katonai parancsnokságunk Debreczen, 1919. augusztus 22.

Michaescu,
kormányzó tábornok.

Ipar és keresk. miniszterium kiküld.
Ipar és keresk. bizottság főnöke
Topliceanu, főmérnök.

Román rendelet élelmiszerek árának megállapitásáról.

15. számu közigazgatási rendelet.

Mt a román csapatok által megszállott magyar terület kormányzója a 32. és 57-ik katonai büntető törvénycikk értelmébeu, általános érdekből, az élelmicikkek, gabona, zöldségek és takarmánynemüek maximált árát az 1919. szeptember 1-től a következőképpen állapitják meg:

Buza 100 kg.	80·— K
Rozs 100 kg.	70· - K
Árpa 100 kg.	60·— K
Zab 100 kg.	55 - K
Csöves tengeri 100 kg.	50· — K
Morzsolt tengeri 100 kg.	65·— K
Bab 100 kg.	100·— K
Lencse 100 kg.	150·— K
Borsó 100 kg.	180·— K
Len-, kender-, tök-, napraforgó- és repcemag 100 kg.	100·— K
Burgonya 100 kg.	30 — K
Széna 100 kg.	25·— K
Műtakarmány 100 kg.	25·— K
Árpa- és zabszalma 100 kg.	10·— K
Szalma (aljnak) 100 kg.	5 — K
Buza nullásliszt 100 kg.	260·— K
Főzőliszt 100 kg.	130 — K
Kenyérliszt 100 kg.	80·— K
Rozsliszt 100 kg.	100·— K
Tengeriliszt 100 kg.	85 — K
Korpa 100 kg.	30 — K
Árpakása I. 100 kg.	120·— K
Árpakása II. 100 kg.	70·— K
Marhahus I. 1 kg.	10·— K
Marhahus II. 1 kg.	6·— K
Disznóhus I. 1 kg.	14·— K

Disznóhus II. 1 kg.	8·— K
Juhhus I. 1 kg.	6·— K
Juhhus II 1 kg.	4·— K
Nyers szalonna és háj 1 kg.	18·— K
Füstölt szalonna 1 kg.	24·— K
Sovány szalonna 1 kg.	14·— K
Olvasztott zsir 1 kg.	24·— K
Friss sertéskolbász 1 kg.	18·— K
Füstölt kolbász 1 kg.	22·— K
Csirke drb.	2·50 K
Fiatal kacsa drb.	3 — K
Fiatal liba drb.	4·— K
Kacsa drb.	5·— K
Liba drb.	7·— K
Tyuk drb.	4 — K
Pulyka drb.	12·— K
Méz 1 kg.	12· — K
Tej 1 liter városban	1·50 K
Tej 1 liter a környékben	1·— K
Friss préselt vaj 1 kg.	16·— K
Nem préselt vaj 1 kg.	8·— K
Olvasztott vaj 1 kg.	20·— K
Tejföl 1 kg	8·— K
Juhsajt 1 kg.	8·— K
Különleges sajtfélék 1 kg.	15· K
Tehénturó 1 kg	5·— K
Juhturó tömlőben 1 kg.	12·— K
Juhturó hordóban 1 kg	10·— K
Tojás 100 drb	30·— K
Hagyma 1 kg.	—·40 K
Zöldbab 1 kg.	—·80 K
Zöldborsó 1 kg.	—·80 K
Baraczkfélék 1 kg.	5 — K
Tök, répa 1 kg.	—·30 K
Paradicsom 1 kg.	— 80 K

Ugorka és murok 1 kg.	—·50 K
Alma és körte 1 kg.	2·— K
Bor 1 liter	3·60 K
Tokaji bor 1 liter	6 — K
Pezsgő 1 üveg	8·— K
Ecet 1 liter	2·— K
Ecetsav 1 liter	30·— K
Szappan 1 kg.	5 — K

Ezen megállapitott árak érvényben maradnak és nem változtathatók a mi beleegyezésünk nélkül.

Figyelmeztetjük a gabona és más élelmicikkek eladóit, hogy a fentinél megállapitott magasabb árakat követelni tilos.

Akik ezen rendelet ellenére cselekednek, a hadi-törvényszék elé állittatnak és 2-től 6 hónapig terjedő elzárással vagy pedig 5000 Lei-ig terjedhető pénzbirsággal, vagy mind a két büntetéssel lesznek megbüntetve.

A fennt emlitett árak a termelőket és hadsereget illetőleg értendők, minden más adás-vételi ügyletnél a főispán által megállapitott és általunk jóváhagyott rendelet irányadó.

A megszállott területek katonai parancsnoka :
Kormányzó tábornok :
Mihaescu.

Rendelet a zóna és közigazgatási főtanácsról.

A katonailag megszállott terület parancsnoksága.

RENDELET.

Mi, Michaescu N., a katonailag megszállott terület kormányzótábornoka.

Tekintettel folyó évi október hó 16-án kelt 4899. számu rendeletünkre, tekintettel továbbá folyó évi október hó 20-án

kelt 1. számu rendelettel létesitett felső közigazgatási tanácsra, tekintettel végre a szükös pénzügyi helyzetre, melyben a zóna területén levő összes közigazgatási ágazatok vannak és szem előtt tartva a zóna biztonságát és védelmét,

ELRENDELJÜK:

A román hadsereg által a Tisza folyótól keletre eső megszállott összes magyar területeken és pedig Szabolcs-, Hajdu-, Szolnok-, Békés-, Csongrád- és Csanád megyék egyes részeiben, a mai naptól kezdve következő általános közigazgatási szabályok vétetnek alkalmazásba és pedig:

A)

1. Az egész posta- és távirdaszolgálat a megszállott területen a debreczeni posta- és távirdaigazgatóság hatósága és vezetése alá rendeltetik, melynek igazgatója Sipos Gyula ur debreczeni posta- és távirda igazgató és Boboiceanu őrnagy ur, mint katonai kiküldött.

2. Az egész posta és távirdai szervezet a mai állapotban marad, a költségvetésben felvett tiszti személyzet és dijnoki létszám a szükséges mérvre apasztandó oly módon, hogy a felesleges személyzet egyéb szolgálati ágazathoz beosztandó. Azon tisztviselők, akik elhelyezhetők, illetve nem alkalmazhatók, félfizetéssel rendelkezési állományba helyezendők, a felesleges dijnokok pedig elbocsájtandók.

3. Az egész Zónában levő postabélyegek folyó hó 20-ig a debreczeni postaigazgatóságnál összegyüjtendők, ahol «Zona de ocupatie romana 1919» felirással történt felülbélyegzés után a tőzsdéknek visszaadatnak. Ezen mennyiségből egy nagyobb számu sorozatos köteg állittatik ki, mely kötegek egyenként 300 koronától feljebb eladatnak és pedig ajánlat utján, melyek a debreczeni postaigazgatósághoz adandók be.

4. A még fentmaradt felülbélyegezetlen posta-értékcikkek folyó évi november hó 21-ikével érvényteleneknek nyilvánittatnak.

5. 5,000.000 korona, azaz öt millió korona értékü postabélyeg állittatik elő, mely azonnal forgalomba bocsájtatik.

6. Mindenféle levelezéshez 20 fillér, táviratokhoz 1 korona, postautalványokhoz 1—100 koronáig 50 filléres, 100—200 koronáig 1 korona, 200—500 koronáig pedig 2 korona különleges segédbélyegek lesznek előállitva. A postautalványok csak

a megszállott területen birnak érvénnyel és rajtuk mindenféle irásbeli közlés tilos.

7. Valamennyi előljáróság és polgári hatóság a telefon használaáért évi 500 koronát tartozik fizetni.

B) Be- és kiviteli dijak.

8. Az egész megszállott területre be- és kiviteli dijszedési jogosultság állapittatik meg. Ezen teendők vezetője Rauch Béla ur, debreczeni vámigazgató, a mi kiküldöttünk pedig Pop Emil ur, miniszteri tanácsos, pénzügyigazgató, a Román Kormányzótanács delegátusa.

9. A kiviteli dijak rendszerint a fel- és lerakodó állomáson rovandók le; szállitás közben az illetékes hatóságoknak mindig jogukban áll eme szabályzat intézkedéseinek mikénti végrehajtását ellenőrizni. Ellenőrzési joga van a hatóságoknak a Tiszán való átkelési pontoknál is. A behozatali dijak a fentiek értelmében a rendeltetési állomásokon vagy pontokon lesznek megállapitva és fizetve.

10. Az áruk értéke okmányok és a szállitólevél alapján lesz megállapitva.

11. Ugy a bevitel-, mint a kivitelnél az áruk értéke után be- és kiviteli dij állapittatik meg és pedig elsőrendü élelmicikkek, ruházat, lábbeli és bor után 10%, ipari cikkek, félgyártmányok, orvosi müszerek és gyógyáruk után 20%, fényüzési, élelmi, ital- és ruházati cikkek után 30%, egy doboz gyufa után 10 fillér. Ezen dijak a szesz és szeszes italokat terhelő adók és dijakon felül fizetendők.

C) *Dohányáruk.*

12. A dohánytermelés, raktárak és dohányerjesztési ügyek vezetésével Grasselli Norbert ur bizatik meg, aki az egész Zóna területére nézve a dohányügyek felügyelője lesz. A dohánygyár vezetője Zöldi József ur dohánygyári igazgató lesz. A debreczeni központi dohányáruraktár Bakos ur, dohányraktári főnök vezetése alatt marad. Ezek együtt fognak müködni, a mi delegátusunk Toma Niculae urral.

13. A felesleges tisztviselők, akik más közigazgatási ágazatnál nem alkalmazhatók, félfizetéssel rendelkezési állományba helyezendők. Az abszolut felesleges dijnokok elbocsátandók.

14. A dohánynak eladási ára a tőzsdék részére 3 minőségü dohány után a következő:

I. minőségü	1 kg.	150	korona
II. „	1 kg.	100	„
III. „	1 kg.	60	„

A cigaretta ára a régi marad.

15. A kis tőzsdések ezen árak után, ugy mint eddig, 10% jutalékban részesittetnek. Azon dohánynagyárusok, akik a kistőzsdéseket nem fogják kielégitő módon ellátni, 2000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel fognak sujtatni.

D) Pénzügy.

16. A debreczeni pénzügyigazgatóság az egész megszállott területnek (Zóna) pénzügyigazgatósága lesz. Pop Emil ur miniszteri tanácsos, pénzügyigazgató, ezen központi hatóságnál a mi kiküldöttünkként rendeltetik ki.

17. A pénzügyi közigazgatás az eddigi módon fog müködni, a Zóna területén lévő összes állami adóhivatalok azonban pénzfeleslegeiket ezen központi pénzügyigazgatósághoz tartoznak beszállitani.

18. A borfogyasztási és bortermelési adók, az ez idő szerinti adótételei háromszorosára felemeltetnek. A szőlőmust és uj borokra nézve ezen adótételek azonnal, mig az ó-borokra nézve csak 1920. évi január hó 1-étől kezdve veendők alkalmazásba.

19. A szeszfőzdék külön felhatalmazást nyerhetnek a szesz gyártására nézve, a törvényhatóság főispánjához benyujtandó kérvény alapján, aki azt az itteni közigazgatási főtanácshoz felterjeszti.

20. Az állami szeszadó minden hektoliter fok szesz után 50 kor., a községi szeszadópótlék pedig hektoliter-fokonként 1 koronára felemeltetik.

21. Szinház, mozi, varieték, bálok és bármely mulatságok belépti jegyei után, minden egyes belépti jegy és személy után 1 korona segédbélyeg rovandó le.

22. Az összes létező állami, törvényhatósági és községi adók, valamint az összes eddigi dijak és bélyegek, melyek bármilyen beadvány és iratra ez idő szerint alkalmaztattak, az összes Zónabeli hatóságok és hivatalok által ezután is alkalmazandók.

23. Valamennyi bélyeg a «Zona de ocupatie romana 1919» feliratu bélyegzővel lesz ellátva.

E) Vasutak.

24. A megszállott területeken levő összes vasutak igazgatósága pénzügyi szempontból Debreczenben lesz, melynek igazgatója Schindler ur, debreczeni vasuti igazgató, akihez Constaninescu Cap. ur, a C. F. R. katonai megbizottja és Tirtan ur, a román kormányzó tanács kiküldöttje van beosztva és akiknek rendelkezése alatt állanak a Zóna területén levő összes vasutak alkalmazottjai. Ezen alkalmazottak létszáma a szükséges mérvre apasztandó, a felesszámu alkalmazottak lehetőleg más szolgálati ágazatoknál alkalmazandók, a teljesen felesleges tisztviselők pedig fél fizetéssel rendelkezési állományba helyezendők. Az alkalmazhatatlan dijnokok elbocsátandók.

25. A személy- és állatáruszállitási dijak, valamint a raktárhelyiségek és vaggonok térhelyiségeinek dijai és a vasutakat illető dijak is háromszorosára felemeltetnek.

26. A birságok nem a nyugdijalaphoz, hanem a jövedelem javára vételezendők be.

F) Községek.

27. A községi és vármegyei közigazgatás marad ugy, mint azelőtt.

G) Tanitás és közoktatásügy.

28. A tanitás és közoktatásügy ugy vezetendő, mint azelőtt, szem előtt tartva a katonai megszállást.

29. A tanárok, tanitók és összes tanügyi személyzetnek fizetési és költségei az eddigi módon lesznek kifizetve.

H) Igazságügy.

30. Az igazságügy az egész Zóna területén az eddigi módon fog müködni. A birók és igazságügyi alkalmazottak fizetései és költségei ugy, mint azelőtt, az eddigi módon lesznek kifizetve.

I) Tüzelő anyagok.

31. A lakosság fainségének enyhitése céljából a Zóna területén levő erdők az erdészeti hivatal utján kitermelendők. A tüzifa ára később fog megállapittatni.

J) Büntetések.

32. Jelen szabályzat ellen vétők a hadi törvényszéknek lesznek átadva és ez által 100 koronától 5000 koronáig terjedő birsággal megbüntetve. Ismétlés esetén 6 hónapig terjedő elzárás is alkalmazható, vagy ezen büntetések egyike.

Átmeneti intézkedések.

33. A Zóna területén lévő összes katonai és polgári hatóságok kötelesek jelen szabályzatot tényleges szolgálatban álló hivatalos közegeik által végrehajtani és a netáni áthágásokat megállapitani. A Zóna területén levő magyar polgári közigazgatási hatóságok és hivatalok tisztviselői és alkalmazottai szolgálatukat a fennálló törvények és szabályrendeletek, valamint alólirott katonai parancsnokság rendeletei értelmében tovább folytatni kötelesek. Azok, akik ezen rendelet határozmányaitól eltérően cselekednek, a hadi törvények értelmében lesznek üldöztetve.

Kelt Debreczenben, 1919 november hó.

A katonailag megszállott terület parancsnoksága:

Kormányzó-tábornok:

N. Michaescu.

Pénzügyminiszter kiküldöttje:

N. Barbuceanu.

Rendelet marha és sertésvágás szabályozásáról.

18-ik számu rendelet.

1919 szeptember 15.

Mia a Tisza keleti részén a román hadsereg által elfoglalt magyar területének kormányzója:

Tekintettel, hogy Debreczenben és az egész katonailag megszállott területen naponta tulszámban vágnak szarvasmarhát a mészárosok és hentesek;

Tekintettel, hogy a huspazarlás egy országban sem

engedtetik meg a tenyészmarhák megóvása és a vágás csökkentése érdekében ;

Tekintettel, hogy az üzérkedők nyerészkedő vágyból fiatal iga- és tenyészmarhákat vágnak ;

Tekintettel a megszálló csapatok élelmezésének folytonos szükségletére és a kötelességre, hogy a jövőre a városok és általában a nép hussal való élelmezése biztositassék ;

Tekintettel, hogy az állatok száma sokat apadt egész körletekben, leginkább ott, ahol a vörös hadsereg garázdálkodott ; és hogy a földmivelőknek abszolut szükséges tenyészmarha állománya megóvassék :

elrendeljük :

1. 1919 szept. 21-től kezdve, ugy Debreczenben, mint az egész katonailag megszállott területen nem szabad mindenfajta marhát korlátlanul vágni, hanem csak a minden község hetenkénti háromszori szükségletére a a körleti Requiráló-bizottságok, községi hatóságok és a helybeli állatorvosokkal egyetértésben megállapitott mennyiséget hetenkint kétszer és pedig : hétfőn és pénteken.

Ezen állatállomány mennyiségébe számitandók a hentesgyáraknak szükséges állatok is.

2. Szigoruan tilos akármilyen vendéglőnek készitени és árusitani a közönség fogyasztására husételeket más uapokon mint kedden, szombaton és vasárnapokon.

3. A mészáros- és hentes-üzletek egyáltalában akármilyen nemü friss, avagy konzervált hust kiárusitó üzletek, csak a fentemlitett napokban árusithatnak friss, vagy hideg husételeket.

4. A szárnyasok árusitása, vágatása és fogyasztása nincs alárendelve semmi korlátozásnak.

5. F. évi szept. 20-tól kezdődőleg minden marhavásár bezáratik. Akármilyen fajta állat árusitása tiltva van a requiráló körlet-bizottságok felhatalmazása nélkül, amelyek nem fogják megengedni a magánosoknak az

árusitást, csak ha az árusitók bebizonyitják, hogy az illető Requiráló Bizottságnak már odaadták az öket megillető 20% fejquótát. — A romániai marhakereskedők és vevők csak a bukaresti földmivelésügyi minisztérium által kiállitott felhatalmazás alapján vásárolhatnak.

6. A körletbizottságok előterjesztenek ezen parancsnokságnak a minden egyes községben levágatásra jóváhagyott állatokról egy állománykimutatást.

7. Az állatok levágatása az illető magyar állatorvosok megszemlélésével és megvizsgálásával fog történni, akik kötelesek egy névjegyzéket vezetni a megengedett napokban levágott marhákról. A betegen talált marhák helyett azonnal másokat lehet vágatni, feljegyezve ezeket a kimutatásba „az illető állatorvos felelőssége mellett.“ — Szigoruan tilos a fiatal tenyészmarhák vágatása közfogyasztásra.

Közfogyasztásra levágandó marhákat csak a vágóhidon lehet eszközölni. Az olyan községekben, ahol állatorvos nincs, az ellenőrzést a legközelebbi kör- vagy községi orvos, ennek hiányában a falusi biró avagy az orvos delegátusa fogja elvégezni.

8. A csapatok részére szükséges állatok naponkinti levágatása és ellenőrzése az illető parancsnokok által lesznek meghatározva a már érvényben levő rendeletek alapján.

A csapatok részére szükséges állatok levágatása ugyancsak a vágóhidon fog megtörténni, a vágóhid vagy a csapat állatorvosa jelenlétében.

9. A jelen rendelet ellenszegülői 5000 kor. terjedő pénzbirsággal vagy 2 évig terjedő börtönnel vagy mind a kettővel lesznek megbüntetve.

10. Ezen rendelet ellenszegülései a Központi Bizottság és a requiráló körletbizottságok tagjai által és a katonai rendőrség és a helybeli községi és rendőrségi hatóságok által lesznek megállapitva.

Ezen rendelet ki lesz függesztve minden községben, jegyzőségek, katonai és polgári csendőrségek és rendőrségek székhelyein.

A katonailag megszállott területek főparancsnoka
MICHAESCU, kormányzó tábornok.

A földmivelésügyi miniszterium kiküldöttje
Zootechnikai vezérigazgató
S. PIEPTEANU.

Frunzescu rendelete a megszökött vörös foglyok előkeritéséről.

3 számu rendelet.

A magyar nemzet — a bolsevizmus uralomnak fájdalmait bizonyára még nem felejtette el, mikor nem volt semmi tiszteletben tartva, — ezen fájdalmas és szomoru emlékezetü uralomtól való megszabadulás csak egyedül a román király hadseregének köszönhető.

A román Királyi hadsereg a rendelkezésére álló eszközök igénybevételével, helyreállitotta a rendet, és mindenkinek megadta a lehetőséget, hogy nyugodtan élvezhesse a békesség áldásait otthonában és családjában, ellenben mindazokat kik a volt magyar vörös hadsereget alkották — foglyul ejtette és fogolytáborba helyezte el őket.

A fogságba került igazi katona tisztességes és alázatos és mint ilyen — belenyugszik a helyzetébe, mindaddig mig helyzete — törvényes uton elintézést nem nyer.

A helybeli fogolytáborból elmenekült 35 vörös fogoly, mint utolsó gyáva bányászok, egy földalatti rémes utat ásva tudtak csak elszökni az illető őrszolgálati személyzet felügyelete alól.

Ezen elszökött vörös hadifoglyoknak nem lévén több fizikai idejük, bizonyára a városban és a város közelében kerestek menedéket, bizonyára a városba levó különféle házakban vannak elbujva, elrejtve és a lakosság, aki menedéket adott, nem tudják, hogy tulajdonképpen gyilkosait rejti el.

Ennélfogva mi alolirott Szabolcsvármegye katonai kormánybiztosa és Nyiregyháza helyőrség Parancsnoka elrendelem, hogy ezen rendeletem kihirdetése után 48 órán belül az elszökött semmirevaló vörös hadifoglyokat vagy az elrejtőző felek által, vagy pedig a helybeli magyar hatóságok által a rendőrség és csendőrség segitségével keritsék elő, és hozzám juttassák, nevük és ismertetőjeleik közölve lett; ellenkező esetben, tudatom a közönséggel, hogy 48 óra eltelte után, ugy a város lakossága, valamint képviselete a törvény következményeit fogják elviselni.

Frunzescu alezredes,
Szabolcsvármegye katonai kormánybiztosa,
Nyiregyháza helyőrség parancsnoka.

II. Törvényhatósági élet.

Az 1919. április 27-ike óta tartó idegen s naprólnapra ellenségesebb jellegü katonai megszállás a vármegyének minden életmegnyilvánulására a legsulyosabban bénitólag hat.

A törvényhatóság októberben megtartja ugyan rendes őszi közgyülését, a közigazgatási bizottság juniustól decemberig rendes havi üléseit, de többnyire ott ül azokon a román csapatok egy képviselője s igy zavartalan, nyugódt, kimeritő tárgyalásról, a legaktuálisabb s legfontosabb ügyek leplezetlen, beható megvitatásáról szó sem lehet.

Általában egész közigazgatásunk a román katonai igények kielégitésére, az elkövetett katonai visszaélések orvoslására vagy fenyegetők lehető elháritására kell hogy szoritkozzék.

Nehéz feladatok elé állitott ugy engem, mint az alám rendelt közigazgatási hatóságokat a megszállás és katonai berendezkedés következményeként a közlekedés, vasuti, posta, távirda és távbeszélő forgalomban beállott teljes pangás, a gazdasági, kereskedelmi és ipari élet bénultsága, amely parancsolólag követelte, hogy a mindennapi életben mutatkozó legelemibb szükségleteknek beszerzése iránt is magam gondoskodjam.

Ez vezetett, amikor egy Erdélybe küldött bizottság utján igyekeztem fontos gazdasági s ipari cikkekat beszerezni, anyagilag s erkölcsileg a lehetőségig támogatására voltam a nyiregyházai villamossági R. T.-nak az üzeme fenntartásához szükséges szén megszerzésében; igyekeztem a gazdaközönség részére benzint, olajat, szenet biztositani s általában minden lehető módon segitségére voltam a tisztességes, megbizható kereskedelemnek, hogy csere üzletek utján is, legalább szükebb keretek közt módja legyen a legnélkülözhetetlenebb árukat, ruhát, lábbelit, világitó anyagot sót, cukrot, meszet stb. a fogyasztó közönség részére beszerezni.

Hogy igyekezetem nem mindig, vagy nem a kivánatos mértékben járt eredménnyel, annak rajtam kivül fekvő körülmények voltak az okozói.

Az idegen katonai megszállásban rejlettek az okai annak is, hogy a törvényhatósági bizottságnak rendkivüli gyülésre egybehivása iránt — bár sok fontos ügy elintézése tette volna szükségessé — a megszállás megszüntéig nem történt intézkedés, hanem minden olyan esetben, amikor a szönyegen levő ügyek fontossága, a felelősség rendkivüli sulya azt kivánták, — a helyzetet leginkább ismerő, a közügyek iránt melegen érdeklődő a vármegye központjában lakó vagy azt leginkább megközeliteni tudó s a különböző társadalmi rétegekben sullyal biró férfiakat értekezletre hivtam meg s véleményüket, tanácsukat, állásfoglalásukat kértem ki ott, ahol a t. that. bizottság irányitására vagy utasitására lett volna szükségem.

Sulyosan éreztette hatását a törvényhatóság életében az a katonai intézkedés, amelyre az előzőkben már rámutattam s amely az ország többi részétől s a törvényes magyar kormánytól csaknem teljes elszigeteltségünkre vezetett.

Megfosztva a központi kormány minden erkölcsi és anyagi segitségétől, irányitását, utmutatását, rendelkezéseit nélkülözve, helyzetét bel- és külpolitikai vonatkozásokban, terveit, szándékait jóformán nem is ismerve, teljesen saját anyagi és erkölcsi erőinkre utalva

kellett a legnehezebb helyzetekből a kivezető utat megtalálnunk.

A legnagyobb hála és elismeréssel kell megemlékeznem arról, hogy a törvényhatósági bizottságnak legtöbb s legnevesebb tagja a legmesszebbmenő odaadással, áldozatkészséggel, egész egyéni, társadalmi esetleg hivatali tekintélye sulyával mindig készséggel volt nekem s a tisztviselői karnak segitségére, de sajnálattal s némi keserüséggel kell megállapitanom azt is, hogy akadtak a törvényhatóságban olyanok, akik megfeledkezve nemzetük, honfitársaik, hazájuk iránti legszentebb kötelességeikről, rutul kihasználták a megszálló hadsereg fertőzött szellemét önző érdekeik s féktelen pénzéhségük kielégitésére.

A törvényhatóság életén a román megszállás közel tizenegy hónapon át mint vörös fonál huzódik végig, annak történeti ismertetésével tehát már jórészt érintettem a megszállás ideje alatt a törvényhatóság életében előfordult nevezetesebb eseményeket is.

Mégis ezek között tartom emlitendőnek, hogy a vármegyének a Tisza által elválasztott részei: Kenézlő, Viss, Zalkod s a Taktaköz községei célszerüségi okokból a megszállás tartamára belügyminiszteri intézkedés folytán Zemplén vármegye közigazgatása alá rendeltettek s igy az ottani szolgabirói kirendeltség felállitására vonatkozó törvényhatósági határozat nem került kivitelre. Polgár községnek — a rendkivüli nehéz közlekedési viszonyok miatt beállott elszigeteltsége azonban szükségessé tette a t. that. bizottság ide vonatkozó határozatának december hó folyamán végrehajtását. Intézkedésemre a polgári szolgabirói kirendeltség Nemes Ferenc szolgabiró vezetésével megkezdte s folytatja müködését.

Fájdalmas s gazdasági téren következményeiben sulyos körülmény Eszeny, Szalóka és Tiszaágtelek községeknek a cseh megszállás alatt tartása, amelyekkel hónapok óta minden érintkezés teljesen megszünt és e községek határában lévő nagy és értékes legelő területek, amelyek tekintélyes része a Tisza innenső oldalán fekvő községeknek, közbirtokosságoknak és nagyobb birtokosoknak képezi tulajdonát, tulajdonosaik által meg nem közelithetők, ki nem használhatók s azok állatállományának megfelelő legelőn elhelyezése nehéz gondot okoz.

Amilyen élénk örömet keltett a törvényhatóságban az országnak a kommunista köztársaság rémuralma alól felszabadulása, majd a román csapatok által kiüritése, azok után a talpraállás, a nemzeti élet megujhodása, a consolidatio, egy szebb és boldogabb jövő felé megindulás — amelyeknek sajnos csak kerülő utakon vehettük hirét a nálunk még mindig tartó román megszállás alatt — olyan ideges türelmetlenséggel sóvárogva várta mindenki a román csapatok távozását s a csak hirből ismert ifju nemzeti hadsereg bevonulását.

Hosszu hónapokon át bizva és remélve, mégis kételkedve hallottunk ujabb és ujabb hireket a Tisza tulsó oldaláról nagy üggyel-bajjal hazatérőktől, többször a magyar hadseregnek álruhában, halálos veszedelmek közt itt megfordult tisztjeitől a katonai kiürités közeli bekövetkeztéről.

El-el csüggedtünk a megszálló csapatoktól eredt egy-egy cáfolatra, de megint uj erőre kaptunk.

A vármegye lakossága minden, bántalom, gyötrés, kihivás dacára megőrizte tiszteletre méltó nyugalmát mindvégig, mig végre a március meghozta az oly sokáig oly nehezen várt felszabadulást.

A lakásinség néven ismert társadalmi probléma egyre nagyobb gondot okoz és ugyszólván a közigazgatásnak legnehezebben megoldható feladatává vált.

A lakásnyomoruság egyike azoknak a létező társadalmi bajoknak, melyeket a háborus viszonyok vetettek felszinre és amely nyugvópontra csak akkor érhet, amikor majd a felkavart állami és társadalmi élet a legintensivebb és leghasznosabb termelő munka segitségével a régi normális keretek közé visszatér.

A lakásinség közismert okai az épitkezéseknek a háborus évek alatt való teljes szünetelése, a lakosságnak kisebb helyiségekből a nagyobb és ennélfogva több kulturális és szociális igényt kielégitő, valamint több érvényesülési lehetőséget nyujtó városok felé irányuló beözönlése, a beállott vagyon és értékeltolódásból fakadó azon természetes törekvés, amely elsősorban a lakás tekintetében táplált és hygienikus és kényelmi szempontokra támaszkodó igények kielégitését keresi, továbbá a hazánk mai szomoru helyzetében hontalanná lett annyi ezer derék és jó magyar családnak kényszerből való idemenekülése olyan mély és sulyos problémák, melyek tisztán közigazgatási intézkedésekkel ki nem küszöbölhetők ugyan, de viszont a közigazgatási hatóságoknak céltudatos, igazságos és méltányos intézkedéseivel az adott helyzetnek megfelelően némileg orvosolhatók.

1919. szeptember havában kerülő utakon érkezett hivatalos lap utján értesültem a magyar kormánynak a lakásügyek ideiglenes szabályozása tárgyában 1919. augusztus 30-án kelt 4288—1919. M. E. sz. rendeletéről amely a korábbi rendelkezésekhez képest azt a nevezetes ujitást tartalmazta, hogy a hozzáutalt lakásügyi kérdésekben intézkedésre hivatott I. foku hatóság határozatai jogorvoslat kizárásával végérvényesek. Nyomban intézkedtem, hogy a fenti kormányrendelet legszélesebb körben köztudomásra legyen hozva és késedelem nélkül intézkedtem, hogy az alsóbb hatóságok

nyomban az emlitett rendeletnek megfelelően járjanak el, sőt Nyiregyházán, hol a lakásinség a legnagyobb mérvü és amelynek orvoslása viszonylag a legnagyobb fontosságu is, a hivatalos világ és a jogászkörök képviselőinek bevonásával értekezletet is tartottam, amely a magyar kormánytól teljesen elszigetelt helyzetünkben sok becses észrevétellel és praktikus megoldási móddal segitett a rendelet holt betüibe életet lehelni. Meg kell állapitanom, hogy lakásügyi hatóságaink az idézett rendeletet annak intenciói bölcs megértésével kellő szociális érzékkel és humanizmussal hajtván végre a lakásnyomoruságot általánosságban kiküszöbölték, ugyhogy vármegyénkben és közelebbről Nyiregyházán a másutt e tekintetben fellépett bajok és veszedelmek alig mutatkoztak. Kétségtelen, hogy ezen az állam rendjére és a társadalom békéjére oly rendkivülien jelentős kérdésben ugy az államra, mint a társadalomra még igen nagy feladatok várnak.

A lakásnyomoruság enyhitését volt hivatva szolgálni azon intézkedésem is, mellyel rendeletet adtam ki a vármegye területén élő és tulnyomó részben Galiciából származó külföldi egyének és hozzátartózóiknak összeirása és illetőségi helyükre való kiutasitásuk iránt.

Ennél az akciómnál az a szempont vezetett, hogy mikor az egykori birodalmi tanácsban képviselt tartományokból annyi sok magyar testvéreinket a legridegebben és legkegyetlenebbül kiutasitották, akkor a viszonosság elve ugyanazt követeli tőlünk az itt élő külföldiekkel szemben is, de ezenkivül a háborus viszonyok folytán bekövetkezett közellátási nehézségek és közismert lakásnyomoruság között saját lakosságunk fenyegetett létérdeke is parancsolóan követeli ezen idebeözönlött olyan egyének eltávolitását, akik kivétel

nélkül mint lelketlen, erkölcstelen parasiták a társadalom kiszipolyozásával, mint különböző árufelhalmozók, arcátlan lánckereskedők, valutaüzérek, csempészek munkanélkül akarnak itt vagyonokat összeharácsolni és jólétben uszni.

A lakásnyomor és közellátási nehézségek, valamint az a kötelesség, hogy Nyiregyháza városát is megtisztitsam az ide, a háborus évek alatt beözönlött improduktiv, kétes és megbizhatatlan elemektől, birtak reá, hogy szigoru és alapos revizió alá vétettem az itt, a háboru alatt megtelepedetteket. Igyekeztem ezen kérdésekben az egyéni életviszonyok gondos és beható vizsgálata mellett, főbb tisztviselő társaimmal megtartott tárgyalás alapján, szigoru tárgyilagossággal a nemzeti szempontok és az állami és társadalmi érdekek szigoru mérlegelésével eljárni, ami azonban sajnos a román megszállás alatt kellő eredményt felmutatni nem volt képes, mert a román katonai hatóságok a humanizmus ürügyével, valóságban azonban kijárók által megfizetve, avagy közismerten feslett életü, balkáni szinvonalu katonatisztjeik más módon lekenyerezve a legvadabb hatalmi önkénnyel akadályozták meg ezen tisztára legbelsőbb magyar közigazgatási intézkedés végrehajtását.

A román megszállás ideje alatt állandó és éber gondoskodásom tárgyát képezte, hogy a vármegyénk területén tartózkodó és a közelmult események szomoru tapasztalatai alapján az állam rendjére, a társadalom békéjére veszélyes, gyanus egyének, valamint a gazdasági téren káros elemek figyelemmel kisértessenek és az e tárgyban kiadott kormányrendelet értelmében minden intézkedést megtettem, hogy a román megszállás alól való felszabadulás pillanatában a fent körülirt egyének nyomban őrizet, avagy rendőri felügyelet alá helyeztessenek és az internálásuk kérdésében határozathozatalra hivatott m. kir. belügyminiszter urhoz a megfelelően felszerelt iratok véleményes javaslatom kapcsán lehető sürgősen felterjesztessenek.

Az elsőfoku rendőri hatóságok felterjesztése alapján a m. kir. belügyminiszter ur végleges döntéséig általam őrizet alá vétetni rendelt egyének a helybeli városi szegényházban, mint erre a célra alkalmas és megfelelő épületben nyertek elhelyezést.

Legfőbb gondosságom tárgyát képezte, hogy azon közveszélyes egyének, akik a tanácsköztársaság alatt és e rendszer szolgálatában büntetendő cselekményeket követtek, avagy a tanácsköztársaság megalapitásában és fenntartásában résztvettek, kézrekerittessenek, a reájuk vonatkozó adátok az alsóbb hatóságok közreműködésével a legnagyobb lelkiismeretességgel és gondossággal sürgősen összegyüjtessenek.

Kötelességemnek tartottam — és ez irányban az alámrendelt hatóságokat is többször utasitottam és szigoruan ellenőriztem, hogy az igazságügyi hatóságokat az u. n. kommunistákkal szemben való eljárásukban a legbehatóbban támogassam és minden erőmmel arra törekedtem, hogy elősegitsem, mikép e bünös emberek és cinkostársaik mielőbb érezzék az igazság kiméletlenül sujtó kezét.

Közérdekü voltánál fogva szükségesnek tartom megemliteni, hogy a helybeli kir. ügyészségtől vett legutóbbi értesités szerint eddig 175 kommunista bünügyben szereplő egyén ellen lett eljárás folyamatba téve, akik közül jelenleg 55 ül vizsgálati fogságban, köztük Kiss Roland, Schmidt Mihály, Fazekas János, Beregi Sándor az ugynevezett I. direktórium tagjai, továbbá Bökönyi Imre, Lyachovits Sándor, Kovács Ferenc, Nyeste János a II.

direktórium mindenre kapható, elvetemedett alakjai; közöttük vannak az egykori vármegyei ügyvezető, a beteges ambició és hiuság által megmételyezett dr. Tompos Endre; a destruktiv gondolkodés protótypusa, a hangosszáju agitátor Stricker Jenő; ott vannak Simonits József, Beregi Dezső, Mezei Kálmán és a többiek, kik mindannyian oly sokat vétettek hazájukkal szemben.

Ezen kommunista ügyekben a kir. ügyészség kimutatása szerint 10 esetben hozatott eddig büntető itélet. Közöttük van dr. Lakatos Ernő, aki a tanácsköztársaság első pillanatától kezdve és egész ideje alatt az állásából törvényellenesen durva hatalmi erőszakkal elmozditott Kiss Sándor rendőrfőkapitány helyett töltötte be ennek hivatali állását, továbbá az izgatás miatt kéthónapi fogházra elitélt Vajda Emil helybeli polgári fiuiskolai tanár, az izgatás miatt két és félévi börtönre itélt Kopácsy Kálmán, ez a hatalmi tébolyodottságtól megmételyezett éretlen ember, az egykori vármegyei egészségügyi főnök; itt kezdte kitölteni a reá izgatásért kiszabott két és félévi börtönt, a hirhedt Számuelly György, a nyiregyházi lakáshivatal volt vezetője, akinek dicstelen szerepléséhez annyi meggyötört polgárcsalád kinos szenvedése füződik és aki a budapesti kir. ügyészség megkeresésére oda lett időközben átkisérve, hogy ott adjon számot a Nyiregyházán kivül elkövetett főbenjáró büneiért. Itt töltik még büntetésüket az izgatásért két és félévi börtönre elitélt Katz Jenő, a zsarolásért 7 havi börtönre itélt Eisler Jenő, izgatásért 8 hónapra elitélt Márkus György, az ugyanezen cselekményért 6 hónapi börtönre elitélt Csépes János, a lopás miatt 7 évi börtönre elitélt Elek Mihály: mindmegannyi levitézlett sötét alakja az elmult szomoru időknek.

Midőn hangsulyozni kivánom, hogy az idevonatkozó intézkedéseim közmegnyugvással találkoztak, sajnálattal kell rámutatnom olyan visszás jelenségekre, amelyek a közvéleményt méltán keserüséggel töltik el és a lakosság legszélesebb rétegeiben ideges nyugtalanságot és aggodalmat váltanak ki.

A nemzeti hadsereg bevonulását követő napokban különböző katonai alakulatok vármegyeszerte nyomozást folytattak és a közigazgatási hatóságok teljes mellőzésével, a legtöbb esetben magánostól eredő, nem ellenőrizhető és felelőtlen bemondások alapján számos eddig büntetlen előéletü polgárt előzetes letartóztatásba helyeztek és ugyszólván a nemzeti hadsereg bevonulását követő első napoktól kezdve mindmáig fogva tartatnak anélkül, hogy ügyükben valami intézkedés, vagy csak arra irányuló kisérlet is történnék.

Kétségtelen, hogy a felburjánzott gyom kiirtásánál a megmételyezett társadalom megtisztitására, a bünösök kipuhatolására irányuló tevékenységben a katonaság felderitő szolgálata sok tekintetben megbecsülhetetlen és kivánatos, de csak akkor, ha ez a tevékenység hozzásimul a törvényes közigazgatási hatóságok müködéséhez és nem az utóbbi hatóságok mellőzésével, vagy azzal ellentétben, de mint ezeknek végrehajtó szerve jár el.

Ha valaha, ugy most a szomoru idők lezajlása után féltő gonddal kell azon őrködni, hogy jogállamban a jogrend és jogbiztonság érzete megrendithetetlenül szilárd legyen, már pedig ennek egyik legfőbb követelménye, hogy senkit illetékes birájától nem szabad elvonni és senkit törvényben biztositott jogaitól nem lehet megfosztani.

Az emlitett katonai intézkedések, melyek a közigazgatási hatóságok megkérdezése nélkül, sőt legtöbbször azoknak kikerülésével tétettek, azon látszatot keltik fel, mintha a közigazgatás ezen szerepre nem volna eléggé hivatott és megbizható, holott minden tárgyilagosan

ítélkezőnek be kell ismerni, hogy mikor megdönthetetlennek hitt intézmények és szervek egy pillanat alatt összeomlottak, ez a megbizhatóságnak és hüségnek beszédes példája volt; de ezenfelül a közigazgatás kikapcsolása annak a fent emlitett és az állam és nemzet létére egyaránt kiható nagyfontosságu folyamatnak sikerét is kétségessé teszi, midőn nélkülözni kénytelen a közigazgatásnak a helyi és személyi ismeretekre alapitott gazdag, megbizható és kiváló ismereteit és tapasztalatait.

Az állam biztonságára, vagy a társadalmi rend és béke szempontjából, valamint a közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanus, ugyszintén gazdasági okokból káros egyének rendőri felügyelet alá helyezése, őrizetbevétele és internálása tekintetében jelenleg érvényben álló 4352/1920. int. számu. m. kir. belügyminiszteri rendelet az ezen ügyekben való hatáskört kizárólag a közigazgatási hatóságoknak és illetőleg nekem, mint a törvényhatóság első tisztviselőjének tartván fenn, kötelességemnek tartottam, hogy aggályaimat és tiltakozásomat az erre legilletékesebb faktorok előtt haladéktalanul kifejezésre juttassam, ahol is kifejezetten intézményes biztositékokat követeltem arra nézve, hogy ezen egyének az illetéktelenül eljáró katonai hatóságok által az eljárásra hivatott és a törvényes eljárási szabályok betartásával müködő közigazgatási hatóságnak azonnal átadassanak.

Ámbár a felterjesztésemre eddig érdemleges intézkedés nem történt, minden reményem meg van arra nézve, hogy ezen a személyes szabadságjogot érintő nagyfontosságu kérdésben törvényes álláspontom érvényesülni fog annyival is inkább, mert amint erre felterjesztésemben részletesen rámutattam, ezt követeli magának az általunk annyira dédelgetett nemzeti hadseregnek érdeke is, mely akkor lesz igazán magyar szi-

vünk legféltettebb kincse és büszkesége, ha a nemzet osztatlan bizalmától, szeretetétől és tiszteletétől övezve kizárólagosan saját szent és dicső katonai hivatásának él.

A demecseri káposzta savanyitó és olajgyár s a rétközi burgonyaliszt gyár ügye.

Foglalkoznom kell a volt cs. és kir. hadügyminisztérium által a vármegyében a háboru folyamán felállitott rétközi burgonyaliszt gyár, de különösen a demecseri káposztasavanyitó és olajgyár sorsával, egyrészt azért, mert ezek a hatalmas modern gyárak a vármegye gazdasági életére s a belterjesebb gazdálkodás lehetővé tételére elsőrangu fontossággal birnak, másrészt pedig azért, mert a demecseri gyártelepnek a románok által történt elpusztitása annyi szomoruan érdekes részletet tüntet fel és annyira jellegzetesen mutatja a megszállás erkölcstelenségét és durvaságát, hogy a leszerelés történetének ismertetése nélkül nem lenne helyes a kép, melyet a román megszállásról a vármegye közönsége részére nyujtani kivánok.

A demecseri káposztasavanyitó gyár fontos mezőgazdasági szerepe folytán — s különös tekintettel arra, hogy a gyár ujjáalkotásával a közel jövőben a vármegyének, az érdekelt gazdaközönségnek is foglalkoznia kell, — röviden bár, de reá kell mutatnom a gyár keletkezésére s a gyár létesitését célzó régebbi keletü vármegyei mozgalmakra is.

E gyár felállitását és üzemben tartását — tekintettel a nagytömegü káposzta elszállitásával járó állandó nagy nehézségekre — már 1907. évtől kezdődőleg óhajtotta sőt részvényjegyzésekkel is biztositani ki-

vánta ugy az érdekelt gazdaközönség, mint a vármegye vezetősége. A volt m. kir. földmivelésügyi miniszter ur 87354. XI. V. sz. leiratával 1912-ben helyeselte a gyár ily értelembeni felállitását sőt le is küldte szakértőit támogatásunkra. A háborut megelőző s a háborus évek azonban nem voltak alkalmasak a magánvállalkozásra és igy a gyár nem ezen az alapon, hanem 1915. évben a volt cs. és kir. hadügyminiszterium által létesittetett és csak az 1917. év folyamán tereltetett dr. Ujfalussy Dezső akkori főispán kezdeményezésére — a kérdés a földmivelésügyi miniszterium által ismét abba a mederbe, hogy a vármegye anyagi és erkölcsi támogatása mellett egy részvénytársaság vegye át a gyárat. E célból a gyár a földmivelésügyi miniszterium által leltároztatott és fel is becsültetett, biztositva volt már a terv financirozása is, amikor 1918. november 1-én kiütött a forradalom, majd a kommunizmus és a román megszállás ismét meggátolta e régi és igen egészséges terv megvalósitását.

1919. január havában megszünt a gyár szoros értelemben vett állami tulajdon lenni s átvette azt a mező és erdőgazdasági hadi javakat értékesitő r. t. s átadta kezelés és felügyelet végett — a 207084. XII. B. sz. hadügyminiszteri rendelkezéssel Kausay Tibor gazdasági felügyelő utján a vármegyének, mely azt a román leszerelésig felügyelte és kezelte is.

A kommunizmus alatt a kezelést a vármegye gazdasági felügyelője és dr. Erdőhegyi Lajos. nyug. vm. II. főjegyző által eszközöltettem. Majd 1919. junius 15-én 13407—1919. K. sz. alatt lov. Frasanelli Zoltán gazdasági felügyelő s Olshanetzky I. M. nyiregyházi mérnök bizattak meg a müszaki üzemvezetéssel, felügyelettel és ellenőrzéssel.

Sajnos rövidesen felfedezte a gyár létezését a

Debrecenben székelő román Com. Centrale Exploatare s elrendelte annak leszerelését.

Mindent ami emberileg lehető elkövettem, — ugy szóval, mint irásban — sőt vesztegetés utján is a gyár megmentésére 1919. junius 28-án 12650—1919. K. sz. alatt majd 1919. julius 25-én 13762—1919. K. sz. alatt Roxin Theodor itteni román kormánybiztosnál jelentettem be tiltakozásomat s miután tiltakozásom támogatására az általuk kivánt 125000 koronát is lefizettem a kormánybiztos kezeihez, lépésemnek meg is volt — a sajnos csak rövid ideig tartó sikere, amennyiben a debreceni Exploatare Centrale Comisiunea 1919. julius 15-én 949—1919. sz. alatt értesitett, hogy csak az olaj gyárat viszik el, a káposztasavanyitó gyár leszerelését ellenben mellőzik. Sajnos a leszerelést vezető román köröknek, — egyes bünös és hazafiatlan magyar emberek által is támogatott — aktiója, erősebb volt az én befolyásomnál, s rövidesen ismét csak elrendeltetett az egész gyár leszerelése. Hasztalan tiltakoztam ez ellen ujból és ujból, 1919. augusztus 17-én 14718—919. K. sz. alatt az Exploatare Centrale Comisiune-nál majd 1919. szeptember 4-én 15724—1919. K. sz. alatt Reiner Adolf ezredes katonai delegátusnál s végre 1919. julius 29-én 1. szerint 13888—1919. K. sz. alatt magánál Maniu Gyula akkori miniszterelnöknél: végre is hajtatott a leszerelés a nemzetközi jog szabályai ellenére s oly brtaulitással, hogy elvitettek az összes gépek és fémalkatrészek, ajtók, ablakok, fák, a deszkázatok, a betonmedencék nagy részéből, sőt a menyezetekből is; a kályhák, closetek, a sinek és kábelek, az összes barakok s 9000 megmaradt hordótól s 4—500 vasuti kocsi káposztától eltekintve a gyár összes anyagkészlete és tartozékai.

Mikor láttam, hogy a gyárat a románoktól megmenteni nem tudom, legalább a lakosságot igyekeztem

meggátolni — már amennyire a román katonaság miatt ez lehetett — attól, hogy megvegye és széthordja a gyári alkatrészeket s ingatlanokat. Magam az előljáróság s a csendőrség figyelmeztettünk ez irányban akit csak lehetett: az eredmény az volt, hogy a vevőtársaság feljelentett ezért a román katonai hatóságnál s az akkori itteni román katonai delegatus Frunzescu alezredes egy nyilatkozatot hamisitott nevemben s közzétette azt a hirlapban és plakátokon, melyszerint én büntetlenséget biztositok mindazok részére, akik a gyárból vásárolnak. Mikor ezzel sem értek eléggé célt, felhasználták az itteni magyar pénzügyi hatóságok azon — a gyári felszerelés megmentését célzó, de szerencsésnek éppen nem mondható — ötletét, mely szerint a gyár névleges vevője Widrigin Mihály nagyszebeni lakos ellen, a gyárvételből folyó 116000 korona III-ad o. kereseti adó erejéig éppen a gyári ingókra vezetett adóvégrehajtást és tüzetett árverést és erőszakkal megtartották ezen adóárverést. Napokon át folyt ez az árverés még azután is, mikor a 116000 korona adókövetelést sokszorosan meghaladó összeg folyt be a kiküldötthöz s igy adattak el magyar adóárverés örve alatt a még eladatlan nagy értékü barakok és vasanyagok. A befolyt árverési vételárat pedig teljes összegében elszedte, — állitólag — az eljáró adótiszttől a román katonaság.

Miután sulyos gyanuokok merültek fel az irányban, hogy a gyár ily tönkretételénél nemcsak a román részről eljáró s anyagilag közvetlenül érdekelt a zóna parancsnokságnál nagy befolyással biró román hadnagy Drokk Miklós járt el és volt érdekelve, hanem a lebonyolitásra egy Widrigin Mihály nagyszebeni, Elek László, Teremy József és Menyhért, Weisz Herman, Noszedlák József s Keszler Károly itteni lakosokból álló vevőtársaság szövetkezett össze, akik a vételhez

pénzt adtak s a nyereségen osztozkodtak, igyekeztem e társaság üzelmeit már a megszállás alatt leleplezni, — ez irányban — teljesen titokban hónapokon át egy messzeterjedő nyomozatot foganatositottam — s annak eredménye gyanánt a megszállás után azonnal megkeresést küldtem a nyiregyházi államügyészséghez.

Az államügyészség inditványára a nyiregyházi törvényszék vizsgálóbirója B. 666—1920. sz. végzésével elrendelte a fent nevezettek s az adóárverésnél eljáró adófőtiszt Harsányi Dezső ellen a bünvádi eljárást, nagyrészüket letartóztatta s 30 millió valószinü kár erejéig bünügyi biztositási végrehajtást rendelt el Elek László, Teremy József és Weisz Herman ingatlanaira és ingóikra.

Ezen bünügyi megtorláson kivül bejelentettem a gyár elpusztitását az itt járt entente missiónak is. A missió kint járt a helyszinen s a magam részéről angol nyelven irt memorandumban is tudomására hoztam azt ami ez irányban fontossággal birhat.

Kötelességemnek tartom részletesen beszámolni arról is, hogy mily álláspontot foglaltam el a gyárban levő 6—700 vaggon káposzta megmentése érdekében. E káposztamennyiséget folyó évi február hó 11-én megvételre ajánlotta fel a vármegyének 4 millió 400 koronáért Drokk Miklós román hadnagy. Bár az általam azonnal kiküldött szakértők mintegy 11 millió korobecsülték a káposztát és hordóállományt, az ez irányban meghallgatott vármegyei értekezlet álláspontjához képest — nem mentem bele a vételbe, mert egyrészt elvileg sem helyeseltük, hogy megvegyen a vármegye oly értékeket, melyek jogosan csak a magyar államot illethetik s másrészt azt reméltük, hogy alkudozásokkal ki tudjuk majd huzni azt a rövid időt mig a megszállás tart s bizton tudtuk, hogy Drokk hadnagy a nagytömegü káposztát elszállitani már képtelen, a meg-

semmisités veszélyétől pedig a gyárnak éveken át volt kiváló vezetőjétől nyert szakszerü felvilágositás után félnem nem lehetett. Igy állott a helyzet 1920. február 22-én mikor Toronykőy Antal és Jerus Sándor jelentkeztek nálam a közélelmezési miniszter 10151—1920. XI. számu rendeletével, hogy támogassam és ellenőrizzem őket a káposzta megvételében, melyért tőlük állitásuk szerint 6 millió koronát kivántak, ellenben ők még mielőtt velem beszéltek volna, 4 millió koronát igértek. Én felvilágositottam őket a fenti helyzetről és arról, hogy most már csak 8—10 nap választ el a kivonulástól, a káposzta már el nem vihető, sőt meg sem rongálható s igy ne vegyék meg a káposztát, annyival kevésbbé, mert azt én megmenteni tudom és igy alig figyelembe vehető összeg ellenében megmarad az államnak.

A gazdasági felügyelőnek jelenlétében végre is abban állapodtunk meg a kereskedőkkel, hogy ők eltünnek, nem mutatkoznak a románok előtt és én ha semmi módon kitérni nem tudnék egy, esetleg másfélszázezer koronát ajánlok a románoknak, illetve az eljáró tisztnek.

Sajnos — a kereskedőket nem vádolhatom, mert bizonyitani nem tudok, — de engem a káposztagyár miatt e megállapodást követő 3 napon át őrizet alá vettek, letartóztattak s Debrecenbe szuronyos katonák között bevittek. A hadbiróság előtt találkoztam Jerus kereskedővel, ki még akkor állitása szerint nem vette meg a káposztát. Ekkor még megszabadultam a hadbiróságtól — de harmadnap ismét berendeltek, ugy hogy családommal együtt kénytelen voltam az akkor már közelben levő nemzeti hadsereghez menekülni s csak velük együtt térhettem vissza székhelyemre.

Távollétem alatt nevezett kereskedők egy román tiszt kiséretében ismét megjelentek Nyiregyházán s hi-

vatali helyettesemnek, a vármegyei főjegyzőnek tudtára adták, hogy 2 millióért megvették a káposztát s arra kérték, hogy ez összeget utaltassa ki a helybeli pénzintézetektől. E kérelmükkel természetseen el lettek utasitva. A pénzintézetek pedig — hol előzőleg intézkedtem, nehogy e célra pénzt adjanak — a hozzájuk forduló kereskedőket elutasitották, ugy, hogy előttem történt beismerésük szerint Jerus és társa, mert nem tudtak keriteni pénzt, nem is adtak a románoknak.

Végre örömmel jelentem be, hogy a háboru alatt a volt cs. és kir. hadügyminiszterium által létesitett rétközi burgonyalisztgyár szerencsésen megmenekült a leszereléstől. E gyárat a megszállás alatt — a gazdasági felügyelő közbejöttével — Soltész Aladár rétközi uradalmi főintéző felügyelete alá helyeztem.

Jelenthetem végül, hogy a megszállás megszünte után azonnal sürgönyileg jelentettem a közélelmezési miniszteriumnak a gyár felszabadulását, a káposzta készletet s kértem annak további kezelésbe vételét.

A közélelmezési miniszterium a gyártelepen levő mintegy 500 vasuti kocsi élvezhető káposzta hordókba rakását s elszállitását üzleti vállalkozók által azonnal meg is kezdette. Az elszállitás — elsősorban a magyarországi majd fokozatosan a külföldi fogyasztók kielégitésére — állandóan folyamatban van. A velem megtartott ily irányu tárgyalások eredménye gyanánt komolyan foglalkozik a kormány azzal a tervvel is, hogy a gyárat már ez év őszén ismét rendbehozassa és üzembe helyeztesse. Mindinkább az a gondolat lép e tekintetben előtérbe, hogy a költséges és nehézkesebb államkezelés helyett egy e célra alakuló részvénytársaság vegye át, állitsa majd helyre és tartsa a jövőben üzemben e gyárakat. Ezen alakulandó részvénytársaságot a vármegye és az érdekelt gazdaközönség egyrészt hatékony anyagi és erkölcsi támogatásban kell majd, hogy

részesitse, de másrészt biztositani kivánom a leendő alakulásnál teljes befolyásunkat, megfelelő képviseletünket és anyagi érdekeinket is.

Ily irányban a tárgyalások folyamatban vannak.

Termény igénybevétel és közellátás.

Az 1919. évi első félévi jelentésemben részletesen ismertettem azon küzdelmeket, amelyeket a vármegye szemes terményeinek megmentése érdekében kifejtettem.

Sajnos be kell jelentenem, hogy a vármegye gabona termésének, természetesen tőlem teljesen kivül álló okokból kifolyólag, megmentése nem sikerült oly mérvben, mint ahogyan azt szerettem volna, mert a románok nem elégedtek meg kierőszakolt hivatalos terménykiutalásokkal, hanem részint csapataik, részint pedig a megszállott területekről ideirányitott oláh lakosság által, a vármegye amugy is csekély termés készletét, amennyiben azt felfedezhették, erőszakkal, igen sok esetben fizetés nélkül, vagy kevés térités ellenében elrabolták.

A lakosság érdekeinek kellő megvédése tul haladta erőmet, ugy hogy a gazdák önerejükre utalva, önvédelmi szempontból, elásás, vagy elrejtés utján mentették meg gazdasági szükségletüknek megfelelő termény mennyiséget, s igy sikerült a lakosság élelmezésére és vetőmag fedezésére szükséges mennyiséget is részben biztositani.

Október vége felé a románok minden törekvéseiknek, amely még a vetőmag beszolgáltatásának elrendelésétől sem rettent viszsza, nagyobb mennyiségü terményt, a hatóságok és termelők passiv ellenállása folytán, összeszedni nem sikerült, ekkor jött azon gondolatuk, hogy a hatóságok és a termelők hazafias érzését játszva ki ütőkártyául, Budapest főváros élelmezésére követeljenek 300 waggon terményt

A románok eljárását és gondolkozás módját ismerve, az első perctől kezdve nem hittem abban, hogy tényleg a főváros nyomorának enyhitése vezeti a román hatóságokat a termény követel és ügyében, épen azért a kormány által a termény száilitással megbizott Haditermény tisztviselőit nyomatékosan figyelmeztettem, hogy a vármegye lakossága által szenvedő magyar testvérei részére összehordandó termény nem fog rendelkezési helyére jutni, hanem azt az oláhok ismert módszerükkel saját üzleti céljaikra fogják felhasználni, s ezzel erkölcstelen és szemérmetlen rablásaikat egy ujabbal tetézni fogják.

Hiába volt minden felvilágositásom kifejezett aggodalmam; a Haditermény ragaszkodott a 300 waggon leszállitásához.

Meg kell állapitanom, hogy felhivásomra a vármegye lakossága készséggel sietett terményét felajánlani, ugy hogy nem egy helyen fejadag leszállitásával, de mégis összeszedetett a járásra kivetett mennyiség.

Amint előre tudtam, a beszolgáltatott 300 waggon termény csakis részben jutott el rendeltetése helyére, mert a románok 122 waggon terményt a maguk részére szállitottak el s abból csak 20 kocsi terménynek, 80 illetve rozsnak 55 koronás árát fizették meg, sőt még elismervény adását is megtagadták, nehogy esetleg később, a jóvátételi bizottságnál érvényesithessem a követelést. A román megszállás után Budapesten, szóval és irásban is jelentést tettem a kormánynál az elrabolt terménymennyiségről, annak árának megtérítését kérve, amely kilátásba is helyeztetett.

A román megszállás után azonnal megindult a kormány részéről az akció, hogy a felszabadult részeken a megmaradt termény felesleg a szükséget látó főváros élelmezésének biztositassék.

A gabonagyüjtés eszközlése céljából, a Gabonagyüjtő kormánybiztos, dr. Tahy Endre menekült vármegyei főjegyző vezetésével Nyiregyházán kirendeltséget létesitett, hatáskörébe utalva a vámgabona feletti rendelkezést, ugyszintén a termés felesleg összeszedésének vezetését, valamint a malmok feletti ellenőrzést.

A kirendeltség közbejöttével értekezletet tartottam a járási főszolgabirákkal a termés felesleg megállapitása kérdésében, de sajnos a főszolgabirák egyhangulag kénytelenek voltak kijelenteni, hogy járásaikban számbavehető terménymennyiség nincsen, sőt nagyszámu ellátatlan van, akiknek a vámgabona fel nem használhatása folytán, ellátásukról gondoskodni nem képesek. Tárgyalás eredmenyeként mintegy 150 waggon terménynek biztos leszállitására voltak csak képesek Nyiregyháza város polgármestere és a járási főszolgabirák vállalkozni. Dacára ennek a Gabonagyüjtő kormánybiztosság által 800 waggon buza, rozs, árpa, valamint 800 waggon tengeri beadására kötelezetett a vármegye.

A rendelkezés kézhez vétele után azonnal személyesen eljártam Térfy államtitkár kormánybiztos urnál, aki indokolt előterjesztésemre intézkedett, hogy további intézkedésig, a kontingens megállapitása függőben tartassék.

Térfy államtitkár ur április hó 9-én, továbbá tárgyalás céljából Nyiregyházára érkezett, s jelenlétében tartott értekezleteken kifejtett indokaim alapján, amelyben a vármegye szomoru termésviszonyait ismertettem, a 800 vagon tengeri beszolgáltatásától teljesen elállott, mert meggyőződött arról, miszerint a meglévő kevés tengeri még a vetőmag szükséglete sem fedezi, a többi szemes terményből a beszolgáltatandó kontingenst 600 vaggonban állapitotta meg, s ezen megállapitását ismételten kifefezett felvilágositásaim dacára fenntartotta, sőt kilátásba helyezte, hogy ha ezen mennyiség önkéntesen beszolgáltatva nem lesz, ugy kénytelen a katonai kényszerfeltárás eszközéhez nyulni, mert a főváros éhező lakosságát, köznyugalom biztositása érdekében, bármilyen áldozatok árán is el kell látni 600 vaggon termény leszállitására természetesen kötelezettséget nem vállaltam, mégis felkértem a kormánybiztos urat, hogy a katonai rekvirálás elrendelése előtt adjon alkalmat az áldozatkész és hazafias gondolkozásu termelőknek, miszerint önként felajánlhassák terményeiket. A kormánybiztos ur ehhez készséggel hozzájárult, s ennek alapján az önkéntes felajánlás határidejét április hó 25-ben állapitotta meg, amelynek eredményéhez képest lesz a katonai rekvirálás mellőzve, avagy elrendelve.

A katonai rekvirálást. ugy a lakosság iránti ellenszenv felébresztésének elkerülése, mint a lakosság nyugalmának megóvása érdekében, minden körülmények közt elkerülendőnek tartom, de ez csak ugy lehetséges, ha a követelt terménymennyiségnek legalább nagy része ténylegesen beszolgáltattatik, épen ezért e helyről is kérem a vármegye gazdaközönségét, hogy világositsák fel saját hatáskörükben is a kisgazdákat, miszerint a haza elleni bünt kövel el mindenki ha éhező honfitársaitól és büszkeségünket képező, testünkből és vérünkből szervezett dicső nemzeti hadseregünktől a létfenntartás eszközét saját önző céljaiból elvonni akarja.

Hiszem és remélem, hogy a vármegye hazafias termelőközönsége megérti a kor hivó szavát, amely minden áldozatot megkövetel szegény tönkrement hazánk ujra boldoggá tételéért, s készséggel fogja — erején felül is ; — terménykészletét a közcél érdekében felajánlani

A vármegye termény és általában élelmiszerkészleteinek megóvása, illetve nagymennyiségben, lánckereskedők által való elszállitásának megakadályozása érdekében élelmiszerek szállitását a vármegye területén belül is engedélyhez kötöttem, még pedig fenntartva magamnak a jogot ahhoz, hogy a vámegyéből való kivitel, avagy egyik járásból a másikba való szállitás kizárólagosan engedélyem alapján történhessék.

A közélelmezési miniszterium és a fővezérség igazolványaival nagymennyiségü bevásárló lepte el a vármegyét, akik a vármegyében az árakat egymásra licitálva nagy mértékben felverték és a lánckereskedők által rejtve tartott élelmiszerkészleteket összevásárolták.

Amennyiben alapos volt a gyanum, hogy ezen bevásárlók egy része, teljesen megbiztatlan egyénekből áll, akik valószinüleg a lánckereskedők érdekszövetségébe tartoznak, szállitmányaikhoz szükséges igazolványok kiadását megtagadtam és előterjesztéssel éltem a közélelmezési miniszter urhoz, a kiadott vásárlási engedélyek visszavonása, illetve megbizhatóság szempontjából való átvizsgálása érdekében.

Sok bajt és gondot okozott a malmok üzemeinek fenntartása; bár a fakitermelési akció kapcsán a malmokat is elláttam fával, nem tudták teljes üzemképességüket fenntartani, mig más malmok faüzemre berendezhetők nem voltak.

Az őrlési dijat 1919. év nyarán 23 koronában, később 35 koronában állapitottam meg, azonban ezen őrlési dijak betartva alig voltak, sőt egy pár járásban a főszolgabirák előzetes engedelemmel, az ellátatlanok élelmezése érdekében a vámőrlést is behozták. A románok kivonulása után a vámőrlést az egész vármegye területére azonnal kiterjesztettem, a beszedendő vámgabonából óhajtva azokat az ellátatlanokat élelmezni, akik részére az egyes községek a románok miatt terményt biztositani nem tudtak A gabonagyüjtő országos hormánybiztosság rendelete folytán azonban a vámgabona felett nem rendelkezhetem, s igy táviratilag voltam kénytelen kérni a közélelmezési miniszter urat, hogy 100 vaggon terményt az ellátatlanok részére sürgősen oldjon fel. Sajnos eddig csak 4 vaggon liszt bocsáttatott rendelkezésemre.

A korpa feletti rendelkezés a korpaközpont rendelkezése alá utaltatott, s igy tapasztalva a multakat, előreláthatólag a vármegye korpaszükségletét biztositani nem fogjuk tudni, hanem a korpa megint idegen helyekre lesz elszállitva.

Burgonya értékesités.

A román megszállás ideje alatt, egyik legfontosabb megoldandó feladat volt, a vármegye tömeg termékét képező burgonyának a megfelelő értékesitése és lehetőséghez képest az ország lakosai élelmezésére való biztositása

Ezen elsőrangu fontosságu kérdés csakis aként volt megoldható, hogy a burgonya Budapestre való felszállitása biztositassék.

Ezen cél érdekében készséggel tettem eleget a közélelmezési minister ur azon felhivásának, hogy a burgonya szállitás megtárgyalása céljából, az OBKI vezetőségével tárgyalást folytassak. Szeptember hó 14-én tehát a gazdatársadalom több tagjától, valamint Kausay Tibor gazdasági felügyelőtől ugy a burgonya ára, mint a kötendő szerződés feltételeire megfelelő információkat szerezve, dr. Roxin Teodor román kormánybiztos társaságában, akinek a tárgyalásokon való részvétele a szállitási engedélyek és vaggonok biztositása szempontjából okvetlenül szükséges volt, felutaztam Budapestre és ott az OBKI. vezetőségével, 1919. év szeptember hó 15-én, 10.000 waggon burgonya szállitására a szerződést megköttem.

A burgonya ára a kötött szerződésben mázsánként 60 koronában lett megállitva, amely összegre vonatkozólag a közélelmezési minister ur 77253—1919. számu rendeletével akként intézkedett, hogy 50 korona a termelőknek fizettessék, mig a fentmaradó 10 korona, illetve a románoknak fizetett mázsánkénti 4 korona után fennmaradó 6 korona felett az alispán teljes rendelkezési jogát biztositja.

Ugyancsak a hivatkozott rendelet, Ereky Károly akkori közélelmezési minister ur előtt személyesen tolmácsolt előterjesztésemre kimondotta, hogy a burgonyát Szabolcsvármegyében zár alá veszi és az eddig kiadott mindenféle szállitási engedély hatályát veszti.

Ezen előterjesztésem indokát azon körülmény képezte, hogy megakartam szabaditani, ugy a termelőket, mint a fogyasztó közönséget a lánckereskedők uzsora hadától.

Mielőtt Budapestre felutaztam, tisztviselői értekezlet elé terjesztettem azon kérdést, hogy a burgonya szállitás miként bonyolittassék le. Az értekezlet tagjai, különösen a járási főszolgabirák, kijelentették, hogy amennyiben a háborus évek alatt is tulajdonképen a közigazgatási hatóságokkal bonyolitották le az OBKI. burgonyaszállitást s az általa tartott, nagyrészben zsidó bizományosok csakis a nagy jutalékokat élvezték, amely bizományosoknak 9/10-ed része teljesen megbizhatatlan és alkalmaztatásukat cszkis visszaélések elkövetéséére használták fel, vegye a vármegye házi kezelésbe a szállitást.

Az értekezlet határozatát tudomására hoztam az OBKI vezetőségének és annak alapján elhafároztam, hogy a burgonya szállitással keresztény és teljesen megbizható olyan egyéneket bizok meg, akik részint, mint tényleges katonatisztek müködtek és állásnélkül voltak, részint pedig olyanokat, akik a megszállás folytán otthonukból, hazafias érzésük folytán kizavartattak és földönfutóvá tétettek. Ezen emberbaráti és hazafias elhatározásomat személyesen közöltem Ereky Károly volt közélelmezési miniszter urral is, aki örömmel vette elhatározásomat tudomásul.

A busás haszontól elesett burgonya bizományosok nem vették szó nélkül tudomásul azon intézkedésemet, hogy őket a szállitásból kizártam, hanem mindent elkövettek, részint az OBKI. utján részint pedig magán uton, hogy elhatározásom megmásitására birjanak.

Amennyiben azonban időközben arról szereztem meggyőződést, hogy az általam kinevezett gazdasági megbizottak mérsékelt jutalék ellenében sikerrel és közmegelégedésre tettek eleget feladataiknak dacára minden aknamunkának, amely még a termelők felbujtogatásától sem rettent vissza, fenntartottam elhatározásomat.

A közélelmezési miniszter ur fentebb hivatkozott rendeletével 50 koronát rendelt a termelőknek kifizetni ; a miniszteri rendelet ezen részét azonban nem hajtottam végre, mert az e tárgyban tartott tisztviselői megbeszélésen, amelyen a gazdaközönség több tagja is részt vett, azon vélemény alakult ki, hogy amennyiben a román katonaság is nagymennyiségü burgonyát vesz igénybe, még pedig az általa megállapitott 30 koronás árban, a főváros részére szállitott burgonya árába csak 45 korona fizettessék ki, mig a visszatartott 5 koronából egy alap létesittessék azok kártalanitására, akik a románok részére voltak kénytelenek burgonyát szállitani.

A román katonaság azonban oly nagy mennyiségü burgonyát szállitotta el, hogy előre láthatólag a kártalanitásra szánt 5 korona elégséges nem lett volna, éppen ezen indokból kér-

tem a burgonya árának a közélelmezési miniszter ur által leendő felemelését.

A közélelmezési miniszter ur a burgonya árát 60 koronáról 80 koronára, 1919 év október hó 14-től kezdődőleg fel is emelte. Amikor erről tudomást szereztem, szükségesnek tartottam, hogy a vármegye vezető férfiai s elsősorban maguk az érdekelt gazdák döntsenek a burgonya árának kérdésében s éppen azért az egész ügyet okt. hó 23-án tartott é-tekezlet elé vittem

Az értekezlet tagjai azon elvből kiindulva, hogy nem volna igazságos, miszerint azon gazdák, akik a burgonyájukat rögtön az első alispáni felhivásra, az alispán rendelkezésére bocsátották s azért csak 45 koronás árt kaptak, rövidséget szenvedjenek szemben azokkal, akik talán spekulációból magasabb árat várva tartották vissza burgonyájukat, a 45 koronás ár fentartása mellett döntöttek, annyival is inkább mert ezáltal a törvényhatóság egy nagyobb összeggel fog rendelkezhetni, melyből a károsult gazdákat kártalanithatja és esetleg más kiadásokat fedezhessen.

Az értekezlet határozata alapján a 45 koronás árt fentartottam s az közmegnyugvással találkozott.

A szép sikerrel kecsegtető burgonya szállitást a román parancsnokság előttem ismeretlen, de valószinüleg anyagi indokokból, sőt egyesek aknamunkája folytán betiltotta s bár ezt közbenjárásomra rövid időre ujból megengedte, a szállitást később ujra betiltotta s minden törekvésem dacára a tilalmat nem vonta vissza.

A betiltás után csakhamar tudomást szereztem arról, hogy néhány lelkiismeretlen szeszgyár tulajdonos felhasználva a román katonaság intézkedését, a román katonaságtól burgonyából való szeszfőzésre kértek engedélyt s dacára minden tilalmamnak és megtorlást kilátásba helyező figyelm ztetésemnek, a fegyveres hatalom égisze alatt nagymennyiségü emberi élvezetre alkalmas burgonyát főztek fel; ezen lelkiismeretlen üzérek büneinek megtorlása iránt intézkedtem.

Közben hozzám is érkeztek egyre-másra szeszfőzés engedélyezése iránti kérelmek; azon esetekben, amidőn be igazolást nyert, hogy kizárólag fagyos, romlott burgonya felfőzését kérte a szeszgyártulajdonos, a burgonya fagyott voltának elózetes szakértői megállapitása mellett az engedélyt meg is adtam, a szeszgyárosokat azonban a saját megbizottaim által is állandóan ellenőriztettem, nehogy visszaélés követtessék el.

A kor szellemére szomoru fényt vet azonban azon körülmény, hogy fagyott burgonya nagyobb mennyiségben csakis szeszgyárosoknál fordult elő s igy alapos a gyanum, hogy egyesek készakarva fagyasztották meg őnző érdekeikből a burgonyát, ezt azonban hitelesen megállapitani sajnos nem állott módomban.

Igazolásául egyes szeszgyártulajdonosnak be kell jelentenem, hogy inkább nem éltek szeszfőzési jogukkal, mintsem a románoktól erre engedélyt kérjenek.

Magam részéről mindent elkövettem, hogy a burgonyát részint a románoktól, részint ipari célokra való felhasználásától megmentsem s önérzettel megállapithatom, hogy fáradozásomat siker is koronázta, mert még jelenleg is rendelkezem több ezer waggon burgonyával, a melynek felszállitása folyamatban van.

A román megszállás ideje alatt a főváros részére 2811 waggon burgonya lett felszállitva, ami tekintve azon körülményt, hogy a román megszállás minden elképzelhető nehézségeivel, zsarolásaival és erőszakoskodásaival kellett megküzdenünk, joggal megállapithatom, hogy a lehetőséghez képest sikerrel tettem eleget kötelezettségemnek

Példaképpen meg kell emlitenem, hogy lássa a tek. Bizottság a feltornyosult nehézségeket, hogy a román hadvezetőség többször betiltotta a szállitást, a már berakott waggonokat számtalan esetben minden térités nélkül elrabolta, nem felejtkezve meg azonban arról, hogy a szállitási engedély fejében dr. Roxin román kormánybiztos utján 3200000 koronát kizsaroljon. A román nadvezetőség a burgonya szállitást november közepétől véglegesen betiltotta s dacára minden közbenjárásnak, ujból nem engedélyezte s igy ezen időtől kezdve nem maradt hátra más teendőm a burgonya szempontjából, mint a megszállás végnapját várni, amidőn megszabadulva felszabaditóinktól, a megőrzött burgonyakészletek szállitását ujból megkezdhessem

A felszabadulás után azonnal, teljes erővel megindult a burgonya szállitás s már eddig is több, mint 3500 waggon felszállittatott, amely a főváros és az ország élelmezésének sulyos problémáját nagy mértékben enyhitette és lehetővé teszi, hogy a lakosság a nagyon szüken levő kenyérmagvak helyett, legalább burgonyával kielégitő módon ellátassék.

A burgonya ára március 22-től kezdődőleg mázsánként 150 K-ban lett megállapitva, amely összeg mellett a termelők reményen felüli mértékben megtalálják számitásukat és erős ösztönzésül szolgál arra, hogy az idei évre mentül nagyobb területet vetnek be burgonyával.

Külön meg kell emlékeznem a dr. Kállay Tamás féle sok port felvert és a fővárosi sajtó egyrésze által is tárgyalt burgonya szállitásról.

Dr. Kállay Tamás ugyanis 1919. év. szemtember 9-én az OBKI-val arra kötött szerződést, hogy Szabolcsvármegyéből szeptember hó végéig 220—230 waggon, vagy ennél lényegesen nagyobb mennyiségü burgonyát Budapesten 160 filléres árban átad.

Amidőn kifejezett kivánságomra, az általam kötött szerződés napjáig más egyénekkel kötött szerződések érvénytelenittettek, Hegyi Dezső miniszteri tanácsos ur, az OBKI vezérigazgatója azon kérelmet intézte hozzám, hogy a Kállay féle szerződés érvényét fogadjam el, mert nevezett ajánlata, tekintve, hogy a Burgonyát Budapesten köteles átadni 160 filléres árban, az összes ajánlatoknál sokkal olcsóbb, másrészről pedig fontosnak tartja a főváros élelmezése szempontjából, hogy mentül előbb nagymennyiségü burgonya szállittassék fel Budapestre. Kérte az ajánlat elfogadását azért is, amint azt a március hó 26-án a közélelmezési miniszteriumban tartott értekezleten is kijelentette, mert nem bizott abban, hogy általam rendszeresitett szervezettel a burgonya szállitást sikerrel le fogom tudni bonyolitani. Hegyi által előterjesztett kérelemre határozott választ nem adtam, mert meg akartam osztani a felelősség sulyát a vármegye vezető férfiaival, azok véleményét óhajtottam kikérni.

Közben azonban dr. Kállay Tamás az OBKI-val kötött szerződését amennyiben a burgonya zár alá vétele folytán érvényesiteni nem tudta, a törvényhatóságra ruházta át szeptember hó 24-én azon kijelentéssel, miszerint az alispánra bizza az elérendő pénzfeleslegből való részesedésének megállapitását.

Dr. Kállay Tamás ajánlatának elfogadása kérdésében, amint már emlitettem, szükségesnek tartottam a vármegye vezető férfiainak véleményét kikérni, s ezen célból október hó 4-én tartott értekezlet elé terjesztettem Kállay ajánlatát. Az értekezlet tagjainak egyhangulag az volt a véleménye, hogy kötelességem Kállay ajánlatát elfogadni, mert ezáltal a vármegye egy olyan tekintélyes összegre tesz szert, amelyet akár a románok okozta károk megtéritésére, akár pedig más közérdekü célokra felhasználhat.

Az értkezlet kifejezett akaratának engedelmeskedtem, Kállay ajánlatát elfogadtam és az OBKI-tól Kállay-féle szállitmányként 224 vaggon burgonya árát felvettem, illetve elszámoltam.

A Kállay-féle szállitmányból leszámitva a szintén értekezlet által megállapitott és Kállaynak fizetett nyereségrészesedést, a vármegyének mintegy 1,200000 korona haszna maradt, amely összeg teljes egésszében a törvényhatóság hazafias áldozatkészsége folytán a nemzeti hadsereg céljaira felajánltatott.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság. A burgonyaszállitással kapcsolatosan, legtöbb esetben teljesen illetéktelen és a körülményeket nem ismerő egyének részéről, legtöbbször burkolt gyanusitásoknak lettem kitéve, sőt még a katonai fővezérségnél is feljelentés tétetett ellenem. Büszkeséggel kell megállapitanom, hogy legfelsőbb felügyeleti hatóságom, a belügyminiszter ur a hozzá áttett feljelentést, ismerve müködésemet, még arra sem méltatta, hogy a vádak, jobban mondva a burkolt gyanusitások ügyében vizsgálatot rendeljen el, avagy felvilágositó jelentést kérjen, ugy hogy csakis közvetett uton szereztem arról tudomást, hogy ellenem panasz adatott be.

Simonyi Semadám miniszterelnök ur, amidőn nála több fontos ügyben személyesen jelentést tettem, a kormány nevében elismerését fejezte ki a román megszállás alatt tanusitott magatartásomért, különösen pedig a burgonyaszállitással kapcsolatos céltudatos intézkedéseimért.

A vármegyei pénzek kezelése a törvény értelmében a pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőség ellenőrzése mellett az adóhivatalok feladatát képezik, ezen eljárást a burgonyapénzek kezelésénél mellőznöm kellett, mert az adóhivatali pénzkezelés mellett, gyakran kereskedői gyorsaságot igénylő kiutalások és átutalások eszközölhetők nem lettek volna, másrészről pedig az adóhivatal a megszállás alatt gyakran nagy fizetési nehézségekkel küzdött, s igy a termelők kifizetését minden esetben nem tudta volna teljesiteni. A megszállás alatt még az a veszély is fennforgott, hogy az adóhivatalban kezelt pénzeket a megszálló csapatok elrabolják mint államtulajdont.

Ezen körülmények inditottak arra, hogy a burgonya- és terményalapokat pénzintézetileg kezeltessem, viszont pedig ez inditott arra, és nem pedig a gyanusitások, hogy a viszonyok kényszeritő hatása folytán pénzintézetileg kezelt alapok megvizsgátását már a román megszállás alatt, amidőn a kivonutás várható volt, március hó 2-án a belügyminiszter urtól kérelmezzem s ezen kérelmet március végén Budapesten való fentlétem alkalmával ujból megismételjem. A törvényhatóság ugyancsak előterjesztésemre és kifejezett kérelmemre március hóban tartott köz-

gyüléséből dr. Meskó László elnöklete alatt egy vizsgáló bizottságot küldött ki, amely bizottságot a burgonya- és terménysámadások és ügyletek minden mozzanatáról,a vonatkozó okmányok rendelkezésre bocsátása mellett tájékoztattam, s a bizottság jelentésével a törvényhatósági bizottságnak lesz alkalma behatóan foglalkozni, s így szükségtelennek tartom, hogy az ellenem irányuló vádakra reflektáljak.

A burgonyaszállitásból kifolyólag azon előny is származott, hogy alkalmam nyilt nemcsak a megélhetés sulyos feladatai elé állitott tisztviselő társaimat, nyugdijasokat és elhalt tisztviselők özvegyeit és árváit némi anyagi segélyben részesiteni, hanem alkalmam nyilt közüzemeket. mint például a villanygyárat, valamint Debrecen városát is tekintélyes összegekkel kisegiteni, azonkivül pedig a lakosság részére beszerzett közszükségleti tárgyakat biztositani.

Igy többek között sikerült 13000 darab munkásruhát vásárolnom, s azt 100 koronás árban árusitani, amely által nagy mértékben enyhitettem a legszegényebb munkások között különösen fokozottabb mértékben fennálló ruhainséget.

Jelentősége szerint behatóbban kivánok foglalkozni azokkal a kérdésekkel, melyek az elmult időszak alatt vármegyénkben a mezőgazdasági szesztermelés körében váltak aktuálisakká.

Akik figyelemmel kisérik vármegyénk fejlett és sok tekintetben speciális mezőgazdasági viszonyait, igen jól tudják, hogy vármegyénk mezőgazdasági szesztermelésének jelentősége régen tullépte az egyes magánvállalkozások, avagy a vármegye gazdasági életének kereteit ellenben annál a számos egyetemes jellegü vonatkozásnál fogva, amelyet ezen ugyszólván kizárólagos virágzó mezőgazdasági iparágunk a nemzetgazdaságra és államháztartásra, valamint az országos közellátásra jelent, ezen kérdés országos fontossággal bir.

A mult év végefelé kerülő utakon megszerzett hivatalos lap példányokból vált előttem ismeretessé a magyar pénzügyminiszter urnak 1919. december hó 9-én kelt 68220. szemu rendelete, amely a mezőgazdasági szeszgyárakban feldolgozható anyagok neme és minősége tekintetében az ország meg nem szállott területeire olykép intézkedett, hogy a saját termésü és a cukorgyárak

részére le nem szállitható cukorrépán kivül főzést sem tengeriből, sem burgonyából nem engedélyezett.

Amint az mindenki előtt ismeretes, az 1919. évi termésből származó tengeri, amely a vármegyeszerte uralkodott hüvös, csapadékos időjárás folytán kellő időben be nem érhetett és amely a rendkivüli korán fellépett és szokatlan őszi fagy folytán is sokat szenvedett, olyannyira hibás minőségü, romlékony volt, amely 60—70 %-ában emberi táplálkozásra, közvetlen állati takarmányozásra alkalmatlanná vált: közismert továbbá az is, hogy az 1919. évi burgonya termés bizonyos esetekben a termelők előrelátásának és gondosságának hiányában is, de általában a felette kedvezőtlen csapadépviszonyoknál, a korán fellépett — és a román megszállás által teremtett helyzetnél fogva idejében össze nem hordott és betakaritatlan burgonyában előállott — fagykár folytán szintén rendkivül sokat szenvedett, amihez képest az 1919. évi burgonya termésünk, amelynek elszállitása is leküzdhetetlen nehézségekkel járt, erősen romlásnak indult.

Az a szilárd meggyőződés, hogy vármegyénk tengeri és burgonya terméséből mindazt, ami saját házi és gazdasági szükségletünket meghaladja, utolsó szemig az ország közellátására kell kiszolgáltatnunk, másfelől azonban azon belátás, hogy a tengeri és borgonya termésből azt ami hibás és romlékony minőségénél fogva sem emberi táplálkozásra, sem közvetlen állati takarmányozásra nem alkalmas, megfelelő feldolgozás által nem értékesiteni és magángazdaságok, valamint a nemzetgazdaság helyrehozhatatlan veszteségére országunk mai szomoru helyzetében pusztulni hagyni bünös könnyelmüséggel volna határos: a román megszállás álta teremtett rendkivüli helyzetben, midőn a magyar kormánnyal való érintkezéstől teljesen el voltunk vágva, tőlem is rendkivüli intézkedéseket követeltek.

Ezen rendkivüli felelőség sulya alatt a nagyhorderővel biró kérdések szakszerü és alapos megvitatása végett folyó évi január hó 7-re a hivatalos világ és gazdatársadalom vezető férfiait értekezletre hivtam össze, amelynek vezetését a jelenvoltak felkérésére Megyeri Géza nyug. m. kir. kuriai biró, a vármegyei gazdasági egyesülct elnöke volt szives vállalni.

Az emlitett értekezleten előterjesztésem nyomán a m. kir. pénzügyigazgató és vármegyénk legkimagaslóbb gazdái felszólalásai után azon egyhangu felfogás alakult ki, hogy a legnagyobb lelkiismeretességgel és hazafiui belátással mérlegelve azt a rendkivüli jelentőséget, melyet a vár-

megye tengeri, de kivált burgonya termésének nélkülözhető feleslege az ország, de különösen az éhező főváros közellátására jelentenek : szükségesnek találja, hogy ezen termények ezen célok érdekében a legmesszebbmenőleg biztosittassanak, ugyanakkor azonban tekintettel arra a közismert körülményre, hogy az idei tengeri termés a rendkivüli időjárás miatt kellően be nem érhetett és a szokatlanul korán fellépett őszi fagy folytán tulnyomórészben oly annyira hibás, melynél fogva az sem emberi táplálkozásra, sem állati takarmányozásra nem alkalmas, továbbá mert az 1919. évi burgonyatermés a rendkivüli viszonyokban rejlő gazdasági okok és a betakaritás előtt bekövetkezett korai szigoru fagy folytán erősen romlásnak indult, azon célból, hogy ezen óriási értéket képviselő és pusztulásnak indult vagyonból valamit az egyes magángazdaságok, de főleg a nemzeti vagyon számára megmentsen, minthogy ezen romlékony anyagok tekintetében más ut és mód rendelkezésére nem áll, szigoru ellenőrzés és korlátozások mellett elkerülhetetlenül szükségesnek tartja a romlott anyagoknak mezőgazdasági szeszfőzdékben való feldolgozását annyival is inkább, mert lehetetlen figyelmen kivül hagyni, hogy a román megszállás alatt a takarmányfélékből teljesen kipusztitott vármegyénk megmaradt jószágállományának takarmányozására, talajunk megjavitására, ma a mezőgazdasági szeszgyárak óriási fontossággal birnak és mert lehetetlen figyelembe nem venni mezőgazdasági szeszgyáraink productivittásának az államháztartásra, az ország közellátására, közegészségügyére és ipari életére kiható óriási jelentőségét.

A fenti értekezlettől nyert felhatalmazás birtokában, annál a rendkivüli felelősségnél fogva, amely akkor, amidőn a nyomasztó román megszállás alatt a magyar kormánnyal való érintkezés lehetőségétől teljesen el voltunk zárva, oly rettenetes sullyal reám nehezedett, ámbár teljes mértékben tudatában voltam annak, hogy a szeszfőzés engedélyezése, épugy mint a szesztermeléshez felhasználható anyagok minőségének és mennyiségének meghatározása az érvényben álló törvények és rendeletek értelmében és normális viszonyok között a kormányhatóság hatáskörébe tartozik ; mindazonáltal a rendkivüli viszonyok között magasabb államgazdasági és államháztartási szempontok parancsoló kötelességemmé tették ennek az országos fontosságu speciális vármegyei mezőgazdasági iparágunk üzembe helyezésének és folytatásának a közellátás és államháztartás, a köz- és magánérdekre egyaránt figyelemmel levő kielégitő szabályozását.

Intézkedésemről és azok eredményéről a következőkben számolhatok be.

Mindenek előtt elrendeltem, hogy a mezőgazdasági szeszgyárosok birtokában levő tengeri és burgonya készletek minőség és mennyiség tekintetében a vármegyei gazdasági megbizottak által a helyszinén pontosan megállapittassanak, a hibás romlékony anyagok kiválogatás után gondosan elkülönittessenek, az egészségesnek talált készletek kellő megőrzése és biztositása végett szükséges és célirányos gazdasági intézkedések hatósági ellenőrzés mellett foganatosittassanak és végül, hogy közellátási célokra elsősorban az ezen vállalkozóknál tároló és saját házi és gazdasági szükségleteiket meghaladó feleslegek vétessenek igénybe és szállittassanak el.

Magát a szeszfőzést minden egyes esetben külön engedélyemtől tettem függővé, amelynek megadása előtt meghallgattam a m. kir. gazdasági felügyelőségnek a helyszinén foganatositott vizsgálat alapján tett véleményes javaslatát és ahhoz képest a főzést csakis teljesen romlott és másképen már nem értékesithető anyagokból engedélyeztem.

Minden egyes engedélyezés alkalmával figyelmeztettem a vállalkozót, hogy a főzés a pénzügyi törvényekben és rendeletekben meghatározott feltételek és módozatok mellett gyakorolható és nyomatékosan figyelmeztettem a feldolgozható anyagok minőségét és mennyiségét illetőleg felállitott tilalmaktól való eltérésük esetére a jövedéki eljáráson kivül folyamatba teendő és az érvényben álló kormányrendeletekben meghatározott büntetőjogi és vagyonjogi felelősségük következményeire.

Intézkedtem, hogy a vármegyének az oláhok által ideiglenesen létesitett vámvonaltól innen eső részén üzembehelyezett valamennyi mezőgazdasági szeszgyár a vállalkozó költségére állandó ellenőrzés alá vétessék és e célból minden egyes szeszgyár mellé megbizottat rendeltem ki.

Meg kell állapitanom, hogy megbizottaim : volt tényleges és tartalékos tisztek, menekült vagy állásukat vesztett köztisztviselők ügybuzgósága, a közérdek által irányitott lelkiismeretessége, megbizhatóságuk és minden irányu függetlenségük, amig egyfelől az általuk biztositani kivánt célt kiváló eredménnyel szolgálták, viszont alkalmat nyujtottak arra, hogy számos önhibáján kivül kenyerüket vesztett kiváló, derék, magyar kaionatisztjeink és érdemes köztisztviselőink anyagi ellátását is a román megszállás alatt az

adott körülmények között szerényen, de önérzetükhöz méltóan és tisztességesen biztosithattuk.

Végül pedig a már többször emlitett értekezleten nyert felhatalmazásom alapján azzal a kérelemmel fordultam a mezőgazdasági szeszgyárakhoz, hogy tekintettel a részükre adott főzési engedélyek alapján nekik nyujtott és a többi gazdákkal szemben kétségen kivül sokkal nagyobb konjukturális haszonnal és egyébb vagyoni előnnyel egybekapcsolt kedvezményekért adóztassák meg önmagukat azzal a célzattal, hogy az ily képpen felajánlott összegek a vármegye vetőmag alap számlája javára befizettetvén, azon károk megtéritésére szolgálnának, melyet a vármegye az 1918 október végi forradalom nyomán járó fosztogatások által szenvedett, amikor is köztudomásszerüen a vasuti kocsikban tároló vetőmag készletek elpusztultak és ebből folyólag az emlitett vetőmag alap hiánya még ma is 1,300,000 korona. — Sajnos ezen kérelmem eddig nagyobb sikert nem eredményezett, mert 1—2 kivételes esettől eltekintve, szavam gazdáinknál süket fülekre talált.

Ezen közérdekü intézkedéseimmel sikerült biztositanom, hogy az elmult időszak alatt a vármegyénknek a megszálló román csapatok által ideiglenesen felállitott vámvonal innen eső részén üzembe helyezett mintegy 20 mezőgazdasági szeszgyárában a köztellátás érdekeit sértő visszaélés — egy-kettő kivételes és a megévedt vállalkozónak a románokkal való cimboráskodására visszavezethető és ettől eltekintve, ahol azonban a románok kivonulása után nyomban megtettem a lépéseket, hogy ezen hazafiatlan és embertelen eljárásuk méltó megto lásban részesüljön, — elő nem fordult, ellenben a rendkivülien nagy mezőgazdasági és az adóbevételekhez, valamint a szeszfőzdékhez füződő nagy államháztartási előnyökön kivül, melyet vármegyénk mezőgazdasági szesztermelése az államnak nyujt, sikerült biztositani azokat a hasznokat is, melyet a gazdáink által termelt szesz valutáris, közegészségügyi, közellátási és ipari szempontból az országnak jelent.

Megelégedéssel kell végül leszegeznem, hogy a szesztermelés ellenőrzése tekintetében foganatositott szigoru intézkedéseimmel és az ellenőrzéssel megbizott munkatársaim céltudatos és intensiv müködésével sikerült elérnem, hogy a szesz gyártásánál számbavehető anyagoknak üzleti spekulatióból eredő és a háborus évek alatt annyi panaszra okot adott és a közellátás elől bünös módon való elvonására irányuló önző és kapzsi törekvések lehetetlenné voltak téve és dacára a közismert nehézségeknek sikerült az

ország és közelebbről annak éhező fővárosa lakosságának közellátására még mindég igen tekintélyes és hazánk mai szomoru helyzetében még csak annál fokozottabb jelentőséggel biró készleteket megmenteni és rendeltetési helyükre elszállitani.

Igen fontos feladat volt a Szabolcs- és Hajduvármegyében tárolt régi dohánykészlet és az ugyanott termelt 1919. évi dohánymennyiség megmentése.

Ezt a sok millió értéket képviselő s ugy a termelők és állampénztár szempontjából, mint valutáris szempontból elsőrangu fontosságu kérdést — a magyar hatóságok és a termelők megértő összemüködésével, báró Molnár Viktor urnak egy eléggé nem becsülhető s általa — az én legerőteljesebb támogatásom mellett — következetes szivóssággal keresztül is vitt terve alapján, oly nagy sikerrel sikerült megoldanunk, hogy Szabolcsvármegyében 68.000, Hajduvármegyében 4004 mm. volt megmenthető.

Ezen akciónak a kiemelkedőbb mozzanatai a következők:

A mult év őszén hatalmas dohánykészleteink alig látszottak megmenthetőknek. Egyaránt féltenünk kellett ezt a hatalmas nemzeti vagyont a románok telhetetlen zsákmányolási vágyától és attól az óriásmérvü kereslettől, mellyel ezt a készletet a cseh-szlovák államhatalom s az ottani üzérkedés megszerezni s innen kiszállitani igyekezett. Elárasztották Cseh-Szlovákia részéről termelőinket mázsánként 2100 cseh korona, sőt ezt is meghaladó ajánlatokkal, kisérleteztek a kiszállitással nyilt és csempész uton egyaránt s a termelők annál nagyobb kisértésnek voltak kitéve, mert joggal félhettek attól, hogy a románok ellenérték nélkül viszik majd el a Cseh-Szlovákiának el nem adott dohányt.

A termelők ily irányu kérdéseire és kételyeire én arra az álláspontra helyezkedtem, hogy nem tartom helyesnek, megengedhetőnek, az ország érdekében állónak, ha idegen államnak juttatjuk ezt a fontos és jól jövedelmező magyar értéket s igy hazafiatlannak és meg nem engedhetőnek tartottam s minden erőmből meggátolni igyekeztem minden eladást. Módokat kellett azonban viszont keresnünk és találnunk arra,

hogy az itthon maradó dohányt hogy mentsük meg a román zsákmányolás elől.

E célból egy szerződés létesittetett egy hollandi társasággal, mely szerint ez az 1919. évi dohánytermést megveszi, gondoskodik annak beváltásáról, fizeti a magyar kormány által megállapitott beváltási árat, és azért a rizikóért, mely a gazdákat azáltal érheti, hogy nem a beváltott mennyiség, hanem a románok kivonulásakor ténylegmegmaradó dohány után fizetendő az ár, további 40 százalékot fizet a termelőnek. Ily módon lehetővé vált, hogy azon esetben, ha megállapodás ellenére mégis elrekviráltatnék a dohány, egy semleges cég indithasson kártérítési eljárást a román kincstár ellen.

Az 1919. évi dohányra vonatkozólag mihamar tudomásul vette a debreczeni zónaparancsnokság a holland szerződést, sőt sok utánjárás és nem kis anyagi áldozatok utján az is ki volt eszközölhető, hogy a parancsnokság a román katonai alakulatokkal s a dohánybeváltó felügyelőségekkel is tudatta, sőt a lapokban is kinyilatkoztatta, hogy lemond az 1919. évi dohánybeváltási jogáról s eltiltja a katonaságot annak elvitelétől s a beváltás a legszebb sikerrel s zavartalanul le is bonyolittatott.

Még több utánjárás és áldozat révén végre sikerült a zónaparancsnokságot arra is rábirni, hogy lemondott a régi dohánykészletek elviteléről is, kivéve azt a Nyiregyházán és Kisvárdán tárolt, mintegy 15.500 mm. 1916/18. évi termést, melyet a debreczeni magyar hatóságok egy debreczeni szindikátusnak, utóbbi pedig a cseh-szlovák államkincstárnak adott el. Szerencsére még e készlet nagyrésze is megmenekült a tényleges elszállitástól, mert a mentési akció vezetői oly ügyesen halogatták az átadást, hogy mire a cseh kiküldöttek ide érkeztek, a magyar vasutasok nem adtak vasuti kocsikat, a megfizetett román hatóságok sem segitettek nekik az elszállitásnál, közben megszünt itt a román megszállás és itt maradt ez a már elveszettnek hitt dohánymennyiség is.

Csupán Nyirbátorból vittek el kivonulásuk alkalmával a románok 800 mm. 1919. évi és kb. 700 mm. régi dohányt, de még erre is van remény, hogy az Erdélyből vissza lesz hozható.

Természetesen ez a mentési akció nem ment könnyen és simán. Magamnak is sokszor nehéz és veszélyes volt a helyzetem a román hatóságokkal szemben s végtelenül nagy felelősség hárult rám, amikor ezt a sok milliós államérdeket a központi kormánytól elzártan, a saját felelősségemre kellett képviselnem.

Be kell végül jelentenem, hogy a megszállás megszünte után megjelent nállam a pénzügyminiszter ur képviseletében dr. báró Natorp Tivadar miniszteri tanácsos ur s elismeréssel és köszönettel vette tudomásul az ez ügyben történteket s a sok millió értéket képviselő szabolcsi dohány sikeres megmentését eredményező akció lebonyolitását.

Legközelebb lesz még alkalmam teljes leplezetlenséggel a kérdés minden részletét a t. törvényhatósággal megismertetni.

Már az elmult év nyarán vármegyeszerte észlelhető tüzelőanyag hiány folytán más vármegyékből igyekeztem behozatal utján a téli időszakra nagyobb mennyiségü fütőanyagot biztositani. Sajnos azonban, ezen törekvésemet számbavehető siker nem kisérte. Máramarosvármegye, Nagyvárad és Erdély több nagy fakereskedő cégétől oly tömegü tüzifa szállitására érkezett hozzám ajánlat, melynek leszállitása esetén csaknem az egész vármegyei téli tüzifa-szükséglet kielégitést nyerhetett volna. Többek közt egy nagyváradi cég egymaga hajlandónak vállalkozott 1500 vasuti kocsi bükkfát vaggononként 1600 koronás egységáron leszállitani. Ezen céggel felvett tárgyalások, mig a cég a fakészlet felett rendelkezhetett, befejezhetők nem voltak, mivel a megszálló román katonai parancsnokságtól az egyezség megkötése végett kiküldött közegem részére az utazási engedélyt sem sikerült kieszközölnöm. Az elmult szeptember hónap folyamán rekompenzációs alapon tárgyaltam két máramarosmegyei fakereskedővel, kik 150 vasuti kocsi fát kötöttek volna le, szintén 1600 koronás egységáron, mellyel szemben a fa vételára értékébe cserébe terményt kivántak s elfogadták buzára vonatkozólag 130 kor. és rozsra 100 kor. métermázsánként vett ellenár ajánlatomat. Ezen fatömegből csupán 9 vasuti kocsit lehetett leszállitani, mig a többlet, valamint az ugyancsak rekompenzációs alapon a munkácsi Ruszka-Krajnai Kereskedelmi Részvénytársaság részéről 850 vasuti kocsi leszállitására tett ajánlat sem volt lebonyolitható. Hasonlóképen eredménytelenül járt a vármegye szükségletére Biharmegyében vásárolt 300 vasuti kocsi tüzifa behozatalának keresztülvitele érdekében tett fáradozásom, bárha ennek leszállitását a bukaresti román kormány

engedélyezte, azonban erre hivatkozással is a nagyváradi vámhivatalt hasztalan kerestem meg táviratilag. Egyes faszállitmányok, ha az Érmihályfalván felállitott vámhivatalig el is jutottak, onnan Szabolcsmegyébe irányitva nem lettek.

Ily sulyos körülmények között kötelességemnek éreztem, hogy a vármegye lakosságát a következményeiben oly végzetessé válható fainség veszedelmétől megóvandó, minden célra vezetőnek látszó intézkedést megtegyek, melyeket a vármegye összlakossága létérdekét, üdvét szolgálólag e sulyos viszonyok közt egyedül tekintetbe jöhető legfőbb jogszabály, maga a parancsoló szükség irt elém.

Elsősorban zár alá vettem 14958/1919. számu intézkedésemmel a vármegyében egyes gazdaságokban kitermelve levő fatömegből az illető gazdaság saját szükségletét meghaladó fakészleteket. Ezen augusztus 21-én kiadott rendeletem alapján lefoglalt fatömeget a vármegyeszerte fennakadt cséplési és őrlési munkálatokra utaltam ki. Minthogy azonban az igy nyert fakészletek ezen célra sem bizonyultak elégségesnek, világos, hogy ez uton a téli időszakra még egy hasáb fát sem tartalékolhattam.

Más segitő forrás után nézve, vármegyénk nagyobb erdőbirtokosai felé fordult tekintetem. Vázolva a fenyegető fainség borzalmait, október másodikán azzal a kéréssel kerestem fel névszerint őket, hogy nehéz kötelességemben engem hazafiasan támogatandó, a minden normális körülmények között helyt fogható, más rendes közviszonoyk között jogosultsággal is biró okszerü, a jövőbe messzenéző fakihasználási és egyéb szempontok lehető félretétele mellett, a helyzet kellő megértésével és azzal is számot vetve, hogy különben alig pár hét mulva a legnagyobb fahiány következik be, siessenek segitségére Szabolcsvármegyének. Az ez uton remélt és kért 20.000 köbméterrel azonban még nem láthattam biztositottnak a téli faszükségletet, ezen mértéken felül pedig jóval többet kivánni, ismerve a kitermelhetés arányait, nem lehetett. E helyen azonban hálás köszönettel kell kitérnem arra, hogy a megkeresett összes erdőbirtokosok a tőlük fentiekben kért fatömegnél később jóval többet bocsátottak Szaolcsvármegye céljaira rendelkezésre.

A parancsoló szükség által indokolt más expedienshez kellett nyulnom, hacsak nem akartam kitenni a vármegyét egy kihatásában veszélyes, inséges télnek.

Bár számot vetettem azzal, hogy a több, mint négy éven keresztül dult háborura bekövetkezett forradalom idején s ezt követő téli időszak alatt a vármegye érett faállományának nagy tömege erőszakos uton kivágatott, sőt egyes vidékeken a tüzelésre alkalmas élőfa-állomány csaknem teljesen kiirtatott, mégis, mivel e vandalizmus folytán Szabolcsvármegyének idegen helyekről fabehozatalra fokozottabban rászorult lakossága téli fütőanyagszükségletét a teljesen megbénitott fakereskedelem révén nem biztosithattam és mert már az előzetesen hosszabb ideig több nyári hónapon át tartó eredménytelen behozatali kisérletek után halogatni való idővel sem rendelkezhettem, beláttam, hogy teljesen önerőnkre és egyedül a — sajnos — nagy mértékben kipusztitott élőfaállományunkra utaltan, a vármegye területén bárhol található, érett és tüzelésre már alkalmas, még megmaradt élőfaállományunknak a parancsoló szükségből nemcsak indokolt, hanem egyenesen mint egyedüli remédium, ránk kényszeritett és hatósági uton eszközlendő kitermeléséhez kell folyamodni.

Ezen meggyőződésben az előintézkedéseket megteendő, a járási főszolgabirákat és Nyiregyháza r. t. város polgármesterét rendeletileg felhivtam a hatóságuk területén található és tüzelés céljából kivágásra alkalmas élőfaállománynak összeirására. S miután a román megszállás idejében gyakorlatba vettem, hogy a vármegyei életet illető fontosabb kihatásu ügyekben való állásfoglalásom és intézkedésem megtétele előtt a tekintetes törvényhatósági bizottságnak egy-egy ad hoc értekezletre összehivott egynéhány tagjának véleményét kikérjem, egy ilyen és tisztán gazdasági vonatkozásu ügyek megbeszélése végett a gazdasági felügyelőség és a Szabolcsvármegyei gazdasági egyesület vezetőségének részvételével megtartott anketten bejelentettem, hogy a vármegyében mutatkozó tüzifahiány pótlására hatósági kitermelést fogok bevezetni s felkértem a jelenlevőket, hogy a favágatás dijára, mint a fatulajdonosokat a termelt fa árába megillethető összegekre vonatkozólag egy a viszonyoknak megfelelő javaslatban állapodjanak meg. Ez alkalommal egyöntetüleg az a vélemény alakult ki, hogy a fa vágatási dija galy nélkül ölenként 40 koronában volna megszabható, mig a fatulajdonost megillető fa-árak 1. osztályu kemény fa után ölenként 340 koronát, botfa után 260 koronát és puha fa után 160 koronát képviselhetnének. Ezen javaslatot a későbbi kitermelésnél figyelembe vet-

tem. Ezzel kapcsolatban kell még megemlitenem, miszerint hálás elismerés illeti meg általában Szabolcsvármegye egész gazdaközönségét, hogy a tüzelőanyagra ráutaltak érdekét altruista szempontból szem előtt tartva, a fentiekben megállapitott árakat készségesen vállalták.

Csakhamar beláttam, hogy a téli fütőanyag-szükséglet valamelyes biztositása céljából szükségelt, legalább százezer köbméter tüzifa kitermelési munkálatait, melyek folytonos jelenlétet, éber felügyeletet és állandó folyamatu részletintézkedéseket igényelnek, nem bizhatom tisztán a románok részéről minden elgondolható vonatkozásu rekvirálásokkal zaklatott, kimeritett és teljesen lekötött előljáróságokra. Ehez a cél érdekében állandóan müködő, alkalmas szervezet volt szükséges. E munkálatokra a tényleges tisztekben véltem fellelni az alkalmas egyéneket, mely szerencsés választással a nagyarányu akció sikere, miként az elért eredmények igazolták, meg lett pecsételve.

A magánjogba mélyen belenyuló, bár áldásos eredményeiben nagy horderejü kérdésben a felelősséget saját személyemben nem viselhetvén, előterjesztéssel éltem a tekintetes törvényhatósági bizottság őszi rendes közgyülése elé, miként az a t. bizottsági tag urak előtt ismeretes, hogy az érett tüzifaállomány kényszer utján leendő kitermelését előkészitő intézkedéseimet hagyja jóvá s engem a cél érdekében álló rendelkezéseknek saját hatáskörömben megtehetésére hatalmazzon fel Ugyanez alkalommal vázoltam, hogy Szabolcsvármegyét a bekövetkező téli időszakra a tüzelőanyagnak már a nyári hónapokban érzékenyen érezhető hiánya folytán a legsulyosabb helyzet fenyegeti annál is inkább, mivel semmi reménye nem forgott fenn annak, hogy a vasuti közlekedési viszonyok megjavulásával és a románok kerékkötő irányzatának felhagyásával, a vármegyén kivül fekvő területről megvásárolt tüzelőanyag leszállitható legyen s hogy eként téli szükségletre tüzifát és szenet legalább oly mérvben halmozhassak fel, mely az igények legminimálsiabb leszállitásával vett szükségletet csak közelről is fedezhetné. Legyen szabad kitérnem arra, hogy idők folyamán ezen feltevésem beigazolást nyert azzal, hogy az elmult tél tartama alatt összesen 80 vasuti kocsit tett ki a más vármegyéből beszállithatott famennyiség, elgondolni is megdöbbentő, mily következményekkel járt volna, ha önmagunk nem segithettünk volna a tüzifahiányon.

A tekintetes törvényhatósági bizottságnak október hó 14-én tartott közgyülésében a parancsoló szükség jegyében meghozott s az érett faállománynak kényszer utján kitermelését kimondó 17405. K. 91. Bgy. 1919. számu véghatározatát jelentésem kiegészitéseül itt szószerint közlöm:

Szabolcsvármegye közönségétől.

17405. K. 91/1919. Bgy.

Olvastatott a vármegye alispánjának azon jelentése, mely szerint Szabolcsvármegyét a bekövetkező téli időszakban a tüzelőanyagnak már is észlelhető hiánya miatt, a vasuti teherszállitások szünetelése folytán megbénult fakereskedelem következtében a legsulyosabb veszély fenyegeti, s ezen jelentés alapján tárgyalás alá vétetett a fenyegető fainség elhárítása végett teendő intézkedéseket illetőleg az alispán által kért felhatalmazás megadására vonatkozó állandó választmányi javaslat.

Véghatározat.

Szabolcsvármegye közönsége a maga részéről is számol avval a veszedelemmel, hogy a tüzifának mint egyik legnélkülözhetetlenebb létfentartási cikknek hiánya katasztrofális következményekkel járna a társadalom minden rétegére, ha csak a fenyegető fainség bekövetkezése minden rendelkezésre álló módon meg nem akadályoztatik. Kétségtelen előtte, hogy az az általános elégedetlenség, melyet a fütőanyag hiánya vaskövetkezetességgel kiváltana, ujabb robbantó anyagként hatna közre, elsősorban a közrend megbontását eredményezve s főként nagyon alkalmas lenne arra, hogy a magántulajdonnak már a közelmultban nagyon is megingott tiszteletbentartásán alapuló erkölcsi és jogi felfogás teljes elfajulására ujabb tápot adjon és talán a fázó, éhező emberek többé meg sem rendszabályozható anarchiájára vezessen.

Ugyanázért a fenyegető veszedelemnek elejét vendő a parancsoló szükségből falhatalmazza az alispánt, hogy a vármegye területén bárhol található érett, és tüzelésre alkalmas élőfaállományt esetleg közerővel,

kényszer kitermelés utján a vármegye lakossága részére biztositsa s nemcsak az utmenti fákat, hanem a felmerülő szükséghez képest még az állami üzemterv szerint kezelt erdők érett és esetleg több évi vágás területén levő faállományát is, a fenyegető fainség megelőzése végett vágattassa ki.

Jóváhagyólag veszi tudomásul az alispán azon jelentését, hogy a vármegye lakássága faszükségletének összeirására az előkészitő intézkedéseket megtette, tudomásul veszi, hogy a községeket kitermelési körzetekbe kivánja osztani és az akció vezető szerveiként a tényleges tiszteket óhajtaná alkalmazni, kiknek részére a kitermelendő fa után ölenként 20 koronát kivánna forditani. Tudomásul veszi azon intézkedését is, hogy a fatulajdonosoktól a vármegye lakossága szükségletére igénybe veendő kitermelt fa árát ölenként értve és ölbe rakva 360 koronában, a II. oszt. botfa ölét 280 koronában, egy öl puhafa árát 180 koronában állapitotta meg azzal a hozzáadással, hogy a termelőktől ölenként 20 korona leszámittatik a kitermelési akciónál felmerülő és a szervezéssel kapcsolatos kiadás fedezésére.

Egyben felhatalmazást ad a vármegye alispánjának arra nézve, hogy a jelentése alapján tett intézkedéseket is a felmerülő szükség szerint megváltoztathassa, minden a cél érdekében még szükségesnek látszó intézkedéseket saját hatáskörében megtehesse.«

A közgyülés napjának délutánján több fontos érdekü vármegyei ügy megtanácskozása céljából nagyszámu bizottsági tag részvételével magtartott értekezleten egyöntetü kivánság merült fel arra nézve, hogy a hatósági uton kitermelendő fatömeg szétosztásakor a reáutaltak teherbiró képességük arányában háromféle és pedig például I. o. fánál ölenként 500, 400, 300 koronás árakban juthassanak tüzifához. Ezen szempontot a kiutalások alkalmával érvényesitettem is, azzal

a kiegészitéssel, hogy ezen hármas árskálához ingyen fa cimen egy negyedik kategóriát is létesitettem egyes nyomorban élő hadirokkantak, menekült tisztviselők s hasonló elbánás alá vehető egyének részére.

A vármegye közönségének fentebbi felhatalmazása birtokában, nogy a kitermelés egyszerre megindulhasson 32 kitermelési körzetet létesitettem s ezek mindegyike élére megbizottamként egy-egy tényleges tisztet állitottam.

Október huszadikán kezdették meg a fabiztosok a becslési eljárást a vármegyének a román megszállásból kifolyólag vezetésem alatt megmaradt 103 községében s ugyanezzel egyidejüleg irták össze az előljáróságok községeiknek téli fütőanyag szükségletét, maga a kitermelés pedig gyors menetben már október huszonkettedikén megindult, ugy, hogy már november elsejére ugyszólván mindenütt számbavehető fakészlet állott a legfontosabb szükségletek kielégitése céljából rendelkezésre.

A becslési eljárás és a szükségletek összeirására, a kitermelés és a szétosztás módozataira részletesen kidolgozott, egyöntetü eljárást biztositó és egyenlő elbánást célzó eljárási utasitásokat és irásbeli rendelkezéseket adtam ki, a vármegye közönségét pedig a hatósági tüzifakitermelési akció megindításáról ugy a Nyirvidék helyi napilap hasábjain, mint féléves jelentésem ezen fejezetét bezárólag közölt hirdetményemben értesitettem.

Mindenekelőtt és jóelőre előzetes felbecslés utján kivántam tájékozódni a vármegyében található érett és tüzelésre alkalmas előfaállomány hozzávetőleges mennyiségéről, főleg azért, hogy a téli tüzifaszükséglet mily mérve nyerhet majd a legrosszabb lehetőségre is elkészülten, még a külső behozatal teljes elmaradása esetén is kielégitést, hogy szintén ehez igazodjék aztán az igé-

nyek leszállitásának mértéke. A becslési eljárás alkalmával a községi előljáróság egy-egy tagja és pedig az akció fontosságára tekintettel maga a biró vagy helyettese köteles volt a fakitermelési biztossal a község határát személyesen bejárni, hogy mint a helyi viszonyokkal is ismerős egyén a fakitermelési biztosnak hathatós segitségére legyen annak a nehéz kérdésnek eldöntésénél, mily maximális famennyiség volna kitermelhető egyrészt a fatulajdonos saját és gazdasága szükségletére is néző szemmel, másrészt arra is figyelemmel, hogy legalább a lehetőség legszélső határáig lefokozott igények nyerhessenek kielégitést.

A tulnyomó részében másfél héten belül befejezett becslési eljárás simán folyt le általában. A megszálló román csapatok részéről ezer oldalról zaklatott, a gazdasági élet minden vonatkozásában sorozatos rekvirálásokkal kifosztogatott birtokosaink egy sajnálatos esetet kivéve, a tél közeledtével veszedelmesen fenyegető fainség réme által érintett ember társaik iránt való megértő szivvel fogadták a hatósági fakitermelés megindítását.. Fényesen igazolja ezt az is, hogy csak elvétve itt-ott kérelmezték egyesek a kitermelésre felbecsült fakészleteiknek az igénybevétel alól feloldását és csak egy számbavehető esetben történt az meg, hogy a fatulajdonos gazdasági szükséglete cimén felmentett jelentékeny faállományát szeszgyára céljaira termelte ki, illetve használta fel. A békés megegyezést a fatulajdonosokkal már a kitermelhető faállomány felvételénél létrehozó s egyrészt a fatulajdonos lehető megkimélése, másrészt azonban a hatósági ellátás alá kerülő ellentétes érdekeknek összeegyeztetése jegyében dicséretes tapintattal müködő fabiztosok 77552 ölre becsülték a tüzelésre alkalmas, érett faállományt, melyből 50875 ölben állapitották meg a fatulajdonosoknak visszahagyható famennyiséget, eként az érett élőfa

összállománynak mintegy egy harmadát vették fel 26735 ölben kitermelendő tömegként.

A becslési eljárással parallel foganatositották és november hó 30-ig általában be is fejezték a községi előljárók lakosságuk és a helyi intézmények téli fütőanyag szükségletének összeirását. Miután az iskolák, a kórházak, a községházak, lelkészi irodák, mindennemü hivatalok, ezek készfizetésü alkalmazottai, valamint a nyugdijasok, hadirokkantak, hadiözvegyek s általában igényeiknél tényleg reá utaltaknak faszükségletét kivántam elsősorban biztositani, utasitottam az előljáróságokat, hogy ezen szempont zsinórmértékül vétele mellett már az összeiráskor a legnagyobb körültekintéssel járjanak el, lelkiismeretesen birálják felül a bejelentett szükségleteket a reáutaltság néző szögéből s a bejelentésekkel szemben magok részéről is tegyenek mennyiségi javaslatot, nehogy kellő mérlegelés nélkül olyanok is részesüljenek majd faellátásban, akik más tüzelőanyag birtokában tüzifára tényleg reá nem szorulnak és azt csak elüzérkednék. Az egyes községek részéről beküldött igénybejelentéseket a hatósági kitermelésből várható összes fatömegnek lehetőleg egységes kulcs szerint való, de egyben a reáutaltság mérvéhez igazodó megosztása érdekéből ezen intencióm szerint, központilag alkalmazott fabiztosok utján felülbiráltam, az egyenlő elbánás elvétől szembeszökőleg eltérő igényléseket mérsékeltem. A téli tüzelőanyagra bejelentett szükséglet a vidéken 14663 ölnyi famennyiséggel záratott le, melyhez Nyiregyháza várost illetőleg ennek faellátási hivatala részéről többszörös sürgetés dacára pontosan meg nem állapitott és csupán ölben bejelentett fatömeg járult.

Október hónap végefelé egyszerre érezhetőleg hüvösre fordult napok figyelmeztettek arra, hogy a máról-holnapra még zordabbá válható és fütés nélkül ne

hezen viselhető időjárás minden percben bekövetkezhetik s a tüzelőanyag esetleges hiánya káros visszahatással lenne elsősorban ugy a hivatalok ügymenetére, a kórházakra, mint az ellátatlan lakosságra is és ezen felül az iskolák bezárását eredményezhetnék. Utasitásom folytán a községekhez közelebb fekvő s alkalmasabb termelési előfeltételeket biztositó helyen a kitermelést sikerült már az akció első napjaiban meginditani, bárha legtöbb helyen eleinte szintén leküzdhetetlennek látszó akadályok merültek fel. Hol hiányzott a megfelelő és elegendő szerszám, mint fürész, reszelő, hol meg csak elvétve jelentkeztek munkások favágásra, vagy ha akadtak is néhányan, ezek meg munkabérként az egész vármegyére egységesen megállapitott 40 koronás bérösszeg felemelésével kisérleteztek.

A kitermelés házilag vagy hatósági uton történt, aszerint, amint a tulajdonos végeztette a favágást, vagy fabiztos az általa szervezett munkás csoportokkal eszközöltette azt. A kitermelés jellegére nézve elmondható, hogy bár az nagyobb részben hatósági uton történt azonban a hatósági uton végzett kitermelés keretében elenyésző kis százalékot kitevő faállomány lett kényszer utján kitermelve, mivel a fatulajdonosok tulnyomó része célszerüségi szempontból a hatóságilag megszervezett munkáscsoportokat kivánta alkalmaztatni.

Abból a célból, hogy már az első időben némi fakészlet felett rendelkezhessem, a tüzifabiztosok mindjárt a becslés alkalmával felhivták a fatulajdonosokat, hogy a köz céljaira felbecsült fát körülményeikhez igazodó, 1—3 hétig terjedő időtartam alatt házilag termeljék ki és a termelőbiztos által kivánt időközben és mennyiségben bocsássák rendelkezésre. A házilag kitermelés elvállalása azzal az előnnyel járt a fatulajdonosra, hogy szabad keze biztositva volt arra nézve,, hol termelheti ki birtokán tetszése szerint a tőle igényelt

fatömeget, mig a közre nézve pedig a kitermelés első idejében azzal a megbecsülhetetlen előnnyel járt, hogy már a munkáscsoportok napokat igénylő összetoborzása és a még beszerzendő szerszámokkal ellátása előtt jelentékenyebb famennyiség állhatott rendelkezésre. Ebből a szempontból külön elismerés illeti meg a gróf Dessewffy-féle hitbizomány jószágkormányzóját, Rappensberger Károly urat, aki már a kitermelés első napjaiban a nyiregyházi Erzsébet kórház, törvényszék, járásbiróság, pénzügyigazgatóság és a nyiregyházi főgimnázium részére számbavehető famennyiséget termel tetett ki és szállittatott le, ugy, hogy ezen intézmények müködésében fennakadás nem következett be.

A kitermelést november hónapban már teljes erővel folytathatták fabiztosaink, mert hála a fatulajdonos gazdaközönség dicséretre méltó magatartásának a kitermelt fatömeg tulnyomó részének tulajdonosaival sikerült békés egyezségre jutni, ugy, hogy az itt-ott elvétve előfordult reklamációk csak elenyésző mértékben hátráltatták a munkálatokat. A kitermelés december hó végével ugyszólván teljesen befejezést is nyert, annak dacára, hogy sok nehézséggel kellett megküzdeni, mert hol a megszálló román csapatok akadályozták a Tisza medre közelében a kitermelést, hol meg az a Tisza kiöntései miatt szórványos helyeken volt folytatható. A kitermelés 23272 öllel zárult; ezzel szemben a szükséglet összeirás végeredménye összesen 14663 ölet tesz ki. Nyiregyháza r. t. város pontosan be nem szerezhetett szükséglete nélkül.

A tüzifakitermelés akció legnehezebben lebonyolitható részét a kitermelt fatömegeknek megosztássa elszállitása képezte. A legszükebben vett, rövidebb időre szóló szükségletekre famennyiség ugyszólván mindig rendelkezésre állott, de szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött a termelés helyszinéről való el-

szállitás. Egyrészt az őszi időjárástól járhatatlanná vált utak, másrészt a mezei munkálatok folytán foglalkoztatott igák mellett ember feletti munkát kellett kifejteni, hogy csak a napi szükségletekre igényelt fatömeg is befuvarozható legyen. Ehez járult az, hogy a románok állandó rekvirálása folytán a fuvarok ugyszólván folytonosan igénybe voltak véve, a vasuti szállitás is jó ideig teljesen szünetelt. A szállitás lebonyolitására kisérleteket folytattam rekvirált fuvarokkal, ezuton is nagyobb fatömeg lett leszállitva, bár nem egy alkalommal, a beszállitott fa jelentékeny része utközben elkallódott. Sikerült azonban megoldani a kérdést aként, hogy egy pár szállitó fuvaros csoportot toboroztattam, melyeknél a csoportvezető anyagi garanciát vállalt, természetesen lopások a tele szekereket megrohanó román őrségek részéről továbbra is napirenden voltak.

Az első napok ellátási nehézségeit még az is fokozta, hogy a románok vármegyeszerte elhordták az első időben kitermelt fatömegeket. Igy a Propper Ödön orosi fatulajdonos dicséretre méltó áldozatkészsége folytán még október közepén megindulhatott a kitermelés utján nyert első famennyiségből a nyiregyházi összes iskolák részére kiutalt fatömeget mintegy 100 köbméter mennyiségben a románok elvitték, ugy, hogy az iskolák emiatt pár napig szüneteltek is. Sikerült azonban a román katonai parancsnokságnál ez alkalommal elérni, hogy további nagyobb tömegü faelrekvirálások megakadályozása tekintetében intézkedés történt, másrészt a kitermelés a veszélyeztetett helyeken ugy oldatott meg, hogy mindég csak annyi fa termeltetett ki naponként, amennyinek elszállitására fuvarokra kilátás volt. A szállitási nehézségek közt megemlitendő, hogy volt idő, mikor a vármegyének mintegy 1200 öl kitermelt fája viz alá került, sikerült azonban idővel ugyszólván az egséz tömeget megmenteni.

Különös dicséretet érdemel e tekintetben Veres László szabolcsveresmarti körzetbeli tüzifabiztos, aki tekintélyes tömegü tüzifát mentett meg.

Tekintettel arra, hogy számolni kellett előre arra, miszerint a román rekvirálások révén esetleg nagyobb mennyiségü károsodás következhetik be, másrészt meg, hogy a kitermelt fatömeg tekintélyes része viz alatt állott, kénytelen voltam fentebb hivatkozott s függelékként idecsatolt hirdetményben részletesen feltüntetett egységárakon a tüzifát rendelkezésre bocsátani, hogy a károk és hiányok pótlására egy tartaléktőke álljon rendelkezésre.

Miután a károkat fabiztosaink ébersége folytán sikerült a legminimálisabbra lecsökkenteni, a tüzifakitermelésnél mutatkozó és jelenleg még folyamatban levő elszámolás folytán számszerüleg véglegesen meg nem állapitható felesleg a tek. törvényhatósági bizottságnak március 24-én tartott ülésében hozott 4802 K. 10. kgy. 1919. számu határozata értelmében a magyar Nemzeti hadsereg céljaira lesz átadandó.

A kitermelt fatömeget főbb vonásokban a következőképen osztottam meg:

Rokkantaknak:	587	öl
Intézményeknek:	6280	öl
Lakosságnak és malmoknak	11193	öl
Ingyen fa:	118	öl
Oláhok elvittek:	145	öl
Közellátási hiv Nyiregyházán	3293	öl
Viz alatt van:	14	öl
Árviz elsodort	24	öl
Termelőknek — fatulajdonos	171	öl
Nyirbaktai fa:	1282	öl
Szivattyuk részére:	150	öl
Elveszett fa:	8	öl

felosztása folyamatban.

Befejezésül legyen szabad többek közt csupán azt megemlitenem, hogy a vármegye területén lévő összes iskolákban a tanitás egész télen át tartott s az ország többi vármegyéiben levő iskolák által a tüzelőanyag hiánya indokából elrendelt szünetelésre nálunk szükség nem volt, mely körülmény legfényesebben igazolja egyrészt a kitermelésnek, másrészt a kiosztásnak és elszállitásnak lehető kifogástalan menetét.

Akkor tehát, mikor Szabolcsvármegyében a hatósági fakitermelésből február hó végéig, általában az összes hivatalokon kivül elegendő tüzelőanyaggal ellátott iskolák itt-ott elvétve csak 1—2 napig szüneteltek s akkor is többnyire az esetben, ha a románok az iskolák részére kitermelt fát elrekvirálták; ezzel szemben Hajdumegyében a faellátás hiánya miatt nem volt tanitás sokszor két héttől három hónapig terjedő időtartamon át sem, sőt volt hivatal, mely fütési szükségletét csak ugy tudta valahogyan biztositani, ha a tisztviselők hivataluk részére maguk személyesen vágtak fát az erdőben. Ennek igazolásául álljon itt a debreceni tanfelügyelőség átirata:

Hajduvármegye és Debreczen sz. kir. város tanfelügyelőjétől. 1217—1920. tf. szám. Alispán Ur! A mai napon hozzám intézett 7219—920. sz. táviratára utalással közlöm, hogy e tankerületben a téli hideg miatt azon iskolákban, ahol tüzelő anyag beszerezhető egyáltalában nem volt, — o't a tanitás átlag 3 hónapig szünetelt. Ahol pedig az iskola fentartóknak tüzelő anyagot valamilyen mennyiségben sikerült beszerezni, ott 2—4—6—8 hét mulva a tanitás kezdetét vette. Megemlitem, hogy a vezetésem alatti hivatal is csak ugy volt ellátható tüzelő anyaggal, hogy azt tisztviselőtársaimmal együttesen közérdekből magunk termeltük ki kint az erdőn. Debreczen, 1920. április 21. Dr. Szabó, kir. tanfelügyelő.

17853 K. 1919. Szabolcsvármegye alispánjától.

Hirdetmény

a vármegye lakosságának téli tüzelő-anyaggal ellátása tárgyában.

A vasuti szállitások szünetelése folytán a fakereskedelem pangása miatt Szabolcsvármegye fabehozatalra szorult lakosságát a fütőanyag hiánya már a téli időszak kezdetén a legnagyobb veszedelemmel fenyegeti. Ennek elháritása végett Szabolcsvármegye törvényhatósági bizottsága felhatalmazott arra, hogy a vármegye lakosságának téli tüzelőanyag szükségletét még kényszer kitermelés utján is biztositsam és a cél érdekében szükséges intézkedéseket megtegyem.

Közhirré teszem ugyanazért, hogy a vármegye területén bárkinél található eladásra szánt valamint saját szükségletét meghaladó tüzifa készletét korábbani intézkedésemmel zár alá vettem, ennélfogva az a hatóságoknak elkobzás terhe alatt 48 órán belül bejelentendő.

Közhirré teszem ugyancsak, hogy a tüzelésre alkalmas vármegyei élőfa állománynak részben hatósági ellenőrzés mellett, részben kényszer utján való kitermelését a folyó évi október 20-tól a vármegye összes községeiben megkezdtem, és figyelmeztetek mindenkit, hogy aki a vármegye összes lakosairól való gondoskodásból elrendelt hatósági fakitermelési eljárást megnehezíti, az ellen kérlelhetetlen szigorral fogok eljárni és minden akadályt kiméletlenül fogok az utból elháritani.

Tájékozásul közlöm, hogy kivágás alá kerül a vármegye területén bárhol található, érett és tüzelésre alkalmas tüzifa, sőt az állami üzemterv szerint kezelt erdőknek a mutatkozó szükséghez képest a parancsoló szükségből több évi vágás területe is.

Az ezen éljárás folyamán kitermelendő testfát 4 cm. vastagságig az összlakosság szükségletére igénybe veszem

a galyfát azonban a fatulajdonos rendelkezésére visszahagyom.

Megbizásomból a lakosság minden további értesitése nélkül fakitermelési biztosok fogják ez évi október hó 20-tól bejárni a vármegye területét, melyet a kitermelésnek egyidőben és azonnal megindítása valamint gyors lebonyolitása végett 32 kitermelési körzetbe osztottam be.

A kitermelési biztos az előljáróság egy tagjának jelenlétében a helyszinen felbecsüli a kivágásra alkalmasnak talált faállományt s ez alkalommal a fatulajdonost vagy megbizottját, ha jelen vannak, előzetesen meghallgatja.

A fatulajdonosnak módjában van a becslési eljáráskor felajánlani, hogy a felbecsült fát házilag termeli ki s a kivánt követelményeknek megfelelőleg, kifogástalanul ölbe rakva, a termelő biztos által kivánt időközökben és mennyiségekben rendelkezésre bocsátja. Amennyiben a megegyezés létre nem jön, vagy a fakitermelési biztosnak aggályai vannak aziránt, hogy a fatulajdonos tehetségéhez képest a favágást azonnal megkezdeni vagy a kitermelő biztos által kivánt mérvben eszközölni nem tudja, ugyszintén ha előreláthatólag a sulyosabb téli időszak beálltáig be nem fejezheti, mindazon esetben a tulajdonos költségére a fa hatósági uton fog kitermeltetni.

Felhivom mindazokat, akik favágást vállalni hajlandók, hogy a községi előljáróságnál azonnal jelentkezzenek; amennyiben azonban önkéntes jelentkezés folytán elegendő számu munkaerő nyerhető nem volna, elrendelem, hogy a községi előljáróság közmunkára kirendelés utján a szükséges munkaerőt 48 órán belül biztositsa, ugyszintén a munkásokat a szükséges szerszámmal szerelje fel. Ezen intézkedésem sikere érdekében a lakosság fejsze és fürész készletét igénybevettnek jelentem ki, felhatalmazom az előljáróságot, hogy a szerszámszükségletét ezuton elégitse ki.

A fa vágási diját ölberakással együtt és ölenként 40 koronában eként tehát 1 m^3 fáét 10 koronában állapitom meg. Az ölberakás méreteiként 120 cm magasságot és 400 cm. hosszuságot állapitok meg; I. osztályu fánál legkisebb megengedett vastagság 10 cm.; ezen alul II. osztályunak minősitendő fa legkisebb vastagsági mérete 4 cm. Az I és II. oszt. alatt keményfa, III. oszt. alatt puhafa értendő, utóbbi vastagságra való tekintet nélkül egy osztályt képez.

A fatulajdonost ölenként, ha a vágást ölberakással együtt házilag eszközli, 340 korona illeti meg; amennyiben azonban költségére hatósági uton eszközöltetik a fa vágatása, az esetben részére 300 korona fog az előljáróság utján és annak idején hirdetményileg közzéteendő időben kifizettetni. A fatulajdonos II. oszt fáért 260, illetve 220, III osztályu fáért pedig 160, illetve 120 koronában részesül a kitermelés módja szerint.

A kitermelt fát a termelő biztos a helyszinen számba veszi ennek megtörténte után az előljáróságnak átadja s az előljáróság ugyanakkor a fatulajdonosnak a kitermelt famennyiségről elismervényt ad, a fa árának kifizetése annak idején csupán ezen elismervény ellenében fog megtörténni.

A kitermelt fáért még a számbavétel után is, az átvétel megtörténtéig a fatulajdonos szavatol, az átvétel megtörténte után annak megőrzése az előljáróság kötelessége, tartozik ugyanazért az előljáróság az átvett famennyiséget azonnal és közerővel egy községi gyüjtőhelyre beszállitani s mindaddig megőrizni, mig a fakészlet kiutalása befejezést nem nyer.

Közhirré teszem továbbá, hogy mindazok, akik téli tüzelőanyagra igényt tartanak, szükségletüket az előljáróságnál október 30-ig jelentsék be. Tekintettel azonban arra, hogy a hatósági kitermelésből vett tüzifa a legszükebb mérvben vett szükséglet kielégitésére is alig lesz

elegendő, figyelmeztetek mindenkit, hogy bejelentését szükségletének csak az igazán nélkülözhetetlen mennyiségére való leszoritásával tegye meg, amennyiben a hatóság félrevezetésével esetleg üzérkedésnek jönnék nyomára, elrettentő büntetéstől nem fogok visszariadni. A hatóság a bejelentésre elfogadott mennyiség után ölenként 60 koronát, illetve méterenként 15 koronát előlegként kékpénzben beszedni köteles s ezen előleg levonása után fog a fa az igényjogosultak részére kiszolgáltattatni.

Egy köbméter fa árát. a helyszinen átvéve, a következőképpen szabom meg:

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.
1. Szegénysorsu hadirokkantak, hadiözvegyek részére	75 K	60 K	40 K
2. Hatóságok, közintézmények részére	100 K	80 K	50 K
3. Lakosság részére	125 K	100 K	75 K

Ezen egységárakon felül a helyszinéről elszállitás költsége a vevőt terheli, ha tehát valamely község szükségletére más község készletéből fae látmány szállittatnék. a felmerülő szállitási költséggel a fa fenti egységára megdrágul.

Idegen község más határból szállitott fáért ugyanazon árakat fizeti a fatermelő községnek külön jegyzék alapján, mint a fentebb 1., 2., és 3. pont alatt felsorolt saját községbeli fában részesültek.

Nehogy a szállitások alkalmával visszaélések történhessenek, elrendelem, hogy a fát szállitó fuvarosok a szállitás napjára érvényes és a helyi hatóságtól kérendő szállitási igazolvánnyal láttassanak el, ebben a szállitás jogosultsága, célja és a szállitott famennyiség megjelölendő

Közlöm végül, hogy a fakitermelési körzetek élére egy-egy fakitermelési biztost állitottam, akik megbizásom

ból járván el, hatósági közegekként tekintendők, ugyanazért feladatkörükben tett rendelkezéseikhez mindenki a. törvényes következmények terhe alatt alkalmazkodni köteles.

Nyiregyháza, 1919. október 16.

Mikecz István s. k
alispán.

Folyó évi március hó 17-én vettem kézhez a magyar belügyminiszter urnak az 1898—95. születésü évfolyambeli hadkötelesek igénybevételét szabályozó 20621. eln. 1. számu rendeletét.

A hadkötelesek összeirása és alkalmassági megvizsgálása körül követendő eljárás nagy vonásokban az eddigi gyakorlattal megegyezik, azok foganatositására a rendelet vétele után a járási főszolgabirákat és Nyiregyháza r. t. város polgármesterét utasitottam.

Az összeirás eredménye:

A dadai alsó járásban	9 4	hadköteles egyén
A dadai felső járásban	790	„ „
A nyirbogdányi járásban	958	„ „
A kisvárdai járásban	1260	„ „
A tiszai járásban	801	„ „
A nagykállói járásban	1284	„ „
A ligetaljai járásban...	535	„ „
A nyirbátori járásban	660	„ „
A nyirbaktai járásban	658	„ „
Nyiregyháza r. t városban	1024	„ „
Összesen:	8884	hadköteles egyén.

Alkalmassági megvizsgálás alá került tehát a vármegye területéről 8884 hadköteles egyén.

Az összeirás eredményéhez képest a sorozási tervezet 1920. évi április hó 14-től május hó 4-ig következőleg állittatott egybe:

Dadai alsó járás Tiszalök és Polgár székhellyel: előbbi április 14—15-ig, utóbbi április 17., 18., 19. és 20.

Dadai felső járás: április 22., 23., 24. és 26. napján.

Nyirbogdányi járás, Kemecse és Demecser székhellyel: előbbi április 14—16-ig, utóbbi 19-én.

Kisvárdai járás: április 21., 22., 23., 24., 26. és 27-én.
Tiszai járás: április 29., 30., május 1. és 3-án.
Nagykálló járás: április 23., 24., 26., 27., 28. és 29-én.
Ligetaljai járás: április 19., 20., 21.
Nyirbátori járás: április 14-től 16-ig.
Nyirbaktai járás: május 1., 3. és 4.
Nyiregyháza r. t. város: április 28., 29., 30., május 1. és 3-án.

A sorozást három bizottság eszközli:

Az I. számu sorozóbizottság soroz: Tiszalök, Polgár, Gáva és Nyiregyháza székhellyel.

A II. számu sorozóbizottság soroz: Kemecse, Demecser, Kisvárda, Mándok.

A III. számu sorozóbizottság soroz: Nyirbátor, Nyiracsád, Nagykálló, Nyirbakta.

Az 1917. évi XIII. t. c. 3. § a alapján kibocsátott 480.000—1917. számu utasitás értelmében megállapitott és folyósitott hadisegélyeket a hadügyminiszter urnak a pénzügyminiszter urral egyetértőleg kiadott 28.800/26 — 1919 számu rendelete következtében a hadból hazatért, leszerelt katonák családtagjaitól 1919. évi február hó végével megvontam. Ugyanezen körrendeletben szabályozott igazolás után továbbra is hadisegélyben részesittettem a még távollevő, hadifogoly katonák itthon levő családtagjait, már a mily mértékben rá voltak utalva. Ez utóbbi egyének illetményeiket a tanácsköztársaság idejében akadály nélkül megkapták, a román megszállás alatt azonban folyósitása körül a közismert pénzhiány miatt nehézségek merültek fel. A központi állampénztár jóformán a tisztviselők fizetésére sem rendelkezett megfelelő ellátmánnyal, minek következtében a vidéki állampénztáraknak ily irányu szükséglet fedezésére a kellő összeget nem bocsáthatta rendelkezésre. A közadók szorgos és erélyes hajtása, valamint kölcsön utján ezen állapoton is sikerült némileg enyhiteni, ugy, hogy a segélyre valóban rászorultak, ha késedelmesen is, de megkapták illetményeiket. Vannak egyes községek azonban hol a hadisegélyeket illetőleg csak a román kivonulás után intézkedhettem. Nem tévesztettem szem elől a katonai rokkantak ügyét sem. Azon rokkantak illetményének folyósitása iránt, kik katonai vegyes felülvizsgáló bizottság leletével voltak ellátva és illetményeiknek folyósitása a Budapestel érintkezés szünetelése folytán akadályokba ütközött, a helybeli állampénztár utján intézkedtem. Sajnos azonban azoknak a rokkantaknak járandóságait, kiknek keresetképessége katonai felülvizsgáló bizottság által megállapitva nem volt, megfelelő szabályrendelet hiányában megállapittatni s folyósittatni a pénzügyigazgatóság ellenvetése folytán nem sikerült. De ezek közül azokat, kiknek kétségtelenül igényük van rokkantsági dijra és nyuggellátásra, valamint a hadiárvákat és özvegyeket a jelentésem más helyén részletezett vármegyei népjóléti alap felhasználásával időnként némi segélyben részesitettem. Ma már a hadisegély fizetések rendes mederben folynak, a rokkantak elmaradt és jövőben esedékes illetékeinek, valamint az ellátásban még nem részesülő hadi özvegyek és árvák járandóságainak gyors folyósithatása és kézhez juttatása iránt a hadügyminiszter urnak a napokban megjelent 86—1920. számu rendelete értelmében az eljárást folyamatba tettem.

Az 1918. évi novemberi forradalom s az utána következett proletárdiktatura, amikor a félrevezetett s a lelketlen izgatástól megszédült csőcselék a gyámhatóság végrehajtó közegeit községeikből menekülésre kényszeritette, hivatalos helyiségeiket földulta, hivatalos irataikat sok helyt elpusztitotta, majd az utána következett oláh megszállás megbénitotta a gyámhatóság zavartalan munkálkodását, a vonatközlekedés beszüntetésével elzárta a feleket a gyámhatósággal való irás- és szóbeli-, a gyámhatóságot pedig a végrehajtó közegei-, a községi jegyzők-, az előljárókkal való érintkezéstől, megakadályozván a gyámhatóságot zavartalan munkálkodásában.

Most azonban a boldog felszabadulás megadta a reményt az elmulasztottak pótlása és a kiskoruak érdekében kifejtendő fokozatos munkára.

Az oláh vandalizmus legtöbb anyagi kárt okozott Vencsellő község gyámoltjai és gondnokoltjainak, ahol a felperzselt községben 44 árvaépület lett a tüz martaléka. A kártalanitási összeg megtéritése iránt a gyámhatóság a kellő intézkedést megtette, bár kevés a remény, hogy az intézetek a teljes biztositási összeget megtéritsék, amennyiben az általános biztositási feltételek szerint, háboru, zendülés, lázadás esetén kártalanitási összeg fizetésére nem kötelezhetők, mindazonáltal méltányosságból sem zárkózhatnak el attól, hogy a kiskoruakat némi kárpótlásban ne részesitsék.

A vármegye életét közelről érintő fontos esemény volt a főispáni székben beállott változás.

A f. évi március hó 24-én tartott rendkivüli közgyülés behatóan foglalkozott e változás egyes mozzanataival. Tudomásul vette a magyar kormánynak dr. Ujfalussy Dezső Őméltóságához még a román megszállás alatt intézett s a főispáni teendőkkel megbizásra vonatkozó, a tek. that. bizottsággal a megszállás megszüntéig természetszerüleg nyilvánosan nem közölhető leiratát, továbbá Őméltóságának ezen megbizatás alól történt felmentését; Szomjas Gusztávnak Szabolcs-, Hajdu- és Szatmár vármegyék, Debreczen és Szatmár that. jogu városok kormánybiztosi teendői alól történt felmentését s Hajduvármegye kormánybiztosi teendőivel megbizását s örömmel üdvözölte a vármegye kormánybiztosi méltóságában Gróf Vay Gábort, aki e nehéz időkben engedve a kormány hozzá intézett felhivásának, közismert emberszeretetét, lángoló hazafiságát, önfeláldozását, a közügyek iránti lelkesedését ujból készségesen állitotta vármegyéje szolgálatába s a március 24-én tartott rendkivüli közgyülésen méltóságát el is foglalta.

A törvényhatóság ugyanazon közgyülésén 4751. K. 5. Bgy. számu határozatában adott kifejezést őszinte hálájának és elismerésének Dr. Ujfalussy Dezső iránt, megértve és méltányolva azt az önzetlen áldozatkészséget és önmegtagadást, amellyel Dr. Ujfalussy Dezső a román megszállás kezdetén, közvetlenül a gyülöletes proletár diktatura uralmának a vármegyében megszünte után, a legválságosabb viszonyok között vállalkozott nehéz, sokszor ellenszenves, de mindig vármegyéje s a durva katonai önkénynek védtelenül kiszolgáltatott honfitársai érdekében önzetlenül, teljes odaadással végzett feladatai betöltésére.

A törvényhatóság tisztviselő karában beállott változásokról a következőkben számolok be.

Olchváry Pál a dadai felső járás főszolgabirája megrongált egészségének helyreállitása végett 1919. december 1-től a folyó év február 11-éig szabadságolva lévén, előbb Mikecz István szolgabirót majd f. évi január hótól Szunyoghy Ferencet a nyirbátori járás főszolgabiráját biztam meg a hivatal vezetésével, akinek hivatali székhelyéről a Szatmár vármegye román prefectusával támadt összeütközése miatt a beosztott Andrássy Dániel szolgabiróval együtt még november 4-én el kellett távoznia.

A nyirbátori járás vezetésével ekkor a megnyilvánult közóhaj folytán Dr. Deme Sándor nyirbátori ügyvédet biztam meg, aki szives volt a megbizást elfogadni s tisztét december hó 2-ig közmegelégedésre be is töltötte.

Közhasznu s áldozatkész hivatali müködéseért a törvényhatóság nevében meleg köszönetemet s elismerésemet fejeztem ki.

December 2-án Andrássy Dániel szolgabiró a nyirbátori járás vezetését átvette s helyét a megszállás alatt mindvégig betöltötte, bár a szatmári román prefectus

által ismételten történt kisérlet arra, hogy a járás közigazgatását kezéből kivéve román szolgabiróra bizza, azonban a szándék ugy látszik nem volt komoly s Andrássy szolgabiró erélyes tiltakozása után nem került kivitelre.

A mult évi őszi rendes közgyülésen megválasztott Palóczy Horváth Béla szolgabiró és Dr. Ujfalussy Lajos 1919. október 2-án kinevezett közigazgatási gyakornok a kisvárdai, az 1919. november 12-én kinevezett Rézler Gábor közigazgatási gyakornok pedig a nagykállói járásba osztattak be szolgálattételre.

Dr. Schmidt Imre Maroshévizről menekült szolgabirót az egyik megüresedett szolgabirói állásra a törvényhatóság 1919. május 31-én megválasztotta, azonban nevezett állását — közben szabadságra menvén Budapestre, — a román megszállás miatt nem tudta elfoglalni. A megszállás megszüntével szolgálattétel végett jelentkezésre felhivtam azzal, hogy ellenkező esetben a határidő leteltével állásáról lemondottnak lévén tekintendő, az állás betöltése iránt fogok intézkedni.

A szabolcsvármegyei Jósa muzeum az 1919. évben egyfelől szerencsétlen hazánkat ért csapások, nagy rázkódtatások, másfelől a pénz értéktelensége, illetve az óriási drágaság, áremelkedések miatt nemcsak nem fejlődhetett, hanem a forrongások, a bolsevizmus kitörése és az azt követő román megszállás, ugyszintén a napirenden levő zaklatások következtében még a munkálkodás lehetőségétől is el volt zárva.

A muzeumot zárva kellett tartani, félve előbb a saját, majd az idegen katonák rombolásaitól, ugy, hogy még a muzeum feliratát is eltávolitottuk, hogy a figyelmet elterejük, fel ne keltsük gyüjteményünk iránt. Anyagi értékkel biró és tudományos szempontból értékes tárgyainkat elrejtve tudtuk megmenteni.

A proletár diktatura idején április 24-én veszedelem fenyegette gyüjteményünket. Direktóriumi parancsra össze kellett szedetnem arany tárgyainkat s azokról leltárt készittetve, a direktóriumhoz beterjeszteni. Végzésileg értesitettek, hogy a Jósa muzeum tulajdonát képező arany tárgyak a helybeli Osztrák-Magyar Bank fiók által veendők őrizetbe. De mivel azokért senki sem jött. a direktórium tagjainak pedig még az nap éjszakáján menekülni kellett, az izgalmak és kapkodások között valószinüleg megfeledkeztek azokról: kárt nem szenvedtünk.

A muzeum a fa szükség miatt egész télen át fütetlen volt, ott dolgozni nem lehetett, se a közönséget odabocsájtani.

Ugyancsak az emlitett állapotok és a közlekedés szünetelése miatt nem volt megkezdhető a tiszakanyári ásatás, hol a mult évben talált óriási cserépedényből itélve értékes leletre volna kilátás.

Október 18-án megkerestem Evva István volt főszolgabiró özvegyét férje által felajánlott s még életében 1916. julius 29-én bejelentett régészeti tárgyai, valamint a Nyirségről festett képeinek muzeumunk részére leendő átadása iránt. Október 30-án pedig a helybeli ág. ev. egyház lelkészi hivatalához fordultam a végből, hogy a Morgó temetőben — hol La Téne telep van — sirok ásásakor felszinre kerülő edényeket és azok töredékeit a sirásó kerülővel szedesse össze és szolgáltassa be muzeumunkhoz, hol fáradozása jutalmaztatni fog. Mindkét kérelem eredményéről érdemlegesen még nem értesültem.

Mindjárt ez év elején intézkedés történt a helybeli lapok utján az iránt, hogy az érdeklődés felkeltessék néprajzi tárgyak gyüjtésére, azonban az idő ennek sem kedvezett. Kiss Lajos muzeumőr csak helyben gyüjthetett apróbb tárgyakat; sikerült 310 drb ot szereznie. Ennek

felét teszi a Kozák István főgymnaziumi rajztanár keramikai gyüjteménye és 31 drb mézeskalács mintafája, mely hogy muzeumunké lett és nem került üzérkedők kezébe, idejekorán megtett intézkedéseim eredményezték.

A muzeumőr Nyiregyháza város polgármesterétől engedélt kapott arra, hogy a már nem használt vasuti temetőből néhány ethnographiai beccsel biró fejfát behozhasson, mivel azokat a lakosság a fainség miatt ugyis elhordja tüzelőül. Az év folyamán a fejfák közül sokat lerajzolt.

Az 1919. évben muzeumunk több értékes, mübecsü s kegyeletes történelmi és néprajzi szempontból értékes tárggyal szaporodott.

Igy adományozás folytán a muzeumba kerültek dr. Jósa András hagyatékából általa használt butorok, apróbb müszerek és tárgyak.

Krasznay Sándor adományából édesatyja Krasznay Péter volt 48-as honvédhadnagy kardja, mentegombjai, honvédemléklapja, gyászjelentése és nekrológja.

Dr. Gődény Sándor adományából méregkönyv, a Jósa András által alapitott kállai mükedvelő társulat jegyzőkönyvei, alapszabálya, szindarabok és a tagok névsora.

Muzeumunknak adományoztak még:

Sipos Mariska: csupor, 2 darab festett tojást, Kossuth-pénzt.

Tóth Eszter: gyermekjátékot.

Kiss Lajosné: egy és 2 koronás papirpénz és egy darab török érmet.

Mikecz Juliska: egy darab szerb pénzt.

Kiss Lajos: négy darab néprajzi tárgyat.

Váczi Béla: 1835-ből való nyugtát, pipaszurkálót.

Suták Dániel: két darab orosz pénzt és Kossuth Lajos temetésekor használt belépőjegyet.

Gyurcsán János: faragott tükröt, sótartókabakot és bodzapuskát.

Sipos Géza: tulipános ládát.

Forró Károly szücsmester Nagykálló: két darab rajzkönyvet, 10 darab virágmintát, 33 formát, 12 darab régi könyvet és 4 darab okiratot.

Pethő András földbirtokos Nagykálló: két darab diplomát, 1 darab bizonyitványt és Bónis S-né 1846-ból való levelét.

özv. Sipos Lajosné: férje két müvét.

Petrikovits László gyógyszerészgyakornok: 47 darab különböző néprajzi tárgyat.

E helyen is köszönetet mondok muzeumunk gyarapitóinak értékes adományaikért, kérvén jóindulatukat a jövőre is.

Meg kell emlékeznem a törvényhatóság sulyos veszteségéről, mélységes gyászáról, mely sok kipróbált hasznos munkásának, a that. bizottság több érdemes tagjának elhunytával érte.

Idősebb Kállay András 62 évig volt a törvényhatósági bizottságnak példás hüségü, szivének utolsó dobbanásáig tevékeny. páratlan ügybuzgóságu vezető alakja, majd 1888-ban bizalmas barátja, Tisza Kálmán miniszterelnök által szabolcsvármegye főispánjává neveztetvén ki, Szapári és Wekerle kormányok alatt is viselte e hagyományokban gazdag méltóságot nyolc éven keresztül és ezen időszak vármegyénk köz- és társadalmi életének mindenkor legemlékezetesebb, meleg tónusu és vonzó korszaka marad.

Nemes, nagynevü elődök méltó és nemes ivadéka szállt vele sirba, ősmagyar, ősnemes tipus klasszikus képviselője! Magyar volt fajának minden erényével és varázsos tulajdonságaival, de apró kedves hibáival is, és senki nem viseltetett nagyobb szeretettel és ragaszkodással vármegyéje és hazája sorsán, mint Ő! Több mint hat évtizedre nyuló gazdag közéletü munkássága

Szabolcsvármegyével, annak sorsával és felvirágzásával elszakithatatlan kapcsolatban áll!

Ur volt a szó legigazabb, legnemesebb értelmében, ámde az Ő nagy uri lénye telve volt nemes egyszerüséggel, feltünést nem kereső, hivalkodást nem ismerő szerénységgel! Ur volt, de azért senki nála nem dolgozott, küzdött és fáradozott a közjóért és előbbreviteléért több odaadással, szorgalommal, ügybuzgósággal és kristálytiszta önzetlenséggel!

Gazdag életének tanulságos példája, maradandó alkotásai bizonyára tul élik emlékezetét; legyen siri nyugvása csendes, emléke minden időkre áldott!

Inditványomra idősb. Kállay András, törvényhatósági bizottságunknak több mint hat évtizeden keresztül tagja a vármegye volt főispánjának emléke jegyzőkönyleg megörökittetett és erről a gyászoló család jegyzőkönyvi kivonaton értesittetett.

A legőszintébb kegyelet és részvét hangján emlékszem meg Májerszki Bélának, Nyiregyháza város volt polgármesterének és a törvényhatósági bizottság évtizedeken át munkás és tevékeny tagjának 1919. év december végén Miskolczon bekövetkezett elhunytáról. Nevezett ugyis mint Nyiregyháza város polgármestere és mint bizottságunk tagja értékes, fáradatlan munkájával és ügybuzgalmával méltóvá tette magát arra, hogy emlékét jegyzőkönyvünk lapjain megörökitsük.

Sulyos vesztesség érte a középszabolcsi református egyházmegyét és vele egész vármegyei közéletünket idősb. Görömbey Péter nagykállói esperes lelkész 1919. május havában bekövetkezett elhalálozásával. Boldogult önzetlen és mindig csak a köz javának szentelt hasznos munkásságával méltán tarthat számot hálás elismerésünkre.

Benső megilletődéssel számolok be Szikszay György curiai biró, szolnoki törvényszéki elnök, törvényhatóságunk régi kiváló tagjának oly tragikus körülmények között

bekövetkezett korai haláláról. Legyen csendes emléke álldott.

Fájdalmas részvétellel emlékszem meg idősb. Vay Péter nyugalmazott táblabiró, törvényhatósági bizottságunk régi tagjának folyó évi január hóban történt elhalálozásáról is. Boldogult mindenkor önzetlen példás buzgóságu lelkiismeretes munkása volt a közügyeknek.

Ugyancsak az elmult időszak alatt dölt ki az élők sorából törvényhatóságunk nesztora, a közügyek lelkes régi kipróbált bajnoka, idősebb Gaál Elek is; emlékét a törvényhatóság jegyzőkönyve lapjain megörökitette.

Az 1919 év folyamán ragadta el a halál hosszu szenvedés után Hudák Károly városi tiszti ügyészt a törvényhatósági bizottság régi tagját, ki zajtalan mükődésével és önzetlenségével a törvényhatóság elismerését érdemelte ki.

Az igaz részvét és kegyelet hangján emlékszem meg korán elköltözött tisztviselő társunkról, Sarvay Viktor árvaszéki jegyzőről, akit legszebb reményekre jogositó élete tavaszán, sokat igérő pályája kezdetén ragadott el a halál. Kiválóan hasznos munkás, jellemes derék tisztviselőnk volt; szintén méltó arra, hogy emléke a jegyzőkönyv lapjain megörökitessék.

Az elmult időszak alatt ugyancsak kidültek még a törvényhatóság tagjai sorából dr. Papp Zoltán, a tiszalöki kerület két évtizeden át volt országgyülési képviselője, Korchma Pál a nyirbaktai róm. kath. egyház kiváló és munkás lelkipásztora Zoltán Imre, Csiha Endre volt ófehértói körjegyző, Jármy Ferenc volt timári községi jegyző, továbbá Halász János és Módis Károly; emlékezetüket a törvényhötóság jegyzőkönyve lapjain megörökiteni inditványozza.

III. Közegészségügy.

A román megszállás és az ezáltal előidézett forgalmi akadályok miatt csak hiányos, — a vármegye egészségügyére vonatkozó statisztikai adatok állanak rendelkezésemre, amelyek alapján az 1919. év szeptember havától kezdődőleg jelentésemet előterjeszthetem.

A folyó év elmult március haváról a statisztikai adatok még nem érkeztek be, vagy csak annyira hiányosan, hogy igy azt jelentésemben nem tüntethetem fel.

Az alábbi táblázatos kimutatások szemléltetően nyujtják az elmult év utolsó négy és a folyó év első két hónapjában történt halálozások számát és a hevenyfertőző betegségek állását.

A kisvárdai járásban	elhalt	461	egyén
A tiszai	„	201	„
A dadai alsó	„	295	„
A Nyirbodányi	„	345	„
A dadai felső	„	265	„
A nyirbátori	„	92	„
A nagykállói	„	135	„
A ligetaljai	„	218	„
A nyirbaktai	„	77	„
Nyiregyh. r. t. városban elh.		416	„
Összesen		2505	egyén.

Hónapok szerint az összes járásokban elhalt 1919-ben:

Szeptemberben	350	egyén
Októberben	320	„
Novemberben	430	„
Dekemberben	311	„

1920-ban:

Januárban	476	„
Februárban	409	„
Összesen:	2505	egyén

Járás	Bárány-himlő		Kanyaró		Vörheny		Hólyagos himlő		Vérhas		Gyermekágyi láz		Hők-hurut		Kiütéses typhus		Typhus		Diphtéria		Összesen	
	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt
Kisvárdai	—	—	—	—	21	2	1	1	5	2	1	1	—	—	4	1	18	8	3	—	53	15
Tiszai	—	—	—	—	—	—	3	—	23	3	—	—	—	—	2	—	1	—	2	1	32	3
Dadai alsó	—	—	—	—	2	—	—	—	10	2	—	—	1	—	—	—	8	2	5	—	25	4
Dadai felső	—	—	—	—	9	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	12	3	2	—	27	6
Nyirbogdányi	—	—	—	—	6	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	24	5	5	1	36	7
Nyirbátori	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagykállói	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	—	—	6	1
Ligetaljai	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	3	3
Nyirbaktai	—	—	—	—	11	1	—	—	39	1	1	—	8	—	58	1	16	1	18	1	176	3
Nyiregyháza	10	—	4	—	51	3	4	2	82	12	4	1	10	1	74	2	85	24	34	2	359	49
Összesen:	10	—	4	—	51	3	4	2	82	12	4	1	10	1	74	2	85	24	34	2	359	49
Hónap																						
Szeptember	—	—	—	—	4	2	—	—	28	3	1	—	6	1	—	—	4	4	6	—	49	8
Október	—	—	—	—	17	2	—	—	48	8	2	—	—	—	—	—	23	10	6	1	96	22
November	1	—	—	—	17	1	—	—	2	1	1	—	—	—	13	1	18	5	7	1	58	10
December	7	—	2	—	6	—	—	—	2	—	—	—	1	—	30	—	11	3	2	—	66	4
Január	2	—	2	—	3	—	—	—	3	—	—	—	2	—	29	1	19	2	7	—	62	3
Február	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	10	—	1	—	28	2
Összesen:	10	—	4	—	51	3	4	2	82	12	4	1	10	1	74	2	85	24	34	2	359	49

Ha a halálozások az 1917. év első felében elhalt 3287-tel, az 1918. év első felében elhalt 2898-al összehasonlitjuk, akkor a halálozás 1917. évhez viszonyitva 782-vel, 1919. évhez viszonyitva pedig 389-el csökkent.

A hevenyfertőző betegségeknél sem a megbetegedések, sem az elhalálozások száma nem mutat normálistól eltérő viszonyokat. Nyiregyházán nagyobb számu megbetegedés történt a mult év őszén kiütéses typhusban, 68 megbetegedéssel és 1 halálesettel, melyeknek legnagyobb kontingensét a barakban elhelyezett vörös foglyok szolgáltatták. A halál csak dr. Bányay Emil ezredorvost szólitotta el a járvány alatt az élők sorából, ki lelkiismeretes odaadó munkája folytán hivatásának áldozata lett. Legyen szabad e helyen inditványoznom, hogy az elhalt emléke jegyzőkönyvileg örökittessék meg és a közgyűlés fejezze ki részvétét a jegyzőkönyv kivonat kapcsán az elhunyt hozzátartozói előtt.

Ugy látszik, hogy a betegség elvesztette azt az intenzivitását, mely a háboru alatt annyi áldozatot szedett.

Kisebb járványos jelleggel lépett fel a vörheny Beszterecen és Kisvárdán 1919. julius 25-től 1920. február 20-ig.

Ázsiai kolera nem fordult elő.

Feltünő nagy a halálozások száma a 7 éven alul elhaltaknál 47·6 % az összes halálozásoknak. Ezek közül nem gyógykezeltetett 23 3 %, tehát csaknem az egynegyede. Hogy ezek szülői közül hány ellen indittatott eljárás, arról a jelentések hiányossága miatt nincsenek pontos adatok.

A dadai felső járásban 8 eset közül 7 ellen tárgyalás folyamatban van, 1 felmentve;

a ligetaljai járásban 24 eset közül mind felmentetett.

Mindenesetre nagy szerepet játszik a nagy halálozásoknál a mind nehezebbé váló megélhetés és a gyógyszerek horribilis áremelkedése, mert még azok közül a gyermekek közül is, kiket orvoshoz vittek, nagyon sok nem kapta meg a gyógyszert magas ára miatt, sőt maguk az egyes gyógyszerek sem kifogástalan minőségüek.

Idegen ápolásba adott gyermek 417 volt.

A nem hevenyfertőző betegségekben a halálozás következőleg oszlott meg: Veleszületett gyengeségben elhalt 523, agykórban 376, tüdőgümőkorban 245, görcsökben 216, tüdőmelhártyalobban 213, gyermekek hasmenése 126, ösmeretlen betegségben 110, vérkeringési szervek betegségeiben 75, bright kórban 70, emésztőszervek betegségeiben 68, légzőszervek betegségeiben 66, gutaütésben 56, egyéb betegségekben 49, gyermekaszályban 41, uj képletekben 35, gümőkóros agyhártyalobban 32, agybetegségekben 20, bujakorban 17, hugyszervek betegségeiben, halál baleset folytán 16 - 16, szülésből eredő betegségben 14, erőszakos halál 11, öngyilkosság 10, görvélykorban 12, influenzában 9, angolkórban, gerincagybetegségben 6—6, genyvérüségben 5, elmebetegségben, spanyollában 3 -3, orbáncban, dermedésben, nemzőszervek betegségeiben 2—2, az idegrendszer betegségeiben 1, halvaszületett 71.

A vármegye területén nyilván van tartva 72 orvos, beleszámitva az ujonan letelepedett 14 orvost.

Hatósági orvosok létszáma 1. vm. t. főorvos, 9 járási tiszti orvos, 19 körorvos, 7 községi orvos.

A 24 körorvosi körből a gyürei, nyiracsádi, nyirbogdányi, kenézlői és nyirtassi körök ezidőszerint szigorló orvosokkal vannak betöltve, illetve a kenézlői helyettesités utján, a szomszédos körök orvosai által.

Gyógyszertár 32 anya, 1 fiók gyógyszertár.

A vármegye területén 325 I. rendü, 13 II. rendü és 3 paraszt bába működik.

A nyiregyházai „Erzsébet" közkórházban a mult évről visszamaradt 260 beteg, felvétetett 1722, ápoltatott 1982, elbocsáttatott 1570, meghalt 82, ápolás alatt maradt 330. Az ápolási napok száma 13237.

A kisvárdai közkórházban visszamaradt a mult évről 66 66 beteg, felvétetett 708, ápoltatott 774, elbocsáttatott 694, meghalt 25, ápolás alatt maradt 95 Az ápolási napok száma 13237.

Folyó év első hónapjában nagyobb számban fordultak elő veszett kutyák által történt marások különösen Nyiregyházán és határában, ugy, hogy Nyiregyházán az ebzárlattal egyidejüleg a kóbor kutyák kiméletlen összefogdosása illetve kiirtása rendeltetett el.

Rendőri hullaszemle 16 esetben tartatott.

A szabolcsvármegyei Erzsébet közkórház 1919 évi betegforgalma 3514 ápolttal és 98009 ápolási nappal zárult. A közkórház átlagos napi létszáma 46-tal multa felül az eredeti ágyak számát. Sok és hiábavaló előter-

jesztésnek volt már oka ez állandó tulzsufoltság a kórház bővitését illetőleg, melyek a vármegyén felül álló hatóságoknál soha megértésre nem találtak.

A mult év utolsó harmadában, valamint az év első 2 hónapjában a közkórház betegeinek az ellátását még jobban megnehezitette a román uralom, mint az előtt. Csak sok utánjárás és fáradság árán lehetett az élelmezéshez szükséges anyag beszerzéséhez jutni s itt csak a gabonanemüekben az egész évi szükséglethez, mert a többi élelmiszer beszállitását a románok intézkedései megakadályozták és megzavarták s Frunzescu alezredes idejében már annyira mentek, hogy a szükséglet és kért anyagnak mindig csak egy részét engedélyezték. A gyógyszer, kötszer és fehérnemü hiány bő alkalmat adott az ezzel kereskedőknek az árdrágitásra, ami miatt egy esetben kényszer eszközök alkalmazása is szükségessé vált. Ugy az élelmiszerek, mint a többi szükségleti cikkeknek erős áremelkedése tette indokolttá, hogy a vármegyei Törvényhatóság a mult év második felére napi 14 koronára s ez év első felére pedig napi 20 koronára állapitotta meg az ápolási dijat Hogy mennyire indokolt az ápolási dijak legalább napi 20 koronában való megállapitása, ezt bizonyitják ez év első negyedének a költségei, amelyek szerint pontosan lezárt számvevőségi adatok hiányában még csak hozzávetőlegesen körülbelül 630 000 koronába került a kórház fenntartása az I. évnegyedben. Ebből az élelmezésre 306.500 korona, a fütésre 150 000 korona esik. Ezzel szemben az I. évnegyedben 28897 ápolási napnak megfelelőleg — ami átlagosan 317 napi beteglétszámnak felel meg — 20 koronás ápolási dijjal 577 000 korona a fedezetünk. Tehát még 20 korona ápolási dij mellett is körülbelül 53.000 korona tulkiadás mutatkozik Dacára annak, hogy a román parancsnokságok figyelmét is felhivtuk a kórházi költségek magas voltára, mégis a kórházban ápolt román katonák utáni költségek

egy részét napi 11 koronájával számitva fizették csak ki, 616 koronát; a többi után járó követelést, 3452 koronát pedig egyáltalán nem fizették meg. A román megszállásnak hátrányai egészségügyi szempontból még aként is érezhetővé váltak, hogy mig egyrészt a közlekedés hiánya miatt egyes betegek a szükségelt időn tul is a kórházban voltak kénytelenek maradni s ez által szaporitani a betegek létszámát, addig másrészt a feltétlen és sürgősen kórházi ápolást, vagy mütéti beavatkozást igénylő betegek nem tudtak a vármegye központjába bejutni s igy magyar földön a meglévő magyar kultura eszközeitől elzárva pusztulásra voltak kárhoztatva.

Jelentem még, hogy az 1920. év I. negyedének betegforgalma 1136 ápolttal, 28897 ápolási nappal zárult.

A kisvárdai közkórház 1919 évi szeptember 1-töl 1020 március 31-ig terjedő időről szóló müködéséről alábbiakat jelentem:

A kórhaz betegforgalma volt:

maradt 1919 augusztus 31-től
34 fi, 32 nő, összesen 66 beteg
felvétetett 1919 szept. 1-től, dec. 31-ig
245 fi, 192 nő, összesen 437 beteg
felvétetett 1920 jan. 1-től, márc. 31-ig
236 fi, 186 nő, összesen 422 beteg

Ápoltatott összesen: 516 fi, 410 nő, összesen 925 beteg

Elbocsáttatott 1919 szeptember 1-től, december 31-ig

gyógyultan	130	fi,	119	nő,	összesen	249	beteg
javultan	55	„	45	„	„	100	„
gyógyulatlan	31	„	26	„	„	57	„
meghalt	10	„	5	„	„	15	„
Összesen	226	fi,	195	nő,	összesen	421	beteg

1920. január 1-től, március 31-ig

gyógyultan	153	fi,	102	nő,	összesen	255	beteg
javultan	65	„	42	„	„	107	„
gyógyulatlan	30	„	21	„	„	51	„
meghalt	9	„	7	„	„	16	„
Összesen	257	fi,	172	nő,	összesen	429	beteg
Együtt	483	fi,	367	nő,	összesen	850	beteg

maradt 1920 március 31-röl
33 fi, 42 nő, összesen 75 beteg

Tehát : gyógyult	az összes ápoltak			54·58	%-a
javult	„	„	„	22·39	„
gyógyulatlan	„	„	„	11·67	„
meghalt	„	„	„	3·36	„
maradt	„	„	„	8·—	„
			Összesen :	100·—	%-a

Megjegyzendő, hogy a meghaltak közzé a haldokolva behozottak be vannak számitva.

A betegek közül visszamenőleg az oláh megszállás egész idejére, de tulnyomólag jelentésemben emlitett időben ápoltunk 88 oláh katonát. Ezek tulnyomó része erdélyi származásu volt. Sebesült volt közöttük 6 Hevenyfertőző bajban szenvedett 16. Bujakóros bántalom miatt kezeltünk 21-et, más természetü betegség volt 45. Ezek egy része a kórházi rendet nem tartotta be és engedély nélkül ki is járt, de nagyobb foku bajt, kellemetlenséget, vagy kárt nem okoztak a kórháznak. — 1920. január 28-tól március 6-ig, azaz a kivonulásig az itteni csapathoz tartozók nagyrészét a helybeli katonai parancsnokság élelmezte, ami az elszámolásnál némi technikai nehézségeket fog okozni.

A lefolyt időszakban mütéteket alábbi számban végeztek :

1919. szeptember 1-től december 31-ig	79
1920. január 1-től március 31-ig	59
Összesen :	138 mütét.

Legutóbbi időben mind nehezebbé vált a mütétek végzése, mert sem kötszer, sem fertőtlenitésre anyag nem kapható, ugy hogy kötözésekhez elrongyolt fehérnemü darabjait használják. Ez az állapot a Budapesttel való közlekedés helyreállitásával azonban rövidesen meg fog szünni és gyógyszer, műszer, kötszer kielégitő mennyiségben fog rendelkezésre állani

Nem kedvező a kórház anyagi helyzete :

A lezárt 1919. évi törzskönyv szerint volt 30109 ápolási nap
Járt a kórháznak (különböző dij miatt) összesen 290046 K
ebből befolyt 25019 K
Hátrálék : 265027 K

Ennek tulnyomó része azonban az országos betegápolási alapot terheli, vagy a postaközlekedés hiánya miatt nem volt behajtható.

A folyó évre egy ápolási nap dija 20 koronában van megállapitva. Ez oly nagy összegnek látszik, amely a kötelességeket ugyszólván fedezné. A drágaság azonban oly rohamosan fokozódott, hogy nagy tulkiadás várható. Magyarázatul szolgáljon néhány példa: Tüzifára költöttünk a jelenlegi fűtési évadban 48429 K 20 fillért. Néhány év alatt a kórház egész költségvetése nem érte el ezt az összeget. Az élelmezés 1919-ben 194019 K 17 fillért tett ki, vagyis egy ápolási napra esett 6 K 44 fillér. Az 1920. év első negyedének élelmezési költsége ezzel szemben 114577 K 37 fillér volt, ami elosztva az ápolási napok számával 8491-el, napi 13 K 49 fillér költséget jelent, de az ápolási napok számából a csecsemőkre eső napok nincsenek levonva. Az 1919. év IV. negyedének gyógyszerszámlája 6786 K volt, ez év első negyedére e cimen a gyógyszerész 22248 K-t számit fel. Már ez a néhány szám is eléggé magyarázza, hogy a

drágulás minden téren elképzelhetetlen mérvet öltött, mindamellett — még ugylászik — nem állapodott meg.

A betegek ápolásának ellátása a jelentésemben felölelt időszakban lényegesen javult. A kórház igazgatója háborus szolgálatából 1918. december végén visszatérve a 89 ágyas kórházban csak két ápolónőt talált. Iparkodott a hiányzó 4 ápolónőt a kórház részére megszerezni, de az a mostoha körülmények miatt csak részben és rövid időre sikerült. 1919 év szeptembere óta azonban állandó öt ápolónő végez szolgálatot, akikre a hatodik ápolónő dolgát is beosztva, a betegek ápolását és rendben tartását teljes megelégedésre végzik.

1920. év február 15-ike óta bennlakó alorvost nevezett ki főispán ur Őméltósága és igy a betegek felvétele és állandó orvosi felügyelete lényegesen könnyebb, illetve intensivebb lett. Ennek előnyét a betegek, vagyis a kórház szempontjából felesleges részletezni. Ez a körülmény nagy haladást jelent a kórház fejlődése érdekében, amely haladás remélhetőleg a békés normális idők helyreállításával tovább fog folytatódni, hogy a kórház humánus feladatát minél sikeresebben oldhassa meg a közjó, a közegészségügy érdekében.

IV. Tanügy.

Az örökké kellemetlen emlékü román rabló-megszállás az iskolák müködését is rendkivül hátráltatóan érintette.

Ugyanis igen sok esetben az iskolák tantermeiben helyezkedtek el a megszálló csapatok, melyek ha rövid ideig tartózkodtak is az iskola falai között, azok felszerelését, több esetben teljesen, kevesebb esetben igen jelentékenyen megsemmisitették.

A távozó katonák minden esetben bizonyitványt követeltek arra nézve, hogy a felszerelésben kár nem esett, az aláirást gyakran puskatussal erőszakolták ki s ha a tanitó meg is menekült némelykor az erőszakosság elől, az iskolaszolga kényszerittetett a bizonyitvány aláirására. Az iskolák épületeinek némelykor csak egyes tantermeknek lefoglalása, némely esetben csak rövidebb ideig tartott, ugy hogy általában azt jelenthetem, hogy a legtöbb iskola müködésében hosszu szünetelés nem állott elő.

A románok az iskolák beléletének módositásával általában nem foglalkoztak, azonban az iskolák müködésének ellenőrzése erősen fenakadt az utazási mizériák előidézésével A fütőanyag hiánya miatt rendkivül nehéznek igérkező téli oktatás igen kedvező megoldást nyert azon intézkedések révén, melyszerint a vármegye területén kitermelt fából elsősorban az iskolák láttattak el tüzifával.

Ha itt-ott e tekintetben mulasztás volt, az az iskolafentartók és tanitók mulasztásából állhatott elő, akik a szükségletet nem jelentették be, vagy a költségek viselésétől szabadkoztak. Voltak ily esetek, melyeket nem lehet eléggé helyteleniteni s melyeknek szemlélete szomoruasággal tölti el azokat, akik a népoktatási érdekek nagy horderejét méltatni tudják. Az iskolamulasztások amugy is óriási mértékben emelkedtek. Már a beiratások is rendkivül hiányosak, a beiratkozottaknak peig 30—35%-a nem jár iskolába. A rendelkezésre álló adatok szerint Szabolcsvármegye területén mintegy 10.000 mindennapi tanköteles nem jár iskolába.

A mulasztások megtorlására szolgáló birságpénzek alacsony voltuk miatt elveszitették kényszeritő erejüket.

Ezt az állapotot türni nem lehet, mert megengedhetetlen, hogy a Magyarországnak annyira életbevágó oktatási érdekei elhanyagoltassanak.

A népoktatás nemzeti szempontból is nagy horderejü ügyének sürgős rendezése halasztást nem türhet. Ennek a rendezésnek célul kell kitüznie, hogy öntudatosabb, ezen áldott földnek kincsei feltárásához több tudással biró nemzedéket neveljen fel, mely a hazához jobban tudjon ragaszkodni, a nemzeti ideálokért lelkesedni, azokért áldozatokat tudjon hozni. Oly nemzedék felnevelése kell, hogy országos érdek legyen, amelyet kalandorok nem tudnak félrevezetni. Ezzel kapcsolatosan meg kell, hogy emlitsük, hogy a közigazgatási bizottság a vármegye területén 31 tanitó felfüggesztését rendelte el, ezek közül többen internálva voltak, egyesek ma sem kerültek haza.

Kilenc esetben bünvádi eljárás is van folyamatban. Az eljárás még csak két esetben volt befejezhető. Minden esetre méltán merült fel sulyos aggodalom megyeszerte amiatt, hogy ennyi tanitó hódolt be a szerencsétlen gonosz téveszméknek s ily sokan tagadták meg a nemzeti érdekek szolgálatát épen azok közül, akik pedig ép arra volnának hivatva, hogy a vallás, erkölcsi, hazafias oktatásnak zászlóvivői legyenek és nem csak az iskolában, hanem a lakosság körében is ilyen irányban őrtállók legyenek.

A megszállás alatt hosszabb-rövidebb szüneteléssel mindenik népoktatási intézet müködésben volt tartható, csakis a nyiregyházai állami tanitóképző intézet szünetelt. A megye területére menekült és müködésre beosztott tanitók száma 144-ig emelkedett, akiknek mindenike beosztatott valamelyik iskolához és illetményeihez hozzájuthatott. Menekültek ma is nap-nap mellett érkeznek, azonban az ujabban érkezőknek elhelyezése egyre nehezebbé válik, mert a lakáskérdés és megélhetés napról-napra sulyosabb gondot okoz.

V. Pénzügy.

A pénzügyi közigazgatás keretében a forradalom, kommunizmus és román megszállás ideje alatt felmerült fontosabb eseményeket következőkben ismertetem:

A volt tanácsköztársaság idejében az 1919. évi április hó első felében a megalakitott első és második direktórium több rendbeli szabálytalan pénzutalványozást eszközölt és a kiutalt összeget a pénzügyigazgatóság, a kényszer hatása alatt, kénytelen volt kifizettetni, a tanácsköztársaság végnapjaiban a vörös hadsereg részére a parancsnokok nagy összegü ellátmányokat utaltak ki a nyiregyházai állampénztárnál, mely azokból kb. 1,300.040 koronát fizetett ki, a többi összegek kifizetése a vörös hadsereg elmenekülése következtében maradt el.

A román megszállás idejében az állampénztárban levő tetemes pénzkészletet a pénzügyigazgatóság óvatos és körültekintő eljárással mentette meg a vörös és román hadsereg elől, a legszükségesebb kiadások, közszolgálati alkalmazottak, nyugdijasok, rokkantak, hadisegélyesek illetményei, kórházak, fogház, elmegyógyintézet stb. szükségleteinek fedezésére.

A románok a megszállás első hat hónapjában a pénzügyi közigazgatás ügyeibe nem avatkoztak be, 1919. évi novemberben azonban Szabolcsvármegye egyrészét saját imperiumuk alatt pénzügyi közigazgatás szempontjából is elszakitván, a nagykárolyi pénzügyigazgatáshoz csatolták, mig többi részében a Debreczenben felállitott Zónaparancsnokság kezdte egységes tervek szerint kifosztó ténykedéseit.

Nevezetesen 1919. évi novemberben 1,850.000 K-t követelt a megszállás költségeinek fedezésére, ezt meg is kapta, a pénzügyigazgatóság ez összeget bankoktól vette kölcsön és az az adózókra fizetőképességük arányában vettetett ki.

Később Hajduvármegye közigazgatási költségének fedezésére 2,0000.000 koronát, majd ujra 2,000.000 K-át követelt, az első két millióból 1 millió K, a második pedig teljes összegében szállittatott be a nyiregyházi állampénztárnak saját készletéből a debreczeni állampénztárba, mivel annak teljes

összegben 24 órán belül sulyos következmények terhe alatti beszállitása kivántatott; ez utóbbi összegből azonban a románok 550.000 K-t a beszállitás előtt levontak, illetve a helybeli állampénztárnak pénzt vivő tisztjét kényszeritették, hogy ez összeget részükre — mert a debreczeni állampénztár nekik azzal állitólag tartozott — fizesse ki s nevezettnek arról nyugtát is adtak.

Hogy ez összegre a románok kezüket rátették, a debreczeni pénzügyigazgatóság hibája, mert nevezettet a hatóság előzőleg táviratilag megkereste, hogy a pénzért kebelbeli tisztviselőt küldjön s nevezett ehelyett a román katonai kormányzóság segélyét vette igénybe és kényszeritette e hatóságot, hogy ily módon szállitsa a pénzt.

Végül folyó évi február havában a 12 éven felüli lakosok részére szóló személyazonossági igazolványok kiállitási dija fejében a románok a hatóságtól 717.988 K-t követeltek, mely összegből 122.000 K-t a nyiregyházi állampénztár saját készletéből fizetett ki, 595.988 K-t pedig a pénzügyigazgatóval együttes jótállásunk mellett a Nyiregyházi Takarékpénztártól vett kölcsön, mely összeg a 4 korona kiállitási dijaknak a lakosságtól való beszedése utján már részben megtérült, részben pedig meg fog térülni.

Ugyancsak a pénzügyigazgatóság utalványozta megkeresésemre a szabolcsmegyei román katonai delegátus és segédtisztjének napidijait, 1919. évi julius hó 14-től 1920. évi február hó végéig 42.730 K összegben, végül a Nyiregyházán felállitott katonai fogolytábor fenntartási költségeit fennállása ideje alatt 3,080.000 K összegben.

A megszállás folytán az összeköttetés a központi kormánnyal megszünvén, a hatóságok megállapodása, majd főispáni felhatalmazás alapján a pénzügyigazgatóság átruházott hatáskörben kiutalta a legszükségesebb kiadásokat, az idemenekült számos tisztviselő illetményeit, a hadi kincstár nyugdijasainak, ugy hadirokkantaknak, addig postatakarékpénztár utján kifizetett nyugdijait, a katonatisztek illetményeit, az ideiglenes hadisegélyeket pedig 1919. évi junius hó végével és a napisegélyeket 1919. évi szeptember hó 1-től részben beszüntette és ezen időn tul csak a helyi hatóságok által felülvizsgált adatok alapján az 50%-kal felemelt segélyeket a hadifogságban vagy egészségi okokból a katonaságnál visszatartott egyének hozzátartozóinak fizetett ki.

Minden kifizetésekhez szükséges anyagi eszközöket a pénzügyigazgatóság saját erőiből, a legnagyobb megfeszitéssel volt csak képes előteremteni mindent a maga idejében a helyzet parancsolta óvatossággal, hogy a hatóságok, hivatalok és szervek müködésében s a közgazdasági élet menetében fennakadás, zavar elő ne álljon és megnyugvással állapitható meg, hogy az anyagi erők, ha nem is mindig rögtön, de idejében rendelkezésére állottak és különösen, hogy a közszolgálati alkalmazottak stb., kik a megszállás alatt fokozottan szenvedtek és türtek, illetményeiket idejében megkapták.

Az anyagi eszközök előteremtése azért is járt fokozott nehézséggel, mert a központtal való érintkezés és a posta- és vasuti közlekedés szünetelése miatt megakadt, ugy hogy az állami adók, valamint az illetékek kivetése és behajtása meg volt bénitva, sőt Vencsellő község a román megszállás alatt felgyujtatván, ott az összes adómunkálatok, kat. birtokivek, térképek stb. teljesen, Timár és Rakamaz községekben pedig részben megsemmisültek.

Az állami egyenesadók kivetését a tanácsköztársaság felfüggesztette a román megszállás alatt a munkálatok tovább folytak és ebbe a románok a demecseri káposztasavanyitó gyár területén lévő ingóságok viszonteladási ügyleteinek megadóztatása esetétől eltekintve, hol román állampolgárok érdekelve voltak, be nem avatkoztak.

Hogy a román impérium alatt álló területeken történtek-e s minő változások, azt a pénzügyigazgatóság kiküldöttjei most állapitják meg a helyszinén.

Az illetékek kezelése tekintetében a forradalom és tanácsköztársaság változásokat nem hozott, a kivetés és behajtás körül észlelt s fentjelzett nehézségeken kivül, a románok pedig csupán a megszállott területeken állitólag a magyar közigazgatási és kulturális kiadások fedezésére a szinházi, mozi beléptijegyek mindegyike után 1 K segédbélyeg-illeték szedését rendelték el.

Ugyancsak a megszállás alatt a fentebb vázolt közlekedési mizériák miatt az okmánybélyegek beszerzése, az állampénztárak részéről lehetséges nem lévén, a bélyegekben levonandó illetékeknek készpénzben lerovását rendelte el a pénzügyigazgatóság, miáltal a kincstár károsodásának elejét vette.

Annál nagyobb károsodás érte a kincstárt a dohányanyag elvitelével.

A forradalom kitörésekor a csőcselék a többi üzletekkel együtt a dohánynagyárudák nagy részét kifosztotta.

Az u. n. népköztársaság kormánya a dohánygyártmányok árát 50 százalékkal felemelte és saját használatra dohánytermelését megengedte, ez utóbbi intézkedés azonban a proletár diktatura életbelépte, majd a román megszállás folytán csak részben vétetett foganatba.

A tanácsköztársaság a dohánygyártmányok kiosztását a munkástanácsokra bizta.

A vörös katonák Pogány népbiztos parancsára kb. 3 vasuti kocsi dohányt vittek el a helybeli dohánybeváltó hivatal raktárából.

Az italmérések (korcsmák) nagyrésze a forradalom óta csaknem állandóan zárva volt a szesztilalom miatt.

A bortermelési és borfogyasztási adó tételeit az u. n. zónaparancsnokság háromszorosára emelte fel s rendeletére a zóna területéről kivitt és ide behozott áruk után 10—30 százalékos vám szedetett, mely állitólag a megszállott területek magyar kulturális és közigazgatási szükségleteinek fedezésére lett volna forditva.

Ásványolaj finomitó gyárak a forradalom óta szünetelnek, benzin nincsen.

A 4878—1918. M. E. sz. rendelet az 1918—19. évre burgonyának, árpának és tengerinek szeszgyártás céljaira felhasználását megtiltotta, a termelés azért úgy itt, mint a központi szeszfőzdéknél lényegesen csökkent, viszont az adó, illetve a kincstári árrészesedés 1919. évi március hó 10-től hl.-fokonként 10 K-val emelkedett.

A tanácsköztársaság szesztermelési év fogyasztási tilalmat rendelt el s a szeszkészleteket zár alá helyezte.

A román megszállás idejében a szesz képezte leginkább a megszálló csapatok gondoskodásának tárgyát, mint nagy keresletnek örvendő és óriási értéket képviselő cikk.

Már a megszállást követő napokon a kolozsvári élelmezési kormánybiztosok állitólag közcéfra, de mint utóbb kiderült tisztán üzleti célokra 40000 hl.-fok finomitott szeszt erőszakoltak ki az 1918. évi november hó 1 előtt megállapitott árban, vagyis fentjelzett 10 K árrészesedés különbözetet nem fizették meg, mely ügy még most is tárgyalás alatt áll.

A kisüstön adófizetés nélküli pálinkafőzést a román katonák sokhelyütt megengedték, mi miatt jövedéki kihágási eljárás tétetett a felek ellen folyamatba, másutt viszont a szeszfőzdék leszerelését kezdték meg, mig feletteseik attól el nem tiltották, emellett adózatlan szeszt kisebb nagyobb mennyiségben minden gyárból elvittek, mi ellen egyes esetekben csak a szesz gyors feloldása, biztonságba helyezése által védekezett némileg a hatóság, igaz ugyan, hogy román katonai elhurcolás cime alatt több beigazolt esetben a gyáros maga szállitott el adózatlan szeszt, mégis a román katonaság által megtérités nélkül elhurcolt szesz 40000 hl.-fokra tehető.

A román katonai megszállás alatt kezdetben a pénzügyigazgatóságnak velem egyetértőleg kiadott engedélye alapján a szeszgyárak egyrésze a szeszfőzést répából és romlott burgonyából megkezdte, később a katonai parancsnokság a burgonyából és más anyagokból való szeszfőzés megkezdését dij fizetése és utánjárás költségek megtéritése ellenében követelte.

Az 1919. évi november hó 12-től kezdődőleg az ismételten emlitett zóna parancsnokság a szeszadót hektóliterfokonként 50 K-ban állapitotta meg, mely 1 K. községi szeszadóval együtt az állampénztárba folyt be, a maximális árt megszüntetve, a termelt szeszt szabaddá tette, a pénzügyigazgatóság azonban, amennyire lehetett a készletek 50 %-át szánta közszükségleti célokra s folyó évi január hó 8-ika óta, nehogy emberi célokra alkalmas burgonya vagy más tiltott anyag szeszfőzésre felhasználtassék, a szeszgyárak a megye és a pénzügyi hatóság részéről állandó felügyelet alatt állottak.

Szabolcsvármegyének a román impérium alatt levő területén a szeszgyárak a gyár leszerelésének terhe alatt voltak kötelesek üzemüket megkezdeni és itt a hl. fokonként 40 korona adóval a román katonaság rendelkezett.

A pénzügyi közigazgatás személyi ügyeibe sem a nép, illetve munkástanácsok, sem a megszálló csapatok nem avatkoztak be a pénzügyőrség ügyei kivételével.

A pénzügyőrség a forradalom kitörésekor a zavargások elfojtásában és a lázadók lefegyverezésében tevékeny részt vett. Az ide Erdélyből menekült pénzügyőrök egy része a csendőrséghez osztatott be szolgálattételre, majd a demarkácionális vonalra a pénzforgalom stb. ellenőrzésére rendeltetett ki.

A tanácsköztársaság idején a pénzügyőrséget a vörös hadseregbe kivánták beolvasztani, ez azonban megyénkben az idő rövidsége miatt nem sikerült.

A vörösőrség nyiregyházi parancsnoksága a pénzügyőri altiszteket a románok ellen katonai szolgálatra kirendelte, de az altisztek nem vonultak ki.

A bevonuló román csapatok a pénzügyőrséget teljesen lefegyverezték, az egyes laktanyákból nemcsak a kincstári felszerelési tárgyakat, ágynemüt vitték el, hanem az egyesek tulajdonát képező fehérnemüeket s más háztartási cikkeket is minden térités nélkül, a szolgálatot teljesitő egyes pénzügyőröket katonák nem egyszer levetkőztették s ily körülmények között a szolgálat teljesitése csaknem lehetetlenné vált, végre a katonai parancsnokság is belátta a pénzügyőrség fontos hivatását a szeszadó és dohánytermelés ellenőrzése körül, az elvett fegyverzet helyébe rossz kardokkal és utazási igazolvánnyal látta azt el, s igy lehetővé vált, hogy a rossz közlekedés mellett a pénzügyőrség látta el a postajáratokat és tette lehetővé a pénzügyigazgatósági ügymenet folytonosságát.

A vörös katonaságnak 1919 évi julius hó elején a Tiszán át megkisérelt betörésekor a román katonaság kémkedés vádja miatt Vecán József és Orosz Sándor gávai pénzügyőri fővigyázót három cendőrrel együtt elfogta és Nyiregyházán a huszárlaktanya udvarán kivégeztette és elföldeltette, ezeket a bevonuló nemzeti hadsereg exhumálva folyó évi március hó 27-én katonai pompával temette el. Más pénzügyőröket a román katonaság megbotoztatott.

Az u. n. zóna felállitásakor a nyirbátori és nyirmadai biztosi kerület és szakasz ugy a nyiracsádi szakasz területe román impérium és a nagykár lyi pénzügyigazgatóság fenhatósága alá került.

A pénzügyi hatóság jelentéseit az egyes ügyekről az illetékes minisztériumokhoz és tényezőkhöz eljutatta.

VI. Utügy.

A vármegye közuti közlekedési viszonyait illetőleg a következőket jelentem.

Á háboru alatt nélkülözött fedanyag a román megszállás alatt még kevésbbé volt beszerezhető, s ezért a közutak, amelyek a háboru 5 évét elég jól kibirták, az utolsó évben, igen erős romlásnak indultak. A természetes kopásokon kivül a megszálló csapatok is igen sok kárt okoztak és erőszakos viselkedésükkel még a lehetséges fentartási munkákat is nagymértékben megakadályozták.

Sulyosbitotta a helyzetet a rendkivül csapadékos időjárás és az a körülmény, hogy a belvizek a magas vizállás mellett nem voltak kellőképen levezethetők. Emiatt egyes helyeken az átázott kőpálya felbomlott, és ez a közlekedésre igen hátrányos helyzetet teremtett.

A románok kivonulása és az arra alkalmas idő beálltával azonnal megtétettek az intézkedések ezen bajok orvoslására s a közlekedés a vármegye területén fenakadást nem szenved.

A minden tekintetben nehéz viszonyok között is a beruházási munkák a lehetőséghez képest folyamatban voltak.

A Kótaj-nyirbogdányi és Nyiregyháza-dombrádi uton egész télen át dolgoztak, ugyszintén munkában volt a Kék-nyirbogdányi és Mándok-eperjeskei utak épitése.

Ezen utvonalon összesen mintegy 60.000 m³ földmunka végeztetett el 300.000 K értékben.

Megemlitem, hogy a kormánnyal való összeköttetés hiányában a munkák költségeire hitel nem volt folyósitható s ezért hogy emiatt fenakadás ne álljon elő, a velünk összeköttetésben álló pénzintézetnél „utépitési“ folyószámlát nyittattam, s az épitési költségeket ennek terhére előlegeztem mindaddig, mig az államépitészeti hivatal által e célra kért hitelek folyósitva lesznek.

A tavaszi idő beálltával folyamatba tétetett a büdszentmihály-polgári közut további épitése és intézkedés tétetett a

vencsellő-balsai és balsa-timári utak földmunkáinak megkezdésére.

A tél folyamán elkészittetett a nyiregyháza-büdszentmihályi ut müszaki müvelete és az a közigazgatási bejárás elrendelése céljából a kereskedelemügyi m. kir. Miniszteriumba felterjesztetett.

A tokaji Tiszahid megsemmisitése folytán a Tiszán át való közlekedés kompon történik és a hid munkálatok vezetőségével együttesen intézkedtem a komphoz vezető utszakasz jó karba hozatala és kiburkolása iránt.

A vármegye uthálózatában az elmult időszak alatt annyiban volt változás, hogy a debreczen-ungvári állami közutnak a Tiszán innen eső ungvármegyei szakasza a nyiregyházi m. kir államépitészeti hivatal kezelésébe vétetett át.

Az államépitészeti hivatalhoz 6 müszaki tisztviselő van beosztva, a közutakat 8 utmester (utbiztos) és 107 utkaparó kezeli.

VII. Mezőgazdasági ügy.

Az 1919. év december 31-ikével egy keserves, viszontagságokkal telt szomoru esztendő zárult le. Reménytelen volt már a kezdete, de azt még sem hittük, hogy a legnagyobb nehézségekkel előállitott termésünket, továbbá állatainkat bocskoros ellenségünk fogja fogyasztani, elszállitani, akik a bolsevizmus letörésének ürügye alatt rabolni törtek be és majd 11 hónapi ittlétük alatt megállitották a termelést, kiszámithatatlan kárt okozva állattenyésztésünkben, mezőgazdaságunkban.

A rekvirált és elrabolt állatokról, gépekről, terményekről stb. még pontos kimutatások nem állanak rendelkezésünkre, azonban az eddigi jelentések szerint is megállapitható, hogy állatállományunk 35 százaléka a rablások és rekvirálások áldozata lett. A rekvirált állatokért, terményekért hallatlan olcsó árakat fizettek, ezt is csak többszöri, költséges utánjárásra.

Pusztitottak a mezőn is, zölden kaszálták le terményeinket, később pedig keresztekben adták lovaiknak, sőt aljaztak is vele. Réteket, lucernásokat legeltették. Szorgos aratási időben rendelték ki a lakosságot hadmiunkára, hogy ebből mennyi kár származott, azt fejtegetnem felesleges. Alig volt tiszt, aki nagyobb mennyiségü terményt, burgonyát, káposztát, babot, bort, szesztne vásárolt volna üzérkedés céljára. Itt kifizették a zóna parancsnokság által megállapitott árakat és a vásárolt cikkeket elszállitották oda, hol jóval magasabb árakat kaphattak érte.

Időjárásunk sem volt az év második felében kedvező, junius hó végétől hüvös esősre fordult az időjá-

rás, emiatt az is a szokottnál két héttel később volt megkezdhető. E késedelem más években szerfölött aggasztotta volna gazdáinkat, folyó évben azonban még örvendtek neki, tudva azt, hogy minél később kerül le a termény a földről, annál később jut az a megszálló csapatok birtokába. Ők már julius hó első felében kezdték a termény leszállitását sürgetni, midőn jóformán még minden lábon volt. Az időjáráson kivül, mint fent emlitettem, a hadimunkára való kirendelés is erősen késleltette az aratást. Ez alatt a buza, rozs tulérett, tekintélyes mennyiség kipergett, hisz még augusztus havában is lehetett aratatlan rozs táblákat látni.

A hordás a megfogyatkozott igaerővel, a cséplés a szén és rekvirált, elrabolt gépszijak hiánya miatt igen lassan haladhatott előre, azonban a sok nehézség dacára is október végéig sikerült a gazdáknak befejezni, azonban sok gazdaságnak a befejezés után alig maradt mit a magtárba hordani, mert az olához egyenesen a géptől szálltiották el a terményt fizetetlenül, vagy bonnok ellenében.

Száraz jellegét időjárásunk egész október hó közepéig megtartotta, ugy, hogy a nagy szárazság miatt a vetési munkálatokat nem lehetett megkezdeni és még más években a homokok augusztus végén zöldeltek a kikelt rozsvetéstől, addig folyó évben még a homokon is kevés rozs kerülhetett a földbe. A vetés is legtöbb helyt egyszeri szántásba került, a megfogyatkozott igaerő és kirendelések folytán a talajt előkésziteni kellően nem lehetett, sokan meg azért is siettek a vetéssel, mert csak a földbe került magot lehetett a románok elől biztonságba tudni.

E viszonyok dacára is azonban termés tekintetében az 1919. évet inkább jónak mondhattuk.

Buzából kat. holdanként 6, rozsból 5, árpából 7, zabból 6, mázsára tehetjük a termés hozamot. Azon-

ban ezekből a más éveknél lényegesen kevesebb terület volt bevetve és a fent elsorolt okoknál fogva learatva.

A burgonyával tekintélyes terület volt bevetve és kielégitő, kat. holdanként mintegy 35 mm. termést adott.

A tengerit az októberi fagy éretlenül találta, igy abban tekintélyes kárt okozott. Kat holdanként 8 mm csöves tengeri takarittatott be, azonban annak 90 százaléka romlott és a folyó évre szükséges vetőmag mennyiség is alig választható ki.

Takarmány és kevés cukorrépa termésünk jól sikerült. A hüvelyesek közül a borsó, de különösen a bab felette sikerült, utóbbiból tekintélyes terület volt bevetve, mert egyes községek a bab termelését nagyon helyesen kezdették felkarolni, igy maga Ibrány községben is több mint 10 vaggon bab volt eladó.

Dohánnyal a mult évben nagyobb terület volt beültetve, mint az előző években. Bár a kiültetés nagyon későn történt és a palánta nehezen indult meg fejlődésnek, a termés elég jól sikerült, minőségét pedig kifogástalannak lehet mondani.

Széna, sarju, mesterséges takarmány termésünk felette jól sikerült és ha a románok el nem szállitják termésünk 90 százalékát, az állatok teleltetése nem okozott volna gondot gazdáinknak. Jól tartva tudták volna azokat nemcsak telelni, de ha rendes viszonyok lettek volna, meg vagyok győződve, hogy jó takarmánytermésünk folytán állatállományunk létszámában lényeges növekedés állhatott volna be.

A szőlő megelégelve az utolsó két év hozamával a folyó évben alig hozott termést. A peronospóra, lisztharmat, e két fő ellensége támadta meg. Ez ellen csak az vehette fel a küzdelmet, aki oly szerencsés volt és rézkénporral is rendelkezett. Akadt ilyen egy-két

termelő. A szőlők rossz hozamához a proletár diktatura is nagy mértékben hozzájárult. A nyitás, metszés nem volt idejében elvégezhető, sőt egyes községekben a munkástanácsok által kirendelt és szakértelemmel nem biró, metszést sohasem végzet munkások tették több évre teljesen tönkre. A tulajdonosoknak ez ellen minden tiltakozása hiába való volt, nemcsak türni kellett tulajdonának pusztitását, de még busás napszámot is kellett fizetni érte. A megmaradt csekély hozamot az októberi fagy is csökkentette Szüretkor ára nem volt, december hótól kezdve azonban emelkedő irányzatot mutat és ma 25 koronát is fizetnek literenként. A románok védelme alatt igen tekintélyes bormennyiség szállittatott ki felvidékre.

Káposztával lényegesen kevesebb terület volt bevetve, annak oka részben a vetőmag hiány, részben pedig az volt, hogy a gazdák nem voltak biztositva, hogy a demecseri káposztagyár felveheti-e az üzemét. Jól számitottak, mert az oláhok tönkretették a gyárat. A termésből a románok szálltiottak el tekintélyes menynyiséget, a felesleg pedig megfagyott, mert a vasuti forgalom korlátozása miatt nem lehetett szállitani.

Zöldséggel lényegesen kevesebb terület volt bevetve, az 1918. évi rossz értékesités, de meg a munkáshiány miatt a nagyobb gazdaságok lemondottak a zöldségtermelésről és igy abból kiszállitható felesleggel nem is rendelkeztünk.

Szépen fejlődő állattenyésztésünket, melyet a háboru itt a vármegyében eléggé megkimélt a vörös uralom és az oláh megszállás károsan érintette. A proletár uralom alatt a rekvirálások, rablások folytán szarvasmarha állományunk 35, lóállományunk 20, sertés és juhállományunk 25 százalékkal csökkenhetett. Sulyosan érinti álattenyésztésünket, hogy leginkább tenyésztésre alkalmas állatokat rekviráltak.

A rekvirálásról vannak ugyan ma is hivatalos adatok kezeim között, azonban az nem oly pontos és távolról sem közeliti meg a tényleg elrekvirált, elrabolt állatok számát. Az igazi veszteség csak a folyamatban levő állatösszeirás befejezése után fog kitünni.

A megszállás folytán apaállatvizsgálatok, állatdijazások, legelőszemlék nem tartattak, de a kivonulás után a tenyészapaállat vizsgálatok azonnal kitüzettek, azok folyamatban vannak és a nyert értesülés szerint örömmel jelentem, hogy tenyészbikákban és mének nincs oly nagy hiány, mint azt gondolhattuk, sőt az 1918. év őszén a debreczeni állami méntelepről tartásra kiadott mének közül is több vezettetett elő a szemlére, dacára, hogy az állami mének felkutatása iránt az oláhok mindent elkövettek.

Az állatárak egész évben emelkedő irányzatot mutattak.

Baromfitenyésztésünk a háboru alatt nem fejlődhetett, nemes baromfiak kiosztása szünetelt A vörös uralom és az oláh megszállás pedig kiszámithatatlan kárt okozott benne. Nap-nap mellett száz számra fogyasztották és szállitották el az oláhok a baromfiakat. Állományunk legalább 50 százaléka e rablások áldozata lett, még a vármegyéhez kirendelt összekötő parancsnok sem restelett libát, pulykát, kacsát saját részére rekviráltatni és elszállitani.

Munkás viszonyok a megszállás alatt türhetőek voltak.

Amennyiben az év elején már mutatkozó mezőgazdasági zavarok folytán minden gazdaság ugy igyekezett berendezkedni, hogy évközben minél kevesebb napszámost kelljen alkalmazni, munkáskézben évközben hiány nem volt. Az aratás is idevaló munkásokkal végeztetett.

A birtokforgalom a mult év elején jóformán teljesen szünetelt, mindenki félt a kommunizmus alatt in-

gatlant vásárolni. Az oláhok bevonulása után csak lassan kezdett megindulni, az év vége felé azonban már több adás-vételi ügylet köttetett, azonban leginkább 100 kat. holdon aluli ingatlanokra. Vevő volna több, de a pénz elértéktelenedése miatt nem szivesen válik meg senki ingatlanától.

Az 1919 év őszén őszivel mintegy 40 százalékkal kevesebbet tudtak gazdáink a megszállás által okozott viszonyok folytán bevetni.

Bár a vetésben sok a vizkár és a nagyheti szelek is kárt okoztak, a homokokon őszi vetésünk szép, üde zöld szinü, de e jelentés irásakor épen ugy, mint a többi tavaszi vetésünk kivánja az esőt.

A tavaszi gazdasági munkák csak március elején voltak megkezdhetők, azóta, ha lassan is, de akadálytalanul folynak. Zab és árpa vetőmagban van nagy hiány, mivel e hiányt most idegenből pótolni nem lehet, felhivtam a gazdákat, hogy oly növényekkel hasznositsák földjeiket, amiből mi is rendelkezünk vetőmaggal. Igy pl. burgonya, bab, borsó, napraforgó, mák, dohány.

A jelentések szerint a gazdák munkakedve meg van és igy biztosan remélem, hogy vármegyém területén föld parlagon nem fog maradni és az ország közélelmezésének biztositásában azt a helyet, melyet tőlünk az ország elvár, a vármegye folyó évben is el fogja foglalhatni. Különben a munka menetének ellenőrzéséről gondoskodtam és ott, ahol a földek miveléséről hatósági uton fog kelleni gondoskodni, azonnal intézkedni fogok.

VIII. Állategészségügy.

Az állategészségügyi viszonyok általában kedvezőtlenek voltak. A román megszállás alatt az állategészségügyi rendőri intézkedések nem voltak foganatosithatók. A beteg állatokat még nem fertőzött istálókba, helyekre bekötötték és ezzel az addig még egészséges állatokat is megbetegitették.

A beérkezett jelentésekből megállapitható, hogy a törvényhatóság területén szarvasmarhák között a ragályos száj és körömfájás, lovak között pedig a lórühkór lépett fel nagyobb mértékben. rag. száj és körömfájás elterjedésének főleg az az oka, hogy a zárlati intézkedédések nem voltak végrehajthatók. A lovak között a rühkór már a háboru alatt s az azt követő időkben is nagyobb mértékben el volt terjedve, ennek oka, hogy a hadvezetőség még tökéletesen ki nem gyógyitott lovakat adott el a gazdáknak s ezek az addig még egészséges lovakat is befertőzték, megbetegitették

Most a törvényes állapotok helyreálltával a rendes tavaszi állatvizsgálatók folyamatban vannak, a cél tüzetesen megvizsgálni az állatok egészségbeli állapotát, a ragadós betegségek esetén a helyszinén a szükséges állategészségrendőri intézkedéseket megtenni, a beteg állatok helyes gyógykezelésére a szükséges utasitásokat megadni.

A tavaszi állatszemle során előre láthatólag a ragadós betegségek nagyobb mérvü elterjedése fog megállapittatni, de az elrendelt állategészségügyi rendőri intezkedésekkel sikerülni fog az amugy is megfogyatkozott állatállomány egészségbeli állapotát megjavitani.

Lépfene 16 községben állapitatott meg. Ezen betegségben 22 drb szarvasmarha hullott el.

Veszettség 23 községben állapittatott meg. Összesen 20 kutya irtatott ki ezen betegségben.

Rag. száj és körömfájás miatt jelenleg 27 község van zárlat alatt.

Sertésvész rag. betegség 4 községben.

Lórühkór 23 községben állapittatott meg.

Az állandó állategészségügyi intézmények, mint vásárterek, közvágóhidak, hullaterek, gyepmesteri telepek stb. a háboru alatt s az azt követő időkben nagyon megrongálódtak, ezek helyrehozatala, karban tartása, ugy köz, mint állategészségügyi szempontból elsőrendü feladat volna.

A vármegye területén jelenleg 1 törvényhatósági 1 városi m. kir. és 15 városi m. kir. állatorvos, 2 városi helyhatósági, 1 kör, 5 községi állatorvos látja el az állategészségügyi szolgálatot.

Az összes állatorvosi állások be vannak töltve.

Kimutatás

IX.

a vármegyei alapok maradványairól az 1919. év december 31-én.

Sorszám	Alap	készpénz K	f	betét K	f	adóslevél K	f	értékpapir K	f	hiány K	f
1	Anyak-vi tiszteletdijak									1841	90
2	Ebadó állategészs.-ügy			1620				39500		8595	81
3	Ebadó közegészs-ügy	861	08	164	79			41158	60		
4	Elhagyott gyerm segély	7787	72	2510	63						
5	Erzsébet kórhá-									1191247	17
6	„ „ alapitv.	1618	04	13866	04						
7	„ „ tartalék			1928	10						
8	Hordójelző									14381	89
9	Háztartás									1418769	96
10	Jegyzői fizetés			9274	79					691757	58
11	Jegyzői nyugdij			33266	12					160813	38
12	K.-várdai kórház									137451	77
13	„ - „ tartalék			65	24						
14	Közigazgatási letét	661261	68	62469	88	21500	-				
15	Közművelődés	3990	02								
16	Mezőgazdasági	941	03	921	01						
17	Milleniumi	1893	54	7598	40						
18	Muzeum									23629	99
19	Orvosi			5595	–					200058	93
20	Telefon	35573	14	487	50						
21	Tisztv. nyugd. rendelk.									267082	79
22	„ „ törzsv.			140264	89						
23	Járási faiskola									449	—
24	„ „ kórház	1997	68	3301	72			4420	—		
25	Utkaparók nyugdija	4237	93	18419	35						
26	Közuti			327361	15	123720				137856	47
27	Vámosut									160473	90
28	Vármegyei kisebb.			40445	21	26594	15			3392	07
29	„ székház			25302	40					14015	83
30	Népjólét	50	—								
31	Katonai barakkórház	141306	98								

Kimutatás

X.

a gyámpénztár állásáról az 1919. évi december hó 31-én.

Sorszám	Tárgy	Készpénz K	f	Betét, értékpapir K	f	Adóslevél K	f	Drágaság K	f	Hiány K	f
1	Gyámpénztár	199192	24	1730649	—	368824	95	4698	—		
2	Gyámpénztár letét	164136	62	1290668	32	26900	—	74	—		
	Összesen	363328	86	3021317	32	395724	95	7472	—		

XI.

A törvényhatósági utadó előző évi hátralékot, folyó évi előirást, befizetést s az évvégével mutatkozó hátrálékot föltüntető kimutatás

Sorszám	Adóhivatal	Mult évi hátrálék K	f	Folyó évi előirás K	f	Összes K	f	Lerovás K	f	Hátralék az év végén K	f
1	Nyiregyháza	77914	75	118907	51	196822	26	115511	70	81310	56
2	Nagykálló	18335	02	32919	97	51254	99	22767	—	28487	99
3	Kisvárda	26973	77	73519	12	110492	83	46728	60	63764	23
4	Nyirbátor	19223	20	46563	93	65787	13	19641	22	46145	91
5	Tiszalök	9230	54	49894	14	59124	68	41319	55	17805	13
	Összesen	161677	22	321804	67	483481	89	245968	07	237513	82

XI.

A törvényhatósági pótadó előző évi hátrálékát, folyó évi előirását, lerovását s az év végével mutatkozó hátrálékát feltüntető kimutatás.

Sorszám	Adóhivatal neve	Mult évi hátrálék K	f	Folyó évi előirás K	f	Összes K	f	Lerovás K	f	Hátrálék K	f
1	Nyiregyháza	42079	40	56228	09	98307	49	45463	67	52843	82
2	Nagykálló	22970	01	21492	77	44462	78	11174	18	33288	60
3	Kisvárda	33045	71	40549	35	73595	06	28169	71	45425	35
4	Nyirbátor	27404	56	24910	44	52315	—	11318	47	40996	53
5	Tiszalök	22092	54	28006	31	50998	85	45599	97	4498	88
	Összesen	147592	22	171186	96	318779	18	141726	—	177053	18

a) Pótadónak adóhivatalok szerinti összesitése

Sorszám	Kir adóhivatal	Előirás K	f	Lerovás K	f	Hátrálék K	f	Jegyzet
1	Nyiregyháza	98307	49	45463	67	52843	82	
2	Nagykálló	44462	78	11174	18	33288	60	
3	Kisvárda	73595	06	28169	71	45425	35	
4	Nyirbátor	52315	—	11318	47	40996	53	
5	Tiszalök	50098	85	45599	97	4498	88	
	Összesen	318779	18	141726	—	177053	18	

b) Törvényhatósági utadó adóhivatalok szerinti összesitése.

Sorszám	Adóhivatal	Előirás K	f	Lerovás K	f	Hátrálék K	f	Jegyzet
1	Nyiregyháza	196822	26	115511	70	81310	56	
2	Nagykálló	51254	99	22767	—	27487	99	
3	Kisvárda	110492	83	46728	60	63764	23	
4	Nyirbátor	65787	13	19641	22	46145	91	
5	Tiszalök	59124	68	41319	55	17805	13	
	Összesen	483481	89	244968	07	237513	82	

c) Pótadóknak nemenkénti összesitése.

Sorszám	Alap	Előirás K	f	Lerovás K	f	Hátrálék K	f	Jegyzet
1	Utadó	483481	89	245968	07	237513	82	
2	Pótadó	319779	18	141726		177053	18	
	Összesen	802261	07	387694	07	414567	—	

A vármegye lakosságára kivetett vármegyei pótadók az 1918. évben százalék és összeg szerint következőképen oszlottak meg:

1.	Tisztviselői nyugdij rendelkezési pótadó	5·25%	— 112341 K 46 f.
2.	Millenium pótadó ...	1 50%	— 32097 K 55 f.
3.	Jegyzői nyugdij „ ...	— 25%	— 5349 K 59 f.
4.	Vármegyei székház „ ...	— 50%	— 10699 K 18 f.
5.	Telefon alap „ ...	— 50%	— 10699 K 18 f.
	Összesen ...	8·—%	— 171186 K 94 f.

Épitkezések és helyiérdekü vasutak segélyezésére, valamint járási székházak vásárlására a vármegye közönsége eddig a következő kölcsönöket vette fel:

1.	Milleniumi emlék felállitására, valamint az Erzsébet-közkórház felépitésére	460000 K
2.	Nyiregyháza—polgári h. é. vasuti törzsrészvényekre	500000 K
3.	Törvényhatósági vámosutak létesitésére ...	800000 K
4.	A Nyiregyháza—vásárosnaményi és Nyiregyháza - sóstó—dombrádi h. é. vasut létesitésére fordittatott	360000 K
5.	A nagykállói járási székház megvételére	13000 K
6.	A kemecsei „ „ „	18000 K
7.	A kisvárdai kórház gondnoki lakás épit.	23000 K
8.	Az Erzsébet kórház pótépitkezésére ...	32000 K
9.	A kisvárdai szolgabirói hivatal vételárának részbeni fedezésére	13000 K
10.	A kisvárdai—nyirbaktai, nagykállói nyiradonyi és buj—balsai h é. vasut segélyezésére	220000 K
11.	A dadai alsó járás szolgabirói hivatal vételárának fedezésére	20000 K
	Összesen ...	2459000 K

A kimutatott kölcsönösszeg felvétetett:

1.	Pesti Magyar Kereskedelmi Banktól	1540000 K
2.	Magyar Jelzálog Hitelbanktól	800000 K
3.	Nyiregyházi Takarékpénztártól ...	60000 K
4.	Szabolcsvármegyei Takarékpénztártól	16000 K
5.	Nyiregyházi Általános Hitelintézettől	23000 K
6.	Vármegye állategészségügyi ebadó alapból	20000 K
	Összesen ...	2459000 K

Ezen kölcsönök törlesztési részletei az elmult évben is pontosan kifizetve lettek és a mult év végével a törvényhatóságot, mint törlesztetlen rész, a következő összegek terhelik:

1.	A milleniumi emlék felállitásra felvett kölcsönből	359349 K 29 f
2.	A nyiregyháza-polgári vasut segélyezésére felvett kölcsönből	397850 K 70 f
3.	A vámosutak létesitésére felvett kölcsönből	684070 K 22 f
4.	A h. é. vasutak segélyezésére felvett kölcsönből	318132 K 44 f
5.	A nagykállói járási székházra felvett kölcsönből...	5725 K 59 f
6.	A kemecsei járási székházra felvett kölcsönből...	9044 K 30 f
7.	A kisvárdai kórházra felvett kölcsönből	18476 K 16 f
8.	Az Erzsébet-kórházra felvett kölcsönből	26340 K 68 f
9.	A kisvárdai járási székházra felvett kölcsönből	10850 K 46 f
10.	A h. é. vasutak segélyezésére felvett kölcsönből...	208102 K 64 f
11.	A dadai alsó járás székházra felvett kölcsönből...	18800 K — f
	Összesen	2056742 K 48 f

Ezekben kivántam a tek. that. bizottságot a vármegye jórészt lehangoló és szomoru eseményekben dus korszakának közállapotáról a lehetőség és rendelkezésemre álló adatok alapján kimeritően tájékoztatni, de jelentésem lezárta előtt meg kell még emlékeznem arról az örömről, arról a boldog elragadtatásról, amely a vármegye minden hü, magyarul érezni tudó fiának s lakójának szivét eltöltötte akkor, amikor tizenegy hónapig tartó idegen elnyomatás keserü szenvedései alól a megváltás, a szivszakadva várt felszabadulás elérkezett.

Február utolsó napjaiban megkezdték a román csapatok a vármegye kiüritését a dadai alsó és felső, majd a nyirbogdányi járás részleges kiüritésével s lassu tempóban huzódva vissza csaknem párhuzamosan a Tisza vonaltól, márczius 18-án végre be is fejezték.

A vármegye székvárosába márczius 10-én érkeznek be a lakosság végtelen örömére a szombathelyi gyalogezred első előretolt kisebb csapatai, 13-án pedig megtörténik Bugsch ezredes dandárparancsnok vezetésével a magyar nemzeti hadsereg ünnepélyes bevonulása.

Hogy mit éreztünk, az örömnek, meghatottságnak, boldogságnak milyen végtelenül felemelő érzése töltötte el mindnyájunk lelkét, akik ezt a fényesen ünnepélyes pillanatot megérhettük, annak kifejezésére nehéz volna szavakat találni.

Bizonyára örökké tartó, elfelejthetetlen emléke lesz minden résztvevőnek a tek. that. bizottság 1920. március 24-én tartott ünnepi közgyülése is, amikor az elnökletem alatt megkezdett, majd a tek. thatóság küldöttsége által meghivott gróf Vay Gábor kormánybiztos főispán ur méltóságát elfoglalván, az ő elnöklésével folytatott gyülés folyamán megtörtént a törvényhatóság nemes áldozatkészségéből a magyar nemzeti hadsereg felszerelésére szánt 1500000 koronás adomány ünnepélyes felajánlása, s amikor az összes keresztény egyházak lelkészei, Geduly Henrik ev.

püspök ur őméltósága, Ênekes János érseki helynök, prépost, Bárányay Gyula g. kath. kanonok, végül Bartók Jenő ref. lelkész urak magasztosan szép szavakkal kisért áldása után dr. Meskó László ur őméltósága a törvényhatóság, dr. Klekner Károly ur pedig a szabolcsvármegyei turáni kör gyönyörü zászlóit a szabolcsvármegyei huszárezrednek átnyujtották s amikor a zászlókat ezrede részére átvevő Oehm Tivadar ezredparancsnok méltóságosan komoly, elszánt akaratot sugárzó fogadalma után mindenki lelke mélyéig meghatva, könnyezve, s azzal a boldogitó biztos tudattal hagyta el az ünnepély szinhelyét, hogy a magyar nemzeti hadsereg minden katonája méltó lesz dicső elődei ezeréves hősi hirnevéhez

Alig csitultak el az első örömmámor csapongó hullámai, uj örömnapra virradt fel a vármegye közönsége.

Nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, nagynevü elődök méltó utóda, akinek nevéhez az ötéves világháboruban legyengült, a forradalmak szennyes hullámainak, vakmerő nemzetközi kalandoroknak martalékává lett, már már önmaga ásta sirjába hanyatló, elcsüggedt magyar nemzet lábraállitása fűződik, április 15-én magas látogatásával tüntette ki Nyiregyházát.

Eljött, hogy vigasztaljon, hogy elfeledtesse kiállott szenvedéseinket, hogy uj munkára serkentsen, szilárd kitartásra biztasson.

A vármegye és nyiregyháza város népe azzal a komoly pompával, méltóságos nyugalommal, tiszteletteljes hódolattal, amellett bizakodó örömmel fogadta magas látogatását, amelyet annak nagy közjogi méltósága, nemes egyénisége, s minden igaz magyar iránta érzett rajongó szeretete váltott ki mindnyájunkból s a kormányzó azzal a tudattal hagyhatta el a vármegyét, hogy százerek szivének minden érzését, ragaszkodását s azt a szilárd elhatározást viszi magával, hogy utolsó leheletükig hüséges

katonái, odaadó segitársai lesznek az uj, boldog Magyarország felépitésére szentelt nagy munkájában

Váltsa be a gondviselés a bennünk lassanként ujra éledő reményeket Feledtesse el velünk azt a sok keserüséget és gyógyitsa be azokat a sebeket, melyet barbár ellenségünk inváziója okozott. Kovácsolja össze szivеinket több szeretetre és több bizalomra az együtt eltöltött szenvedések emléke. E komoly pillanatban pedig, amikor elkomorodott arccal kell figyelnünk nagybeteg édes magyar hazánk minden vergődő mozdulatát minden lihegő lélegzetvételét érezzük át őszinte magunkba szállással, hogy egyikünk tettekkel, másikunk mit sem tevéssel, egyikünk gonosz szándékból, másikunk nemtörődömségből, de mindannyian sokat vétettünk hazánk ellen. Önfiai vétke juttatta a sir szélére ezt a dicső multu országot s csak önfiai megtérése és buzgó együttmüködése ránthatja azt onnan vissza s vezetheti rá ismét egy uj s ha talán nem is boldogabb, de mindenesetre igazabb és magyarabb jövő utjára. Ugy legyen!

A tekintetes Törvényhatósági Bizottságnak

Nyiregyháza, 1920. évi április hó 23-án

alázatos szolgája:

Mikecz István,
alispán.

Nyiregyházi Állami Levéltár